TITU MAIORESCU

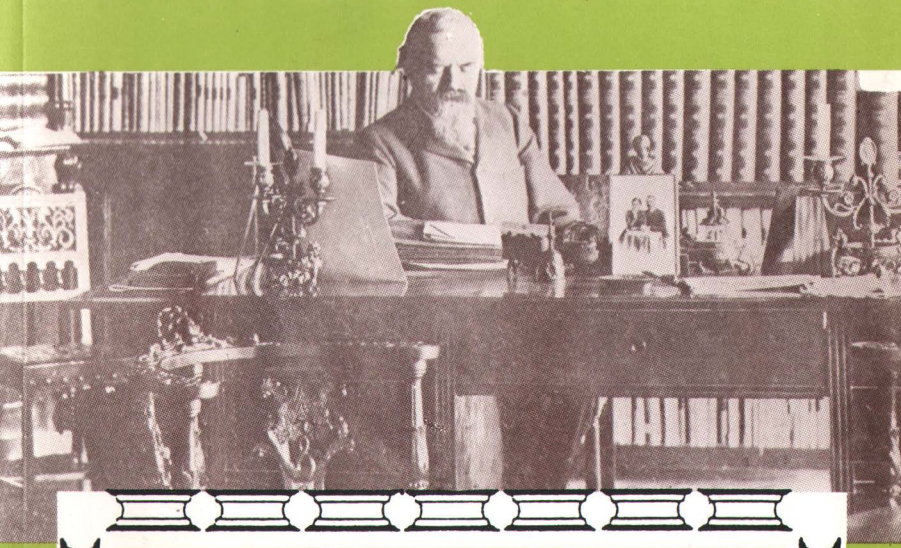

ROMÂNIA, RĂZBOAIELE BALCANICE ȘI CADRILATERUL

MACHIAVELLI

ROMÂNIA, RĂZBOAIELE BALCANICE ŞI CADRILATERUL

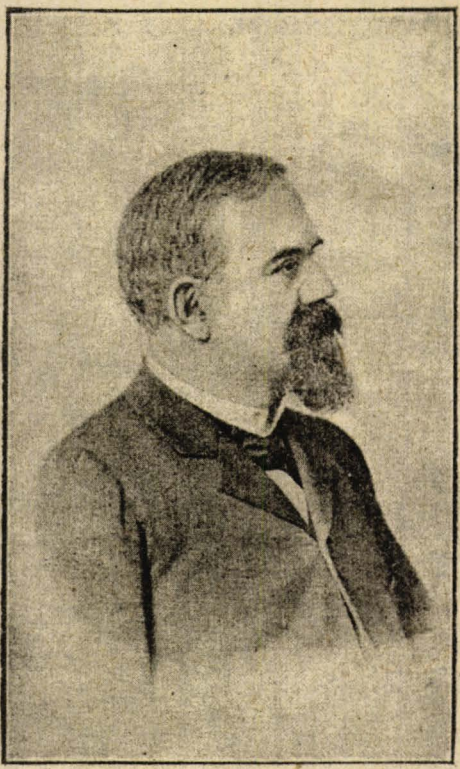

T. Maiorescu

TITU MAIORESCU

ROMÂNIA, RĂZBOAIELE BALCANICE ŞI CADRILATERUL

Volum editat
de
STELIAN NEAGOE

EDITURA *MACHIAVELLI*
Bucureşti, 1995

Colecţia
ISTORIE & POLITICĂ
este coordonată
de
STELIAN NEAGOE

© EDITURA *MACHIAVELLI*, 1995
Bucureşti, Sectorul 1, B-dul Banu Manta nr.22

ISBN 973-96599-8-5

APOTEOZA POLITICĂ A LUI TITU MAIORESCU[1]

În ultimele cinci decenii a fost practic interzisă publicarea oricăror lucrări de istorie consacrate *României, războaielor balcanice din 1912–1913 şi Cadrilaterului*[2]. Mai mult, a fost un timp dogmatic când istoriografia rolleristă eticheta acest moment politic, diplomatic şi militar ca pe un act de-a dreptul „imperialist" din partea României, de cucerire a unor teritorii străine. Evident că adevărul istoric este cu totul altul, mult mai complex şi în nici un caz blamabil pentru poporul român. În perioada interbelică, subiectul a fost tratat de marii noştri istorici (N. Iorga, I. Nistor ş.a.), fără complexe şi fără culpabilizări globale inutile.

Pentru cititorii zilelor noastre socotim deci binevenită o lucrare inedită, aparţinând lui Titu Maiorescu, referitoare la această temă de istorie naţională considerată tabu atâta amar de vreme.

Volumul de faţă este alcătuit din trei „cărţi" oarecum distincte, însă legate între ele prin problematica abordată şi prin faptul că sunt opera aceluiaşi ilustru autor: Titu Maiorescu.

Prima parte cuprinde *Însemnările zilnice* maioresciene de la 1/14 septembrie 1912 şi până la 1/14 august 1913. Fragmente întinse din aceste „note" au fost tipărite în anii 1931-1932 de Al. Tzigara-Samurcaş în *Convorbiri Literare*; directorul prestigioasei reviste n-a avut în vedere publicarea integrală a textelor în cauză, omiţând deliberat destul de multă materie (omisiuni uneori marcate prin trei puncte de suspensie, alteori deloc semnalate). Prin urmare, noi editäm *Însemnările zilnice* din anii respectivi în totalitatea lor, chiar dacă sunt şi paragrafe aparent fără conţinut politico-diplomatic. Titu Maiorescu era pe atunci preşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru de externe. Pe umerii septugenarului om politic apăsau

---

[1] Detalii despre omul politic şi despre istoricul Titu Maiorescu se află şi la Stelian Neagoe, *Titu Maiorescu şi istoria ca politică a trecutului*, în Titu Maiorescu, *Istoria politică a României sub domnia lui Carol I*, Editura Humanitas, 1994, pp. 293-337.

[2] Aspecte privind România, războaiele balcanice şi Cadrilaterul se găsesc şi la Stelian Neagoe, *Istoria Unirii românilor*, vol. II, Editura Diogene, 1993, pp. 215-228; Stelian Neagoe, *Cazul Alexandru Marghiloman*, în Alexandru Marghiloman, *Note Politice*, vol. I, Editura Machiavelli, 1993, pp. 55-63.

mari răspunderi ce vizau interesele naţionale şi prestigiul internaţional al României. În aceste circumstanţe, am considerat util să redăm textul integral al *Însemnărilor zilnice*, din care reiese tot zbuciumul sufletesc al şefului Guvernului şi diplomaţiei române din anii războaielor balcanice, în condiţiile în care nici necazurile familiale nu-l ocoliseră, dimpotrivă: asupra scumpei sale soţii, Ana Rosetti (Anicuţa sau Gi, cum o numea în „jurnale"), se abătuse neiertătoarea boală a secolului, când însuşi Maiorescu era bântuit de suferinţe fizice şi plictisit de avatarurile guvernării, într-o lume politică grăbită şi destul de aproximativă. Lecturând *Însemnările zilnice* în integralitate (inclusiv notele intime despre boli şi insomnii, despre tabieturile şi curiozităţile autorului), apare cu atât mai demnă de admirat olimpiana figură a bărbatului de Stat care a ţinut dreaptă cumpăna istoriei României în ceasuri de mare însemnătate, depăşind mizeriile vieţii cotidiene, pe care totuşi le-a aşternut pe hârtie — degajat şi spontan, fără falsă pudoare — drept luare aminte pentru clasa politică viitoare.

În „Jurnal", Titu Maiorescu n-a omis nimic din ceea ce ar fi putut contribui la o redare cât mai fidelă a atmosferei politice a vremii, cu toate împlinirile şi neîmplinirile, cu gesturile inspirate de mândră energie naţională, dar şi cu fatalele ezitări însoţitoare inerente oricărei cariere politice, fie ea cât de briliantă. În *Însemnările zilnice*, Maiorescu este sincer şi dispus mărturisirilor complecte, ştiut fiind că îndeobşte astfel de izvoare narative se publică târziu, după moartea protagoniştilor şi chiar a autorilor lor. Tocmai de aceea am înclinat să deschidem volumul cu *Însemnările zilnice*. Desigur, cititorul nu va găsi în ele lecţia limpede şi coerentă de istorie politică a României în timpul războaielor balcanice, dar se va fi încărcat cu informaţie inedită primită de la sursa cea mai autorizată. Va pătrunde în viaţa oficială şi în viaţa intimă a celui care a îndeplinit în chip fericit rolul de arbitru de talie europeană în complicatul şi delicatul conflict balcanic — devenit din păcate anticamera primului război mondial.

După ce a triumfat la Conferinţa de Pace de la Bucureşti (august 1913), Maiorescu a plecat la Sinaia, s-a instalat în vila Boiarolu, unde a continuat să lucreze la „ministeriale" şi... să-i lucreze pe alţii! Vineri 9/22 august 1913, în audienţa de la Castelul Peleş, vorbea Regelui Carol I că ar fi fost prudent să se retragă Guvernul său la sfârşit de decembrie 1913, pentru „a evita mişcări ţărăneşti provocate de liberalii iritaţi de propriile lor greşeli de tactică. Regele crede că noi în orice caz să rămânem până în februarie 1914 şi apoi trebuie văzut dacă rămâne Ion Brătianu şeful liberalilor, fiindcă ei vorbesc de Mihail Pherekyde".

Maiorescu era obsedat de ideea retragerii de la putere, în plină glorie. Mai cu seamă că pe zi ce trecea se înrăutăţea alarmant starea sănătăţii soţiei sale. Joi 22 august/4 septembrie 1913, Maiorescu era din nou în

audienţă la Regele Carol I: „El foarte prietenos, să scriu Istoria contemporană inclusiv timpul de astăzi, lăudând stilul lapidar al celor 4 volume [de *Discursuri parlamentare*]. Îi vorbesc de necesitatea de a ne retrage din Minister după legea anexării liniei Turtucaia-Ekrene; căci colaborarea nu a sporit şansele lui Take Ionescu de a deveni şeful Patidului Conservator. Parvine şi Regele şi-mi spune pentru prima oară că acum îi pare Marghiloman cel mai indicat pentru viitoarea şefie conservatoare."

După alte cinci zile, Titu Maiorescu nota în „Jurnalul" său: „Vorbesc Regelui din nou de retragerea mea pe la decembrie, ca să vină liberalii cu Brătianu, şi oportunitatea de a aduce pe Carp din nou ca şef al Partidului Conservator în opoziţie, fiindcă liberalii vor pune chestiunea agrară pe tapet şi Carp are aici autoritatea în ţară. După 3 ani în opoziţie Carp va fi de 80 de ani — prin urmare «hors de cause», iar în opoziţie nu e periculos. Regele a admis fără greutate".

La Sinaia fiind, şeful diplomaţiei române s-a preocupat intens de redactarea *Cărţii Verzi*, publicaţie tradiţională prin care Ministerul de Externe justifica în faţa Parlamentului ţării, printr-un corpus de acte şi documente, acţiunea diplomatică a României în timpul războaielor balcanice. Luni 9/22 septembrie 1913, Maiorescu consemna: „După dejun, încercare dictând lui Gi, de a intercala pentru *Cartea Verde*, care trebuie prezentată Parlamentului asupra crizei balcanice, notiţe scrise, în care «raportate M.S. Regelui» sunt convorbirile aferente cu miniştrii străini. Dar merge foarte greu la publicare".

A doua zi, însemnarea din „Jurnal" era şi mai grăitoare în privinţa stării de spirit: „Sunt obosit şi deprimat faţă de greutatea de a stabili adevărul prin *Cartea Verde*, în care nu pot publica toate notiţele caracteristice fiind de natură confidenţială".

Într-un sfârşit, la 14/23 septembrie 1913, T. Maiorescu a mers emoţionat la Regele Carol I şi a „început de citit *Cartea Verde* cu ennovaţia mea «Raportat M.S. Regelui». Vorbit de renunţarea la concediul meu, dacă Take Ionescu stăruie (după cum vrea Bădărău) să fie el ad-interim şi nu mai vechiul Marghiloman. Rugat să mă pot retrage [de la Guvern] cel mult pe 15 decembrie".

Scrupulosul Maiorescu lucra de zor la *Cartea Verde*, ajutat de soţie. Mărturisea singur despre travaliul depus: „Am lucrat mult, prea mult pentru starea mea de oboseală".

Până la urmă s-a înţeles cu Marghiloman şi cu Take Ionescu asupra interimatului la preşedinţia Consiliului de Miniştri, pe timpul concediului său de 25 de zile.

Vineri 27 septembrie/10 octombrie 1913 se afla deja în Bucureşti, unde cu Burghele şi Filitti şi cu un Ionescu de la Tipăriturile Statului finaliza publicarea *Cărţii Verzi*: „Am dat la tipar 113 numere (documente); Filotti

să le traducă în franţuzeşte pentru o ediţie de una mie exemplare, cea română de două mii exemplare".

În Bucureşti era „mare căldură". Duminică 29 septembrie/12 octombrie 1913, soţii Maiorescu au plecat din Capitală într-un meritat concediu în străinătate: „Lucrez (până la plecarea la gară) pentru *Cartea Verde*".

La 16/29 octombrie 1913, Ana şi Titu Maiorescu se găseau încă la Heidelberg. Amândoi se aflau în tratament medical. Şi totuşi: „Dictat lui Gi ultimele acte pentru *Cartea Verde*. Am terminat astăzi tot (fireşte cu ajutorul lui Gi) şi am expediat lui Filitti la Bucureşti pentru ca să copieze Ivănceanu".

Cartea Verde a văzut lumina tiparului în toamna anului 1913 şi a făcut obiectul răsunătorului „duel oratoric" Brătianu-Maiorescu, în Parlamentul României.

*

Cea de a doua parte a volumului însumează *Documentele diplomatice* concepute de premierul şi de ministrul de externe Titu Maiorescu, destinate unele Şefului Statului, Regele Carol I, iar altele expediate Agenţiilor Diplomatice ale României în străinătate.

În această corespondenţă diplomatică secretă stilul este concis, sobru, vibrând demnitatea naţională bine temperată a înţeleptului premier român. Cititorul are acum posibilitatea să urmărească pe firul unei cronologii fără cusur, mersul evenimentelor balcanice, rostul României în cadrul crizei orientale, până la succesul de faimă internaţională al Conferinţei de Pace de la Bucureşti, prezidată de Titu Maiorescu cu eleganţa, abilitatea şi fineţea diplomatică ce aminteau de Bismarck, la Congresul de Pace de la Berlin (1878).

Sunt două-trei documente (rapoarte către Regele Carol I) care în bună măsură repetă textele manuscrise din *Însemnările zilnice*. Am preferat să le reproducem şi în segmentul al doilea al lucrării de faţă, fiindcă ele se complectează reciproc de la caz la caz, ba uneori cele oficiale cuprind mai puţine detalii (semnificative) decât ciornele din „Jurnalul" maiorescian.

Tot procesul istoric privind *România, războaiele balcanice şi Cadrilaterul* este cum nu se poate mai bine descris în „Memoriul Guvernului român asupra diferendului româno-bulgar", publicat în cartea de faţă la paginile 193-201. Datele şi faptele prezentate sunt atât de clare şi de concludente, încât ne-am reprimat orice tentaţie de a le repovesti şi comenta.

*

În final — a treia secţiune a volumului — am făcut loc textului celebrului discurs rostit de Titu Maiorescu în Senatul României la 4 decembrie 1913. Este un fel de expunere-bilanţ asupra modului în care a fost condusă

acţiunea politică, diplomatică şi militară a României în cursul războaielor balcanice şi până la Pacea de la Bucureşti cu remarcabilele sale roade atât în plan intern cât şi în cel extern. Maiorescu este pe drept cuvânt unul din corifeii elocinţei române din toate timpurile. Acest ultim mare discurs parlamentar al său este apoteotic. El venea după un mare succes politic şi diplomatic, răzbunând toate tăcerile impuse la atacurile opoziţiei liberale, ale gazetelor de scandal cu care Maiorescu a avut tăria să nu polemizeze, ale unor lideri temuţi chiar din Partidul Conservator (de guvernământ).

Până la urmă roata istoriei îi fusese favorabilă. Maiorescu era ceea ce se cheamă un învingător şi îi dădea acum mâna să-şi ia revanşa pentru toate câte fusese nevoit să îndure şi să pătimească. P.P. Carp — prietenul de-o viaţă, „trădat" în 1912 — îl sfidase după Protocolul de la Petersburg (aprilie 1913), prin care ni se acorda o oarecare rectificare de fruntarie dobrogeană, îl sfidase cu muşcătoarea butadă: „E ridicol. Nici cât moşia mea Ţibăneşti!" Ion I. C. Brătianu îi aruncase de la tribuna Parlamentului (în mai 1913) vorbe care nu se uită uşor: „România a pierdut trenul!"

După atâtea încercări — Maiorescu biruise. Este adevărat, replicase pe dată (în mai 1913) Brătianului, că „trenul României acum soseşte!". Dar gloria întreagă a venit abia după Conferinţa de Pace de la Bucureşti (august 1913).

În decembrie 1913 s-a consumat în Parlamentul României un „duel oratoric" de zile mari. Brătianu contra Maiorescu. Maiorescu contra Brătianu. Şeful opoziţiei liberale a făcut în discursul său aluzii la câteva inexactităţi comise de Guvernul Maiorescu în acţiunile sale concertate din preajma şi din timpul celui de al doilea război balcanic. Mai mult, a reproşat adevăratului autor al *Cărţii Verzi* (cu documente diplomatice) că a fost transparent când nu trebuia, descoperind pe Regele Carol I şi pe miniştri străini acreditaţi la Bucureşti, prin indiscreţii vinovate, şi, dimpotrivă, s-a arătat deosebit de parcimonios cu documentele care ar fi oglindit greşelile de politică externă. În replică, Maiorescu a făcut un memorabil discurs, poate cel mai însemnat din prodigioasa sa carieră oratorică. A sedus şi a convins majoritatea sa parlamentară, dar nu în totalitate şi pe Ionel Brătianu, care deşi nu pătrunsese încă în „secretele zeilor", era totuşi foarte bine informat, acuzaţiile sale bazându-se pe dovezi irefutabile. Citind astăzi *Însemnările zilnice* şi comparându-le cu cele relevate de Maiorescu în discursul din Senat, mai-mai ajungem să dăm dreptate lui Brătianu, fiindcă într-un fel a bravat fermecătorul orator criticile aduse în Parlament şi niţeluş alt fel a notat el aceleaşi evenimente în „caietele-jurnale". În fine, chestiune de politichie — un fel de istorie a prezentului în care Titu Maiorescu s-a dovedit un virtuos, dacă ar fi să ne raportăm la singulara sa *Istorie politică a României sub domnia lui Carol I*, editată recent de noi la Humanitas.

*

Regele Carol I s-a ţinut, în adevăr, de cuvânt şi a acceptat demisia Guvernului Maiorescu la finele anului 1913, când ecourile izbânzii balcanice nu se stinseseră încă. Din nefericire, lui Maiorescu nu i-a fost dat să se bucure prea mult timp de europeanul său succes politico-diplomatic. Curând, în toamna anului 1914, a pierdut fiinţa cea mai dragă inimii sale (Ana Rosetti). În august 1916 România a intrat în războiul întregirii; prima campanie militară nu i-a fost favorabilă şi, vremelnic, Regele, Guvernul Brătianu şi Armata au trebuit să se retragă în Moldova, pregătind resurecţia ce avea să vină. Titu Maiorescu mizase de la începutul conflagraţiei mondiale pe neutralitatea României şi, credincios acestei idei, a rămas în Bucureştiul invadat de inamic, poate şi în speranţa sa intimă că ar reuşi cumva să-şi salveze opera politică încununată în 1913. Himere! N-a colaborat cu invadatorii patriei sale, însă amurgul i-a fost trist. A încetat din viaţă duminică 18 iunie 1917. Abia împlinise, la 15 februarie, venerabila vârstă de 77 de ani.

* * *

Textele *Însemnărilor zilnice* sunt redate după manuscrisele aflate la Biblioteca Academiei Române (septembrie 1912 - iunie 1913) şi la *Biblioteca Naţională a României* (iulie - august 1913). Traducerea manuscriselor din limba germană a fost asigurată de domnul Tudor Bucur, căruia îi aducem şi pe această cale mulţumirile noastre recunoscătoare.

Documentele diplomatice sunt extrase din *Cartea Verde*, tipărită în 1913, pentru uz intern, de către Ministerul de Externe, sub atenta supraveghere a lui Titu Maiorescu. Ultimele patru documente le-am preluat din alte surse arhivistice.

Discursul *Acţiunea diplomatică a României în cursul evenimentelor balcanice*, l-am reprodus din broşura publicată în decembrie 1913, exemplar provenit din biblioteca lui Maiorescu, având în manşetele paginilor adăugirile şi corecturile autografe ale lui Titu Maiorescu.

Toate notele aparţin autorului.

Transcrierea textelor s-a făcut printr-un compromis, sperăm benefic, între normele noi şi vechi ale ortografiei limbii române.

STELIAN NEAGOE

ÎNSEMNĂRI POLITICE ZILNICE INEDITE

1/14 septembrie 1912-1/14 august 1913

Sâmbătă 1/14 septembrie 1912. *Sinaia.* Cer acoperit dimineaţa. — Pe ceva ploaie la ora 12 sus la fetele Jucăi, am luat în automobil pe Lizetta şi Zozo cu noi la Buşteni la dejunul baronului Fasciotti, unde mai erau şi Cambiaggio şi contele Cainerana, de la ora 1 la ora 3.

— Apoi noi patru la Zamora, unde eu una oră întreagă am vorbit cu G. Cantacuzino. Ar primi să fie iar şeful partidului şi Guvernului cu Ministerul de Interne, şi Războiul şi Justiţia tot în mâna lui. Din celelalte să aibă Take Ionescu 4 ministere.

— La ora 4 1/2 noi patru la Predeal, unde la Klein 2 ceaiuri Anicuţa cu mine şi 2 ciocolate fetele, care au mai cumpărat 2 pachete pesmeţi de Braşov şi acadele de la Klein. — La ora 6 1/4 le-am dus la Castelul Peleş şi noi acasă.

Duminică 2/15 septembrie. Plouă, a plouat toată noaptea, la ora 6 1/2 dimineaţa +7°R. Anicuţa ceva palpitaţii la inimă. Prea multă oboseală ieri?

— Pe la ora 3 1/2 p. m. Al. G. Florescu la mine pe 5', că nu poate merge la Madrid (unde i-am obţinut deja agrementul!!) şi că mai bine în disponibilitate. Eu am răspuns rece: Va decide Regele.

— Apoi, după telefonarea lui G. Cantacuzino, pe la ora 4 eu la Zamora, unde — spre plecare la Bucureşti şi Ţibăneşti — este şi P. Carp. Era şi Neniţescu. Carp: că el nu admite convorbirile mele cu Take Ionescu, etc. Eu: eu trebuie să le am şi le voi avea după dorinţa Regelui. Carp: atunci vreau să mă pui în opoziţie cu partidul. Eu: sunt un simplu intermediar, dar aceasta sunt, partidul va decide apoi cum va voi. — Nu tocmai plăcută scenă. — La plecare mi-am frânt şi umbrela în automobil. — Zi din cele posomorâte. — Anicuţa cu ceva dureri intestinale.

Luni 3/16 septembrie. Senin, la ora 7 dimineaţa +3 1/2°R. dar iar a plouat peste zi. Eu dormit numai 6 ore după reaua zi de ieri. Preocupări.

— Dimineaţa Th. Rosetti la mine. — De la ora 3 la ora 6 Consiliul de Miniştri la mânăstirea Sinaia (Th. Rosetti, I. Lahovari, C. C. Arion, D.

Neniţescu, Mişu Cantacuzino, generalul Argetoianu), toţi afară de Pangrati care e în concediu. Mai interesante discuţii.

Marţi 4/17 septembrie. Senin. La ora 7 dimineaţa +3°R.

— De la ora 3 la ora 7¼ primirea diplomatică la mânăstirea Sinaia, după ce lucrasem dimineaţă cu Filodor şi cu Tresnea-Grecianu (reîntors din concediu). Cu ministrul spaniol Multeda am căutat să desfac agrementul luat pentru cârcotaşul de Lilă Florescu, care acum nu mai vrea să meargă la Madrid.

Miercuri 5/18 septembrie. Senin, dar frig.

— De la ora 10¼ la ora 12¼ Al. Marghiloman la mine. Ministerul cu Take Ionescu numai Carp să-l facă, poate un Minister pentru alegeri cu introducerea a vreo 3 sau 4 takişti (fără Take), iar în noul Parlament conservator — Carp cu Take. Că el, Marghiloman, are încredere în mine; că ideea şefiei lui N. Filipescu le venise acum 3 luni după vorba lui Carp, că nefăcându-se concentrarea — el se retrage din şefie, şi atunci rezistenţa cea mai tare contra liberalo-takişti prin N. Filipescu, căruia Marghiloman să-i pună la dispoziţie 200.000 franci. Dar că el, Marghiloman, nu aspiră la şefie, primeşte pentru viitor (după revenirea liberalilor) şefia lui Take Ionescu, căci pe el — Marghiloman — Regele nu-l vrea, a „strâmbat din nas" când acum un an i-a spus D. Greceanu că ei (care ei?) vor şefia lui Marghiloman.

— De la ora 2 fără 10' până la ora 7,20 seara cu Gi şi Florica prin Braşov, Sf. Peter (7 Km. de la Braşov), Botfalu (Brenndorf, 14 Km. de la Braşov), peste Oltul umflat, împrejur câmpuri inundate, la Arapatak (vreo 19 Km. de la Braşov), de aici, după rătăcire de 1¼ Km., la încrucişare la dreapta, pe un drum stricat de inundaţii, 3 poduri de-abia reparate, la Elöpatak, băile închise, dar frumuşel loc cu 5 izvoare de apă minerală, lespezi de piatră peste râuleţ şi deasupra lor o pasarelă pentru orchestră; în aparenţă multe plimbări, mulţi vorbind româneşte. Am luat cafele cu lapte, Anicuţa ceai, eu pâine neagră prăjită. Bine.

Joi 6/19 septembrie. Senin, la ora 7 dimineaţa +4°R. Azi aniversarea de 25 ani a căsătoriei noastre cu fericire. Inele de platină de la Rath Theatinerstrase München (al Anicuţei cu un safir şi 2 mici briliante 350 mărci, al meu simplu 110 mărci). — De la ora 11 la ora 12 pe jos la fetele Jucăi, unde şi Juca, Noemi şi Florica; apoi între orele 4-6 la noi *five o'clock* — Mitică, Alexandrina cu cele 2 fete, Juca cu 4 fete, a mai venit din întâmplare şi Didina cu Yvona, gentile „ca şi cum nu aveau nimic comun" cu tatăl lor.

— Eu de la ora 6 1/2 la ora 8 1/2 la Rege, iar Gi la muzica-declamaţia (Ubrinovski al Norinei) Reginei. Regele prietenos. A rămas la el această alternativă ca rezultat final al convorbirii: sau Take cu Carp cum vor, sau cu G. Cantacuzino (Regele zice cu mine) Take fără Interne.

Vineri 7/20 septembrie. La ora 8 dimineaţa iar începe să plouă.

— De la ora 9 1/4 la ora.10, Gr. Cantacuzino la mine, iar de la ora 10 1/2 la ora 12 Take Ionescu. I-am spus cele zise de Marghiloman, l-am îndemnat să intre în Minister sub şefia lui Carp şi i-am propus să se întâlnească cu Marghiloman. A primit ultima propunere. Cât pentru Carp — deşi recunoaşte că acum şi Regele vrea sub Carp — nu crede, 99% nu şi de-abia 1% da, că şi Costinescu e furios contra lui Carp, etc. — Am scris lui Marghiloman la Bucureşti despre cele vorbite cu Take Ionescu.

Sâmbătă 8/21 septembrie. Tot ploios, la ora 6 1/2 dimineaţa +7°R.; prea cald pentru a fi timp frumos. — Azi la ora 11 1/2 în automobil cu Gi la B-dul Ghica nr. 42 să luăm pe contele Waldburg, cu care împreună mergem la Dârste unde sosim la ora 1 fără 7' pentru dejun la Alexandru Beldiman. Luau parte şi fata lor, băiatul al 2-lea de vreo 20 de ani, care studiază agricultura la Hohenheim, o prietenă a fetei, frl. Klügmann, fata ministrului-rezident... din Berlin, gentilă şi vioaie, şi Take Ionescu şi Bessy! — La ora 4 am plecat de la Dârste, între Unter şi Ober-Tamös s-a rupt un piston al automobilului, care a rămas pe loc (a fost dus spre seară cu 4 cai până sus la Predeal, şoferul a dormit la Predeal şi a adus a doua zi maşina cu un camion din Sinaia până la gara Sinaia, unde maşina aşteaptă într-un vagon să se restabilească la podul de la Valea Largă comunicaţia spre Bucureşti). Pe mare ploaie, Anicuţa cu contele Waldburg au rămas în auto, eu m-am dus (aveam galoşi şi umbrelă) jos spre sat, am tocmit pentru 7 koroane o brişcă cu un cal să ne ducă la Predeal, m-am întors la auto, peste câteva minute (în totul vreo 45' oprirea) iată şi brişca (calul adus de la „grădină", Anicuţa se suie veselă în ea, în acest moment vin baronul şi baroneasa Fasciotti cu automobilul lor de la Braşov, eu plătesc cele 7 koroane birjarului, ne suim în auto al italianului şi sosim câteşicinci pe la ora 6 seara la noi acasă, pe ploaie; Anicuţa le mai face un ceai, şi la ora 6 1/2 seara ne liniştim.

Duminică 9/22 septembrie. Plouă întruna.

— Dimineaţa la ora 9 ministrul sârb Ristici la mine; îi spun că ar fi greu să fie numit Nenadovici (de la Constantinopol) în locul lui aici, deoarece d-na Mavrogheni, Alecu şi Barbu Catargiu sunt rude cu asasinatul Rege Alexandru.

— La ora 4 Anicuţa cu Lizetta şi Zozo în automobilul deschis al lui Mimi la Buşteni la baroneasa Fasciotti „pentru siestă" şi să-i mulţumească pentru ajutorul de ieri; îi duce o tortă de la Capşa cu inscripţia „medalia salvării".

— Eu în Sinaia, fiindcă de la ora 6 la ora 8 seara la Rege; îmi vorbeşte de intransigenţa absurdă a lui G. Cantacuzino, că Take Ionescu să nu aibă cu nici un preţ Internele, îmi zice, că dacă nu se poate înţelege acum Carp cu Take Ionescu, să continui eu cu Ministerul deschizând şi Camerele, poate modificări ministeriale; îi vorbesc de Dim. Greceanu şi de Petre Missir. — Mă întorc tot pe ploaie cu automobilul lui Neniţescu.

Luni 10/23 septembrie. Tot plouă.

— Dimineaţa Theodor Rosetti la mine, că el nu stă în Minister cu deschiderea Camerei. — De la ora 3 la ora 5 Consiliu de Miniştri în odaia rece, cu tot focul târziu, a mânăstirii Sinaia. Cam deprimat, întunecos. Ultimul Consiliu la Sinaia. Erau Th. Rosetti, Arion, generalul Argetoianu, Neniţescu şi Mişu Cantacuzino. Ei mulţumiţi de continuarea Guvernului.

Marţi 11/24 septembrie. Tot plouă.

— La ora 8 3/4 dimineaţa la gară, unde sosesc din München-Viena cu trenul de prin Arad, Principii Ferdinand şi Carol cu generalul Perticari şi maiorul Negri. Mă duc şi mă întorc în trăsură, neavând automobil.

— De la ora 3 la ora 5 3/4 ultima primire diplomatică în Sinaia pentru anul acesta. Contele Waldburg spune că a primit o scrisoare de la şeful său von Waldthausen, din Berlin, care e deprimat de incidentul (cauzat de el) cu Kiderlen-Wächter şi îi e teamă să nu fiu „supărat pe el". Eu răspund lui Waldburg „Să tragem cu buretele" şi el îmi mulţumeşte de spiritul conciliant.

Miercuri 12/25 septembrie. Din Sinaia, pe ploaie şi negură, plecăm cu automobilul deschis, dar cu pânzele lăsate, al ministrului Neniţescu la ora 9 3/4 dimineaţa; suntem la ora 11 3/4 în Ploieşti, dejunăm la gară, pornim de acolo la ora 12 1/2 şi suntem la ora 2 la Casa Minovici de la sfârşitul Şoselei şi la ora 2 şi 12' acasă. Tot prin ploaie. — La ora 3, cu elegantul automobil ministerial ieşim la „Naţionala" unde încasez renta, la Bank of Roumanie duc 5.000 lei ca să-mi mai cumpere un bon urban 5% Bucureşti, etc. — Punem să facă ceva foc în 4 sobe (nu încă în calorifer), afară sunt 10°R., în odăi 13 1/2°.

Joi 13/26 septembrie. *Bucureşti.* Plouă întruna şi aici.

— Dimineaţa N. Filipescu şi prefectul de poliţie Mitilineu la mine; apoi de la ora 10 1/2 la ora 12 1/2 de lucru la Minister. Pe la ora 11 a.m. pe Sefa-bey la mine ca să-mi ceară (în numele lui Noradunghian) o declaraţie

în ziarele oficioase, că Guvernul român nu va sta „insensibil şi indiferent în caz de întreprinderi de natură a tulbura pacea şi *statu-quo*-ul în Balcani".

— Între orele 4-4 1/2 I. Lahovari la mine (pleacă azi la ora 5 la Sinaia, unde mâine la Rege, iar duminică în concediu, mai întâi pe 10 zile la Paris, Hotel, Vouillemond, 15, rue Boissy l'Anglais, apoi poate Biarritz, Hotel Continental; dar în orice caz adresa lui la secretarul... Cazimir, telefon 20/47), să-mi spună întrevederea lui cu Take Ionescu în trenul de la Comarnic la Bucureşti. După răul obicei al multora, îmi tot spune ce a spus *el*, dar important era numai ce a răspuns Take Ionescu. „Aici numai: — el s-a eschivat, el n-a ameninţat cu strada, ci cu venirea liberalilor la putere, care în trei luni de zile ar proceda la revizuirea Constituţiei".

— La ora 7 seara Pisani ca să-l provoc a rectifica atacurile din *Epoca* contra primului-prezident al Curţii de Casaţie, Bagdat.

Vineri 14/27 septembrie. Sculat la ora 7 1/4, afară tot cer ploios şi +11°R.

— Eu dimineaţa la ora 10 am încercat să văd pe prezidentul Camerei, C. Olănescu, dar servitorul mi-a spus că e „cam bolnav"; apoi la Minister; la ora 12 Marghiloman la mine, relatând ce a vorbit cu Take Ionescu (care — după părerea lui — se înmoaie şi se gândeşte a primi concentrarea fără a fi el la Interne??); de altminteri, Marghiloman e de părere să continuăm noi până înainte spre februarie.

— Cumpărat prin Tresnea-Grecianu automobil nou tot de la Leonida.

— Nicu Filipescu vine dimineaţa la mine, să fiu azi la Sinaia spre a spune Regelui (înainte de proiectata audienţă a lui Ionel Brătianu) ce a aflat el — N. Filipescu — despre cele ce va propune Brătianu Regelui. (Prin cine? Prin George Ştirbei — Mişu Seulescu? Prin Lydia Philipescu?) Brătianu va spune Regelui: 1) Take Ionescu la Guvern acum; 2) dacă nu el singur, el cu 1/2 concentrare (dar N. Filipescu s-a asigurat că nu va intra cu el nici Seulescu, nici Olănescu, nici măcar Barbu Ştirbei; 3) dacă nu o poate Take Ionescu aceasta, atunci actualul Guvern până la primăvară, când pot veni liberalii cu condiţie ca Regele să le admită revizuirea cu colegiul unic.

— Am rugat pe C. C. Arion de ne-a împrumutat automobilul deschis (cu pânze laterale) şi foarte scârţiitor şi zgomotos la vechea maşină, cu 2 şoferi până la Sinaia; a urmat şi Costache cu ajutorul său în noul automobil închis; aşa am plecat, pe ploaie şi vânt, la ora 2 1/2 cu cele 2 automobile de acasă, am fost (tot pe ploaie şi vânt) la ora 4 1/4 prin uliţe inundate la gara Ploieşti, unde 6 ceaiuri pentru cele 6 persoane; apoi noi în automobilul închis până la suişul după Floreşti, unde nu mai merge cea închisă;

ne-am suit iar în cea de la Culte, care — tot pe ploaie, prin întuneric, cu oarecare riscare pe la cotiturile de la Posada, sub urlăturile sirenei — ne-a adus la ora 7 seara acasă la Sinaia. Am dat şoferului 30 lei, ajutorului 20 lei. Peste 5' a sosit şi Costache cu automobilul cel nou. Anicuţa obosită, la culcare cu palpitaţii; dar în sfârşit am sosit cu bine.

Sâmbătă 15/28 septembrie. *Sinaia.* Tot plouă. La ora 7 dimineaţa +6°R., în iatac 12°, în cerdac 8°R., în salonul încălzit de sobă 14°R.

— Complectare la cele scrise ieri din convorbirea cu Marghiloman. Marghiloman mi-a spus că i-a zis lui Take Ionescu că se lungeşte procesul cu tramvaiele din partea Primăriei ca să aibă o platformă de opoziţie Carp, iar dacă se face concentrarea, încetează îndată şi chestiunea tramvaielor. (Dar cum rămâne cu rolul Guvernului meu în această chestiune, adică ministrul de Interne s-a supus Justiţiei şi nu dă forţa publică în contra Societăţii liberale a tramvaielor, dar Primăria e autonomă, precum şi este astăzi fiindcă n-o putem dizolva în contra lui Carp).

— La ora 11 dimineaţa în automobil la Castelul Peleş, unde mă mai telefonează Marghiloman din Bucureşti ca să-mi spună că dacă i se asigură lui Take Ionescu viitoarea şefie, va ceda din celelalte condiţii ministeriale actuale.

— De la ora 11 1/2 la ora 12 3/4 la Rege. I-am raportat din Bucureşti. Mi-a spus că nu poate primi pe Take Ionescu singur cu ai săi la Guvern, dar că va primi pe Take Ionescu cu Ionel Brătianu împreună şi le-o va spune. Primeşte diseară pe Take Ionescu în audienţă, la dejun are pe Al. Beldiman cu nevasta, fata şi d-şoara Klügmann.

— Peste zi soare, dar de la ora 5 1/4 p. m. înainte iar plouă.

Duminică 16/29 septembrie. Sculat la ora 6 1/2, tot plouă, a plouat toată noaptea. Termometrul +4°R.

— Dimineaţa la mine Al. Beldiman (ministrul nostru din Berlin), care vrea să se întoarcă la Berlin miercuri cu toată familia (e acum aici la Emil Costinescu şi face curte lui Take Ionescu — şi capra şi varza...: şi ţapul).

— După masă vizite (Ypersele, cu zgârcenia cârcotaşă a lui Ica Brătianu cu sobele în noua casă, unde Ypersele vrea să-i închirieze etajul de sus).

— De la ora 6 la ora 7 1/2 seara eu la Rege. Mi-a spus: „Take Ionesu mi-a declarat că în aceste condiţii nu poate fi de acord cu nici o altă concentrare, datorită lipsei de încredere. El vrea să devină prim-ministru iar N. Filipescu să fie ministrul său de Interne, dar nu cu Carp sau ceilalţi. La care Regele i-a spus: «Îmi pare rău, dar d-ta singur nu poţi veni la Guvern, ci numai sau cu toţi conservatorii, sau cu I. Brătianu. Un membru al partidului d-tale a zis că eu ştiu numai de frică. Vă înşelaţi. Eu sunt prudent,

dar nu sunt fricos». La care Take Ionescu a anunţat adunări publice începând cu 1 octombrie".

Va să zică Regele a descurajat cu totul pe Take Ionescu şi aceasta să o spun lui G. Cantacuzino la Zamora. — Miercuri la oră 12 şi la dejun va primi pe Ionel Brătianu şi miercuri seara îmi va spune rezultatul acestei întrevederi.

Luni 17/30 septembrie. I. Lahovari (după prefectul de poliţie Mitilineu, care pleacă acum la ora 8 şi 45' dimineaţa înapoi la Bucureşti) la mine. Convenit despre întregirea *eventuală* a Ministerului meu cu D. Greceanu, I. Lahovari la Finanţe, N. Filipescu undeva, Seulescu sau Barbu Ştirbei, etc. — Apoi la dejun (în mare ţinută la Castelul Peleş) cu delegaţia germană pentru jubileul Regelui de 50 ani intrare în armata germană (Garde — dragoner — Regiment). Toastul Regelui, răspunsul colonelului von Zedlitz (la stânga Reginei, la dreapta Prinţul Ferdinand, la dreapta acestuia eu, la stânga lui Zedlitz Prinţul Carol, la stânga acestuia generalul Argetoianu, la dreapta mea Hanpemann von Kremmer, la dreapta Regelui era Gi, la stânga d-na Beldiman).

— Depeşa politico-linguşitoare a Împăratului Nicolae al II-lea (nevastă-sa e şeful Regimentului dragonilor de gardă germani) către Regele Carol, că-l numeşte feldmareşal al Armatei ruseşti. Regele îmi spune că asta însemnează războiul în Balcani. — Seara, între orele 8 1/2-11 1/2, pe ploaie în automobil cu colonelul Berindei la Castelul Peleş, cinematograf cu vederi din Sinaia şi războiul 1877-78. Interesant şi pentru Rege mişcător. Societatea din Sinaia (fără miniştrii străini, numai contele Waldburg), d-na Take Ionescu — el la Bucureşti — d-na şi d-şoara Beldiman, frl. Klügmann, d-na Costinescu, Alexis Catargiu cu nevastă şi fete, etc. — Când eram acolo, mă cheamă afară inspectorul de poliţie D. Dimitrescu — venit ad-hoc din Bucureşti cu 2 scrisori (de la Mitilineu şi de la Marghiloman. Scrisoarea Marghiloman, iluzii).

Marţi 18 septembrie/1 octombrie. Tot ploios. La ora 7 dimineaţa +3°R.

— Scriu răspuns lui Marghiloman (reproducerea ultimei conversaţii alaltăseară cu Regele) şi dau scrisoarea la ora 8 dimineaţa inspectorului Dimitrescu, care se întoarce acum cu trenul de la ora 8 şi 55' la Bucureşti.

— Vreo 6 depeşe cifrate (Sofia, Belgrad, Atena) despre mobilizări turco-bulgare-sârbeşti, pericol de război; le descifrează Gi pentru a le trimite Regelui.

— Prinţul Ferdinand îmi trimite buna revistă hebdomadară bavareză *Handel Industrie*, 5 numere contra teoriilor profesorului de la Universitatea München, Luio Brentano.

— Între orele 10-11 1/2 cu automobilul la fetele Jucăi (cu Juca luată de la Palat), totdeauna delicioase, împreună cu Noemi şi Florica. Vine tocmai şi Mimi de la Bucureşti, frumoasă ca totdeauna, îmbrăţişări cu toată iubirea lor adevărată. — Între orele 3 şi 5 familia Beldiman cu frl. Klügmann la noi şi „Prinţul" Dimitrie I. Ghica, ministrul nostru la Sofia, pe care îl trimit înapoi la post din cauza evenimentelor. Pleacă mâine prin Bucureşti-Viena-Belgrad.

Miercuri 19 septembrie/2 octombrie. În sfârşit senin. La ora 7 dimineaţa +3°R., la ora 12 1/2 erau 20°R. în soare.

— La ora 9 dimineaţa baronul Fasciotti la mine. De-ale războiului şi recomandarea marchizului Giovani Medici del Vascello pentru Consulatul nostru onorar la Turin.

— Între orele 10 1/2-11 1/2 cu noul automobil Dion-Bouton la fetele Jucăi, unde e ziua naşterii Lizettei; i-am dus 22 trandafiri şi 20 frezii.

— Între orele 3-5 cu automobilul Leonida la Predeal cu Gi şi d-şoarele Carina Klügmann şi Areti Beldiman, cărora le-am luat de la Klein 4 pachete caramele (2 pentru fetele Costinescu).

— Seara între orele 6-7 1/2 Sefa-bey (ce facem noi ca prieteni ai Turciei?) şi Jean Lahovari (să primim mandat de la Europa de a sili Bulgaria să ţie pace, 2 cuirase franco-engleze în Pireu şi Austria la sârbi. El, Lahovari, să propună asta la Paris prin Poincaré şi Henry, eu la Viena-Berlin). Fireşte, vorbe deşarte.

Joi 20 septembrie/3 octombrie. Senin. — Sumedenii de depeşe cifrate. — Dimineaţa miniştrii străini la mine; printre ei germanul Waldthausen, care se scuză pentru neaşteptata butadă a lui Kiderlen-Wächter cauzată prin vorbele lui şi-mi mulţumeşte de felul meu conciliant.

— Între orele 4-5 spre Buşteni cu automobilul. La întoarcere luăm pe d-na Marié Nicole Darvari şi pe Irinuţa Procopiu, care cade la săritul şanţului pe şosea.

— De la ora 6 la ora 8 seara eu la Rege. El curios. Că I. Brătianu nu e contra Carp, sub Ministerul căruia n-ar putea lua parte liberalii la alegeri din cauza „fierului roşu", etc. Regele cam „iritat". Sau concentrare cu Take Ionescu, sau I. Brătianu cu Take Ionescu.

— Seara la ora 8 1/2 la masă la mine N. Filipescu şi C. Hiott. Filipescu contra lui Take Ionescu şi pentru remanierea Ministerului meu. I-am spus că acum — faţă de criza în Balcani — nu mai poate fi vorba de aceasta.

Vineri 21 septembrie/4 octombrie. Senin, dar seara iar ploaie. — La ora 8 1/2 dimineaţa baronul Fasciotti la mine, la ora 12 Sir George Barclay, la ora 6 1/2 seara Vredenburg. — Eu cu N. Filipescu la ora 10 la Zamora

la G. Cantacuzino, că acum Guvern tare e necesar şi că eu am să-mi dau demisia. Ei, că ferească Dumnezeu, să nu-mi dau demisia. Tot „Spală-mi cojocul dar să nu rămână ud".

— La dejun la noi G. Creţianu şi C. Hiott. — Între orele 2 1/2-5 noi cu delicioasa Zozo şi gentila Florica la Predeal, ceai la gară, ele caşcaval. Le-am luat de la Klein acadele şi pesmeţi de Braşov. Ultima mea plimbare în Valea Prahovei, poate ultima în viaţă.

— Seara la ora 9 1/2 Theodor Rosetti la mine, iar cu demisia lui. I-am spus că şi eu vreau să mi-o dau.

Sâmbătă 22 septembrie/5 octombrie. A plouat noaptea, ploios şi acum. La ora 7 dimineaţa +3°R. — Azi la ora 11 3/4 Consiliu de Miniştri la Rege şi apoi dejun la Castelul Peleş. Eu îmi scriu la toată întâmplarea următoarea demisie:

„Sire,

Misiunea Guvernului cu a cărui conducere M.V. a binevoit a mă însărcina la 28 martie a.c. a fost de a contribui la îmblânzirea relaţiilor între partide şi la pregătirea concentrării conservatoare.

În mijlocul încercărilor pentru îndeplinirea părţii a doua a acestei misiuni a izbucnit în Peninsula Balcanică o criză, care reclamă fără întârziere un Guvern cât se poate de tare în România.

Spre a înlesni M.V. soluţiunea ce în înalta sa înţelepciune o va crede indicată pentru binele ţării, am onoarea a depune în mâinile M.V. demisia mea.

Sunt cu cel mai adânc respect,
Sire,
al Majestăţii Voastre prea plecat şi prea supus servitor
Preşedintele Consiliului şi ministru al afacerilor străine
Titu Maiorescu"

— Dimineaţa cu Arion şi Theodor Rosetti, apoi cu ei la Castelul Peleş. La ora 11 3/4 Consiliu în mica sală ad-hoc (cu balconaşul spre colţul drept de grădină) în jurul unei mese lungi cu postav verde, Prinţul Ferdinand (tăcut) la dreapta Regelui, eu la stânga, lângă Ferdinand e Theodor Rosetti, apoi C. C. Arion şi D. Neniţescu, la stânga mea I. Lahovari, apoi generalul Argetoianu şi Mişu Cantacuzino (Pangrati încă în concediu).

Regele, energic, apel la considerarea gravei situaţii externe, care trebuie să înlăture micimile personale. Eu scurtă expunere a demersului miniştrilor rus, turc, bulgar, italian pe lângă mine şi a notei confidenţiale austriece, care refuză cererea Turciei pentru atitudine ameninţătoare contra Serbiei.

Regele crede războiul inevitabil; întrerupe, nerăbdător de 2 ori, pologhia lui I. Lahovari. Cere Minister tare: 1) Carp cu Take Ionescu; suntem cu toţi de acord; 2) eu — dacă nu se înţelege Carp cu Take Ionescu — cu Take Ionescu, N. Filipescu şi Al. Marghiloman. Th. Rosetti contra, ceilalţi pentru. Ordin de la Rege, să reiau tratativele cu Take Ionescu în acel sens. Îmi zice Regele la sfârşit să mai vin mâine la ora 10 seara la el înainte de a pleca luni la Bucureşti.

— La dejun la dreapta Regelui e Th. Rosetti, la stânga Prinţul Carol, la dreapta Reginei Prinţul Ferdinand, la stânga eu. Regina îmi cere ajutor pentru un frate al d-nei Michail, muzicant la Sofia, să-l trimit în America.

— Ne ducem devreme, la ora 2 1/4, pentru Consiliu de Miniştri la mine acasă. (Prinţul Ferdinand spune lui Arion la plecare, să nu fie Carp la Guvern). Th. Rosetti „arţăgos",că ne ambarcăm „cu voioşie" în aventuri.

— Neniţescu şi M. Cantacuzino la Zamora; seara îmi aduce M. Cantacuzino veştea că tatăl său admite pe jumătate şi Internele lui Take Ionescu, dar el nu vrea şefia partidului, dacă se retrage Carp, ci să fiu eu. Eu răspund lui Mişu Cantacuzino că aceasta e absolut imposibil; nu poate fi decât tatăl său. — C. Arion vorbeşte între orele 4-5 cu Take Ionescu (venit la ora 2 din Bucureşti); Take Ionescu se lasă greu, dar marţi la Bucureşti va veni la mine se reîncepem vorba, după ordinul Regelui. — Miniştrii ceilalţi (afară de Mişu Cantacuzino) pleacă cu trenul de la ora 6 la Bucureşti. — Mai vin la mine Sefa-bey (va fi primit diseară de Rege) şi Multedo.

Duminică 23 septembrie/6 octombrie. Trezit la ora 4 1/2, sculat la ora 5 1/2. La ora 6 dimineaţa sunt 0° afară totul acoperit de zăpadă. Eu scriu paginile precedente în sufragerie, foc făcut, electricitate aprinsă, un şal pe picioare, Anicuţa mai doarme poate în iatac, şi acum să revăd traducerea celor două scrisori ale Regelui din cartea Rathariur v. Hohenzollern.

— Răspuns vizite: d-lui şi d-nei de Waldthausen la Hotel Caraiman (ea, tip de evreică, vorbeşte bine franţuzeşte, el nu prea), la baronul şi baroneasa Fasciotti la Buşteni — pe ploaie, iar de la ora 6 la ora 8 seara la Rege. El cu încredere pentru mine, că I. Brătianu se declară împăcat cu un Minister prezidat de mine, dar nu de Carp. Prezint Regelui la toată întâmplarea demisia mea scrisă (în plicul quarto mic) şi datată de azi. Regele nu vrea s-o primească.

Luni 24 septembrie/7 octombrie. *Ultima zi la Sinaia.* Plouă dimineaţa cu +3°R., şi ploaia a topit toată zăpada. Dormit numai ca ieri, lucrat mult ministeriale.

— Cu trăsura la gară (pleacă şi Alexandrina cu d-na Boambă şi d-na Valentina Lahovari), la ora 3 şi 36' (20' întârziere) plecăm; de-abia avem

compartiment, şi la Ploieşti ni-l deschide din nou, eu violent contra funcţionarului de la C. F., dar Anicuţa aude după plecarea din Ploieşti vorbind pe culoar englezeşte, sunt doamne, eu deschid ca să le poftesc înăuntru: e d-na G. Balş, născută Ştirbei (cea mai plăcută) şi fiică-sa, d-na Soutzo cu o guvernantă engleză. Fireşte sunt îndoit de amabil cu ele.

— La ora 7 1/4 în Bucureşti. La gară prezent Mitilineu, apoi acasă C. Arion şi Al. Marghiloman, pe când mâncam. Că alaltăieri takiştii încântaţi că se face concentrarea cu Carp şi Take Ionescu, dar ieri Take Ionescu dezminţind toate, refuzând (spune Arion) o întâlnire cu Marghiloman, care voia să-l pună în contact cu Carp (Carp e aici, venit fuga din Ţibăneşti şi primind acum uşor unele condiţii), şi zicând că are să vorbească numai mâine marţi cu mine. — Ne culcăm la ora 10, mulţumiţi că suntem acasă.

Marţi 25 septembrie/8 octombrie. *Bucureşti.* Sculat la ora 5, scriu aceste cu lampa aprinsă la masa din iatac, Anicuţa în pat, mai încercând să doarmă. La ora 7 1/2 dimineaţa +7°R. Aici nu e zăpadă, trandafiri în floare, grădină frumoasă, în iatac 12°R.

„M. S. Regelui

Castelul Peleş

Astăzi am avut o lungă întrevedere cu Take Ionescu şi apoi o scurtă discuţie cu Petre Carp.

Take Ionescu ar putea intra într-un Guvern Petre Carp numai în următoarele 3 condiţii:

1) Patru ministere, între care Internele, pentru sine, Take Ionescu;

2) Condiţii blânde din partea Primăriei în chestiunea tramvaielor;

3) Stabilirea unor astfel de relaţii între Ion Brătianu şi Petre Carp, încât Ion Brătianu şi partidul său să participe la alegeri.

La întrebarea mea, prin mijlocirea cui ar urma să se realizeze punctul 3, Take Ionescu şi-a exprimat părerea astfel: Probabil că M.S. Regele va prelua această înaltă sarcină de pacificare între cei doi şefi de partide.

I-am comunicat cele de mai sus lui Petre Carp.

Punctul 1 l-a acceptat.

Punctul 2 l-a considerat ca nefiind cazul să fie discutat, deoarece Take Ionescu, ca ministru de Interne, oricum va dizolva Consiliul Comunal.

În privinţa punctului 3, el doreşte ca părerea lui să o expună Majestăţii Voastre. În acest scop va telgrafia la Castelul Peleş şi va solicita o audienţă.

Titu Maiorescu"

— Scrisoarea de mai sus am trimis-o, copiată de Anicuţa pe un carton al ei, în cele două plicuri oficiale cu trenul de la ora 3 şi 5' la Sinaia. Şi am telegrafiat adjutantului de serviciu să o reclame diseară la gară.

— Dimineaţa fuseseră prefectul Mitilineu, Th. Rosetti, Pangrati la mine, apoi eu la Minister pe 1/2 oră. Apoi între orele 11-12 1/2 Take Ionescu la mine, apoi eu pe 1/4 de oră la Carp. Scrisoarea de mai sus explică, de ce a fost vorba. — Marghiloman mai are azi întrevedere la ora 3 cu Take Ionescu.

— La ora 4 ministrul rus Schebeko la mine acasă, comunicându-mi „confidenţial", demersul Rusiei şi Austriei la 4 State balcanice şi a celor 5 Mari Puteri simultan, la Constantinopol pentru neizbucnirea războiului şi asigurarea reformelor (după art. 23 al Tratatului de la Berlin), conform propunerii Franţei. — Apoi ministrul turc Sefa-bey. — Apoi Mişu Cantacuzino şi Grig. Cantacuzino, v. Mach (corespondentul lui *Köln Zeitung)* cu Filodor. — În sfârşit la ora 7 1/2 seara primul moment de răsuflare.

Miercuri 26 septembrie/9 octombrie. Sculat la ora 6 1/2, afară plouă şi sunt 8 1/2°R. — Dimineaţa Iuliu Pop,' Aurel Popovici, Brănişteanu de la *Adevărul, Frankfurter Zeitung, Lokolarzeg, Osman Karier,* corespondează şi cu Kiderlen-Wächter. Am refuzat, ca totdeauna, interviul. — Între orele 10-11, Carp şi Marghiloman la mine. Împingem pe Carp la concentrare cu toate concesiunile. N. Filipescu i-a cerut azi dimineaţă Ministerul de Război!! — După amiază Fasciotti, Th. Rosetti, Kalinkov; acesta cu laude exagerate pentru noi din partea Regelui Ferdinand şi al Guvernului Gheşov.

Joi 27 septembrie/10 octombrie. Aceeaşi vreme posomorâtă, ploioasă. — Dimineaţa N. Filipescu la mine. — Între orle 11-12 1/2 la Minister. — La ora 4 p. m. ministrul sârb Ristici la mine, o oră întreagă, miroase grozav din gură, dar e inteligent şi sincer.

— Am lucrat toate hârtiile ministeriale.

— La ora 9 1/2 seara, P. Carp la mine, venea din Sinaia. Rămâne să vorbesc cu Take Ionescu (i-am telefonat pe la ora 10 1/2 seara, e mâine la Craiova, la procesul Guran, dar vine sâmbătă dimineaţa la ora 9 la mine), dacă Ionel Brătianu consimte ca înintea Regelui să-i declare Carp că n-a avut de gând a-l vătăma personal cu „fierul roşu", dar nu retrage nimic din cele zise contra Partidului Liberal(?), şi Take Ionescu, dacă are Internele şi alte 3 ministere, să nu mai pretindă general la Război, şi nu i se dau Finanţele, Justiţia, Externele — ci Culte, Industrie, Lucrări Publice sau Domenii.

Carp moale, supus; e arogant numai când are apa la moară sau crede că o are.

Vineri 28 septembrie/11 octombrie. Trezit la ora 4 3/4, sculat la ora 5 1/2, scriu în iatac, e plăcut acasă, mai ales după Sinaia. — Lucrat la Minister, unde au venit şi Sefa-bey, C. Arion, Neniţescu, Filipescu. — De la ora 5 la ora 7 1/2, Consiliu de Miniştri la Interne. — Apoi, între orele 7 1/2-8 Neniţescu la mine, să fac concentrarea, cu aprobarea lui G. Cantacuzino, chiar fără Marghiloman şi fără N. Filipescu. Eu nu vreau aşa. — Primit scrisoare de la Rege despre audienţa lui Carp.

Sâmbătă 29 septembrie/12 octombrie. Cer întunecat, la ora 7 1/2 dimineaţa 6 1/2°R.

— Telegramă:

„Alteţei Sale Regale Principesa Maria a României
pentru Principesa Elisabeta

În numele Consiliului de Miniştri şi îmi permit a adăuga şi în al meu personal, rog pe A.V. Regală să primească felicitările pornite din cea mai sinceră şi devotată iubire.

Maiorescu"

— „Regelui la Castelul Peleş:

Sâmbătă 29 septembrie/12 octombrie,
orele 9 seara

După repetate discuţii cu Take Ionescu şi Petre Carp (în care timp aceştia însă nu au avut nici o întâlnire între ei), concentrarea sub Petre Carp pare a fi îndepărtată.

Lucrurile au decurs astfel: Am încercat să-l sondez pe dl. Take Ionescu, cum îşi imaginează Brătianu stabilirea de relaţii «normale», cu care prilej i-am comunicat până unde este pregătit să meargă Petre Carp, fără însă a se considera aceasta ca o ofertă către Brătianu.

Take Ionescu a preluat misiunea atât de limitată şi a discutat cu Brătianu. Acesta însă a întrebat dacă Take Ionescu are un «mandat» din partea lui Petre Carp sau a mea; Take Ionescu a răspuns că nu are aşa ceva, deoarece atât Titu Maiorescu, cât şi dl. Petre Carp şi de asemenea, el însuşi nu doresc să se expună unui eventual refuz. La aceasta Brătianu a spus că el nu mai poate negocia în acest sens cu Titu Miorescu, dar doreşte să-i spună totuşi că nu el personal se consideră ofensat de Petre Carp, ci partidul său, iar din partea lui Petre Carp ar fi în orice caz de aşteptat o declaraţie în favoarea Partidului Liberal.

Când eu i-am comunicat imediat, la ora 8 seara, d-lui Petre Carp, cele de mai sus (chiar înainte de plecarea sa la Ţibăneşti; el va fi însă din nou la Bucureşti miercuri dimineaţa), el nu a vrut să retracteze nimic din ceea ce a spus în Senat împotriva Partidului Liberal, şi a spus că, în sfârşit, toată afacerea s-a repercutat negativ asupra persoanei lui.

Acum voi încerca cea de-a doua formă de concentrare propusă de M.S. Regele, iar mâine dimineaţă o voi trata cu Alexandru Marghiloman şi Nicolae Filipescu.

Take Ionescu este mâine la Sinaia; poimâne, luni, la ora 6 seara, va avea o întrevedere cu dl. George Cantacuzino la Bucureşti şi mă va informa în legătură cu aceasta în aceeaşi seară, la ora 7 1/2.

Titu Maiorescu"

Am copiat cele de mai sus eu însumi, le-am pus în plicul adjutantului regal ca să le trimit mâine la ora 7 dimineaţa cu Christea (odăiaşul ministerial) la gară, împreună cu următoarea telegramă:

„Domnule adjutant de serviciu
Castelul Peleş

Astăzi duminică dimineaţa cu acceleratul de la ora 7 şi 50' trimit rapoarte urgente!

Rog cereţi-le la sosirea trenului în Sinaia.

Maiorescu"

Duminică 30 septembrie/13 octombrie. Scris ieri şi copiat cele precedente în mijlocul multor întreruperi, orele 10 3/4-1 la Minister, acolo şi acasă Neniţescu, Arion, Filipescu, Gr. Cantacuzino, prefectul Mitilineu.

— Important că ieri-dimineaţă la ora 9 şi 10' am propus („am cerut") lui Take Ionescu „sondarea" lui Ionel Brătianu, aşa cum o scriu Regelui mai sus, la ora 10 1/4 o comunic lui Carp, la ora 7 seara îmi aduce Take Ionescu răspunsul lui I. Brătianu, care e arătat în scrisoarea către Rege, la 7 3/4 seara îl comunic eu lui Carp în restaurantul Capşa, unde cina Carp singur la masa din colţ la dreapta uşii. El sfârşeşte cu „îţi mulţumesc, acum sunt izbăvit şi liber", eu îi răspund „Eu, din păcate, încă nu" şi ne despărţim. Trăsura cu traista brună îl aştepta la uşa restaurantului ca să-l ducă la gară pentru trenul de la ora 9 seara spre Moldova. M-am întors acasă, am cinat, şi de la ora 9 1/2 până la ora 11 am dictat Anicuţei şi apoi am copiat eu scrisoarea către Rege. La ora 11 1/2 ne-am culcat.

— Eu m-am sculat azi la ora 5, am scris acestea, acum mă duc să mă spăl şi să mă îmbrac ca să fiu gata la ora 7. La ora 7 dimineaţa termometrul indică +3 1/2°R, senin. — Am expediat cu Christea la Gara de Nord scrisoarea şi telegrama la Castelul Peleş.

— Dimineaţa vorbă goală cu Al. Marghiloman, N. Filipescu şi C. C. Arion, care — prin prefectul Mitilineu — se vârâ în toate consfătuirile.

— Dar seara între orele 6 1/2 şi 8 lungă vorbă cu Al. Marghiloman singur. Jumătate întors, vrea să telgrafieze mâine pentru audienţă la Castelul Peleş.

Luni 1/14 octombrie. Senin. La ora 8 1/2 dimineaţa senatorul macedoromân, Batzaria la mine, propunere din partea amicului său (?) Noradunghian, ministrul de externe al Turciei, să facem o „demonstraţie" contra Bulgariei prin mică mobilizare. Răspuns: să facă Turcia întâi pacea cu Italia, apoi se poate vorbi de altele. — A venit şi Aurel Popovici.

— De la ora 10 1/2 la ora 11 1/4 la George Cantacuzino. Primeşte concentrarea sub mine, Take Ionescu ministru de interne, alte trei ministere takiste, fiul său Mişu — Justiţia, fiul său Griguţă — primar (al Capitalei). Să nu primim demisia lui Carp. La caz de război al nostru un Minister „naţional", el cerând însă fără coaliţie cu Ionel Brătianu. La Război — N. Filipescu; i-am răspuns că aici Regele... — Apoi eu la Minister.

— Au mai fost la mine Prinţul Fürstenberg, la ora 4, foarte confidenţial, apoi Al. Marghiloman din nou (căruia i-am citit ca numai pentru el a doua scrisoare a Regelui, primită azi la ora 3 1/2 p. m.).

— Apoi Take Ionescu la ora 7 1/2 seara, relatând cele vorbite azi între orele 6-7 1/2 cu G. Cantacuzino. Împăcare şi frazeologie.

— La ora 9 până la ora 10 1/2 seara Jeacques şi Marie Negruzzi la noi...

Marţi 2/15 octombrie. Trezit la ora 4, sculat la ora 5 1/2, ca să scriu Regelui:

„M.S. Regelui

Castelul Peleş

Luni 1/14 octombrie,
ora 10 seara

Cele două comunicări de la Castelul Peleş le-am primit astăzi după amiază, la ora 3 1/2.

Convorbirea cu Alexandru Marghiloman a decurs ieri satisfăcător.

El vrea să-l determine pe Petre Carp să-şi dea acordul pentru concentrarea sub Titu Maiorescu, dacă el însuşi nu o preia. Între timp rog o audienţă la M.S. Regele pentru astăzi înainte de prânz.

Am discutat cu George Cantacuzino. El mi-a spus că dacă Petre Carp nu vrea, să se încerce concentrarea din partea mea, să i se lase lui Take

Ionescu Ministerul de Interne şi alte 3 ministere, iar fiului său Mihail Justiţia, celuilalt fiu — Griguţă — Primăria Bucureştiului, iar lui Nicolae Filipescu Ministerul de Război, pe care i l-ar fi promis din nou şi Petre Carp.

I-am răspuns că Ministerul de Război este problema exclusiv a M.S. Regelui şi ca atare nu m-aş putea amesteca cu nimic în acest sens. Atunci el a sugerat ca în cursul acestei săptămâni, după întoarcerea lui Petre Carp, să se convoace la el o adunare a miniştrilor de acum şi a celor anteriori şi să se anunţe o decizie de partid definitivă.

La ora 4 după amiază a fost la mine Prinţul Fürstenberg. Am purtat o lungă discuţie confidenţială cu importantul şi inteligentul bărbat. Ce contrast faţă de reprezentanţa actuală a Germaniei.

La ora 7 1/2 seara, Take Ionescu la mine. Mă informează în legătură cu întrevederea sa de astăzi cu George Cantacuzino. Fraze conciliante şi prieteneşti. Take Ionescu vrea ca, după ce va hotărî într-un fel sau altul cu Petre Carp, să vină la mine împreună cu Alexandru Marghiloman şi cu Nicolae Filipescu, pentru discutarea problemelor de detaliu privind actuala colaborare ministerială.

Titu Maiorescu"

Expediat şi telegrama la ora 8 1/4 dimineaţa către adjutantul de serviciu Castelul Peleş, să reclame scrisoarea la sosirea acceleratului de la ora 7 şi 50' dimineaţa (la Sinaia, ora 11 şi 6').

— Astăzi la ora 5 p. m. am primit telegramă cifrată de la Mişu din Constantinopol, despre semnarea preliminariilor de pace între Turcia şi Italia, cu mulţumirile lui Noradunghian pentru Regele nostru.

— Dimineaţa Theodor Rosetti, ca de obicei, la mine. — De la ora 10 1/2 la ora 1 1/2 la Minister (unde şi Arion şi Pangrati).

— După dejun (nedormit), de la ora 3 la ora 7 3/4 primirea diplomatică, vreo 12, şi venind acasă, Nicu Filipescu la mine până la ora 8 3/4, când de-abia ne-am putut pune la simpla mâncare de seară.

— Zi de lucru neîntrerupt, deşi dormisem vreo 5 ore.

Miercuri 3/16 octombrie. Trezit la ora 4, citit în Taylor *Aufzüge der Kultur*, sculat la ora 5 1/4; cu 6 ore de somn, nu mă simt obosit, cu toată intensitatea lucrării de ieri. Scriu în iatac, Gi doarme.

— Ieri pe la ora 11 la Minister mi-a prezentat consulul suedez Socec o *corespondenţă* suedeză de la „Aftonbladet", care avea să plece în aceeaşi zi la Sofia (sau Constantinopol?).

— Telegramă:

„Alteţei Sale Regale
Principelui Ferdinand
Castelul Peleş

Consiliul de Miniştri roagă pe A.V. Regală să permită a prezenta felicitările cele mai călduroase pentru a 19-a aniversare a naşterii Principelui Carol, noului bacalauriat şi vechiului ofiţer care la cei tineri a deşteptat atâta iubire, iar la cei bătrâni a sporit încrederea în viitorul strălucit al Ţării.

Maiorescu"

— Răspunsul telegrafic al Principelui Ferdinand literar bun.

— De la ora 3 1/2 la ora 5, eu cu Gi la cimitir şi la frumosul parc de la Filaret.

— Între orele 5-7 1/4 Consiliu de Miniştri. Credite militare de vreo 40 milioane fără acoperire; Th. Rosetti nu vrea să semneze jurnalul, noi ceilalţi da.

Încurcătura cu vaporul „Principesa Maria" reţinut la comandantul militar al portului Varna.

Pentru 5' mă ia la o parte N. Filipescu şi mi se pune în sfârşit la dispoziţie, chiar fără Al. Marghiloman, pentru formarea Ministerului.

Apoi Al. Marghiloman pe alte 5', ca să mai găsească o formulă de împăcare între Carp şi liberali prin... Mişu Pherekyde!! — Bun Neniţescu, hotărât.

Joi 4/17 octombrie. Trezit la ora 3 1/2, citit Vandal *L'avènement de Bonaparte*, mai adormit pe 3/4 de oră, sculat la ora 5 1/2.

— P. Carp la mine dimineaţa, că el nu declară mai mult în favoarea Partidului Liberal, că nu poate lua răspunderea dacă se face concentrarea sub mine (fiindcă Th. Rosetti şi acum a făcut periculoasa greşeală de a fi dat bancherilor milioane cu termen mai lung de 3 luni); şi că trebuie după el să alegem şeful partidului. I-am răspuns că nu trebuie, ci din contră nu-i primim demisia şi-l avem pe el în rezervă pentru caz de pericol războinic.

— Seara Neniţescu la mine, lucrând bine pentru concentrare cu retragerea lui din Minister.

Vineri 5/18 octombrie. Sculat la ora 5 1/2; la ora 7 dimineaţa termometrul indică +2°R., senin. — Lucrat la ministeriale. — Pe la ora 9 3/4 tânărul Grig. Carp, şeful meu de cabinet la Preşedinţie, cu care n-am lucrat de 5 luni, de când îl am. Dar azi m-am explicat cu el în privinţa situaţiei politice cu tatăl său şi mi-a plăcut modul cum a priceput lucrul.

— La ora 1, Al. Marghiloman la mine: că a încercat cu Take Ionescu şi va mai încerca astăzi cu G. Cantacuzino să găsească formula de împăcare între Carp şi Brătianu. Eu îi admit toate încercările, chiar cele mai puţin demne, ca să nu vină din partea mea vreo aparenţă de împiedicare a revenirii lui Carp la Guvern.

— Seara, un moment N. Filipescu la mine, apoi Neniţescu (venit de la Sinaia, de la Rege), amândoi miraţi şi râzând de acţiunea lui C. şi Virgil Arion prin tertipuri de ziare (*Universul, Adevărul*, chiar şi *Viitorul* liberal) pentru menţinerea lui C. Arion în Minister.

Sâmbătă 6/19 octombrie. Sculat la ora 6 1/2 dimineaţa; nu mult dormit. Termometrul la ora 7 1/2 dimineaţa +5°R. Senin.

— De la ora 2 la ora 4 1/2 adunare la G. Cantacuzino cu P. P. Carp, cu C. Olănescu, toţi actualii miniştri* (fără Ion Lahovari în concediu) şi foştii miniştri Marghiloman, Delavrancea, N. Filipescu, chiar şi D. Greceanu de la Iaşi. Penibilă discuţie aupra concentrării cu Take Ionescu sau retragerii partidului de la Guvern. Carp pentru ultima alternativă, cu el şi generalul Argetoianu şi D. Greceanu; nici lae nici bălaie C. Olănescu. Al. Marghiloman nehotărât. Hotărât pentru concentrare G. Cantacuzino şi N. Filipescu. Ceilalţi tac, dar par a fi şi ei pentru.

— Scrisoare trimisă

„Majestăţii Sale Regelui
Castelul Peleş

Bucureşti, sâmbătă 6/19 octombrie, ora 9 seara

Astăzi, de la ora 2 până la ora 5, adunare la George Cantacuzino a actualilor şi foştilor miniştri. Discuţie realmente aprinsă.

Petre Carp a declarat că, după «impertinenţa» ziarelor liberale, el refuză orice declaraţie care să aplaneze lucrurile şi şi-a prezentat demisia scrisă din funcţia de şef de partid.

S-au pronunţat energic pentru concentrare George Cantacuzino şi Nicolae Filipescu. Alexandru Marghiloman este încă indecis.

Din păcate, cu toate insistenţele mele legate de situaţia externă periculoasă, hotărârea definitivă nu a fost luată astăzi şi abia luni înainte de prânz va avea loc o discuţie între George Cantacuzino, Alexandru Marghiloman, Nicolae Filipescu şi subsemnatul, urmată sper, în aceeaşi zi ori în ziua următoare, de negocieri cu Take Ionescu.

---

* Th. Rosetti, C. C. Arion, M. Cantacuzino, D. Neniţescu, Ermil Pangrati, generalul Ion Argetoianu, Titu Maiorescu.

O ştire absurdă din ziarele de peste hotare despre un moratoriu la noi a fost dezminţită imediat.

Titu Maiorescu"

Duminică 7/20 octombrie. Sculat la ora 6 3/4, după o noapte cu somn mediocru. Puţină acreală sufletească.

Telegramă:

„Adjutantului de serviciu
al M.S. Regelui
Castelul Peleş

Cu acceleratul de astăzi ora 7 şi 50' dimineaţa expediat Adresă urgentă; rog trimiteţi s-o ceară la sosirea trenului în Sinaia.

Maiorescu"

— La ora 2 1/2 pe Splaiul Dâmboviţei punerea pietrii fundamentale la Palatul Senatului. Mitropolitul primat a slujit sfeştania, prezidentul Senatului şi ministrul de Finanţe Th. Rosetti au ţinut discursuri, ei şi cu prezidentul Camerei C. Olănescu iscălit pergamentul. Şi Ypersèle de faţă, pe care l-am dus în automobilul meu la Hotel Capşa.

— La ora 4, la mine acasă, v. Waldthausen în chestiunea asigurării cablului Constanţa-Constantinopol.

— De la ora 5 la ora 6 cu Gi în automobil iar la Băneasa, ca şi ieri, unde sunt zboruri de aeroplane, 3 deodată.

— La ora 10 seara, Neniţescu la mine, venit de la sfinţirea Spitalului Azuga, neliniştit că nu mai vrea Take Ionescu concentrarea.

Luni 8/21 octombrie. Nu puteam adormi aseară după deranjarea obiceiurilor noastre prin vizita tardivă a lui Neniţescu. Mi-a dat Anicuţa pe la miezul nopţii ceva veronal, numai vreo 4 cgr. (1/2 de praf de ale noastre) şi am putut dormi vreo 6 ore. — Sculat azi la ora 7 dimineaţa. Senin. Mulţumit şi liniştit de câte ori vorbesc cu Gi.

— Între orele 9-10 vorbit la mine cu Al. Marghiloman şi Nicu Filipescu, apoi cu ei la G. Cantacuzino până la ora 11 1/4 (G. Cantacuzino vrea el prezidenţia Senatului, fiul său Mişu ministru de justiţie, fiul său Grigore primar Bucureşti); apoi la Minister.

— După amiază, la ora 3, la mine acasă colonelul Verzea, directorul telegrafelor, pentru cablu.

— Apoi, la ora 3 1/2 Take Ionescu, în aceeaşi dispoziţie ca mai înainte (ştirea lui Neniţescu de aseară absolut falsă); la ora 4 1/4 cu Nicu Filipescu împreună şi Al. Marghiloman şi Take Ionescu. Discutat până la ora 7 1/2 seara. Mâine dimineaţa vor continua la mine controversa: 1) Marghiloman cere 5 ministere ale noastre, adică la Război un civil, sau eu fără proto-

foliu şi încă unul al nostru; 2) Take Ionescu vrea pe „kneazul" Moruzi prefect al poliţiei sau pe Th. Florescu şi pe Păltineanu primar al Bucureştilor, după interimatul lui Istrati. Nicu Filipescu mai face greutăţi pentru Târgu Jiu.

— La ora 7 1/2 Neniţescu; a plimbat toată ziua pe Kedivul Egiptului la Slănic, etc; îl plimbă şi mâine pe la Institute din Bucureşti. Kedivul pleacă mâine seară Constanţa-Constantinopol. El crede că turcii vor fi bătuţi, neavând bun general decât pe Ferid-paşa.

— Situaţia noastră ministerială nehotărâtă. — P. Carp a trimis ieri pe Ianovici cu o notiţă scrisă tot de Ianovici, la *Epoca*, că el a demisionat, nevoind să ia răspunderea şi neputând face concentrarea.

— Fiul său Grigore, chipurile şeful meu de cabinet, n-a venit nici ieri nici azi. „Bismarck şi fiul Herbert?!"

Marţi 9/22 octombrie. Dormit binişor.

— Telegramă:

„Adjutantului de serviciu

Castelul Peleş

Rog luaţi ordinele M.S. Regelui dacă binevoieşte a mă primi mâine miercuri. În caz afirmativ aş putea sosi la Sinaia cu acceleratul la ora 11 şi 8'.

Maiorescu"

— De la ora 9 1/2 la ora 11 1/2 discuţie iar cu Take Ionescu, Al. Marghiloman şi N. Filipescu, care apoi se duc la G. Cantacuzino. Take Ionescu cedează să fie Mitilineu prefect de poliţie, dar Păltineanu primar Bucureşti. Aceeaşi greutate cu egalitatea ministerială 4 şi 4 şi un militar.

— La ora 3 fără 5', eu la G. Cantacuzino care îmi spune că fără 5 miniştri (nu Război) ai noştri, un civil la Război, mai bine să ne retragem.

— De la ora 3 la ora 6 1/2 primire diplomatică la Externe, unde pe la ora 4 vine şi Kedivul Egiptului, Abbas (vorbeşte bine franţuzeşte şi nemţeşte) cu un paşă. Eu la ora 6 1/2 la gară: plecarea Kedivului cu „Orientul" pentru Constanţa-Constantinopol. Mai sunt la gară ministrul Neniţescu, prefectul de poliţie Mitilineu.

— La ora 7 1/2 Take Ionescu la mine cu impresia că el nu mai poate ceda şi că nu se face, fiindcă şi Em. Antonescu scrie lui G. Cantacuzino să convoace Comitetul şi D. Greceanu de la Iaşi e contra.

— La ora 8, N. Filipescu la mine, să nu renunţ (în audienţa) la Rege, că el îmblânzeşte pe Greceanu şi Antonescu.

— Eu sufleteşte obosit.

Miercuri 10/23 octombrie. Trezit la ora 4 3/4, sculat la ora 5 1/2. — La ora 7 şi 50' în vagon ministerial la Sinaia, unde pe ploaie — la ora 12 la Rege. El vrea cu orice preţ să fac eu concentrarea. Dejun la Palat. Plec tot miercuri la ora 3 şi 6' înapoi la Bucureşti, tot pe ploaie. În vagonul meu şi Noemi, Zozo şi Florica. La gară Gi, cu ea la Mişu Cantacuzino pe care îl pun în curent. — Seara la ora 9, la mine N. Filipescu şi Neniţescu, ei propun coaliţia.

Joi 11/24 octombrie. Take Ionescu la ora 9 1/2 dimineaţa la mine; mai bine „colaborare", un fel de coaliţie; eu zicând: care tinde la contopire, el nu o zice fiindcă nu o crede posibilă. Primar interimar Istrati; după terminarea chestiunii tramvaielor oricine altul (nu mai e vorba de Păltineanu), 5 miniştri ai noştri, dar la Război un general, etc.

— La ora 12 Marghiloman la Externe (unde şi deputăţia Em. Antonescu, dr. Herescu şi D. Dobrescu, pentru a-mi spune că întrunirea publică de duminică e numai spre glorificarea lui P. P. Carp).

— La ora 5 1/4 Take Ionescu la mine; a vorbit cu Ionel Brătianu, care nu doreşte puterea. Take Ionescu mai aplecat spre formarea Ministerului meu de „colaborare" sau „conlucrare".

— La ora 6, N. Filipescu şi Al. Maghiloman la mine. Ideea acestei „colaborări" e a lui N. Filipescu şi Al. Bădărău. Se vor mai gândi până mâine, când la ora 10 1/2 să mergem la G. Cantacuzino.

— La ora 8 1/2 seara telegramă cifrată a Regelui de la Castelul Peleş, că vrea să fie mâine seară dacă e nevoie; dacă nu sâmbătă. Îi răspund tot cifrat:

„Colonelului Baranga
Castelul Peleş

Eu rog ca M.S. Regele să sosească la Bucureşti sâmbătă.

Maiorescu"

Vineri 12/25 octombrie. Trezit la ora 4 1/2, sculat la ora 5 3/4. Scriu în iatac.

— Dimineaţa Th. Rosetti (violent când e fricos), Gr. Cantacuzino (totdeauna inteligent şi politiceşte accesibil), N. Filipescu şi Al. Marghiloman — iar cam nehotărâţi.

— La ora 10 1/2 eu la G. Cantacuzino, *el cel puţin hotărât pentru conlucrare cu Take Ionescu*; apoi la el pe la ora 11 şi N. Filipaescu şi Al. Marghiloman, pe care îi las acolo şi vin la ora 11 1/2 acasă, unde găsesc pe Take Ionescu, mai hotărât pentru „conlucrare". Se va întâlni mâine la ora 9 dimineaţa cu N. Filipescu şi Al. Marghiloman la mine pentru amănunte.

— Între orele 5-7 1/2, Consiliu de Miniştri la Interne. Inteligent dar polilog Pangrati, laş Th. Rosetti care nu iscăleşte jurnalele cu creditele de război, slab şi aproape ramolit generalul Argetoianu. Mişu Cantacuzino cu mine hotărât acum. Bine Neniţescu. Arion ca totdeauna.

— La ora 7 3/4 seara mă întorc acasă; o depeşă cifrată a Regelui mi-o descifrează tocmai Gi; să evit întrunirea de duminică din cauza situaţiei exterioare „deosebit de gravă".

Telefonez la Jockey-Club. Vin Nicu Filipescu şi Al. Marghiloman. Primul se duce; îmi telefonează peste o oră că a făcut pe Em. Antonescu (de la care porneşte sminteala; voia să proclame şi pe N. Filipescu de şef!! Tot intriga Carp-Ianovici) să renunţe la întrunire. Al. Marghiloman se duce în acelaşi timp cu depeşa Regelui la Carp, care îi *refuză* să contribuie la contramandare.

Sâmbătă 13/26 octombrie. Trezit la ora 4 1/2, citit Dietrich Schäfer, *Wetgeschichte der Neuzeit*, sculat la ora 5 1/2. Scriu în iatac.

— „D-lui Alex. Marghiloman
Str. Mercur

Sâmbătă 13/26 octombrie,
la ora 5 1/2 dimineaţa

Iubite domnule Marghiloman, erai foarte mişcat aseară şi m-ai mişcat şi pe mine. Din mijlocul vârtejului de păreri mi-au apărut că se desprind câteva gânduri, care ţi le comunic şi d-tale cum mi le-am rezumat mie:

I. Eşti conservator-monarhic, asta e incontestabil.
II. Ţara e acum în cea mai grea, mai primejdioasă situaţie internaţională, şi asta e incontestabil.
III. Regele e în momentul de faţă un element de căpetenie pentru siguranţa ţării, tot aşa de incontestabil.
IV. Regele făcu direct apel la d-ta să intri în Minister.
V. Un asemenea apel, în împrejurările date, nu se poate refuza.

Al d-tale, din inimă,
Titu Maiorescu"

— Ce s-a petrecut în agitata zi de astăzi, până la întrevederea cu Take Ionescu la mine la ora 10 3/4 seara, când voia să refuze acum (din cauza generalului Argetoianu) intrarea în Minister, stă clar descris în jurnalul Anicuţei. Asemenea şi începutul zilei de duminică 14/27 octombrie.

N. B. „Jurnalul Anicuţiei", la care se referă jurnalul meu pentru acea zi, a fost distrus de noi, împreună cu toate jurnalele ei, la plecarea noastră din ţară la începutul lui ianuarie 1914, fără să ne amintim de paginile menite să complecteze jurnalul meu. Complectez eu acum (aprilie 1916)

din memorie lacuna din acea zi, şi după de-abia 3 1/2 ani incidentele îmi sunt destul de proaspete în memorie.

După scrisoarea de mai sus, Marghiloman se declară gata să intre în Ministerul de colaborare împreună cu Nicu Filipescu (pe când Nicu Filipescu ar fi intrat şi fără Marghiloman). Sosind Regele la ora 6 seara din Sinaia, m-a chemat de la gară la Palat pe câteva minute; i-am spus, că Ministerul de colaborare este acum asigurat. Regele mă sărută de mulţumire. După vorba cu Take Ionescu, al noulea ministru, cel de Război, avea să fie neutru. Dar generalul Argetioanu despre care credeam întâi că va putea continua în noul meu Minister, prin vorbele indiscrete ale lui Marghiloman şi Filipescu şi mai ales ale amicilor lor, a fost prezentat takiştilor ca un al cincilea partizan curat conservator, şef al clubului din Craiova, şi prin urmare ca formând majoritate contra a numai patru miniştri takişti. Cu intrigile obişnuite în asemenea momente s-a prezentat chestiunea ca o slăbire a takiştilor. Aflând eu despre aceasta m-am dus de l-am întâlnit pe Take Ionescu pe la ora 7 seara în biroul hotelului Capşa. S-a arătat blesat de vorbele lăţite în contra lui din această cauză de filipescani şi marghilomanişti dar totuşi a rămas vorba, că odată ce am asigurat pe Rege că Ministerul nostru se poate forma să se şi formeze. Dar Take Ionescu mi-a adăugat la despărţire „da, dar lucrurile nu merg tocmai bine".

M-am întors neliniştit acasă, şi în adevăr pe la ora 10 seara vine secretarul intim al lui Take Ionescu, Ciorănescu, cu aer grav zicându-se însărcinat să-mi dea în mână o scrisoare importantă a lui Take Ionescu. Îi răspund: „O primesc, dar nici nu o deschid (şi aşa am păstrat-o în actele mele, în plic nedeschisă până în ziua de astăzi), fiindcă ştiu că cuprinde refuzul d-lui Take Ionescu de a intra în Minister. Dar acest refuz nu-l pot primi după ce Regele a fost asigurat de formarea Ministerului". Aflând că Take Ionescu este acasă, i-am telefoant îndată să vie pe la mine, şi în adevăr la ora 10 3/4 seara a şi venit.

Am convenit fără greutate împreună că nu putem lăsa în aceste momente de criză balcanică ţara şi Regele fără Minister conservator şi că în locul lui Argetoianu voi propune orice alt general ca ministru de război. Pentru mine cu atât mai uşor cu cât nu făgăduisem nici unuia din foştii colegi intrarea nouă în Minister.

A doua zi, duminică, am fost întâi dimineaţa la Nicu Filipescu, care a primit fără greutate înlocuirea generalului Argetoianu cu generalul Hârjeu, propus de el, mie personal necunoscut, dar primit cu mulţumire. Apoi m-am dus la Al. Marghiloman, care la vorba de schimbare a lui Argetoianu mi-a răspuns că l-a asigurat ieri Nicu Filipescu că în asemenea

caz refuză el intrarea în Minister. Spre mirarea lui Al. Marghiloman i-am spus, că vin de la Nicu Filipescu care intră în Minister şi mi-a propus el însuşi pe Hârjeu. Acum a primit şi Marghiloman. Apoi m-am dus la Rege, care la început speriat că mai e vreo piedică, a primit fără greutate noua propunere şi ne-a fixat jurământul pe azi la ora 6 1/2 seara. După amiază m-am dus la generalul Argetoianu pentru a mă desface de el. Vorbindu-i în mod vag de formarea noului Minister, el mi-a spus că pentru participarea sa ar trebui să întrebe mai întâi pe Carp. M-am folosit de această vorbă pentru a-i spune, *că nu pot primi aceasta*. Ministrul de război atârnă întâi de la Rege, şi apoi de la ministrul-prezident, fără elemente afară din Cabinet. Dar ne-am despărţit prieteneşte în aparenţă.

Duminică 14/27 octombrie. Ninge, termometrul arată +1°R.

— După masă vizite: la Carp (bine, el mişcat-dezamăgit), la C. Olănescu (să nu convoc deocamdată Clubul), la foştii miniştri-colegi.

— La ora 6 1/2 la Palat, unde jurăm toţi miniştrii în ordinea următoare: Titu Maiorescu (preşedinte al Consiliului şi Externe), Al. Marghiloman (Finanţe), Take Ionescu (Interne), C. Dissescu (Culte), N. Filipescu (Domenii), Al. Bădărău (Lucrări Publice), M. Cantacuzino (Justiţie), N. Xenopol (Industrie). Generalul Hârjeu căruia îi trimisesem la ora 12 depeşa de mai jos şi care mi-a răspuns că soseşte astăzi la ora 10 şi 25' seara, va jura mâine. Regele ţine o mică alocuţiune, fixează pe mâine la ora 11 1/2 Consiliul de Miniştri la Palat, apoi rămânem noi 2, îmi dă manuscriptul alocuţiunii pentru publicare, va chema pe Carp la audienţă, a primit la ora 11 pe G. Cantacuzino şi la ora 2 pe Take Ionescu — amândoi pentru mine.

— Telegramă:

„Generalului Hârjeu

Craiova

Rog să binevoiţi a veni îndată Bucureşti. Rog totodată să mă scuzaţi dacă în interesul ţării şi al armatei îmi permit a dispune de dvs. chiar înaintea sosirii, presupunând că urgenţa împrejurărilor o reclamă.

Rog răspundeţi telegrafic când sosiţi Bucureşti.

Preşedintele Consiliului de Miniştri

T. Maiorescu"

— De-abia la ora 8 seara (toată ziua ploaie cu ninsoare) ne liniştim pe ziua de azi.

Luni 15/28 octombrie. Trezit la ora 4 (după 6 ore de somn), sculat la ora 5, scriu în iatac.

„Ion Lahovari
Biarritz, Hotel Continental

Prea stimate domnule Lahovari,

Ne-am despărţit sub impresia cuvintelor Regelui de la Consiliul de Miniştri ţinut la Castelul Peleş sâmbătă 22 septembrie. Dorinţa M. Sale de a se forma Ministerul cu Take Ionescu şi cu Al. Marghiloman şi N. Filipescu nu a putut avea ca rezultat decât compunerea Cabinetului aşa cum v-am telegrafiat-o. Pentru a avea doi mai mulţi din partea noastră (şi ştii că unul trebuia să fi d-ta), am încercat să propun un ministru de război civil (N. Filipescu), dar n-a vrut Take Ionescu, şi mărginirea mea la preşedinţa de Consiliu, dar n-a vrut Regele.

Cunoşti împrejurările şi înţelegi că era «carte forţată». N-am trebuinţă să-ţi spun cu ce adâncă părere de rău a trebuit să renunţ la colaborarea atâtor colegi de până acum, îndeosebi a d-tale, de care tocmai în vremea din urmă mă apropiasem mai mult şi a cărui statornicie în principiile conservatoare şi absolută corectitudine în toate manifestările au fost un element principal pentru funcţionarea Ministerului de la 28 martie 1912.

În momentul de faţă nu-mi rămâne decât să te rog să primeşti încredinţarea celei mai deosebite stime şi să prezinţi d-nei Lahovari respectuoasele mele omagii.

Bucureşti,
Duminică 14/27 octombrie

T. Maiorescu"

— De la ora 11 1/2 dimineaţa (după ce am asistat la jurământul noului ministru de război, generalul Hârjeu, sosit aseară târziu din Craiova), până la ora 1 1/4 primul Cosiliu cu noii miniştri sub preşedinţa Regelui. Nu mobilizare, Crucea noastră Roşie de trimis la bulgari şi la turci. — Restul în jurnalul Anicuţei.

Marţi 16/29 octombrie. Senin.
— Telegramă:

„A.S.R. Principesa Maria a României
Castelul Peleş

Consiliul de Miniştri roagă pe A.V.R. să binevoiască a primi urările de viaţă lungă şi fericită în mijlocul numeroasei familii, care mai ales în momentele de faţă întăreşte puternicul sentiment de veneraţie şi de încredere ce o are ţara pentru Dinastie.

Maiorescu"

— De la ora 11 1/2 la ora 12 1/2 la Rege cu Take Ionescu, numai noi trei, aşa — spune Regele — şi de acum înainte la lucruri importante. Decidem: 1) să trimită Take Ionescu ca iscoditori privaţi pe Sekulici la Gheşov şi pe Bourchier (adus de la câmpul de război prin tânărul Kennedy la Bucureşti mai întâi) la Regele Ferdinand al Bulgariei pentru a începe vorba de rectificare de fruntarie de la Turtucaia la Marea Neagră între Euxinograd şi Cavarna. Dacă nu vor, propun eu să încercăm presiune prin Austria şi Rusia; 2) să declarăm acum îndată, că nu mobilizăm; 3) să vorbesc totuşi Bulgariei astăzi, la recepţia diplomatică, şi Austriei şi Rusiei, de trimiterea posibilă a două regimente (unul de infanterie şi altul de cavaleri) la graniţa spre sud-est pentru paza graniţei ca măsură de poliţie; 4) să previn diplomaţii de cererea noastră de a fi admişi la un eventual congres. Să sondez întâi Rusia (Schebeko) şi Italia (Fasciotti); 5) să trimitem medici şi pansamente la turci şi la bulgari

— Între orele 3-7 la primirea diplomatică (au fost 15) am făcut ca mai sus hotărâte.

— Despre alte tribulaţii ale zilei de azi vezi jurnalul lui Gi. (Ars).

Miercuri 17/30 octombrie. Dimineaţa la C. Olănescu şi G. Cantacuzino şi la Minister, iar la ora 1 citit eu la Cameră (ceva senatori şi deputaţi reuniţi) Mesajul scurt al deschiderii sesiunii extraordinare pentru a auzi dizolvarea. A prezidat C. Olănescu. Apoi s-au dus senatorii şi am citit numai Camerei noul Minister şi decretul de dizolvare. Tăcere. C. Olănescu câteva cuvinte de ziua bună. Aplauze. Apoi m-am dus la Senat, prezida G. Cantacuzino. Aceeaşi lectură şi în 3 minute totul sfârşit aici.

— La ora 1 3/4 acasă la dejun.

— De la ora 3 la ora 4 la mine acasă în secret Sekulici cu Take Ionescu; hotărât cum să meargă Sekulici la Sofia (cu Petersen şi soţia), cum şi ce să iscodească de la bulgari ca rectificare de fruntarii prin ministrul-prezident Gheşov (nu tocmai iubit de Regele lor Ferdinand).

— Între orele 4 1/2-7 vizite în automobil cu Gi, la mitropolitul primat, la Lady Barclay, etc.

Joi 18/31 octombrie. Senin.

— La mine lume dimineaţa, Pop, Prinţul Dimitrie Ştirbei, Grig. Cantacuzino, un corespondent italian al lui *Giornale d'Italia*, etc.

— La ora 10 1/2 la Rege până la ora 12 cu Take Ionescu, citit memoriul scris de Take Ionescu cu creionul, de dat lui Sekulici pentru ministrul-prezident bulgar Gheşov. —N-am avut vreme să merg la Minister. — Gi copiază memoriul; de la ora 4 la ora 5 1/2 vizite şi la Băneasa în automobil cu Gi.

— Între orele 5 1/2-7 1/2 Consiliu de Miniştri (fără N. Filipescu, absent joile - probabil cu d-na Prezan).

— Seara linişte; culcat la ora 10.

Vineri 19 octombrie/1 noiembrie. Trezit la ora 4 1/2, sculat la ora 5 1/2. Scriu la The Banck of Roumanie să-mi mai cumpere un bon urban de 5.000 lei, ca să ajungem tocmai la 300.000*. Am acolo la credit economii de vreo 7.000 lei. Tot mai rămâne ceva numerar la o nevoie.

— Dimineaţa de la ora 10 la ora 11 1/4 la Minister. — Apoi la ora 11 1/2 la Palat cu Take Ionescu, unde ultimele instrucţiuni recapitulate pentru... Bulgaria (Sekulici pleacă azi prin Rusciuk, pentru a avea duminică întâlnire cu Gheşov; tot azi Gurănescu de la Ministerul meu, cu o scrisoare pentru Bourchier — nu ştie unul de altul). — Apoi eu cu Regele până la ora 1 1/4. I-am oferit — la nevoie — să merg la Berlin (sub pretext ochii Anicuţei) sau la Petersburg (vreo suferinţă a Liviei).

— De la ora 3 1/2 la ora 5 1/2 în automobil cu Gi la vizite şi Băneasa.

— La ora, 6 C. Dissescu pentru ginere-său... înaintare. — Seara linişte. — Seara plouă.

Sâmbătă 20 octombrie/2 noiembrie. Sculat la ora 5 3/4 dimineaţa. La ora 7 termometrul +6°R. şi tot plouă.

— Scrisoare:

„Ilustrului domn conte Waldburg,
Sinaia, Bd. Ghica, 42

Ilustre domnule conte,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea dv. prietenoasă, binevenită. Dv. ştiţi că aceste mulţumiri nu constituie o pură formalitate. Dv. aţi luat cunoştinţă nemijlocit de dificila muncă pentru realizarea compromisului intern şi aţi fost şi un martor direct al unui alt compromis, la care a trebuit să se ajungă între timp, după dispută şi cu care prilej eu a trebuit să renunţ la orice consideraţii personale, în interesul ţării.

Vă mulţumesc deci îndoit pentru consimţământul dvs., dublu.

Cu cea mai înaltă consideraţie,

Titu Maiorescu"

Scrisoarea o expediez mâine-dimineaţă.

— Azi între orele 11-12 Consiliu de Miniştri, şi apoi iar între orele 5 1/2-7 1/2. N. Filipescu susţine ca membri în Consiliul Comunal pe dr.

* După 50 de ani de activitate! Şi casa din str. Mercur.

Mendonide şi pe I. I. Protopopescu-Pake, iar Marghiloman zice că sunt hoţi, şi sunt.

— La ora 3, eu la Minister. — La ora 5 la gară, pe ploaie, plecarea Regelui la Sinaia. Toţi miniştrii de faţă, afară de N. Filipescu (??). Şi noul prefect de poliţie (Kneazul) Dimitrie Moruzi, „un monstru înspăimântător de 67 de ani".

Duminică 21 octombrie/3 noiembrie. Senin. La ora 7 1/2 dimineaţa +1°R.

— De la ora 10 1/4 la ora 11 1/2 la mine acasă George Cantacuzino (pentru prefectură Cantilli Bacău); Al. Marghiloman (pentru idem Botez); N. Filipescu, Mişu Cantacuzino. Apoi noi la Ministerul de Interne, unde e numai Take Ionescu (l-am găsit eu singur cu bătrânul Paltzer din Bacău).

Peste zi vizite cu Gi.

Luni 22 octombrie/4 noiembrie. Senin. La ora 8 dimineaţa ±0°R.

— La ora 9 1/2 la Al. Marghiloman, la ora 10 la Minister, unde la ora 10 3/4 N. Filipescu zicând că nu mai doarme şi că vrea iar să demisioneze din Minister. — (Am poftit pe C. Hiott diseară la ora 7 la mine).

— La ora 11 ministrul rus Schebeko, la ora 11 1/2 austriacul Prinţul Fürstenberg. În urma acestor vizite telegrafiez de acasă la ora 2·

Telegramă urgentă cifrată

„D-lui adjutant de serviciu

Castelul Peleş

Rog supuneţi îndată M. S. Regelui următoarea telegramă cifrată (cuvintele franceze):

«Ministrul Rusiei îmi comunică ultimele propuneri ale d-lui Poincaré, primite de Rusia: intervenţia imediată a Marilor Puteri la Constantinopol şi pe lângă Statele balcanice; stăpânirea turcă în Europa redusă la Constantinopol cu zona dimprejur, plecând de la gura Mariţei la Marea Neagră, cuprinzând şi Adrianopolul. Pentru Albania, autonomie sub suzeranitatea turcă. Restul teritoriului, se împarte între Statele balcanice după înţelegerea dintre ele. Pe aceste baze, cererea armistiţiului şi conferinţa Marilor Puteri cu participarea României şi a celorlalte State balcanice. Apărarea intereselor Austro-Ungariei în raporturile cu Salonicul. Rusia adaugă condiţia: drept compensare pentru România, rectificarea fruntariei Dobrogene».

Titu Maiorescu"

— De la ora 4 la ora 7, G. şi M. Cantacuzino, Marghiloman, N. Filipescu şi Neniţescu la mine pentru electorale.

— La ora 7, Waldthausen la mine cu ştirea de la Berlin, că Germania va „sprijini revendicările *îndreptăţite* ale României" Cam „ca un oracol sibilic", am răspuns eu. Care sunt „îndreptăţite"? E „îndreptăţită" participarea la conferinţă? Mi-a mai spus că deocamdată nu e vorba de conferinţă, dar că Rusia nu va admite ocuparea Constantinopolului de către bulgari.

— La ora 9 1/4 seara Sefa-bey la mine, şi eu scris imediat Regelui (trimit cu trenul accelerat de mâine ora 7 şi 50' dimineaţa în plic către adjutantul de serviciu la Castelul Peleş):

„Tocmai a fost la mine Sefa-bey cu depeşa Guvernului său, pe care eu am rezumat-o în faţa lui şi care sună după cum urmează: «Situaţia foarte compromisă a armatei noastre nu ne permite să avem speranţa de a putea apăra cu succes Ceatalgea; recurgem deci la mijloace politice ca să împiedicăm intrarea bulgarilor în Constantinopol. Cerem Marilor Puteri, ca oprind mersul înainte al armatelor bulgare, să facă să înceteze ostilităţile şi să înceapă negocierile pentru pace. Tratativele directe pentru armistiţiu ar fi pierdere de timp preţios şi nu putem prevedea grozavele consecinţe ale ocupării Constantinopolului de către duşmani. Guvernul român este rugat să întrebuinţeze toate mijloacele pentru a preveni intrarea bulgarilor în Constantinopol».

I-am promis ministrului plenipotenţiar turc, care a fost consternat de depeşa de mai sus, că o voi comunica, cu poşta de dimineaţă, M.S. Regelui, totul rămânând în seama înaltei hotărâri.

Titu Maiorescu"

Marţi 23 octombrie/5 noiembrie. Senin.

— La ora 10 dimineaţa Take Ionescu la mine, apoi de la ora 10 1/2 la ora 12 la Consiliul de Miniştri.

— De la ora 3 la ora 6 1/2 primire diplomatică; e caracteristic că bulgarul Kalinkov şi sârbul Ristici n-au venit.

— Seara la ora 8, Take Ionescu la mine. S-a întors Sekulici de la Sofia, unde a vorbit cu ministrul-prezident Gheşov. Acesta contra propunerilor noastre, dar le va supune Regelui Ferdinand.

— La ora 10 scris lui Schebeko, că i-am procurat prin Al. Bădărău permisia încărcării a 90 tone cărbuni pentru staţionarul „Terez" la Galaţi.

Miercuri 24 octombrie/6 noiembrie. La ora 8 dimineaţa -1°R.

— Cerut audienţă Castelul Peleş pentru vineri ora 12 amiază.

— Dimineaţa la Sefa-bey cu răspunsul cifrat al Regelui la intervenţia lor pentru pace. — Apoi la Minister.

— Între orele 3-5, la G. Cantacuzino, cu N. Filipescu, Al. Marghiloman, Mişu Cantacuzino, Neniţescu, Th. Rosetti, C. Arion — fixarea candidaturilor.

— La ora 10 seara generalul Hârjeu (din Sinaia sosit) la mine, să trimitem încrucişătorul „Elisabeta" cu 150 oameni la Constantinopol pentru siguranţa Legaţiei noastre.

Joi 25 octombrie/7 noiembrie. Sculat la ora 6.

— Dimineaţa lume la mine: Th. Rosetti, N. Filipescu, Ghica-Budeşti, Prinţul Fürstenberg (care a aflat ieri personal de la Schebeko propunerile Poincaré cu adaosele ruseşti cu şuviţa sârbească la Adriatica). — Apoi la Minister. — De la ora 3 1/2 la ora 4 1/2 la G. Cantacuzino cu miniştrii noştri, şi cu Pangrati şi Th. Rosetti. Aceeaşi confuzie cu candidaturile.

— Eu dimineaţa la generalul Averescu. În 12 zile armata noastră poate fi pe linia dorită de noi în Bulgaria, la oraşul Dobrici.

— Toată ziua — ploaie.

Vineri 26 octombrie/8 noiembrie. *Sf. Dumitru.* Sculat la ora 6, plecat la Sinaia cu acceleratul de la ora 7 şi 50' dimineaţa în vagonul ministerial; era şi un vagon regal în care a plecat şi Prinţul Carol cu Perticari. Ploaie pe tot drumul, de la Comarnic înainte iarnă deplină. La ora 11 1/2 sosesc în trăsura regală la Castelul Peleş, unde îndată sunt primit de Rege. Era şi Take Ionescu la el, îi citea tocmai memoriul lui Sekulici despre convorbirea lui de duminica trecută cu Gheşov şi o scrisoare mai favorabilă (trimisă marţi din Sofia prin Gurănescu) de la Bourchier către Take Ionescu. Le arăt şi eu notele mele de la primirile diplomatice din vara asta şi scrisorile lui Ghica de la Sofia. Vorbim tustrei despre situaţia externă până la ora 1, tustrei contra războiului. — Dejun la Palat, unde e şi doamna Bessie Ionescu şi toată familia Princiară; eu drink cu d-na Ionescu pentru ziua bărbatului ei, căruia Regele i-a dat astăzi marele Cordon al Stelei. Adusesem celor 5 copii Princiari crucile date de patriarhul Ierusalimului. — La ora 3 şi 16' mă întorc în acelaşi vagon la Bucureşti, unde sosesc tot pe ploaie la ora 7 1/4; în automobil Gi la gară.

Sâmbătă 27 octombrie/9 noiembrie. Tot cer întunecat; la ora 8 1/2 dimineaţa +5°R.

— Lume la mine dimineaţa. — Apoi eu la Minister decrete decorarea contelui Czernin, care pleacă la Petersburg, a fostului prefect de poliţie I. Mitilineu şi a lui I. I. V. Socec. — De la ora 3 1/2 la ora 5 1/2 Consiliu de Miniştri.

— Eu între orele 5 1/2-6 1/2 la ministrul rus Schebeko, să intervină amical la Regele Bulgariei ca să ne dea rectificarea de hotare Turtucaia la Marea Neagră dincoace de Varna.

— Între orele 7 şi 8 1/4 seara la mine acasă N. Filipescu, cu o scrisoare a lui asupra politicii externe.

— A plouat iar toată seara.

Duminică 28 octombrie/10 noiembrie. Acelaşi cer posomorât, aceeaşi temperatură. Am dormit bine azi-noapte.

— La ora 11 (până la ora 12 1/2) ministrul german von Waldthausen la mine; telegrafie fără fir între vapoarele de război germane de la Constantinopol şi vapoarele noastre.

— La ora 3 1/2 ministrul rus Schebeko să-mi spună că bulgarul Danev e la Viena de 2 zile pentru a se înţelege în privinţa Serbiei cu Austro-Ungaria, şi că ministrul rus din Sofia i-a scris lui Schebeko favorabil pentru noi.

— La ora 5 la G. Gr. Cantacuzino, unde sunt Th. Rosetti, Neniţescu, Vlădescu, Al. Marghiloman, Mişu Cantacuzino şi N. Filipescu. Aceeaşi tevatură cu candidaturile, introducere de noi cantacuzinişti şi eliminare de carpişti. Mie indiferentă toată tevatura electorală.

— Cu Gi vizite, una lungă la ministrul italian, baronul Fasciotti.

— Eu pe la ora 7 la Take Ionescu; fusese la ora 1 1/2 ministrul bulgar Kalinkov. Ne-a comunicat impresiile. Mi-a arătat scrisoarea de răspuns a lui Gheşov la felicitările trimise lui de Take Ionescu prin Sekulici.

— A plouat toată ziua.

Luni 29 octombrie/11 noiembrie. Tot cer acoperit.

— La ora 10, Prinţul Fürstenberg la mine. Duşmănia Arhiducelui Franz Ferdinand contra Regelui Ferdinand al Bulgariei, de-abia împăcată la o întâlnire când cu încoronarea actualului Rege al Angliei şi la un dejun dat de Franz Ferdinand. Regele Ferdinanad nervos — frică de boli; îşi spală mâinile de 5 ori pe zi cu sublimat, nu va intra în Constantinopol de frica holerei, care a izbucnit acolo.

— La ora 10 1/2 la Consiliul de Miniştri. — Apoi la Minister deputaţia din Roman cu A. Arion, Tacu şi Kostake; din Vâlcea cu Emil Lahovari, Tretinescu, etc. Contra alcătuirii candidaţilor de deputaţi. Le-am expus situaţia grea şi cum de nu mă pot amesteca în alcătuirea Marghiloman-Filipescu-G. Cantacuzino.

— La ora 5 1/2 un jurnalist engelz (de la *Daily Telegraph*) trimis de Take Ionescu. — La ora 7 1/4 prefectul de poliţie D. Moruzi.

Marţi 30 octombrie/12 noiembrie.

— De la ora 3 1/2 la ora 7 3/4 primire diplomatică. Amabili toţi cu bulgarul Kalinkov, fără însă a-i formula cererea noastră de rectificare a graniţei.

Miercuri 31 octombrie/13 noiembrie. Destul de senin; la ora 8 1/2 dimineaţa +8°R.

— De la ora 4 la ora 5 în automobil cu Gi prin Colentina spre Ştefăneşti, dar ne-am întors din cauza noroiului.

Joi 1/14 noiembrie.

— La ora 9 3/4 dimineaţa pe neaşteptate Prinţul Fürstenberg la mine, că rusul şi francezul se laudă că vor deturna România de la Austria. L-am liniştit şi asigurat că şi Take Ionescu a declarat Regelui şi mie respectarea scrupuloasă a alianţei şi i-am trimis apoi articolul meu din *Deutsche Revue* de la 1881.

— Timp frumos, la ora 3 p.m. erau +16°R. în soare. — La ora 5 cu Gi (şi un coş de mărghitărel pentru Regină) la gară, unde sunt toţi miniştrii iar ca doamne numai d-na Istrati, soţia primarului provizoriu. Sosirea Familiei Regale spre a se instala în Bucureşti.

— Eu de la ora 6 1/2 la ora 7 1/2 la Rege. El foarte răcit, bronşită. Raport asupra ştirilor internaţionale. Scrisoarea primită de senatorul turco-român Batzaria după cererea lui Noradunghian ca România să fie intermediara păcii între Turcia şi Statele balcanice. — Între orele 7 1/2-8 1/2 Take Ionescu la mine cu aceeaşi chestiune. — O depeşă, pe care mi-o cifrează Gi, către N. Mişu la Constantinopol cu întrebarea oficială despre cele scrise de Batzaria.

— De-abia la ora 9 seara ne mai liniştim şi ne punem la masă.

Vineri 2/15 noiembrie. Aniversarea căsătoriei Regelui. Regele nu cere felicitări personale, numai înscriere în Registru la Palat.

— La ora 11 1/2 Schebeko la mine la Ministerul de Externe: scuza lui Sazonov că răspunde aşa de târziu, dar a trebuit să ia ordinele Ţarului de la Spala; Rusia primeşte să fie intermediara noastră la Sofia pentru ratificarea fruntariei dobrogene; eu i-am arătat că cerem linia Turtucaia-Balcic, sau cel puţin Silistra între Varna şi Cavarna.

— Scris Regelui:

„Majestăţii Sale Regelui

Vineri 2/15 noiembrie,
ora 9 1/2 seara

Dl. Schebeko m-a vizitat astăzi la Ministerul de Externe. El a transmis scuzele lui Sazonov pentru întârzierea răspunsului la solicitarea noastră de vinerea trecută privind sondarea Bulgariei în legătură cu rectificarea de graniţă. El a trebuit să raporteze Împăratului la Spala. Acum se declară gata să dea curs dorinţei noastre şi, în acest sens, a dat instrucţiuni la Sofia.

Titu Maiorescu"

Sâmbătă 3/16 noiembrie. Timp frumos de toamnă.

— Telegramă:

„Ianina Dymsza

Petersburg, Streminunaja 16

Neavând timp să scriu scrisoare, vă trimit prin telegraf urări de bine şi tandreţe, care vor sosi mai repede şi mai calde.

Bunicul"

— Cu Gi între 4 şi 5 1/4 la Băneasa pentru zboruri aeroplane. Şi Faściotti cu doamna acolo.

— Take Ionescu pe la ora 12 1/2 la mine cu o bună scrisoare a lui Bourchier de la Sofia.

— Seara între orele 8 1/4-8 3/4 N. Filipescu la mine. Să-i dau lui Pisani de la *Epoca*, de la Ministerul de Externe (ca să ajungă la 8.000 lei pe luni!! înainte avea 2.000).

Duminică 4/17 noiembrie. A plouat peste noapte; şi acum la ora 9 1/2 dimineaţa iar întunecat, vânt, termometrul +4 1/2°R.

— La ora 3, Schebeko la mine, ca să-mi spună că va veni Danev, prezidentul Sobranei, la Bucureşti, după ce va fi raportat Regelui Ferdinand despre misiunea sa la Franz Joseph la Budapesta.

— Seara între orele 7 1/2-8 1/2 Take Ionescu la mine; să vorbesc eu cu P. P. Negulescu pentru Rădulescu-Pogoneanu.

— A plouat peste zi.

Luni 5/18 noiembrie. Cer întunecat. La ora 8 dimineaţa +3°R.

— Dimineaţa la ora 10 la I. A. Rădulescu (Calea Dorobanţilor) şi îndată cu el în automobilul meu (pentru profesura lui universitară) la P. P. Negulescu, strada Diaconeselor, unde l-am lăsat la poartă.

— La ora 11 3/4, la Minister, Prinţul Fürstenberg cu întrebarea de la Viena, dacă mâine-seară poate porni de acolo spre Bucureşti generalul Conrad von Hötzendorff cu o scrisoare a Împăratului Franz Joseph către Regele Carol. Suntem de părere să se amâne până după venirea lui Danev din Sofia la Bucureşti, despre care a aflat ieri şi Fürstenberg prin Schebeko. — Mă duc la ora 12 la Rege (de unde pleacă Mişu Cantacuzino), şi el e pentru amânare. — La ora 12 1/4 mă duc la Fürstenberg acasă şi-i comunic această hotărâre a Regelui ca s-o transmită la Viena.

— De la ora 7 la ora 8 1/4 seara la Rege, bine, să-i scriu lui Al. Beldiman (la Berlin) să sondeze pe ambasadorul Goschen asupra gândurilor englezilor în privinţa României.

— La ora 8 1/4 la Take Ionescu să-i spun să vină mâine, ora 12 1/4, la Rege, şi despre C. von Hötzendorff.

— De la ora 9 1/2 la ora 10 1/2 seara m-a pisat N. Filipescu contra Regelui, „se distruge partidul", etc.

Marţi 6/19 noiembrie. Ploios.

— Dimineaţa la Al. Marghiloman, care îmi spune că merge bine cu Take Ionescu, în deosebire de nemulţumirile lui N. Filipescu.

— De la ora 3 1/2 la ora 7 primire diplomatică la Externe. Schebeko îmi spune că un raport al lui Kalinkov la Sofia e contra venirii lui Danev aici, dar că el — Schebeko — a insistat din nou pentru.

Miercuri 7/20 noiembrie. Senin, însă la ora 8 numai +1°R.

— Take Ionescu pe la ora 12 la mine la Minister; i-am spus vorba lui Schebeko de ieri şi să meargă el — Take Ionescu — la Kalinkov ca să-l schimbe în privinţa sosirii lui Danev.

— Între orele 3 1/2-5 1/4 cu Gi şi Marie Negruzzi la Băneasa, ascensiunile a două aeroplane. Apoi Gi cu Marie la Bossy la muzică.

— Eu acasă, vizita lui Lichtenftadt de la Viena, care se amestecă în chestiuni de C. F. şi de comerţ. — Apoi Take Ionescu îmi relatează vizita sa de azi la Kalinkov, pe care l-a ameninţat cu venirea la Guvern a lui Brătianu şi război.

Joi 8/21 noiembrie. Aproape senin, la ora 8 dimineaţa +2°R.

— M-am dus pe la ora 11 dimineaţa de mi-am luat carte de alegător de la judecătorul de pace de sub Hotel France şi apoi am mers la Şcoala „Adrian" în Sf. Vineri de am votat pentru Colegiul I de Cameră (candidaţii noştri, 5, Virgil Arion, I. Mitilineu, C. Hiott — rămas apoi în balotaj cu „independentul conservator" Protopopescu-Pake — şi takiştii Păltineanu şi Mişu Antonescu.

— De la ora 3 la ora 5 1/2 vizite de Sf. Mihai, şi cu Noemi şi Florica la Băneasa la aviaţie.

— Între orele 6-6 3/4, Fürstenberg la mine, că Austria pune şi ea condiţie prealabilă la Conferinţă satisfacerea cererilor României de rectificarea frontierei şi soarta cuţo-vlahilor. Scena Kiderlen-Wächter cu Szoganyi-Marich, pentru ce Berchtold a spus ambasadorului german de la Viena v. Tschirschi cele notate la Berlin despre convorbirea cu Sazonov, mi-o relatează Fürstenberg. „Când ai o reprezentanţă ca a noastră, condusă de Tschirschi, nu ţi se comunică nimic. Iar eu nu voi dispune să se comunice ceva confidenţial contelui Berchtold". Bietul Berchtold a trimis smintitului scrisoare de scuze.

— De la ora 7 la ora 8 1/4 la Rege. El preocupat de venirea sau nevenirea lui Danev.

Vineri 9/22 noiembrie. Plouă, +5°R, a plouat toată noaptea, crivăţ.

— Pe la ora 12¼ la Minister; bulgarul ministru Kalinkov la mine cu „scuzele" lui Gheşov pentru întârzierea lui Danev de a veni la Bucureşti pentru prelabilă înţelegere cu noi asupra pretenţiilor României, dar este acum reţinut la Cartierul general al Regelui Ferdinand pentru tratările de pace (armistiţiu) cu Turcia, dar va veni desigur peste câteva zile. — M-am dus la Palat şi am spus-o Regelui. Era şi Take Ionescu acolo cu 4 hărţi ale lui Averescu pentru rectificarea fruntariilor Dobrogei. — Take Ionescu îmi spune că Kiderlen-Wächter i-a spus despre ambasadorul german de la Paris, von Schoen, „că este un imbecil" şi că el, Kiderlen, e duşmanul lui Tschirschi.

— La ora 4, pe vânt straşnic şi ploaie, la Schebeko şi la Fürstenberg cu ştirea oficială despre venirea lui Danev. Fürstenberg îmi mai comunică depeşa primită azi de la Berchtold dezminţind formal ceea ce i-a comunicat contele Tarnowsky din Sofia ca fiind spus lui Danev, că adică Arhiducele Franz Ferdinand i-ar fi spus lui Danev la Budapesta: 1) că un culoar şi port la Adriatica pentru sârbi n-ar fi un *casus-belli;* 2) că n-ar fi insistat în favoarea rectificării graniţei române spre Dobrogea. Berchtold, după informaţii anume cerute de la Franz Ferdinand, declară contrarul.

— Am mai fost pe la ora 4¾ la Palat pentru a spune adjutantului de serviciu, maiorul Costescu, că ambasadorul turc din Berlin, Osman Niazim-paşa, numit plenipotenţiar pentru pace cu Statele balcanice, va sosi poimâine duminică seara în Bucureşti şi solicită pentru luni, înaintea pornirii mai departe prin Constanţa la Constantinopol, audienţă la Rege.

Sâmbătă 10/23 noiembrie. Trezit la ora 6, citit Schäfer *Geschichte der Neuzeit,* sculat la ora 6½, scriu în iatac, Gi mai încearcă să doarmă. La ora 8 termometrul +3½°R.

— Dimineaţa la Minister. — La dejun Juca. — După amiază Dissescu la mine. — Apoi cu Gi vizite la d-na Ypersele de Strihon (încă la Hotel Capşa) şi la d-na de Waldthausen.

Duminică 11/24 noiembrie. Trezit la ora 5, citit..., sculat la ora 6. — Dimineaţa la mine, după G. Em. Bogdan, Griguţă Cantacuzino, care-mi spune că Nicu Filipescu deunăzi, după ce a declarat Regelui că-i e ruşine să fie în Minister cu oameni necinstiţi ca Bădărău şi N. Xenopol, s-a dus seara la Hélène Văcărescu, unde, înaintea multor doamne criticând politica externă a Regelui, a zis că singura scăpare e uniunea personală a României sub Franz Ferdinand al Austriei. — Nu cumva aflarea lui Aurel Popovici la Viena stă în legătură cu aşa ceva? Şi Filipescu e ministru!

Luni 12/25 noiembrie. Sculat la ora 6. — Dimineaţa, la mine, Grig. Cantacuzino, Nicu Filipescu (cu acum obişnuitele critici în contra mea), că să mobilizăm, că în Consiliul de Miniştri sunt numai 3 ai noştri contra 4 takişti eu fiind prea indiferent. — Peste ei, Prinţul Fürstenberg cu depeşele de la Berchthold despre convorbirile sale cu Danev şi alaltăieri cu ambasadorul turc de la Berlin, Osman Nizami.

— La ora 11 până la ora 12 la Rege, când primeşte pe Osman Nizami.

— Între orele 4 şi 5 ambasadorul turc (însărcinat cu tratările de pace) şi Sefa-bey. Osman Nizami începe prin a se arăta încântat de primirea la Rege, a cărui bunătate l-a mişcat, de-i venea să-i sărute mâinile. Apoi ideea lui Osman, de a nu face pace definitivă, ci numai preliminarii de pace; nu ceva definitiv, care ar fi mai greu de modificat de Europa, fără război, căci ruşii le-ar aproba îndată, şi atunci, ce să facă Austria? Dar preliminariile ar fi mai uşoare şi alături de ele înţelegeri între Austria şi Serbia, între România şi Bulgaria. Atunci toate aceste acte s-ar putea supune unei Conferinţe de 3 zile la Berna sau la Haga sau la Timişoara, pentru ca Europa să sancţioneze modificarea Tratatului de la Berlin. Această idee a lui am primit-o şi am promis să o sprijinim prin Ghica la Sofia. A mai adăugat turcul, că România să mobilizeze, căci la Berlin i-a spus Statul Major german că Rusia nu e gata de război. Iar România mobilizată va putea obţine de la Bulgaria deplină satisfacţie teritorială şi va putea da ajutor Turciei, care, retrasă din Macedonia şi din Albania, va fi cu atât mai puternică prin rădăcinile sale anatolice. La punctul 2) i-am răspuns că mai trebuie gândit, faţă de pericolul panslavismului rusesc. — De la Dimitrie Greceanu o cartă din Iaşi către Nicu Filipescu, care spune că Bădărău ne trage pe sfoară la alegeri, că pune un candidat în contra lui Găvănescu şi că ar fi mai bine să provoace Filipescu căderea Guvernului. — Trimit ministrului nostru la Sofia, D. Ghica, o depeşă asupra acestei întrevederi cu Osman Nizami. O trimit a doua zi, după ce am vorbit de la ora 7 1/2 la ora 8 3/4 seara la Rege cu Take Ionescu despre cuprinsul ei. Înainte de Rege am luat de la Fürstenberg ultimele 2 comunicări de la Berchthold pentru Rege.

Marţi 13/26 noiembrie. Cer posomorât. La ora 8 dimineaţa +3°R. — Azi la ora 6 dimineaţa a murit la Bruxelles sora (de 67 ani) a Regelui, Contesa Maria de Flandra, mama Regelui Belgiei. Doliul Curţii noastre de 6 luni. Ne-am înscris la Palatul de la Cotroceni, şi eu — după primirea diplomatică de la ora 3 1/2 la ora 7 1/2 — m-am dus la Palat, pentru a exprima condoleanţele Guvernului, dar Regele fiind ocupat cu Prinţul Ferdinand şi generalul Averescu, am însărcinat pe adjutantul de serviciu, maiorul Costescu, să raporteze despre intenţia mea.

Miercuri 14/27 noiembrie. Trezit la ora 5 dimineaţa. Sculat la ora 5 1/2, am multe ministeriale de lucrat. — Azi e alegerea mea la Colegiul I Senat Ilfov şi la ora 11 1/2 sunt chemat la Rege.

— Răspund domnului Hortopan la Tg. Jiu:

„D-lui Hortopan

Tg. Jiu

Vă mulţumesc pentru buna telegramă care e o dovadă mai mult a deosebitei dvs. valoare politică. Neînţelegerile locale oricât ar fi de supărătoare nu pot schimba situaţia generală care cere neapărat conlucrarea celor două ramuri conservatore în interesul superior al ţării. Sunt încredinţat că împărtăşiţi această convingere şi că veţi continua a ne da preţiosul dvs. concurs oriunde veţi fi chemat prin meritul dvs. recunoscut.

Titu Maiorescu"

— Am luat pe Th. Rosetti de la Gr. Buicliu, l-am dus să-şi ia cartea de alegător de la judecătorie şi l-am dus la şcoala de la Clemenţa la votare — altfel nu mergea (!). Apoi m-am dus eu de-am votat la Sf. Vineri.

— De la ora 11 1/2 la ora 12 3/4 la Rege; el foarte întristat de moartea Contesei de Flandra. Mi-a citit buna depeşă de condoleanţe a Regelui Bulgariei şi răspunsul lui. — Seara târziu aflu că am ieşit azi senator al Colegiului I de Ilfov cu peste 900 voturi, împreună cu Istrati, care are vreo 30 voturi mai mult.

Joi 15/28 noiembrie. Votez azi la balotaj pentru C. Hiott contra lui Protopopescu-Pake şi-l duc iar şi pe Th. Rosetti. Dar n-a ieşit Hiott, ci cu 8 voturi mai mult Pake. — Fürstenberg vine şi-mi anunţă sosirea pe mâine-amiază a generalului baron Conrad von Hötzendorff, în mână cu o scrisoare a lui Franz Joseph. Mă duc la Rege să i-o spun. Va fi găzduit la Palat, va dejuna în odaie cu adjutantul său maiorul Kidmann (din cauza doliului), va prânzi la mine mâine, va dejuna poimâne la Prinţul Fürstenberg, şi va pleca înapoi poimâine la ora 5,40 cu trenul Vârciorova.

Vineri 16/29 noiembrie. Dimineaţa, la Minister. — De la ora 6 la ora 7 chemat la Rege, care îmi comunică: a vorbit azi de la ora 2 1/4 la ora 4 cu Hötzendorff. Adică tot planul conlucrării armatei noastre cu cea austro-ungară, în cazul unui război cu Rusia, când şi Germania, probabil şi Italia cu 40.000 soldaţi trimişi obligatoriu la noi. — De la ora 8 la ora 11 prânz dineu la mine, 12 persoane, numai bărbaţi.

Sâmbătă 17/30 noiembrie. Plouă. La ora 11 la Catedrala catolică *Requiem* pentru Contesa de Flandra. Regele şi Regina — foarte trişti — Elisabeta, Carol şi Nicolae — (Ferdinand la Bruxelles. Prinţesa Maria în po-

ziţie înaintată), toată Curtea, corpul diplomatic, toţi miniştrii şi foşti miniştri. N-au fost D. Sturdza, P. P. Carp, dar au fost nevestele lor. — La ora 1 până la ora 3, dejun la Prinţul Fürstenberg, 14 bărbaţi: Hötzendorff, Legaţia austriacă toată, generalii Crăiniceanu şi Averescu, G. Creţianu şi Tresneá-Grecianu. — De la ora 3 1/2 la ora 5 1/2 Consiliu de Miniştri la Interne (toţi, afară de N. Filipescu). — La ora 5,40, la gară, plecarea lui Hötzendorff; mai erau Fürstenberg cu toată Legaţia austriacă, maiorul Angelescu de la Palat, Tresnea-Grecianu. Pe la ora 10, în sfârşit, linişte.

Duminică 18 noiembrie/1 decembrie. Sculat la ora 5. Mă ocup de Mesajul pentru deschiderea Parlamentului la 28 noiembrie. — La ora 10 1/2 dimineaţa am luat cu automobilul meu pe Jacques Negruzzi şi am mers cu el la Universitate, unde am votat pentru Toma Ionescu, singurul candidat senator al Colegiului universitar. — La ora 9 dimineaţa Lichtenstadt la mine. — La ora 11 1/2 până la ora 1 şeful de secţie Richard Riedl din Ministerul Comerţului de la Viena la mine. Vorbă preliminară despre comunitatea intereselor economice româno-austriece faţă de constituirea noilor state balcanice. Şi „o uniune agrară europeană împotriva invaziei sud-americane şi canadiano-americane".

Luni 19 noiembrie/2 decembrie. De la ora 3 1/2 la ora 6 Consiliu de Miniştri despre situaţia noastră externă. — Eu de la ora 6 la ora 7 1/2 la Rege, să insist măcar cu diplomaţii străini asupra Albaniei în interesul macedo-românilor. Regele vorbea despre atitudinea nepotrivită a lui Diamandi la Roma contra Austriei, pentru Academia de Arte a României la Roma!?

Marţi 20 noiembrie/3 decembrie. Griji pentru Partidul Conservator, din cauza incoerenţei lui N. Filipescu. — De la ora 3 1/2 la ora 8 seara obositoarea primire diplomatică.

Miercuri 21 noiembrie/4 decembrie. „Agitaţie" cu G. Creţianu (depeşă cifrată la Atena pentru omorârea de macedoneni). Pâcleanu, Wollanka, apoi o oră Prinţul Fürstenberg. De-abia la ora 10 3/4 mi-am putut bea cafeaua.

„Majestăţii Sale Regelui

Miercuri 21 noiembrie/4 decembrie, înainte de prânz

La recepţia diplomatică de ieri, la care eu le-am vorbit tuturor miniştrilor plenipotenţiari despre interesul României pentru o Albanie mare, eventual o Macedonie, dl. Schebeko mi-a comunicat că Împăratul rus va trimite aici un Mare Duce, cu bastonul de mareşal pentru M. S. Regele

Carol, care va sosi la 28 noiembrie (aniversarea Plevnei). Aceasta este oficial. Confidenţială este ştirea că acest Mare Duce va fi Nicolae Mihailovici, fiul cel mare al Marelui Duce Mihail.

Titu Maiorescu"

— La ora 1, bun dejun (Capşa) acasă la mine cu Riedl, Marghiloman, Take Ionescu, N. Filipescu, A. Bădărău, N. Xenopol şi M. Burghele. Riedl le-a explicat după dejun, până la ora 3 3/4, cele spuse mie duminica trecută. — La plecarea lui (colegii mei nu admit ademenirile lui Riedl), Consiliu de Miniştri la Interne. Bine. Citit şi primit proiectul meu de Mesaj. — Mă cheamă acolo, alături, ministrul englez Barclay, ca să-mi citească raportul lui despre mirarea mea că Anglia n-are comunicări politice cu noi.

Joi 22 noiembrie/5 decembrie. Înainte de amiază şi după amiază la ministrul Schebeko cu amănunte despre venirea Marelui Duce. — De la ora 6 la ora 7 1/2 la Rege. Îmi schimbă textul Mesajului, făcându-l mai „avântat". — Acasă, N. Filipescu pe 1/4 oră, dar cu aere de subită demisionare.

Vineri 23 noiembrie/6 decembrie. Cu tot veronalul, trezit la ora 4 1/2. Trebuie să refac Mesajul. Prefăcut până la ora 8, dat lui G. Creţianu pentru traducere în franţuzeşte. — Dimineaţa Prinţul Fürstenberg la mine; după amiază eu la el. Amânarea discutării mai departe a propunerilor lui Riedl. Contele Berchthold ne înştiinţează că primeşte propunerea lui Grey pentru întrunirea ambasadorilor, fără obligaţie, dar cu condiţia *sine qua non* ca să nu fie vorba de accesul Serbiei la Marea Adriatică şi cu dorinţele: a) ca întrunirea să nu fie la Paris; — b) participarea României.

— Spre seară, N. Filipescu la mine (ieşirea sa din Minister puţin amânată), apoi eu la gară, unde cu expresul Berlin, la ora 7,45, soseşte Prinţul Ferdinand cu generalul Robescu. Afară de mine, numai Prinţul Carol, Kalinderu, generalul Perticari, 2 adjutanţi ai lui (Manu, Negri: „Perspective paşnice din Berlin").

— La ora 9 seara, Grig. Cantacuzino la mine — vrea Primăria Bucureştilor.

Sâmbătă 24 noiembrie/7 decembrie. Consiliu de Miniştri sub preziden ţia Regelui, în prezenţa Prinţului Ferdinand. Mesajul citit şi ceva modificat, de la ora 11 la ora 1 1/4. — După amiază, copiat şi tradus în franţuzeşte modificările. — De la ora 4 1/2 la ora 5 1/2 citit cu Take Ionescu traducerea franceză. — De la ora 6 la ora 7 3/4 cu Nicu Filipescu contra ieşirii lui din Minister.

Duminică 25 noiembrie/8 decembrie. Cam neguros. La ora 9 dimineaţa +2°R. — Dimineaţa, Aurel Popescu cu corecturile Mesajului. — Între orele 10 1/2-12 Consiliu de Miniştri, cu formarea biroului Camerei şi al Senatului. Eu apoi la Iorgu Cantacuzino cu aceasta. — Între orele 3 1/2-5 1/2 la mine N. Filipescu, Al. Marghiloman şi Nic. Xenopol, studiind cele 4 hărţi ale Statului-Major pentru rectificarea hotarelor Dobrogei. — Eu de la ora 6 la ora 7 1/2 la Rege, situaţia internaţională. — Apoi la Fürstenberg, cu înapoierea a 3 depeşe Berchthold comunicate Regelui (România să fie admisă la conferinţa ambasadorilor, după propunerea Grey, etc. etc.) şi cu refuzul de a preschimba scrisori şi „rezervat" despre misiunea economică a lui Riedl.

Luni 26 noiembrie/ 9 decembrie. Senin, +1/2°R la ora 7 dimineaţa. — Preşedintele Sobraniei, St. Danev, sosit aseară la ora 10 din Sofia, şi găzduit (cu directorul protocolului de la Externele bulgare, Milcev) la G. Creţianu (ataşat lui). — De la ora 10 1/4 la ora 11 1/4 el la mine, apoi îl iau eu de la Creţianu şi-l duc la Cameră, unde la ora 12 Regele, cu Prinţii Ferdinand şi Carol, citirea Mesajului. Mare entuziasm. — Apoi mă duce N. Filipescu la Palat, unde între ora 12 1/2 şi ora 1 dau seamă Regelui despre convorbirea cu Danev (căci Danev merge la ora 3 la Rege, până la ora 4 1/4, apoi la Take Ionescu, apoi la Ion I. C. Brătianu). — La ora 2 1/2 Take Ionescu la mine şi îi spun vorba mea cu Danev, ca să i-o spuie şi lui I. Brătianu. — De la ora 8 la ora 10 1/4 dineu la Ministerul de Externe, dat de mine în onoarea lui Danev, cu toţi miniştrii români, toată Legaţia bulgară, Creţianu, Filodor, Burghele, Tresnea. Elegant, multe flori etc. etc.

— Vorba mea cu Danev: El a început şi a pus chestiunile: românii macedoneni vor avea, în locurile ce vor fi atribuite bulgarilor în urma păcii cu turcii, liberul exerciţiu al limbii în şcolile şi bisericile lor, cu un episcop român. Eu am adăugat: şi subvenţie de la Statul român.

El: Asta va fi o uşurare pentru finanţele noastre.

Eu: Îmi pare bine; sunt sigur că va fi aşa şi cu albanezii, de aceea dorim o puternică şi cât mai întinsă Albanie şi, dacă se va putea, şi o Macedonie autonomă.

El: Cât pentru fruntarie, să nu fie vorba nici de compensaţie, nici de linie strategică, fiind vorba de o legătură de prietenie şi nici un bulgar serios negândindu-se la luarea Dobrogei.

Eu: Cu totul de acord.

El: Atunci putem vorbi de o linie de fruntarie rectificată, cu bun efect moral în amândouă ţările; dar bulgarii ţin să păstreze Silistra.

Eu: Asta e contrazicere cu punctul de plecare. Silistra trebuie să dispară dintre noi şi să fie a noastră, fiindcă ni se pusese prin duşmănia de atunci (1878) a ruşilor tocmai ca „un ghimpe în inimă". Va să zică asemenea, când cade Tratatul de la Berlin, trebuie să cadă şi frontiera impusă de acest tratat, şi noi, 2 state libere, ne facem noi înşine prieteneşte noua fruntarie la vest de la Silistra şi la nord de Varna.

Pentru admiterea în Parlamentul lor:

a) subînţelegere că i-am ajutat la război, nemobilizând;

b) avantaje economice, pod peste Dunăre pentru traficul la portul lor cel nou din Marea de Marmara şi Egee.

El nu s-a arătat recalcitrant, dar acum întâi pacea cu turcii, vreo 2 săptămâni de tratări la Londra pentru cedarea teritoriului *en bloc*, care apoi să se distribuie prin alte tratări ulterioare între aliaţi; în vremea acestor din urmă tratări să se facă şi înţelegerea cu noi.

Eu: Prea târziu. Va fi poate tot acum conferinţa ambasadorilor, şi atunci nu vom putea împiedica Marile Puteri de a se ocupa şi de cerinţele noastre, şi tocmai aceasta trebuie evitat, dacă ne putem înţelege direct între noi 2 State.

El: Se va găsi, poate, un mijloc.

Va să zică ultimul punct rămâne a se hotărî şi apoi linia graniţei de fixat cu un maximum şi minimum la dezbateri.

— Chemarea lui C. Manu de la Londra la Bucureşti, trimiterea vremelnică a lui N. Mişu la Londra, pentru a trata acolo cu Danev.

— Merg cu Danev la Cameră. El asistă la citirea Mesajului de Rege; multe aplauze.

Marţi 27 noiembrie/10 decembrie. Dimineaţa +1°R. — Dimineaţa la ora 10 vine Take Ionescu la mine; îmi spune cele vorbite cu Danev; mergem în automobilul meu la gară, unde vin şi Regele şi Prinţii Ferdinand şi Carol. La ora 11 sosirea Marelui Duce Nicolae Mihilovici, însoţit de baronul Mayendorf, general-aghiotant Prinţul Bagration, Contele Totdleben şi Prinţul Trubeţkoi. Aduc Regelui bastonul de mareşal rusesc şi asistă la serbarea aniversării Plevnei. — Eu la ora 2 1/2 la Cameră, la Senat, apoi Fürstenberg la mine (îi spun cele vorbite cu Danev, spre marea lui mulţumire, ca să le transmită lui Berchthold înainte de sosirea lui Danev la Viena, unde va sta între ora 2 şi ora 8 şi va vorbi cu Berchthold). — Apoi Sir Barclay la mine. — La ora 8 numai eu, la cină la Palat cu oaspeţii ruşi, 2 generali bulgari, Schebeko şi Kalinkov.

Miercuri 28 noiembrie/11 decembrie. La ora 11 la Mitropolie *Te-Deum* pentru Plevna. Regele, Prinţii, oaspeţii ruşi şi bulgari, Legaţiile rusă

şi bulgară, toţi miniştrii noştri, fără doamne. Toţi apoi scurtă vizită la mitropolit. — La ora 4 1/2 un ceai la Schebeko cu oapeţii ruşi şi bulgari, toată societatea bucureşteană. — La ora 8 la Palat dineu de gală, eu cu nevastămea, toţi miniştrii cu nevestele — 71 persoane. Toast citit de Rege, franţuzeşte — răspuns scurt, liber rostit, de Marele Duce. — La ora 10 seara, acasă, Schebeko şi Kalinkov cu noul Mare Cordon Coroană.

Joi 29 noiembrie/12 decembrie. De la ora 10 la ora 11 1/2 Consiliu de Miniştri. — Între orele 11 3/4-12 1/2 eu la Rege, îmi spune convorbirea cu Marele Duce. Acesta îl îndemnă (mi-o spune apoi şi mie la dejun la Schebeko) să intre în confederaţia balcanică. Regele primeşte, dacă va fi el în capul confederaţiei— neplăcută Curtea sârbească şi greu cu grecii. Îmi dă să traduc scrisoarea primită de la Împăratul Nicolae. — La ora 12 1/2 dejun (începe însă la ora 1, după sosirea Prinţilor Ferdinand şi Carol) la Schebeko. Este strâmt. Prea mulţi oaspeţi. 5 miniştri de ai noştri; eu la stânga Marelui Duce, la dreapta lui Prinţul Carol, vis-à-vis de Marele Duce, Prinţul Ferdinand, la dreapta lui Mayendorf, la stânga Schebeko. La stânga mea N. Filipescu, la dreapta lui Mayendorf Ionel Brătianu. Marele Duce cu mine, discutăm politică; recomandă prietenie cu Statele balcanice şi intrarea în confederaţia balcanică. Răspund eu: „Trebuie mai întâi să vedem dacă este viabilă". Despre scrierile lui — publică acum corespondenţa lui Metternich cu Lobzeltern. Îmi anunţă decorarea mea cu „Vulturul Alb". — La ora 3 1/2 Baranga la mine acasă: îi dictez traducerea scrisorii Împăratului, pentru *Monitor*. — Apoi la Senat. — La ora 4 Tresnea, cu decrete de iscălit.

— De la ora 6 1/4 la ora 8 seara la Clubul Conservator. Vorbesc eu, apel la încredere în timpul crizei externe. Vorbeşte C. C. Arion, asigurând-o în numele tuturor. Vorbeşte bine N. Filipescu, puţin Al. Marghiloman, degeaba Jean Lahovari. — La ora 9 3/4 la Gara de Nord, unde Regele, Prinţii, oaspeţii ruşi, care pleacă la ora 10 acasă, luându-şi ziua-bună de la fiecare din noi. Toţi miniştrii noştri, Kalinderu, I. Brătianu, Legaţiile rusească şi bulgărească. — În sfârşit la ora 10 1/4 acasă.

Vineri 30 noiembrie/13 decembrie. Eu dimineaţa la Minister; apoi la Senat, unde e alegerea vicepreşedinţilor, şi la Cameră, unde s-au terminat validările. — La ora 5 până la ora 6 1/4 la Externe întrunirea celor 2 majorităţi. Vorbit eu, Take Ionescu, C. C. Arion şi Nicu Filitti. Filipescu demonstrativ absent. — De la ora 7 la ora 8, Mişu la mine, venit azi din Constantinopol, cele 4 hărţi pentru fruntaria de rectificat spre Bulgaria.

Sâmbătă 1/14 decembrie. La ora 8 dimineaţă -2°R. Nici vorbă de zăpadă. — La ora 10, Prinţul Dim. Ştirbei la mine (să-i dau o decoraţie

Carol). — Între orele 10½-12, Consiliu de Miniştri (biroul Camerei). — De la ora 12¼ la ora 12¾ la Rege. — După dejun, la ora 2 la Cameră, se aleg Cantacuzino-Paşcanu prezident, M. Vlădescu, M. Seulescu, Mişu Antonescu şi N. Cincu viceprezidenţi. — Apoi la Senat, unde prezidentul G. Cantacuzino îmi vorbeşte de viitoarea „primărie" a fiului său Grigore. — Apoi eu la P. Carp, al cărui fiu Grigore şi-a dat demisia din şef de cabinet la Preşedinţia Consiliului de Miniştri din cauză de boală (pleacă luni la 10/23 decembrie cu maică-sa la munte în Sviţera (Elveţia) pentru un rest de adheziune pleuritică); la Carp erau şi nelipsitul Ianovici, C. Olănescu şi Neniţescu. — La ora 5, Schebeko; vrea să afle ce ar face România la caz de conflict între Austria şi Rusia — dar nu află. — La ora 6, la mine noul ministru grec Papadiamandopolu, o căzătură, cu Speranza. — De la ora 7 la ora 8, cu Take Ionescu şi Mişu, cele 4 hărţi de frontiera Dobrogei.

Duminică 2/15 decembrie. Trezit de la ora 5. — De la ora 10 la ora 12 la biserica evanghelică. Sfinţenia ei după reclădire (arsese). Regina cu doamnele ei, miniştrii german, austriac, olandez, american, eu, Take Ionescu şi Dissescu cu nevestele lor, Zozo Sturdza, I. Brătianu (ne-am dat mâna). Alocuţiunea „predicatorului la curte şi la catedrală, consilier consistorial" din Berlin etc. — Apoi eu la Rege, pentru decorarea lui Kritzinger. — Apoi vizite şi la baronul Fasciotti. Demonstraţia albaneză la curtea lui; refuzată primirea. Fasciotti stăruieşte în direcţia înlocuirii lui Manu de la Londra prin Mişu, iar Manu la Constantinopol. — Multe griji politice.

Luni 3/16 decembrie. Sculat la ora 6, mult de lucru cu cele ministeriale. Afară senin; la ora 8 dimineaţă +3°R. — Tevaturi cu mutarea lui Mişu la Londra. Manu nu prea vrea în Constantinopol în locul lui. — La ora 2, la Cameră, Carp şi-a trimis demisia prin Miclescu; vrea să vorbească. Amânat pe mâine. — Până la ora 8, tot politică.

Marţi 4/17 decembrie. La ora 8 dimineaţa +5°R. — La Minister, Manu primeşte Constantinopol în locul lui Mişu. — La Cameră, demisia de deputat a lui P. Carp. Vorbeşte C. Arion bine şi scurt, pentru respingere; Jean Miclescu confuz, pentru primire; Emil Costinescu, *eu*, Take Ionescu. Vezi *Monitorul*.

Miercuri 5/18 decembrie. Trezit la ora 4, mă scol la ora 5. Scriu instrucţiunile pentru Mişu la Londra (de comunicat şi lui D. Ghica din Sofia, care vine azi pe la ora 2½, la Bucureşti). — La Minister, de la ora 11 până la ora 12½, Mişu şi D. Ghica, instrucţiunile de dat lui Mişu pentru Londra.

— La ora 3 la Senat, unde G. Cantacuzino, Eugenie Ghica-Comăneşti, Istrati, Matei Cantacuzino, Delavrancea şi raportorul Th. Rosetti cu proiectul Adresei la Mesaj. Eu am cerut suprimarea unui pasaj şi modificarea sfârşitului, unde Rosetti voia cu orice preţ pacea şi ceva micşorare a Ministerului (Patriotism la noi, adâncă înţelepciune la Rege). — De la ora 3 1/2 la ora 7 1/2 primire diplomatică la Externe.

Joi 6/19 decembrie. Trezit la ora 4, sculat la ora 6. — La ora 9, Tresnea cu scrisorile de rechemare Manu şi de acreditare Mişu la Londra, semnate de Rege şi sigilate negru de Palat. — De la ora 10 1/2 la ora 11 1/2, Take Ionescu, N. Mişu, D. Ghica la mine. Instrucţiunile scrise pentru Mişu, Londra. — Cu Take Ionescu la biserica rusească, *Te-Deum* pentru Nicolae al II-lea al Rusiei, apoi la Legaţia rusească, unde bufet-dejun pentru vreo 40 persoane la masa mare întinsă. Eu îndată cu un pahar de şampanie în mână:

„D-le ministru, sunt fericit să fiu interpretul sentimentelor Guvernului român şi pot spune, ale tuturor, exprimându-mi, cu ocazia marii sărbători de azi, cele mai călduroase urări pentru Augustul Vostru Suveran, care, de curând, printr-o înaltă distincţie a binevoit să-şi arate din nou prietenia faţă de Regele nostru şi stima faţă de armata noastră, în amintirea frăţiei de arme, de acum 35 de ani. Ridic paharul în sănătatea Majestăţii Sale Împăratul Nicolae". De trei ori *hourah*. A răspuns îndată, vorbind *bine* ministrul Schebeko, bând pentru Carol, Augusta familie, cu Prinţişorul Nicolae, amiciţia celor două popoare.

— Take Ionescu mi-a spus la Marghiloman acasă, duminica trecută, că la Război, unde Krupp e cel mai mare corupător, fură generalii Coandă, Geṇea (ca în codru) şi Popovici, apoi grozav cei mici, dar că ministrul Hârjeu şi generalul Văleanu sunt absolut cinstiţi.

Vineri 7/20 decembrie. După 1/2 veronal luat la ora 2 3/4 noaptea, dormit până la ora 7. Afară senin, la ora 9 dimineaţa -1/2°R. — La ora 9 1/2 Mişu la mine, de la ora 10 1/2 la ora 12 Comisia Adresei Camerei (C. C. Arion, Neniţescu, Jean Lahovari prezidentul, T. Cămărăşescu, Titulescu raportorul) la mine acasă. Din miniştri, Take Ionescu, Dissescu şi N. Xenopol. Vorbă generală; cei 3 ai noştri multă blagă externă de prisos. — La ora 12 Marghiloman, vorbă în sufragerie cu Take Ionescu despre lista opoziţionistă a lui Deşliu (intriga lui N. Filipescu) la alegerile comunale. Eu îi las şi mă duc la Palat (frac, decoraţii), pentru primirea noului ministru grec Papadiamondopolu. Regele şi Regina foarte amabili cu mine. Şi Prinţul Ferdinand faţă. — „Aşa stând lucrurile", biata Gi mănâncă singură dejunul la ora 12 1/4 (spre a fi gata pentru luarea untului de ricină la ora 4 1/2 la Sanatoriu), eu la ora 1 1/4, după sosirea de la Palat.

— La ora 3 3/4 merg cu Gi în automobil cu un coş, valiza lui Gi la Sanatoriu, unde Gi se instalează în odaia 16. Vin cei doi doctori Nanu, pe 1/4 de oră, apoi eu mai aduc de acasă în automobil plapuma de flanelă şi sfeşnicul cu trei ramuri. La ora 5 1/2 vine şi infirmiera (fraü Obarin) cu directoarea şcolii (Montafuriu) din Ploieşti.

— La ora 6 1/4 las pe Anicuţa acolo, vin acasă, vizita d-nei Plagino, născută Lahovari; îmi aduce două rapoarte ale lui tată-său din Paris. — Apoi 6 comercianţi, candidaţi municipali, puşi la cale de Deşliu, cărora le cer bilete de recomandare de la Deşliu, altfel nu stau de vorbă cu ei. — La ora 7 Prinţul Fürstenberg la mine, cu depeşele despre bunul rezultat al „reuniunii" ambasadorilor la Londra, în privinţa cererilor Austriei pentru Albania şi contra portului adriatic şi „culoarului" Serbiei. Are mâine audienţă la Rege. Pleacă la ora 7 3/4 de la mine. Eu mănânc ceva, iau două hapuri bromo-chinină, citesc gazete, vin la ora 9 în iatac, scriu aceste două pagini, vreau să iau la culcare 1/2 praf veronal ca să scap de gândul că mâine dimineaţă e operaţia lui Gi.

Toate ca în vis.

Sâmbătă 8/21 decembrie. Am putut dormi după veronal, cu ceva întrerupere, până la ora 6. Sculat, ras, îmbrăcat, la ora 8 în automobil, la ora 8 1/4 la Sanatoriu. Anicuţa liniştită, a dormit bine, fără emoţie, cuminte ca totdeauna; la ora 8 1/2 vin amândoi doctorii şi mergem în sala de operaţii, unde sunt 3 asistenţi şi 2 surori. Se dezbracă Anicuţa până la cămaşa de noapte, are şi fuste, se întinde foarte liniştită pe patul de operaţie; i se unge tot sânul drept cu tinctură de iod, i se dă cloroform, eu îi ţin mâna, mi-o mai strânge de două ori, apoi e adormită şi dr. Nanu-Muscel îmi zice să părăsesc sala de operaţii. Mă duc în odaia 16 a lui Gi, operaţia ţine tocmai o oră, în acest timp scriu Juchii şi o înştiinţez despre starea Anicuţei. La ora 9 3/4 mă duc iar spre sala de operaţii, se deschid uşile şi Anicuţa, încă adormită, e dusă de 2 surori pe targa cu rotile în odaia ei, unde peste o minută se deşteaptă, zicând jumătate în somn că o doare şi o prea strânge braţul drept. Doctorul asistent Bejan îi mai sloboade cu foarfeca legătura. Apoi deschide ochii, mă recunoaşte, o sărut, îi spun că a trecut. Sunt în odaie dr. Nanu-Muscel, Oberin, 2 surori, vine şi chirurgul Nanu, s-a făcut ora 10 1/2, ne ducem cu toţii şi o lăsăm în paza unei surori şi apoi a doctorului Lazăr. În timpul operaţiei, Anicuţa n-a gemut, n-a strigat, a fost liniştită şi cuminte ca totdeauna.

— Mă duc la ora 11 la Minister, lucrez până la ora 12, mă duc la Negruzzeşti să le spun, găsesc acolo pe Juca cu Lizeta. La ora 1 acasă, dejun (de-abia), ceva somn. — La ora 3 1/2 iar la Sanatoriu, la ora 4 şi la ora 7 dr. Nanu-Muscel şi chirurgul. Anicuţa bine deşteaptă, puţin palidă,

nu are dureri mari, n-a cerut încă injecţie de morfină, n-are greaţă, n-a vărsat. M-am dus la ora 6 cu automobilul şi i-am adus îngheţată de lămâie de la Capşa. A mâncat câteva linguriţe (date de soră), apoi ceva Evian cu o bucăţică de îngheţată înăuntru. N-a mâncat nimic de ieri de la ora 12 dejun şi la ora 5 un ceai fără nimic alta. Temperatura 37° cu 3. La ora 7 1/4 am plecat şi eu de acolo. La ora 7 3/4 mâncare singur şi fireşte, fără nici o poftă. La ora 8 în iatac — se spune la toţi că nu sunt acasă — scriu cele 3 pagini precedente, mai citesc gazete, la ora 9 1/2 am să mă culc fără veronal.

Visul se evaporează, realitatea devine posibilă.

Duminică 9/22 decembrie. Ziua Anicuţei. Sculat la ora 6, dormit 7 ore întruna fără veronal. Ce efect are gândul asupra vieţii inconştiente.

La ora 8 sunt la Rothan şi iau coşul cu syclamen comandat de ieri şi sunt la ora 8 1/4 la Sanatoriu. Vizita doctorilor la ora 8 1/2 acolo. Anicuţa dormit fără dureri. Toate în regulă. Multe flori pentru Anicuţa, şi de la chirurgul Nanu. Ia cafeaua cu lapte adusă de mine de acasă şi 1/2 corn. La ora 12 1/2 o supă de găină cu orez şi bea Evian. La ora 4 1/4 îi aduc iar îngheţată de la Capşa, şi la ora 7 1/2 seara mai ia o supă şi bea Evian cu ceva îngheţată de lămâie.

— Dejunez şi prânzesc singur acasă. Ceva abătut de oboseala emoţiilor năbuşite. La ora 8 seara mă retrag în iatac, citesc gazete şi vreau să mă culc la ora 9 1/2. Am zis servitorului să spună că nu sunt acasă.

Luni 10/23 decembrie. Somn întrerupt între orele 3 şi 4 1/2, dar apoi adormit până la ora 7.

La ora 8 la Sanatoriu (după ce am dat 2 fazani trimişi de d-na Dissescu Tincăi Budişteanu şi lui Mitică) cu cafeaua de acasă, dar Anicuţa n-a băut-o, nici aseară n-a luat ciorba, numai Evian cu ceva îngheţată de lămâie. N-a avut raşca deloc şi doctorul îi prescrie să mai ia azi ceva unt de ricină, şi la ora 10, după aceasta, mai ia un pahar de ceai slab fără corn. De la ora 8 3/4 dimineaţa până la ora 9 1/4 schimbarea pansamentului într-o odaie alăturată de sala de operaţii. Am asistat. Aspectul sânului surprinzător de bun, numai linia lungă a cusăturii cu două mici tuburi brune pentru scurgere de sânge. Mult curs pe cămaşă spre spate. Schimbarea pansamentului fără durere pentru Anicuţa. Temperatura ei azi-dimineţă 36° cu 5, bine.

M-am liniştit moraliceşte.

Tot senin, timp frumos, cu soare.

— La Minister până la ora 12 1/2. — La ora 2 1/4 Take Ionescu la mine: că Regele îmi va vorbi mâine de planul să facem alianţă cu bulgarii să-i ajutăm la luarea Adrianopolului, fie şi cu război contra Turciei, şi nouă

rectificarea cerută a fruntariei Dobrogei. — La ora 3, Senat; vorbă cu I. Brătianu şi Pherekyde, să nu facă dezbateri la Adresă vineri, când e pusă la ordinea zilei. — La ora 6 1/4 la mine acasă citirea vioiului proiect de Adresă scris de Titulescu. Mai erau de faţă Take Ionescu, Mişu Cantacuzino, C. C. Arion, Neniţescu, Dissescu şi Marghiloman. — Mă tot gândesc la grava idee politică a Regelui, poate sugerată numai de Take Ionescu.

Marţi 11/24 decembrie. Trezit la ora 3, readormit la ora 4 1/2, sculat la ora 6. — De la ora 8 la ora 9 3/4 la Sanatoriu, Gi tot bine şi cuminte. — Orele 9 3/4-10 la Iriniţa Procopiu. — Între orele 10-11 1/2 Consiliu de Miniştri; între orele 11 1/2-12 1/2 la Rege: să telegrafiez lui Mişu la Londra să se înţeleagă cu Danev, ca noi să avem fruntaria de la Turtucaia la Balcic, iar lor să le dăm sprijin, chiar armat, ca să capete Adrianopol de la turci. — La ora 2 1/2, baronul Haymerle la mine (în lipsa lui Fürstenberg). — La ora 3 1/2 până la ora 6 1/2, la Externe, primirea diplomatică.

Miercuri 12/25 decembrie. Sculat la ora 4 dimineaţa, descifrez o depeşă a lui Mişu de la Londra şi vreau să fac instrucţiuni pentru el, dacă n-a plecat la Berlin, cum fusese vorba. — Take Ionescu la ora 12 1/2 la mine, îi citesc depeşa de instrucţiuni pentru Mişu. — Între orele 2 1/2-3 1/2, Cameră. — Între orele 4-5 1/2 la mine Ioan Filitti de la Minister; îi explic instrucţiunile pentru Mişu, cu cele 4 graniţe spre Bulgaria, cu contravaloarea: pod, insule Dunăre, sprijin diplomatic. Recomand discreţie. — Între orele 6-7 1/4 la Sanatoriu. — La ora 7 1/2 la P. Missir după o scrisoare a lui. — Între orele 8-9 3/4 la masă la Negruzzeşti.

Joi 13/26 decembrie. Cameră — Senat; eu la Gr. Buicliu, l-am văzut 1 minut, muribund. Acolo şi frate-său, vărul său, dr. Herescu. Noaptea, la ora 11 3/4 a încetat din viaţă Grigore M. Buicliu.

Vineri 14/27 decembrie Sculat la ora 4. Aşezat hârtiile relaţiilor cu Grecia; pus în ordine împărţirea orelor pe azi — zi complicată; orele 10 1/4-11 1/4 Consiliul de Miniştri, orele 11 1/4-12 1/2 la Rege cu Take Ionescu, despre bulgari. — La ora 12 1/2, la Schebeko (Rusia nu va susţine Bulgaria, dacă, din cauza recalcitranţei ei, intră în conflict cu noi). — La ora 2 1/4 la Senat. Adresa la ordinea zilei. Th. Rosetti raportor, alocuţiunea mea pentru renunţarea la dezbateri, în vederea, situaţiei internaţionale, răspunsul afirmativ al lui I. Brătianu, votarea unanimă a Adresei. — Între orele 4-6 3/4 la Sanatoriu. La ora 7 acasă, Pisani, Ciocozan. — La ora 8 cină singur, la ora 9 culcare.

Sâmbătă 15/28 decembrie. Sculat la ora 6, dormit vreo 8 1/2 ore, compensarea nopţii de ieri. — Între orele 8-10 la Gi la Sanatoriu. — Ora

10 1/4 la coşciugul lui Gr. Buicliu, dus astăzi la Iaşi. — Între orele 10 1/4 -11 3/4 Al. Marghiloman, Take Ionescu şi N. Filipescu la mine. Politica externă. Urgentă aranjare, chiar alianţă, cu bulgarii. Dacă nu căpătăm cel puţin Silistra-Cavarna — război cu ei. — Între orele 2 1/2-3 1/2, la Cameră. Dezbaterea Adresei. Răspunsul lui Em. Costinescu, identic cu al lui I. Brătianu de ieri; dar la Cameră s-a început totuşi discuţie, cu un discurs citit de Fortunescu la Galaţi, dar eu am părăsit Camera; şi miniştrii takişti. — La ora 6 3/4 acasă la mine baronul Haymerle, apoi Prinţul Dimitrie Ştirbei, care pleacă mâine la Viena şi se oferă pentru vreo misiune diplomatică secretă.

Duminică 16/29 decembrie. Sculat la ora 6. Tot timp frumos, fără zăpadă, senin. La ora 8 dimineaţa +1°R. — Între orele 10 1/4-11 3/4 Take Ionescu înaintea plecării sale la Stuttgart (Kiderlen-Wächter), Paris (Poincaré) şi Londra, unde ajunge miercuri seara (la hotelul Ritz). Sir Ed. Grey, Danev, cunoscuţii lui. — La ora 12, la Palat, primirea Adresei Senatului, apoi mă duce Regele însuşi la Regină, o felicit de ziua naşterii ei (69 ani), îmi mulţumeşte pentru frumosul coş cu flori al Consiliului de Miniştri. — La ora 3 la Cameră, vorbeşte Fleva la Adresă. — De la ora 3 1/2 la ora 5 cu I. Filitti, instrucţiunile pentru tratările lui Mişu cu Danev, eventual la reuniunea ambasadorilor şi o mai importantă depeşă cifrată (de trimis lui Mişu marţi dimineaţa) pentru o posibilă alianţă cu Bulgaria contra Turciei, sfătuită de Rege şi de Take Ionescu şi (fără a şti aceasta) cam tot aşa şi de Alex. Marghiloman şi de Nicu Filipescu (vezi mai sus notarea de sâmbătă).

Luni 17/30 decembrie. Trezit la ora 4, lucrez în iatac. — La Cameră, ieri, după Fortunescu, s-a făcut de râs Cornăţeanu; au mai vorbit Iorga, Ioan Grădişteanu, Fleva, apoi discuţia s-a închis şi Adresa s-a votat în unanimitate.

— Între orele 8-10 dimineaţa la Sanatoriu, fiindcă Gi a avut aseară 37° cu 5 temperatura, ca alăltăseară; dr. Nanu, care o vede zilnic de două ori, i-a mai schimbat pansamentul, dar a găsit rana în regulă, ceva sânge curs, dar fără puroi, i-a introdus câteva picături de iod în micul canal, unde fuseseră cele două tuburi, şi s-a declarat mulţumit; în jurul pansării, împreună cu mine „Scherester" Christe, Frieda şi Victoria. Anicuţa glumind veselă cu dr. în vremea pansării.

— Între orele 10 1/4-11 1/2, la Minister, semnat instrucţiunile pentru Mişu la Londra, care pornesc cu poşta de azi, iar depeşa cifrată mâine. — Între orele 11 1/2-12 1/2, la Rege. Foarte bine. — La ora 1, acasă, prefectul Moruzi, cu ştirea că a murit azi-dimineaţă de apoplexie la Stuttgart, unde petrecea sărbătorile la soru-sa, „secretarul de Stat von Kiderlen-Wächter" care tocmai astă-seară avea să se întâlnească la Hotel Marquardt cu Take Ionescu.

— La ora 3 la Cameră, apoi la Senat, apoi cu ultima înghețată de la Capșa, la ora 4 la Sanatoriu. Multe, prea multe vizite pentru Gi; apoi între orele 5-7 noi singuri, în liniște; temperatura lui Gi tot 37° cu 5.

— La ora 7 1/4, acasă, apoi până la ora 8 albanezul M. Fazil-pașa Toptani (vorbește ceva franțuzește) și locotenent-colonelul (în armata garnizonată în Bosnia) Robert Osler, pentru candidatura Prințului Wilhelm de Wied la noul Tron al Albaniei. Mâine la ora 12 1/2 îi primește Regele. — La ora 8 3/4 vine N. Filipescu și mă ia în automobil deschis (eu cu blana) la Cameră, unde e ședință de noapte, fiindcă ședința de zi s-a ridicat la știrea că a murit azi, în Sanatoriul Gerota, Spiru Haret (cancer la intestine). Votarea celor două credite militare de 151 milioane (plătite de excedente, fără împrumut). Interpelarea Scorțescu. — La ora 10 3/4 acasă.

Marți 18/31 decembrie. De la ora 10 la ora 11 1/4 la Minister; de la ora 11 3/4 la 12 1/2 la Palat, primirea Adresei Camerei.

— La ora 2 1/2, la mine ofițerul Osler: bani pentru întreprinderea albaneză, în favoarea Prințului Wilhelm Wied. I-am zis să-mi scrie și voi vorbi Regelui. — La ora 3, Senat; de la ora 3 1/2 la ora 7 1/2 primire diplomatică la Externe. — Azi, a luat Parlamentul vacanță până la 14 ianuarie, luni, când va fi prima ședință după sărbătorile de Crăciun. — La primirea diplomatică au lipsit catolicii (italianul, austriacul, spaniolul, dar a fost belgianul Ypersele).

Miercuri 19 decembrie/1 ianuarie 1913. Tot timpul senin, soare, parc-ar fi sfârșit de octombrie. — Între orele 10 1/4-12 la Minister. — La ora 2 înmormântarea lui Spiru Haret; la el acasă, str. Verde, unde e și Prințul Ferdinand. A trebuit să stau să aud toate discursurile.

Joi 20 decembrie/2 ianuarie. Sculat la ora 5. N-am răcit ieri la înmormântarea lui Spiru Haret.

— Telegramă:

„Doamnei Mavrocordat
Viena, Henzafse, 36

Mulțumesc pentru buna dvs. scrisoare. Soția mea este complect restabilită și revine mâine acasă. Respectuoase omagii.

Maiorescu"

— Telegramă:

„Domnului Ministru Take Ionescu
Londra, Hotel Ritz

Mulțumesc pentru telegramă. Aici este totul bine. Aștept depeșă Mișu.

Maiorescu"

— De la ora 8 la ora 10 la Sanatoriu. — Între orele 10-10$^{3/4}$ la Minister (baronul Styrcea !?). — La ora 11 cu toţi directorii Ministerului de Externe, toţi în redingotă, numai Legaţia germană în fracuri, la Biserica luterană: *Requiem* pentru Kidelern-Wächter. Toţi miniştrii străini, nici unul român, afară de mine. A ţinut o oră serviciul. Vorbirea comemorativă a ţinut-o „preşedintele Comunităţii Schlawe". — De la ora 12 la ora 1$^{1/4}$ la Rege. Deosebit de amabil; mi-a citit scrisoarea autografă a Regelui Italiei, pentru reînnoirea Triplicei.

— De la ora 3$^{1/2}$ la ora 6$^{1/2}$ la Ministerul de Externe. Bugetul. — Baronul Fasciotti, Kalinkov cu dezminţirea nervoasă a lui Gheşov, că el n-a zis niciodată: „că ministrul bulgar care va consimţi la cedarea Silistrei va fi lapidat" şi că întârzierea tratativelor provine de la absenţa lui Mişu de la Londra. I-am adus aminte lui Kalinkov de cele 2 săptămâni, în care el — jenat — spunea că nu are răspuns de la Gheşov asupra propunerii tratărilor. — A fost şi M. F. Toptani la Externe, însoţit de un alt tânăr. I-am spus că vrea să-l vadă Regele. — La ora 8, cinat la mine acasă, iar între orele 8 $^{1/2}$-9 Kalinderu la mine, cu o fotografie încadrată a Prinţului Wilhelm de Wied cu nevastă şi copil, trimisă mie de Regină, ca să o dau mâine lui Toptani, albanezul.

Vineri 21 decembrie/3 ianuarie. La ora 10$^{1/4}$ la M. Fazil-paşa Toptani, i-am dat fotografia Prinţului Wilhelm de Wied. — De la ora 10$^{1/2}$ la ora 12$^{1/2}$ Minister. Prinţul Fürstenberg (reînnoirea alianţei cu Triplicea), Matei Cantacuzino (despre punerea în disponibilitate a lui frate-său Nino). — De la ora 3$^{1/2}$ la ora 6$^{1/2}$ Consiliu de Miniştri. — Prima depeşă a lui Mişu de la Londra despre prima lui convorbire cu bulgarul Danev. — Apoi telefonare să merg la Cotroceni, că Prinţesa Maria e în dureri de facere. La ora 8$^{1/4}$ la Cotroceni, la timp: un Prinţ deja născut (la ora 7,20), dar de-abia acum ne suim, eu, ministrul justiţiei Mişu Cantacuzino, directorul Lazăr Munteanu, prezidentul Comisiei interimare dr. Istrati, sus în odăile lângă cea de facere, unde sunt Regele, Prinţul Ferdinand, Prinţul Carol, Prinţesa Elisabeta, generalul Robescu, maiorul Manu, doamna Mavrodi, Miss Milne, dr. Romalo, profesorul ginecolog Amann din München. Regina ne arată copilul; iscălit actul de naştere în 2 exemplare (şi Prinţul Ferdinand iscăleşte). Prinţul nou născut va fi numit Mircea; bem şampanie cu pişcoturi. — Plecăm; eu mă mai duc la Sanatoriu să liniştesc pe Gi, pe care o găsesc gentil şezând pe canapeaua din luminoasa ei odaie, şi la ora 9$^{3/4}$ seara sunt în iatacul nostru, unde mai beau un pahar cu lapte, scriu aceste două pagini şi la ora 10$^{1/4}$ mă culc.

Sâmbătă 22 decembrie/4 ianuarie. Trezit la ora 4, nu mai pot dormi, mă scol la ora 5, scriu (datat de aseară) lui Al. Marghiloman pentru florile

trimise lui Gi la Sanatoriu. Numai P. P. Carp şi nevastă-sa n-au dat semn de viaţă pentru Gi. — De la ora 8 la ora 10 dimineaţa, la Sanatoriu, ultima dimineaţă, plătit socoteala pe 5 zile, dat surorii Victoria 100 fr., orfanilor 200, la 2 servitoare 30 fr.

— Între orele 10-11 1/2 la Minister, apoi la Matei Cantacuzino şi la Nicu Filipescu. — La ora 12 1/2 acasă găsit oale de flori trimise de Regină pentru Gi şi o scrisoare a Reginei, cu scrisoarea primită de la Prinţul Wilhelm de Wied (nepotul ei) şi câteva rânduri de la nevastă-sa Sofia, în care primesc cu oarecare rezervă candidatura la Tronul Albaniei. — La ora 3, primarul Craiovei, Guran, la mine, pentru dezvelirea bustului tatălui meu la 7 ianuarie. — Apoi eu la ora 3 1/2 la Gi, am luat-o din Sanatoriu, ne-am plimbat la Şosea (în automobil) până la hipodrom, iar la ora 5 acasă — ...bucuria casei. — La ora 5 1/2 ministrul rus Schebeko la mine, ca să-mi citească o depeşă a lui Sazonov, către ministrul rus de la Sofia, în care se plânge de tergiversarea lui Gheşov faţă de noi şi califică de *miopă* politica lui şi-i impută că face să apară politica rusească, care ne-a sfătuit neutralitatea faţă de bulgari la începutul războiului lor cu Turcia, drept neloială.

— La ora 9 1/2 ne-am dus în iatac, Lina pieptănă pe Gi şi-i freacă picioarele cu Eau de Cologne, iar eu scriu aceste.

Duminică 23 decembrie/5 ianuarie. Sculat la ora 6 1/4, după bunul somn de vreo 7 1/2. Influenţa lui Gi de lângă mine, după 15 zile de absenţă în Sanatoriu? La ora 7 1/2 dimineaţa termometru +1°R, nici un pic de zăpadă, curioasă vreme. Cam negură. Am luat cafeaua iar în iatac, Gi pe jeţul cel mare lângă fereastra din dreapta, la masa de scris.

— Pe la ora 11 1/4 baronul Fasciotti la mine cu o telegramă a marchizului San-Giuliano (ministrul de externe italian) că susţine România în cererile ei contra bulgarilor; şi Marghiloman cu el. — După amiază singur la Cotroceni înscriere în registre pentru ziua naşterii Prinţesei Ileana, apoi vreo 3-4 vizite (şi la Waldthausen „p. v." pentru frumoasele garoafe aduse acasă pentru Gi.

Luni 24 decembrie/6 ianuarie. Sculat la ora 6 1/2 — Dimineaţa Prinţul Fürstenberg la mine, o oră. — Apoi o scrisoare a lui N. Filipescu şi demisia lui de ministru fără dată, să o pun eu, că pleacă pe vreo 10 zile (cu d-na Prezan?), apoi să reglăm. — La Minister, de 1/2 oră mă aşteaptă N. Xenopol. El crede demisia N. Filipescu folositoare, altfel conflict cu Take Ionescu pentru Târgu-Jiu. Apoi lucrat până la ora 1.

— Ora 3 1/4 Anicuţa (eu i-am scos blana din dulapul de sus, Lina nu se întorsese la vreme, din neglijenţă) cu Marie Negruzzi, o oră plimbare la Şosea în automobil. — Între orele 5-6 foarte gentil Christbaum, adus

de Zoe Bengescu, Mimi Racotă şi Lizeta (Zozo răcită acasă) cu o carte dăruită de Regină, mere şi turtă dulce („Pfefferkuchen").

— Eu de la ora 6 1/4 la ora 8 la Rege. Regele schimbat şi devenit energic: dacă nu adaugă Bulgaria cel puţin Silistra-Cavarna, să ocupăm de la Turtucaia la Balcic, fără mobilizare, fără declarare de război, de fapt. Să previn despre această hotărâre pe Fürstenberg (dacă ne atacă sârbii, îi atacă Austro-Ungaria) şi pe Schebeko (să nu ne atace ruşii). Depeşă la Mişu şi la Take Ionescu, care să oprească şi atacurile presei engleze contra Regelui. Să depeşez şi lui Derussi pentru Constantinovici, lui Ghica la Sofia; Fürstenberg prin Mensdorff de la Londra (văr cu Regele Ferdinand al Bulgariei) sfătuirea lui Ferdinand la Sofia. — Încurcătura cu analiza de la Baroacea, care mai cere plată a doua oară. — În sfârşit la ora 8 1/4 am încheiat ziua cea grea.

Marţi 25 decembrie/7 ianuarie. Prima zi de Crăciun. Mai adaptată Gi la casă. Dimineaţa la ora 8 -1°R., dar tot fără zăpadă. — Dimineaţa N. Filipescu la mine, apoi cu el împreună la maiorul Dabija. Acesta plin de laude pentru armata bulgară, pe care o crede mai tare ca a noastră. Eu mă îndoiesc, după pierderile avute în războiul cu turcii. — Apoi eu lucrat cu Filitti. Multe depeşe cifrate lui Mişu şi Take Ionescu la Londra, Derussi la Pesta şi o scrisoare lui Ghica la Sofia. Aceste 4 în sensul mai energic al hotărârii Regelui; — apoi linişte. — Pe la ora 6 1/4 seara a început să ningă.

Miercuri 26 decembrie/8 ianuarie. La ora 8 1/2 dimineaţa ninge mereu, termometrul -2°R. Afară uliţele acoperite cu zăpadă.

— Dimineaţa în automobil căutat să văd pe Fürstenberg şi pe Schebeko; nu erau acasă. Au venit ei la mine. Schebeko la ora 5: i-am spus că vrem să ocupăm graniţa Bulgariei; el mi-a spus că bulgarii cer intermedierea rusească între ei şi noi, cu patru puncte concedate de ei. Voi spune Regelui, dar am răspuns că nu pricep intermedierea, câtă vreme nu suntem în război. Arbitraj? — La ora 6 a venit peste el Fürstenberg, căruia i-am spus numai de hotărârea noastră de a ocupa graniţa. — La ora 11, Kalinkov la mine din partea lui Gheşov ca să continue tratările, Danev care vrea să se retragă, şi presa să nu aţâţe. — Filitti mi-a descifrat aici acasă o depeşă a lui Take Ionescu şi mi-a cifrat una către Mişu, cu chestiunea Kalinkov-Danev.

Joi 27 decembrie/9 ianuarie. Trezit la ora 5, sculat la ora 6. M-am îmbrăcat, scriu în iatac, Gi mai dormitează, vreau să descifrez o depeşă a lui Derussi de la Pesta. — Dimineaţa eu la Fürstenberg, ca să-l întreb ce ar face Austria, dacă, după ce vom fi ocupat noi milităreşte Turtucaia şi Balcic şi ne luptăm cu bulgarii, ne atacă sârbii? Vrea Berchthold să-l facă

pe contele Mensdorff-Pouilly (vărul regelui Ferdinand) să scrie Regelui Ferdinand, ca de la el, particular, să-i facă să încheie convenţia cu România? — De la ora 12 1/4 la ora 1 la Rege, să-i spun despre intervenţia Rusiei şi că eu sunt contra.

— De la ora 3 1/4 la ora 4 1/4 cu Gi în automobil la Şosea. — Apoi iar Waldthausen la mine, prosteşte. — Apoi eu la dr. Nanu-Muscel, îi arăt analiza fibromului, mă liniştește*, nu vrea să primească bani pentru vizitele sale (vreo 5 şi asistenţa la operaţie, şi pusesem 300 fr. în plic), zicând că şi eu am dat lui frate-său!

Vineri 28 decembrie/10 februarie. Zăpadă; dimineaţa la ora 7 sunt -2°R. — Între orele 9-10 1/2 baronul Fasciotti la mine; îi spun despre propunerea lui Schebeko şi că eventual să cerem noi, la adică, intervenirea Italiei. — Între orele 10 1/2-12 3/4 la Minister. Explicarea cu Filodor, pe care l-am liniştit. Multe depeşe de descifrat, o prea lungă depeşă despre intrigi ruseşti la Sofia (??) a lui Derussi. — Între orele 3 1/2-6 Consiliu, în timpul căruia vin Sefa-bey (să fim cu Turcia pentru a scăpa Adrianopolul) şi apoi Kalinkov (să continue Danev tratările cu Mişu la Londra şi Gheşov „dorinţa arzătoare să ajungă cu noi la o înţelegere mai generală"). — La ora 6 1/4 la Schebeko, care e foarte convenabil, recunoaşte că, de vreme ce continuă Danev tratările, Rusia nu mai are de ce să intervie. — Între orele 7-8 1/2 la Rege; el gentil cu mine, mulţumit de rezultat. — Una din cele mai obositoare zile.

Sâmbătă 29 decembrie/11 ianuarie. Sculat la ora 6, scris aceste rânduri. — Dimineaţa între orele 10 1/4-11, Waldthausen la mine. — Mai înainte Prinţul Fürstenberg, cu o fotografie a Împăratului Franz Joseph semnată de el însuşi, în cadru bogat, darul Împăratului pentru mine. — Între orele 11 1/4-12 1/2 la Minister. — De la ora 3 la ora 4 1/2 lucrat acasă cu Filitti, 2 depeşe redactate pentru Take Ionescu şi Mişu la Londra. — De la ora 5 1/2 la ora 6 1/4 eu la baronul Fasciotti, să-i spun că au reînceput negocierile cu Danev şi Mişu şi intervenţia Rusiei e înlăturată. — De la ora 6 1/2 la ora 7 1/2 acasă cu Filodor, redactat o lungă depeşă lui D. Ghica la Sofia, pe care o va cifra.

Duminică 30 decembrie/12 ianuarie. Sculat la ora 6, ras, îmbrăcat. Lucrat până la ora 8 hârtiile ministeriale; — Între orele 9 1/2-11 1/4, generalul Hârjeu, şeful Statului-Major generalul Averescu şi Mişu Cantacuzino la mine — discutat graniţa cea nouă, cerută de noi bulgarilor. — Pe la ora 11, am primit şi pe ministrul englez Barclay. — Între orele 3-4 1/4 cu

* Scris aşa pentru a nu afla Gi despre cancerul ei. (Notă după moartea ei).

Gi la Şosea în auto. — Ninge cu ceva viscol. — Între orele 5-6 Schebeko la mine: i-am explicat maximul nostru Turtucaia-Balcic şi minimul Silistra-Cavarna, după cum vor cere şi ei contra-valori. — De la ora 6 la ora 6$^{3/4}$, Prinţul Fürstenberg, idem. — Între orele 7-8$^{1/2}$ la Rege, idem. Restituirea scrisorii de 6 coale a lui Take Ionescu către Rege, foarte multă blagă, datată 7 ianuarie 1912 (din eroare, în loc de 1913).

Telegramă:

„Domnului Ministru Take Ionescu
Londra, Hotel Ritz

Sunt autorizat de M.S. Regele, a vă ruga să vă reîntoarceţi la Bucureşti. În acest moment prezenţa dvs. este foarte utilă aici.

Maiorescu"

O voi pune să se cifreze de I. Filitti şi să i se trimită mâine.

Luni 31 decembrie/13 ianuarie. Nu tocmai bine dormit. Sculat la ora 6. Tot ninge. — Între orele 9$^{1/2}$-10 dimineaţa, ministrul Waldthausen la mine; a fost şi Kalinkov, care i-a dezminţit ştirea lui Danev (raportată de Prinţul Lichnowsky din Londra) că eu i-aş fi zis lui Kalinkov că Danev s-a angajat aici, şi el — Waldthausen — a şi raportat dezminţirea la Berlin. — Între orele 10$^{1/4}$-12$^{1/2}$ la Minister; la ora 12$^{1/2}$ la I. Brătianu, dar nu era acasă, apoi el la mine, de la ora 5$^{1/2}$ la ora 6$^{1/2}$ şi l-am pus în curent cu politica externă. — De la ora 3 la ora 4$^{1/4}$ cu Gi în auto la Şosea pe multă zăpadă. — Eu de la ora 4$^{1/2}$ la ora 5$^{1/4}$ la ministrul francez Blondel, iar de la ora 6$^{1/2}$ la ora 7$^{1/2}$ Prinţul Ferdinand la mine, cu mulţumită depeşă de la contele Berchthold, ruperea tratativelor de pace cu Turcia. Se vor mai înnoda.

Marţi 1/14 ianuarie. Trezit la ora 5, sculat la ora 5$^{1/2}$, ca să-mi pot îndeplini datoriile zilei, ca început cuviincios al noului an. La ora 8 dimineaţa -5°R. Multă zăpadă. Gi din zi în zi mai întremată, tot pansată, restul de rană încă deschis, braţul drept în eşarfă, cultivă, vioaie, sufletul casei. Eu sănătos, învârtit de roata lucrărilor şi cerinţelor politice, în bune raporturi cu Regele şi cu toţi miniştrii străini, dar privit de politicienii din ţară cu neîncredere şi cu mirare pentru tăcerea mea faţă de ziare şi aversiunea mea în contra oricărei reclame.

— La ora 9$^{1/2}$ dimineaţa a venit baronul Fasciotti la mine, la ora 10$^{1/2}$ Sefa-bey, care pleacă azi la Constantinopol. — La ora 11 am fost la *Te-Deum* la Mitropolie, unde sunt Prinţii Ferdinand şi Carol şi toţi miniştrii, afară de Take Ionescu, N. Filipescu şi Bădărău. După *Te-Deum* noi, miniştrii, la mitropolitul primat — scurtă felicitare (fără Principii Ferdinand şi Carol), apoi la Palat, unde Regele şi Regina, Principii Ferdinand

şi Carol ne-au primit în rotonda (precedentă sălii de Consiliu) unde era deja pus marele coş cu flori (Rothan) trimis de prezidentul Consiliului. Am citit eu urările noastre (vor apărea în *Monitor*), scrise de mine azi-dimineaţă — a răspuns Regele liber; au mai vorbit ceva cu fiecare din noi, şi la ora 12 1/2 eram acasă. — La orele 4 1/2-5 1/2 Marghiloman la mine cu inteligentul I. Filitti asupra circulării mele (dacă va fi indicată?) la Legaţiile noastre în chestiunea cu Bulgaria. Apoi ceva vizite de familie la Gi. — Seara noi doi la masă veseli cu şampi amestecată cu Evian, dar 3/4 a buteliei date servitoarelor.

Miercuri 2/15 ianuarie. Multă zăpadă; la ora 8 dimineaţa -5°R. — De lucru, de lucru la ministeriale! Şi mai vin grozavele felicitări de Anul Nou, la care trebuie în mare parte răspuns.

— La ora 9 1/2 Waldthausen la mine, cu ştirea că Benkendorf (ambasadorul rus de la Londra) a zis alaltăieri, la reuniunea ambasadorilor, că noi acum vreo 8 zile am fi cerut împreună cu Bulgaria intervenirea Rusiei. I-am spus că e o nouă minciună, că noi din contra ne-am codit faţă de intervenirea Rusiei cerută de bulgari, să întrebe despre aceasta pe Fasciotti, şi poate chiar pe Schebeko.

— Apoi la Minister, orele 10 1/2-12 1/2. Acolo şi Barclay, să-mi spună că sir Eduard Gray îmi trimite vorbă: că speră că vom cădea de acord cu bulgarii. I-am răspuns: „că această misivă mă pune în încurcătură; nu o înţeleg. Este un sfat? O intervenţie? Nu le-am cerut. O amabilitate? Atunci, răspund că şi eu sper. Dar eu aşteptam altceva de la Londra, o informaţie: când îi va permite Regele lui N. Mişu să-şi prezinte scrisorile de acreditare şi când va fi admis la reuniunea ambasadorilor?" Era foarte plouat Barclay. — De la ora 5 1/2 la ora 6 1/2 Neniţescu la mine: politicale.

Joi 3/16 ianuarie. Dimineaţa la ora 8 sunt -8°R. — La orele 10-12 1/2 la Minister, unde Nicu Filipescu, venit ieri din Constantinopol, şi Kalinkov cu întrebarea de la Gheşov „dacă facem să intervie Puteri străine între noi şi dacă atunci nu mai tratăm direct". I-am răspuns din contra şi iar m-am opus la tergiversare. — La ora 4 Schebeko la mine acasă. Oarecare „discordanţă" la Petersburg; poate Nanu al nostru vorbeşte acolo altfel. I-am spus că i-am telegrafiat astăzi lui Nanu să fie rezervat, fiindcă n-are instrucţiuni — noi voind să tratăm direct şi deocamdată numai cu bulgarii. — De la orele 5 1/4-6 1/2 lucrat cu Filitti; răspunsul lung de rectificare la adresele lui A. Lahovari din Paris, care să ţie loc de circulară, de comunicat şi celorlalţi miniştri ai noştri. — De la ora 7 la ora 8 1/2 seara la Rege. Mi-a dat scrisoarea sa de răspuns către Împăratul Franz Joseph pentru prelungirea alianţei noastre cu Triplicea, al cărei document să fie făcut

la Viena, semnat acolo de Berchthold şi apoi aici de mine. Voi da mâine scris, lui Fürstenberg, ca să o trimită la Viena. — Mi-a arătat Regele scrisoarea lui Kiderlen-Wächter din aprilie 1912 despre tratatul secret, între bulgari şi sârbi cu clauza izbucnirii contra turcilor, numai după autorizarea din partea Rusiei.

Vineri 4/17 ianuarie. Iarnă adâncă, la ora 8 dimineaţă -4 1/2°R. — Dimineaţa la Al. Marghiloman, care primeşte să meargă în locul meu la Craiova pentru dezvelirea statuii tatălui meu, luni 7 ianuarie. — La orele 10 1/4-12 lucrat la Externe. — La ora 12 la G. Cantacuzino, ideile sale strategice pentru frontiera către Bulgaria şi cererea a 2 decoraţii... — După dejun n-am ieşit. — La ora 3 1/4 Bacalbaşa de le *Epoca* despre articole asupra politicii noastre externe, care trebuie să mi se arate mai întâi, dacă *Epoca* ţine să mai fie oficioasă. — La ora 4 ministrul rus Schebeko „pentru a înlătura neînţelegerea". Eu lui: „Pot să o asigur aprioric pe Excelenţa Voastră că nu va exista niciodată o neînţelegere între noi". Stabilim:

1) că atunci când dl. Schebeko a venit la mine ca intermediar — miercuri 26 decembrie/8 ianuarie — cu cele 4 propuneri scrise bulgare, am luat act de cele 4 propuneri ca venind din partea bulgară, dar că, pentru intervenţia rusă, eu trebuie să mă adresez Regelui, întrucât credem ce este mai practic şi de asemenea, pentru a menaja susceptibilitatea Regelui bulgarilor trebuie să tratăm direct cu bulgarii.

2) că după 2 zile, 28 decembrie 1912/10 ianuarie 1913, întrucât dl. Kalinkov a venit să mă anunţe (lângă sala Consiliului de Miniştri) că dl. Gheşov a dat instrucţiuni lui Danev (Londra) să continue tratativele cu noi şi că Gheşov are „dorinţa arzătoare să ajungă cu noi la o înţelegere mai generală", am mers spre orele 6 1/2 seara (la ora 7 trebuia să merg la Rege) la dl. Schebeko să-l informez de aceasta şi de faptul că noi am convenit, în urma acestui fapt, că intervenţia Rusiei nu mai era indicată.

3) că înaintea acestei perioade, aproximativ 12/25 octombrie, am solicitat Guvernului rus să transmită la Sofia că bulgarii trebuie să înceapă să se înţeleagă cu noi, căci noi nu credem că este prudent să-i informăm direct pentru a nu ajunge — în cazul unui refuz din partea lor — la o criză. Guvernul rus a intervenit, dar Prinţul Fürstenberg mi-a citit luni 22 octombrie/4 noiembrie, la orele 11 1/2 dimineaţa, la Ministerul de Externe, o depeşă (pe care avea să i-o comunice M.S. Regelui la Sinaia în cadrul audienţei solicitate) care spunea, între altele, că Austro-Ungaria intervenise deja în favoarea noastră la Sofia. În urma acestei intervenţii (părerea d-lui Schebeko, pe care înclin să o accept), şi nu în urma celei austriece, Danev a venit, în sfârşit, la Bucureşti, pe 25 noiembrie, şi a luat iniţiativa

să ducă tratative cu mine, cu M.S. Regele şi cu Take Ionescu în ziua de 26 noiembrie (deschiderea Parlamentului). Cu sosirea lui Danev la Bucureşti, această intervenţie a Rusiei (şi a Austriei) şi-a avut rezultatul ei şi s-a încheiat.

4) că, încă o dată, am cerut Rusiei şi celorlalte Mari Puteri, la recepţia de marţi 16/29 octombrie, să admită un delegat român la o eventuală conferinţă europeană menită să statueze asupra modificărilor ce trebuie aduse Tratatului de la Berlin din 1878. Acest lucru a fost acceptat de Marile Puteri, cu excepţia Angliei, care nu s-a pronunţat încă.

5) că dacă contele Benkendorff a spus, la reuniunea ambasadorilor de luni, în legătură cu tratativele actuale duse între noi şi bulgari, că Bulgaria şi România s-au adresat pentru aceasta Rusiei, el a confundat intervenţia solicitată acum de Bulgaria, şi la care România nu s-a asociat, cu cererile formulate de România în luna octombrie, cereri care nu au nimic de-a face cu detaliile tratativelor actuale purtate între noi şi bulgari.

Este important să subliniem acest punct, întrucât dl. Kalinkov a venit şi ieri să mă întrebe, din partea d-lui Gheşov, dacă am recurs la Puteri străine pentru a trata problema frontierei noastre — un alt mijloc dilatoriu pentru a face să treneze soluţionarea diferendului nostru. Am înlăturat această nouă tentativă de amânare, declarând a zecea oară că vrem să tratăm direct cu bulgarii şi cât mai repede posibil.

Sâmbătă 5/18 ianuarie. Sculat la ora 6. Răceală în gât. — La Minister dimineaţa, apoi, după dejun, acasă din nou Schebeko. I-am citit cele scrise mai sus — a fost de acord, numai mi-a zis că Sazonov e de bună credinţă, dar poate adus în eroare de vorbele lui Nanu la Petersburg. I-am spus să l-am dojenit pe Nanu şi că cer scuze d-lui Sazonov pentru nedibăcia acestui funcţionar, care vorbeşte fără a fi autorizat.

— Apoi Waldthausen la mine, că i se spune, că Gheşov ar fi spus ministrului italian de la Sofia (care a spus-o celui german) că Bulgaria ne oferă la Marea Neagră până la Cavarna. De cine anume şi cui anume s-a făcut această ofertă? — De la ora 7 la ora 8 1/4 seara la Rege. Scrisoarea autografă către Regele Italiei pentru reînnoirea alianţei noastre cu Triplicea (netrecută prin Cancelaria Regelui). Să o dau baronului Fasciotti pentru a o trimite în secret Regelui Italiei. Să chibzuiesc cu el asupra formalităţii vreunui protocol despre reînnoire. Să dăm instrucţiuni secrete lui Ghica la Sofia pentru ca el să trateze direct cu Regele Ferdinand. — Mai înainte, între orele 11 şi 12, la Minister, Fürstenberg şi îndată după el Fasciotti cu întrebarea dacă aprobăm noi ca Prinţul Lichnowsky să propună la întrunirea ambasadorilor (Londra) presiune asupra Guvernului bulgar la Sofia ca să se înţeleagă cu noi. Am răspuns că nu pot aproba asemenea propuneri decât dacă se asigură de mai înainte asentimentul

„Triplei-Antante", altfel la ce folos? Noi voim să ne aflăm pe cât se poate de acord cu toate 6 Puterile şi să nu fim mingie (Spielball), pe care Triplicea o aruncă în capul Triplei-Antante. Şi apoi nu voim presiune la Sofia asupra amănuntelor cererii noastre (aceasta poate de-abia la sfârşitul tratărilor, când vom ajunge la ultima diferenţă ireductibilă din amândouă părţile), ci numai pentru a împiedica Guvernul bulgar de la tergiversări şi a-l sili la grabnice tratări. — Seara, după prea multe conversaţii, gâtul mai dureros.

Duminică 6/19 ianuarie. Sculat pe la ora 8 (după întreruperea somnului cu vreo 2 ore peste noapte). Răguşeala persistă, termometrul arată 36°R, n-am căldură, totuşi trimitem la dr. Popovici.

— . Telegramă:

„D-lui Primar Guran

Craiova

Sunt mâhnit că nu pot fi faţă la solemnitatea de mâine. Am rugat pe dl. ministru Marghiloman să mă înlocuiască. D-sa soseşte mâine, luni la ora 7 dimineaţa la Craiova.

Mulţumindu-vă pentru toată atenţia ce mi-aţi arătat, vă rog să credeţi că numai o imperioasă datorie m-a putut reţine la Bucureşti.

Maiorescu"

Cam tot aşa profesorului Vasile Mihăilescu.

— Pe la ora 10 1/4, dr. Popovici mă badijonează cu ceva iod în gât, îmi pune un dezinfectant în narine (nări) şi eu nu ies deloc din casă. Continui de 4 ori gargara lui şi nu vorbesc. Spre seară mai lucrez în salonaşul meu toate ministerialele.

— Seara, cu Expresul-Orient soseşte Take Ionescu din Londra.

Luni 7/20 ianuarie. La ora 8 dimineaţa -5 1/2°R.; senin. La gât ceva mai bine. Dr. Popovici îmi trimite a doua badijonare. — De la ora 9 3/4 la ora 10 1/2 baronul Fasciotti; îi dau scrisoarea autografă a Regelui nostru către Regele Italiei pentru prelungirea alianţei noastre cu Triplicea în secret. — La ora 1.1 Take Ionescu la mine; mergem împreună la Palat, unde Regele în prezenţa mea îl ascultă explicând (şi el răguşit) ce s-a petrecut cu el la Londra. El a insistat pe lângă Prinţul Lichnowski să ceară reuniunii ambasadorilor intervenirea în favoarea noastră la Sofia (dar dacă nu s-a asigurat de mai înainte şi adeziunea Triplei Antante, e fără folos, chiar stricăcios). — La ora 1 1/2 am fost acasă şi n-am mai ieşit şi n-am vorbit. — Gi a ieşit (târziu, din cauza lui Marie Negruzzi) pe 50' cu Marie N. în automobil. — La ora 4 aruncări de carte de vizită (Sf. Ioan) şi ceva plimbare. Azi la Craiova dezvelirea statuii tatălui meu; discursul ministrului Cultelor, Disesscu, prezent Al. Marghiloman în locul meu.

Marţi 8/21 ianuarie. Sculat la ora 6 1/2. La gât aproape bine. Azi ultima (a 3-a) vizită a doctorului Popovici; îi dau 100 lei.

— Telegramă:

„Prefect Oromolu

Craiova

Foarte mişcat de binevoitoarea dvs. telegramă, vă rog să primiţi şi să transmiteţi d-lui Primar Guran şi membrilor învăţământului din Craiova expresia adâncii mele recunoştinţe.

Maiorescu"

— De la ora 10 1/4, la ora 12 3/4 lucrat la Minister. — De la ora 3 1/2 la ora 8 1/2 primirea diplomaţilor la Externe. Bună vorbă cu Schebeko, căruia îi citesc lunga adresă a mea către Nanu la Petersburg (o expediez mâine) în chestiunea intervenirilor ruseşti pentru noi la Sofia. — Kalinkov îmi declară din nou, că nu mi-a făcut astă-vară nici o propunere de înţelegere din partea Bulgariei contra Turciei. I-am spus şi lui Schebeko şi Vredenburgh să o constate prin Kalinkov. — Explicare cu Blondel asupra vorbelor lui Poincaré şi Paléologue, contrare adevărului, în privinţa abitudării României. El spune că a raportat totdeauna exact, dar că Paléologue îi este adversar.

Miercuri 9/22 ianuarie. La ora 9 dimineaţa - 0°R. — De la ora 10 1/4 la ora 12 1/2 la Minister. — La ora 3 1/2 mă duc în automobil Gi, Noemi şi Zozo la Ministerul de Interne, iar ele continuă la Şosea, zilnica plimbare în automobil a lui Gi. — De la ora 3 1/2 la ora 6 3/4 Consiliu de Miniştri (toţi afară de Nicu Filipescu). Vorbeşte Take Ionescu despre cele petrecute la Londra. Marghiloman cere mobilizarea. Să mai discutăm la un Consiliu la Rege. — Eu de la ora 7 la ora 8 1/4 la Rege. El foarte bine, ca întotdeauna acum, cu mine.

Joi 10/23 ianuarie. Trezit pe la ora 3, neputând adormi de griji pentru tratările cu bulgarii — nu trebuia să talonez de vreo 4 zile pe Mişu (Londra) şi pe Ghica (Sofia)? Iau 1/2 praf veronal şi dorm până la ora 7, când sculat, îmbrăcat, gata la lucru.

— Telegramă:

„Profesorului Vasile Mihăilescu,

la Craiova

Vă mulţumesc încă o dată pentru tot ce aţi făcut cu atâta sârguinţă şi abnegaţiune în memoria tatălui meu şi pentru dragostea şi încrederea ce mi le arătaţi.

Titu Maiorescu"

— O scrisoare de la N. Filipescu că demisionează pentru a nu „admira pe Take Ionescu". La ora 5 1/2 Marghiloman la mine, că să o primesc şi Arion să vină în loc...

Telegramă:

„Generalului Argetoianu

Viena, Grand Hotel

Vă mulţumesc din inimă pentru noua voastră dovadă de amiciţie.

Maiorescu"

— De la ora 3 1/2 la ora 4 — nou pansament de dr. Nanu şi Lazăr. Rana lui Gi aproape de tot închisă. Viitorul (poate ultimul) pansament, joi 17/30 ianuarie. Bine.

Vineri 11/24 ianuarie. Ceva negură. La ora 9 dimineaţa +1°R. — De la Constantinopol ştire despre răsturnarea Guvernului Kiamil dispus la pace şi formarea unui Guvern Mahmud Schefket-paşa (Mare Vizir) cu ajutorul lui Enver-bey.

— Telegramă:

„Emil Racoviţă

Nice, Hotel Paix

Profund emoţionat de moartea eminentului vostru părinte, vă exprim sincere condoleanţe de la al său vechi prieten. Am însărcinat consulul pentru depunerea de coroane.

Maiorescu"

— La ora 9 1/2 dimineaţa, Nicu Filipescu la mine; iar l-am domolit, rămâne în Minister. — La ora 11 3/4 Take Ionescu la mine, la Externe; şi el foarte apropiat, fiind asemenea de părere, că Nicu Filipescu tot e mai bine să fie în Minister decât afară („ca Enver-bey la Constantinopol" zicea Take Ionescu).

Între orele 3-4 1/2 în automobil cu Gi la Şosea. Apoi între orele 5-6 1/2 vizite la ea (Anicuţa), ea întinsă pe *chaise-longue* în salonaşul ei, în *robe de chambre* de catifea roşie cu mătase cenuşie, între altele baroneasa Fasciotti şi d-na Waldthausen cu violete.

— Eu citit la mine vreo 3/4 de oră un roman; poate de vreo 3 luni prima zi mai liniştită.

Sâmbătă 12/25 ianuarie. La ora 7 dimineaţa, -5°R. — De la ora 11 1/4 la ora 1 1/4 Consiliu de Miniştri la Palat sub Rege şi cu Ferdinand. Cam acră atmosfera. N. Filipescu dârz, Regele contra războiniciei lui, cu oarecare asprime, Marghiloman formulă energică şi Bădărău războinic. Cei-

lalţi paşnici, ca Regele. — Telegrafiez la ora 5 (Filodor cifrează) lui Mişu la Londra să ceară absolut ultimele propuneri lui Danev. Comunic tot aşa lui Beldiman la Berlin. Voi comunica şi lui Ghica mâine la Sofia. — Pe la ora 6 seara mă duc la Schebeko şi-i spun că nu mai putem aştepta. Pe Fürstenberg şi Waldthausen nu-i găsesc acasă. — La ora 7, pe 10 minute la Rege ca să-l liniştesc. El absolut contra războiului, vrea să ne adresăm la intervenţia Rusiei la Sofia (Eu n-o fac). — Acasă scrisoare de la Coandă din Piteşti, că, dacă ne umilesc bulgarii, el mă va împuşca pe mine, pe Take Ionescu şi pe Rege. Scrisoare de la Take Ionescu, că M. Seulescu şi G. Ştirbei vor să provoace mâine la Clubul Conservator din Craiova manifestare contra mea. Marghiloman scrie lui G. Ştirbei, care îi răspunde că era vorba să se ceară readucerea la Guvern a lui P. Carp, dar, că el va împiedica. Zi foarte agitată.

Duminică 13/26 ianuarie. Rău dormit. Dimineaţa la ora 8 sunt -1/2°R; senin; soare. — Dimineaţa, ora 9, Fasciotti la mine; după el Fürstenberg, căruia îi zic (şi convine) că eu tocmai nu fac „politica leagănului" (cum zisese el ieri, de altminteri pricepând-o), ci desfiinţez „leagănul", punând peste el „tocmai scândura care să-l echilibreze". Politică, până unde se poate, de acord şi cu Austro-Ungaria şi cu Rusia. Când a vrut Rusia (de la 26 decembrie) să intervină singură între bulgari şi noi, am evitat-o şi i-am spus-o lui Fürstenberg şi m-am gândit la invocarea baronului Fasciotti să intervie Italia, ca reprezentata noastră. A recunoscut Fürstenberg, a zis chiar că: Austria doreşte, în interesul păcii, o bună înţelegere între noi şi bulgari, fie şi prin ajutorul Rusiei. (Am comunicat-o Regelui). — Peste el vine şi Waldthausen. Lui Fasciotti, Fürstenberg şi Waldthausen le comunic (ca şi ieri lui Schebeko) rezultatul Consiliului de Miniştri de la Rege. — De la ora 10 1/2 la ora 11 1/2 Consiliu de Miniştri; cum să răspund (evaziv) la interpelări în Cameră sau Senat. Suntem de acord toţi miniştrii. — De la ora 5 la ora 7 fac depeşa lui Ghica la Sofia în sensul celei de ieri lui Mişu. Filodor le ia spre a le cifra şi expedia.

Luni 14/27 ianuarie. Ninge tare dimineaţa, dar după ora 12 senin, cu soare. — Waldthausen îmi aduce la ora 10 dimineaţa (e şi Grig. Cantacuzino de faţă) marele cordon al „Vulturului Roşu" şi felicitările cancelarului german şi ale sale pentru această distincţie. Lui Grigore Cantacuzino îi spun, după plecarea lui Waldthausen, că, dacă o pune la *Minerva*, să spună că am primit şi de la Împăratul Rusiei marele cordon al „Vulturului Alb". (Tot „în ce priveşte politica leagănului şi pentru fixarea unei orientări amiabile").

— De la ora 11 la ora 1 1/2 la biserica protestantă şi apoi la Legaţia germană; *Te-Deum* şi felicitări — ziua naşterii Împăratului Germaniei.

— La ora 2 1/4 la Cameră (gata a răspunde evaziv la vreo interpelare), dar nu se complectează şi se amână pe miercuri. Timp splendid. — De la ora 7 la ora 8 1/2 seara la Rege. Regele indignat contra „neruşinării" lui Seulescu din Craiova, de a nu-mi trimite mie Moţiunea (ci lui P. Carp) şi nemulţumit şi de Nicu Filipescu, ale cărui plângeri de false informări în contra lui la Rege le comunic Regelui. Regele le contestă.

Marţi 15/28 ianuarie. Senin, dar la ora 7 dimineaţa -6°R. — Nevastă-mea îmi descifrează depeşele din Londra şi Sofia, eu cu Wollanka, Brănişteanu (mai importanţi corespondenţi de ziare). — De la ora 10 1/4 la ora 12 1/2 la Minister. — La orele 2 3/4-3 1/2 la Senat mai liniştesc pe războinicul prezident G. Gr. Cantacuzino. — De la ora 3 1/2 la ora 7 1/2 primire diplomatică la Externe. — Marie Negruzzi spune nevestei mele că P. Carp vizitând pe Jacques (Negruzzi) (care şi el îl vizitase în vremea influenţei lui) ieri sau alaltăieri, i-ar fi zis: Îi pare rău că Maiorescu „este la strâmtoare", dar vina e a Regelui, care, din simţământ meschin în contra Principelui Ferdinand, nu vrea războiul, fiindcă el, Regele, — nu mai poate merge la război şi nu vrea ca să se distingă Ferdinand. — Cu asemenea vorbe îşi strică din nou Carp, care de altminteri — dacă întorsătura politică ar aduce la primăvară război austro-rus — ar fi omul indicat al Ţării. Altfel nu, şi cu duşmănie contra Regelui iar nu.

Miercuri 16/29 ianuarie. Dormit cu întreruperi, dar totuşi dormit pentru a putea face faţă la greutăţile zilei de astăzi. Orele 9-10, corespondentul italian, trimis de Fasciotti. — De la ora 10 1/4 la ora 12 1/4 la Consiliul de Miniştri, apoi pentru 5 minute la Schebeko, leşinat ieri, după masa de la Prinţul Fürstenberg, în braţele lui Al. Marghiloman. Era îmbrăcat, şi mai bine.

— La ora 2 la Cameră. Interpelarea lui I. Grădişteanu contra mea, în chestiunea bulgară. Intervenire bună şi aplaudată a lui Iorga contra lui, şi a articolelor Filipescu-conservatoare din *Epoca* à la Bacalbaşa (fără a numi). Răspunsul meu. Succes politic. Votare de încredere cu unanimitate. Mai încearcă să vorbească fără tact Virgil Arion, cerând lămuriri. Răspunsul scurt că n-am să dau altele, decât acele date. Vezi *Monitorul*.

— De la ora 4 1/4 la ora 6 1/4 la mine Al. Marghiloman, N. Filipescu şi Mişu Cantacuzino — dau ceai şi avem vorbă bună. Eu îl întreb pe Mişu, dacă tatăl său vrea să-mi ia locul, că eu sunt gata să i-l dau. Contestă absolut.

— De la ora 7 la ora 8 1/2, la Rege. Mult vorbit. Bună audienţă. L-am rugat să oprească el pe Take Ionescu de la interviuri.

— I-am trimis lui Fürstenberg (după cererea sa, pentru confecţionarea la Viena a actului de prelungire a alianţei noastre cu Triplicea până la

1920) lista decoraţiilor mele. Am 10 mari Cruce, mare ofiţer Carol I şi un cavaler al Sfântului Mormânt. Mi-e indiferent cu totul; mai curând, când le pun, teamă de ridicol.

Joi 17/30 ianuarie. Dormit 6 ore după liniştirea sufletească de aseară. Sculat la ora 4 1/4 de dimineaţă, zvântat masa, regulat hârtiile ministeriale curente, scris jurnalul pentru alaltăieri şi ieri şi acum (ora 5 1/2) mă pun că corectez stenogramele de ieri. Terminat corectarea la ora 9 a stenogramelor, retrimis la Cameră (după ce Brănişteanu şi le-a tradus în nemţeşte). — Bună vizită a lui Jean Miclescu la noi. — La orele 6-7 Prinţul Fürstenberg cu depeşa lui Berchthold, că o eventuală cerere a noastră, ca Rusia că ne susţină pretenţia asupra Silistrei, contra bulgarilor „nu va fi înţeleasă greşit". — Culcat mai în linişte, după ce am îndeplinit toate datoriile zilei de astăzi.

Vineri 18/31 ianuarie. Senin, dar dimineaţa la ora 7 1/2: -10°R.; ger. — Minister până la ora 1 (de la ora 11 la ora 12 ministrul Schebeko acolo la mine, ca să-mi arate grija lui Sazonov că atacul eventual al nostru contra bulgarilor va dezlănţui slavii în contra noastră. Vorba mea de intervenţia Rusiei, dacă aprobă să avem Silistra. El nu crede, dar să-i dau în scris. Îmi rezerv să întreb pe Rege. — La orele 3-4 Senat şi Cameră. — Orele 5-7, Consiliu de Miniştri. — Orele 7-8 1/2, la Rege. Nu vrea să-i dau în scris lui Schebeko cererea Silistrei şi intervenţie, dacă nu sunt de mai înainte asigurat, că nu va fi refuz. Mai bine recurs la toate Marile Puteri.

Sâmbătă 19 ianuarie/1 februarie. Acelaşi ger. — La ora 9 3/4 dimineaţa la Prinţul Wilhelm de Wied, la Palatul nostru Regal până la ora 10 1/2. A venit şi Prinţesa de Wied, Sofia. Despre candidatura propusă lui de Fazil-paşa Toptani şi de locotenentul Osler la Tronul viitoarei Albanii. Mă întreabă deodată, dacă Regele nostru o vrea. Răspund: da, numai să nu fie *échec*; de aceea Regele şi noi, oficial, absolut rezervaţi. Îi propun (cu titlul absolut personal şi neangajant) să trimită un om de încredere al Casei Wied cu cca 10.000 franci la Fazil-paşa şi la Osler, fără a se manifesta în vreun fel înainte ca Albania să se constituie ca Stat. — Apoi la Minister până la ora 12. — La ora 2 1/4 la Senat, pe la ora 3 la Cameră, unde Jean Miclescu îmi vorbeşte de o interpelare a sa. — Cu Barbu Catargiu, acasă — el nehotărât politiceşte, pentru Silistra, pentru război, atmosfera Jockey-Club-Carp. — La ora 5-5 3/4 ministrul turc Sefa-bey, revenit ieri din Constantinopol. Dacă suntem tot amicii turcilor? Nu cumva ne unim cu bulgarii contra turcilor? — La ora 7 1/4 la gară, unde apoi şi Regele, cu bastonul de mareşal şi Principii Ferdinand şi Carol (nu Wied).

Nicu Filipescu venise în redingotă, s-a dus fuga acasă şi-a venit încă la timp. La ora 7 1/2 soseşte (tren special din Burdujeni) Prinţul Eitel-Friedrich, al doilea fiu al Împăratului Wilhelm al II-lea cu 5 ofiţeri în suită. Scurte strângeri de mâini — afară ger.

Duminică 20 ianuarie/2 februarie. Lucrat cu Filitti (depeşa lui Mişu la Londra pentru participarea la reuniunea ambasadorilor). Apoi vorbă cu Take Ionescu. — La ora 5 la Palat, unde e botezul Prinţului Mircea, oficiat de mitropolitul primat; prezenţi toţi episcopii, toţi miniştrii şi foştii miniştri cu nevestele, prezidentul Camerei şi cel al Senatului, P. Carp cu nevasta sa, Prinţesa Alex. Ghica etc. Regina mie: că îi era frică că mitropolitul năbuşe pe copil, când l-a vârât în apă şi că ea însăşi orbeşte (cataracta). Prinţesa şi Prinţul Wilhelm de Wied sunt şi ei prezenţi.

— La orele 6 3/4-7 3/4 seara N. Filipescu la mine, războinic, că la ultimul Consiliu de Miniştri (sâmbătă 12/25 ianuarie) la Palat, la vorba lui N. Filipescu despre război, Regele a răspuns: „Eu nu fac război. Adresaţi-vă celor mai tineri decât mine", arătând cu mâna dreaptă, unde era Prinţul Ferdinand. Eu am răspuns lui N. Filipescu, că o abdicare în momentele de faţă ar fi periclitarea Ţării şi că trebuie absolut evitată. — La ora 8 la ministrul german von Waldthausen, unde Prinţul Eitel-Friedrich cu suita, Prinţul Ferdinand cu Carol şi prezidentul Camerei şi al Senatului, eu singur dintre miniştri, miniştrii străini numai ai Triplei Alianţe, Fürstenberg cu nevastă-sa, Fasciotti (fără nevastă). La masă Waldthausen s-a sculat să rostească un toast, Prinţul Eitel-Friedrich i-a făcut semn să şadă şi să tacă — s-a aşezat jos şi a tăcut. După masă „ront" cu toată lumea, dar eu am plecat la ora 10 1/2 seara, fără a fi vorbit cu Prinţii.

Luni 21 ianuarie/3 februarie. La ora 8 dimineaţa numai -1°R. — La Minister, apoi la ora 1 la Cotroceni, dejun la Prinţul Ferdinand, fără Prinţesa (care e încă în pat, cu flebită): Regele şi Regina, Prinţul şi Prinţesa Wied, Prinţesa Elisabeta şi Carol, Waldthausen, oaspeţii germani. La ora 3 1/2 acasă. La ora 8 la prânzul (dineul) de gală la Palat, eu între d-na Mavrogheni şi d-na Xenopol. Toţi miniştrii noştri cu doamnele, din străini oaspeţii germani şi Waldthausen cu nevastă-sa. Toastul german al Regelui, răspunsul idem al Prinţului Eitel-Friedrich. Muzică militară, începuturile imnurilor prusian şi român. — La ora 10 1/2 acasă.

Marţi 22 ianuarie/4 februarie. Dimineaţa la ora 8 sunt -4°R. Senin. — La ora 10 Marghiloman la mine; îi arăt (ca secret) procesul-verbal iscălit de Mişu şi Danev la Londra la 16/29 ianuarie. Mergem împreună la gară, unde e plecarea Prinţului Eitel-Friedrich şi a suitei, cu tren special, la ora 10 3/4 minute (ei rămân câteva ore la Sinaia, Buşteni, Zamora). —

Cu Mişu Cantacuzino la Externe (pe drum, îi dau o copie a procesului-verbal pentru tatăl său). — La Externe îmi aduce contele Waldburg fotografia semnată a Prinţului Eitel-Friedrich pentru mine. — Aduc Regelui procesul-verbal Danev-Mişu. Rămâne să-l arate el cui vrea. Stau la Rege de la ora 12 la ora 1 1/2. El cu încredere în mine. Formele tratatului de prelungire (până la 1920 şi apoi din şase în şase ani) a convenţiei secrete între noi şi Austro-Ungaria de la 25 iulie 1892 (dar de când anterioară cu I. Brătianu?). Între orele 3 1/2-7 primire diplomatică la Externe. — Tot acolo de la ora 7 la ora 7 3/4 seara Jean Miclescu despre interpelarea de mâine, întrebarea lui contra unei notiţe din liberalul *Viitorul*, că am renunţat la Silistra.

Miercuri 23 ianuarie/5 februarie. Dimineaţa la mine N. Filipescu, apoi eu la Al. Marghiloman, în sfârşit la Take Ionescu despre interpelarea lui Virgil Arion, de astăzi. Mă asigur, ca măsură preventivă, de ei. — La ora 2 1/4 la Cameră. Şedinţa de la ora 2 3/4 la ora 5 cu multă lume (şi ministrul olandez Vredenburgh: ca ce? Informator pentru Fürstenberg-Schebeko?). Răspunsul meu la întrebarea lui J. Miclescu şi la interpelarea lui Virgil Arion. Vezi *Monitorul*. — La ora 5 1/2 eu la Prinţul Fürstenberg. *Iscălim şi punem pecetea noastră pe actul de prelungire*. (Scris franţuzeşte, datat de azi). — Între orele 7-8 1/2 seara eu la Rege. Tot cu bine.

Joi 24 ianuarie/6 februarie. Sculat la ora 6. Afară negură. — Vorbit la mine acasă 1/2 oră cu un redactor de la *Journal de Genève* şi 1/4 de oră cu Waldthausen.— De la ora 11 la ora 12 1/2 la G. Gr. Cantacuzino, cu generalul Hârjeu, N. Filipescu, Al. Marghiloman şi Mişu Cantzcuzino. Ne explică Hârjeu frontiera strategică şi rămâne să mai vie el mâine la Cantacuzino cu generalul Averescu şi un ofiţer superior de la marină. Bătrânul Cantacuzino neplăcut de încăpăţânat în privinţa strategiei.

— Spre seară mai vin la mine C. C. Arion şi N. Filipescu. Apoi corectez jumătate din discursul meu de ieri de la Cameră — stenograme.

Vineri 25 ianuarie/7 februarie. Revăd restul stenogramelor. Depeşa lui Ghica de la Sofia. Spune că acolo se vor continua tratările cu Danev şi Sarafov (ministrul bulgar la Constantinopol). O comunic Regelui la audienţă, între orele 12 şi 1 1/2. Regele îmi spune să cer de la Austria susţinerea eficace a cererilor noastre Silistra-Cavarna, şi că, la caz de atitudine războinică a noastră, Take Ionescu îşi dă demisia. Vorbim pentru prima oară de eventualitatea schimbării Ministerului şi venirea lui I. Brătianu. — Între orele 5-6 Consiliu de Miniştri. N. Filipescu şi Al. Marghiloman războinici — probabil şi Mişu Cantacuzino — după consultarea militară între ei, azi de la ora 3 la ora 5. — De la ora 7 până la ora 7 3/4 seara Prinţul Wilhelm de Wied la mine pentru candidatura propusă lui la

Tronul Albaniei; îl sfătuiesc să trimită un om de încredere al lui la Viena să se pună în contact cu Ion P. Carp şi delegaţii albanezi.

Sâmbătă 26 ianuarie/8 februarie. Noapte frământată de grija crizei ministeriale ce se anunţă şi a tratărilor cu bulgarii şi a stăruinţei noastre mai energice pe lângă Austria. — La ora 8 dimineaţa +0°R, deşi senin. — La ora 9 1/2 Prinţul Fürstenberg la mine. I-am spus că cerem ca Austro-Ungaria să-şi însuşească cererea noastră către bulgari de a ne anexa şi oraşul Silistra cu linie dreaptă până la Balcic sau (extremă concesie) la Caliacra. Aceasta e consecvenţa declarării contelui Berchthold înintea delegaţiilor că Austro-Ungaria susţine România, ca amică. Va raporta îndată la Ballhausplatz. I-am spus şi din partea Regelui, că I. Brătianu e războinic, şi că, după părerea lui, lipsa de ajutor *efectiv* din partea Austriei, ne va libera de tradiţia de pân-acum şi va produce altă orientare a politicii noastre.

— Între orele 10 1/2–1 3/4 la Minister. Waldthausen, căruia i-am repetat aceeaşi declaraţie ca lui Fürstenberg, Marghiloman, N. Filipescu (acesta atât de târziu). — De la ora 5 la ora 7 3/4 neîntrerupt dictat lui Filodor acasă la mine, apoi şi lui I. Filitti scrisoare lungă lui Ghica la Sofia, pornită cu un curier militar, care pleacă mâine dimineaţă prin Pesta-Belgrad la Sofia. Şi Vladimir Ghica la mine, spre a-i da acestui curier ceva pentru frate-său la Sofia. Depeşă cifrată lui Ghica pentru tratările cu Danev şi Sarafov. Idem Legaţiilor noastre. De-abia la masă răsuflu de greaua zi şi rea noapte.

Duminică 27 ianuarie/9 februarie. Sculat la ora 6. Scriu jurnalul şi lui Mavrocordat la Viena. — Dimineaţa Fasciotti şi Waldthausen la mine, cărora le ţin acelaşi limbaj pentru adoptarea punctului de vedere român cu Silistra contra bulgarilor, aşa cum am vorbit cu Fürstenberg. — Apoi de la ora 11 la ora 1 1/4 Marghiloman cu Take Ionescu la mine. Marghiloman îmi face *amende honorable* că am avut dreptate să nu mă amestec în certurile ministeriale interne, pentru a putea lucra la Externe cum am lucrat. — De la ora 5 la ora 7 1/4 primesc pe Iorgu Cantacuzino. Bătrânul şi-a făcut un cal de bătaie din conversaţiile lui cu ofiţerii din Stat-Major şi pretinde acum numaidecât să cerem de la bulgari ca minimum Silistra cu vreo 10 kilometri la apus, oraşul Dobrici sau cel puţin înălţimile la nordul acestui oraş, care ar fi cheia poziţiei noastre strategice şi un al treilea punct la Marea Neagră, Balcic, Cavarna sau Caliacra. Peste el vine pe un sfert de ceas N. Filipescu, care dispută cu el contra Dobriciului şi ne spune că manifestarea după întrunirea „Ligii Culturale" astăzi la Băile Eforiei l-a aclamat pe el acasă (au vorbit la întrunire Ionaş Grădişteanu,

Virgil Arion, directorul Şcolii macedonene Diamandy şi alţii). *Universul* spune că manifestaţie a fost şi la Marghiloman şi Take Ionescu(?) spre aclamare.

Luni 28 ianuarie/10 februarie. La ora 8 dimineaţa senin şi termometru la zero. — De la ora 10 la ora 12 la Minister; de la ora 12¼ la ora 1½ la Rege. Să mă duc, zice el, la Fürstenberg, să-i cer amânarea trimiterii sau iscălirii din partea Împăratului Franz Joseph a actelor de prelungire a alianţei, deoarece poate criză, poate I. Brătianu n-acceptă, poate nu mai vrea prelungire, dacă Austria nu ne ajută cu succes la luarea Silistrei. — La ora 2½ la Senat; între orele 3-4 la Schebeko (care mă asigură că Rusia a făcut toate presiunile asupra Sofiei, dar mai departe nu poate); iar între orele 4½-5½ la Prinţul Fürstenberg, care e agitat (devine roşu) de cele ce-i spun din partea Regelui. Rămâne, după sfatul meu, să vorbească el însuşi cu Regele. — Orele 5¼-7, Consiliu de Miniştri. — Interpelarea, cu care ameninţa Seulescu (dacă vom mobiliza sau nu) nu s-a făcut la Cameră, în urma dejunului lui Mişu Cantacuzino cu N. Filipescu la Capşa şi a vorbei tot a lui Mişu Cantacuzino cu Seulescu. — De la ora 7 la ora 8 Mişu Cantacuzino la mine acasă, cere numaidecât înălţimile Dobrici şi 10-15 Km. vest de la Silistra.

Marţi 29 ianuarie/11 februarie. Senin dimineaţa la ora 7, când sunt - 2½°R. — Mă duc la ora 10 dimineaţa la Marghiloman după o depeşă a lui Ghica de la Sofia, şi convenim că putem asigura Statului bulgar — „un împrumut la Bucureşti în condiţii foarte favorabile" — vreo 20-30 milioane. — Apoi la Minister. De la ora 3½ la ora 7½ primire diplomatică. Diplomaţilor străini le spun că sunt „ministrul concilierii, conform sfaturilor primite de la Marile Puteri, dar dacă bulgarii nu cedează Silistra, sunt ultimul ministru al păcii posibil. După mine, mobilizarea şi războiul."

Miercuri 30 ianuarie/12 februarie. Senin; dimineaţa la ora 7 sunt -2½°R. termometru +1°R. — La ora 8½ de dimineaţă Prinţul Fürstenberg la mine, foarte excitat, de culoare trandafirie la faţă: că a vorbit cu Regele, că a trebuit să se stăpânească, a fost din cele mai grele ceasuri ale vieţii lui: „Am asudat sânge"; că a amâna acum iscălirea tratatului are aerul „unei presiuni", un şantaj, că niciodată Împăratul nu poate admite aşa ceva şi că România îşi va pierde cele mai sigure ale ei simpatii, ale lui Franz Ferdinand şi ale baronului Hötzendorf. Că au şi venit aseară, după ce s-a întors Fürstenberg de la Rege, exemplarele de tratat cu ratificarea unuia, iscălit deja de Franz Joseph.

L-am liniştit; i-am zis că dacă l-a şi iscălit Împăratul, îl va iscăli şi Regele Carol. Că trebuie să ţie seamă de firească alternare între curaj şi

depresiune a Regelui, om de peste 73 ani, pe care îl vedem toţi, şi el, şi eu, adeseori (în deosebire de mai greaua accesibilitate a altor capi de Stat), prin urmare în mai felurite stări sufleteşti şi în depresiune uneori, etc. — Între orele 10 1/2-11 1/2 la Minister; de la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege, l-am mai întărit, m-a sărutat, iar eu mâna Regelui. — De la ora 3 la ora 4 3/4 cu Gi la Şosea. — La ora 5 1/2 la Fürstenberg, am luat exemplarele ratificate ale Tratatului „legat în catifea roşie", cel cu panglici galben-negre, iscălit de Împăratul Franz Joseph şi de contele Berchthold. — La ora 6 3/4 dus la Rege şi lăsat la el, cel cu panglica roşu-galben-albastru dat Regelui spre iscălitură; l-a iscălit îndată, la ora 7 1/4 m-am dus un moment la Fürstenberg, ca să-i anunţ că s-a făcut; el mi-a arătat „mulţumirea sa, că i s-a luat o piatră de pe inimă", apoi m-am dus acasă, am iscălit şi eu sub iscălitura „Carol" tratatul, am scris în el data: a treizecea zi a lunii ianuarie 1913. — Când ieşeam de la Rege la ora 7 1/4 venea la M.S. în audienţă ministrul belgian Ypersèle de Strihou. — Între orele 5 1/2-6 3/4, până când a scos Fürstenberg cele 2 exemplare ale tratatului din lada de fier a Legaţiei, m-am dus iute la ministrul italian baronul Fasciotti, pentru accelerarea iscălirii tratatului de accesiune al Italiei, care însă nu se poate face decât după ce voi fi iscălit şi pe cel cu Germania, la care însă Waldthausen se încurcă pentru hârtie şi şiret tricolor. — Seara între orele 9 1/2-10 1/2, în loc de linişte Nicu Filipescu (căruia îi stă mai ales în cap ciuda lui în contra lui Take Ionescu) mai liniştit, fiindcă a vorbit cu Bădărău şi are perspectiva să i se aleagă Hiott şi P. Missir, chiar şi cantacuzinistul Pascal Toncescu. Îi mai promit de la Externe 1.000 lei ceruţi de el pentru nişte studenţi (pretext recensământ, probabil scandalagii la manifestări).

Joi 31 ianuarie/13 februarie. Sculat la ora 7, dar după 1/2 doză veronal, luat la ora 3 dimineaţa. Senin, la ora 7 dimineaţa -2°R. — La ora 10 1/4 la Prinţul Fürstenberg: i-am adus exemplarul în catifea roşie iscălit de Rege spre ratificare şi am mai iscălit amândoi împreună (iar cu 2 pecetluiri roşii lângă nume) proces-verbal în două identice exemplare franceze, cu data de ieri (treizeci ianuarie în *stil vechi*, douăsprezece februarie în *stil nou*), că s-au făcut ratificările. Mi s-a înapoiat procura ce mi-o dase Regele. Voi lua mâine de la Rege şi voi înapoia lui Fürstenberg procura dată lui de Împăratul Franz Joseph. — Între orele 10 3/4-1 la Minister, unde pe 1/2 oră Schebeko, să-mi spună că va cere audienţă la Rege. Am găsit nimerit şi suntem tot bine împreună. — La ora 5, la mine acasă Sefa-bey şi apoi până la ora 7 1/2 am pe tontul de Waldthausen. — Azi mi-a spus Prinţul Fürstenberg, vorbind de momentul de slăbiciune a Re-

gelui nostru la audienţa lui Fürstenberg de marţi 29 ianuarie/11 februarie după-amiază, când Regele ezita să semneze tratatul, că şi Împăratul Franz Joseph acum câteva săptămâni, când militarii cereau război contra sârbilor, a avut o „criză de plâns".

Vineri 1/14 februarie. Sculat la ora 6. La ora 6 1/4 încă întuneric. A nins peste noapte, toate acoperite cu zăpadă proaspătă. — De la ora 10 1/4 la ora 11 1/4 la Minister (unde pe 1/4 oră şi Sir Barclay cu o notă de citit de la Sir Grey din Foreign Office, mi-o lasă în traducere franceză, scrisă cu creionul). — De la ora 11 1/2 la ora 1 1/2 la Rege, îmi înapoiază procura Împăratului Franz Joseph (pe care o dau eu apoi la ora 5 lui Fürstenberg în mână, la el acasă la Legaţia austro-ungară) şi las Regelui procesul-verbal final despre preschimbarea ratificărilor, menţionat aici în jurnal pe ziua de ieri. Regele vrea să se grăbească iscălirea prin mine a tratatului şi cu Germania şi Italia (despre care, afară de el şi de mine, nu ştie nimeni în ţară: nici Take Ionescu, nici I. Brătianu, etc.), ca să poată aduce înapoi pe liberali la Guvern, dacă nerăbdătorii războinici conservatori fac prea multe greutăţi Ministerului de colaborare, necum dacă îl pun în minoritate în Cameră sau Senat. — La ora 3 1/2 depus cartă la locuinţa lui Alex. Djuvara, fostul meu predecesor la Externe, mort astăzi pe la ora 2 p. m. — Între orele 5-7 1/2 la Consiliul de Miniştri.

Sâmbătă 2/15 februarie. Dimineaţa la ora 8 senin şi -4 1/2°R. — Între orele 11-12 N. Filipescu şi Alex. Marghiloman la mine; acesta rămâne şi după plecarea lui N. Filipescu la Rege şi admite, după o măsură militară (chemarea rezerviştilor), arbitrajul a 2 Puteri pentru Silistra (de exemplu împărţită în două).

— Pleacă Marghiloman şi vine la ora 12 1/2 generalul Hârjeu şi-mi spune arestarea de aseară a căpitanului Goliescu (polonez de origine) îndată după promulgarea legii contra spionajului, cu flagrant delict, cu acte de la Statul-Major (pentru ruşi spionul Artinovici, cu maiorul? (căpitanul?) Paliţin, care acum pleacă, de frică, la negustorul Iosipovici, care şi el acum îşi desface marfa). Convenim cu generalul să evite scandalul public cu Rusia în momentele de faţă şi să-l ţie pe Goliescu arestat sub instrucţie câtva timp. — Peste generalul Hârjeu care apoi pleacă îndată, vine ministrul rus Schebeko (deşi e deja ora 1. A mirosit ceva de arestarea spionului); îmi spune că Danev e rău negociator, că o depeşă a ministrului rus de la Sofia l-a silit să trateze azi cu Ghica, dar că să nu fie azi vreo rupere, că Sazonov insistă din nou cu putere la Sofia pentru satisfacerea României. Eu îi vorbesc, fără însă a mă angaja, de posibilitatea unui arbitraj Rusia-Italia pentru Silistra. Îi pare şi lui posibil. — De la ora 5 la ora 7 1/2 dictez lui I. Filitti notă circulară către Legaţiile noastre în chestiunea bulgară.

Duminică 3/16 februarie. Dimineaţa la ora 8 sunt -8°R. — De la ora 8 1/2 la ora 9 dimineaţa, baronul Fasciotti ca să afle ceva despre depeşa lui Ghica de la Sofia, sosită azi-dimineaţă şi pe care o descifrează acum nevastă-mea — e de trei coale. Fireşte, nu-i spun nimic. — De la ora 9 1/2 la ora 11 Emanoil (Nolică) Antonescu, că e umilit, rămas pe dinafară, el care a muncit electoral la Piteşti, că prefectul takist Comăneanu e un pungaş, care l-a insultat etc. I-am zis că criza balcanică autorizează „a închiţi (a primi) toate bobârnacele", să devie deputat oriunde şi la sfârşitul crizei să se răfuiască, dar înainte nu. — De la ora 11 1/2 la ora 2 (!!) Take Ionescu cu Marghiloman la mine. Marghiloman admite arbitraj al 2 Puteri, cu condiţie că şi bulgarii să-l fi acceptat, şi că avem 1/2 Silistra. Eu vorbesc şi de chemarea rezerviştilor, ca să dăm nota serioasă a situaţiei — Take Ionescu zice că atunci îşi dă demisia — poate însă o admite (cu îndoială) chemarea rezervelor, dacă nu merge mai departe mobilizarea şi dacă o admit şi Puterile interveniente. Că Marele Duce Nicolae Mihailovici la vizita sa în Bucureşti (sfârşitul lui octombrie) a vorbit Regelui despre căsătoria Prinţului Carol cu o fată a Împăratului Rusiei.

— Am vorbit apoi (între orele 7-8 1/2 seara) Regelui despre aceasta; a confirmat şi m-a autorizat să-i vorbesc şi lui Schebeko, şi el, Regele, va scrie Marii Ducese de Coburg (bunicii). Regele nemulţumit de N. Filipescu, care i-a zis de Take Ionescu că e o lămâie stoarsă, de aruncat.

— Înainte de a merge la Palat, vine la mine acasă între orele 5-7 von Waldthausen din partea Germaniei, să-mi facă o comunicare identică cu aceea a englezului, dată mie alaltăieri vineri ora 11 a.m. la Ministerul de Externe, pe care o am scrisă cu creionul în traducere franceză de însuşi Barclay, şi după care, înainte de-a recurge la război, să cerem intervenţia Puterilor. Sau uneia — germanul zice unora din ele. Waldthausen spune că la reuniunea din urmă a ambasadorilor s-a hotărât că toate cele 6 Puteri să ne facă această comunicare. — Lui Schebeko i-am comunicat parte din depeşa lui Ghica, l-am prevenit de putinţa unei cereri de intervenţie-arbitraj, cu condiţie ca Bulgaria să primească tot aşa (altfel război), că Rusia să fie singură sau cu Italia intermediară-arbitră şi să admită de exemplu jumătăţirea Silistrei (dacă nu ne poate da toată Silistra) şi mult la Marea Neagră.

Luni 4/17 februarie. Trezit la ora 4 1/2, citit Moltke, sculat la ora 6. Pe la ora 7 1/4 dimineaţa -8°R., vânt. — La ora 8 1/2 baronul Fasciotti cu aceeaşi declarare ca ieri Waldthausen. — De la ora 9 3/4 la ora 10 3/4 N. Filipescu la mine, cu veşnica lui pornire contra lui Take Ionescu. — Între orele 10 3/4-12 1/4 la Externe. Dr. Leonte, căruia îi dau din cheltuielile diplomatice 6.000 lei (şi Take Ionescu dă 6.000 de la Interne), pentru ca 3

macedoneni (Papahagi de la Constantinopol, Valaori şi Murnu) să explice la Viena, Paris, Berlin, Londra, Roma, chestiunea macedoneană. Plimbare politică. — După dejun, între orele 4-7 Al. Marghiloman, N. Filipescu şi Mişu Cantacuzino la mine. Să primim intermedierea fie a Rusiei singure, fie a Rusiei cu Italia, dacă suntem siguri că ne dă Silistra (zice Nicu Filipescu şi Mişu Cantacuzino) sau 1/2 Silistra (zice Al. Marghiloman). Doar cu ştirea lor — simultan, convocarea rezervelor şi chemarea la Bucureşti (nu rechemarea) a lui D. I. Ghica de la Sofia. Ideea lui N. Filipescu de a ocupa Silistra îndată, e combătută de ceilalţi doi. — Între orele 7 1/4-8, Prinţul Fürstenberg cu aceeaşi comunicare ca şi Fasciotti azi-dimineaţă. — La ora 8, pe 10 minute, Neniţescu, să afle ceva.

Marţi 5/18 februarie. Acelaşi ger. — De la ora 10 1/4 la ora 10 3/4 la Mişu Cantacuzino acasă, să-i arăt părerea Regelui, că nu trebuie acum insistat să căpătăm toată graniţa strategică spre Bulgaria, că alte prilejuri vin desigur în viitor apropiat (cearta între aliaţii balcanici), că e mult ceea ce am obţinut numai prin autoritatea noastră, fără război; altfel, cu măsuri războinice — după părerea mea, cade Guvernul şi vin liberalii. — Între orele 11-11 3/4 la Minister. — De la ora 12 la ora 1 1/2 la Rege. El tot bine cu mine; îmi zice să nu merg la înmormântarea de azi a lui Alex. Djuvara, ca să nu răcesc. — De la ora 3 1/2 la ora 8 1/2 (!) grea primire diplomatică. Vreau să asigur dacă primim mediaţia vreunei (Rusiei) sau vreunor (Rusia şi Italia) Mari Puteri, că în decizia lor ne vor da Silistra. Schebeko nu pare a o crede posibilă. Va cere instrucţiuni. Alte greutăţi. Unde? Bucureşti, Sofia, Viena, Berlin, Petersburg? Nu Paris sau Londra. Cine informează pe ambasadorii rus şi italian la Viena, Berlin sau Petersburg?

— În sfârşit am putut cina la ora 9. — Obosit.

Miercuri 6/19 februarie. Sculat la ora 6. — La ora 10 la Waldthausen, ca de obicei pro nihile. — Între orele 11 1/2-1 1/2 la Rege. Dr. Landolt a făcut Reginei azi-dimineaţă o mică operaţie la ochi (prealabilă operaţiei cataractei de peste vreo 3 luni); trebuie să stea vreo 5 zile legată la ochi şi la mâini, nemişcată. — Între orele 3 1/2-4 1/2 la Senat, apoi la Socec pentru ultima (a 6-a) ediţie *Logica*. — Între orele 6 1/4-7 1/4, Schebeko la mine, cu asocierea Rusiei la propunerea lui Grey pentru mediaţiune.

Joi 7/20 februarie. Senin, -5°R. — Dimineaţa Fasciotti la mine, apoi George Ştirbei pe care îl abat de la o proiectată întrebare în Cameră. — Între orele 10 3/4-1 la Minister; Marghiloman, Barclay, Schebeko acolo. — La ora 2 1/2 la Cameră, vorbit cu Neniţescu, B. Catargiu, Dem. Greceanu, Lahovari despre mediaţiune. N. Filipescu iar a vrut să-şi dea azi demisia; a 6-a oară; l-a disuadat Marghiloman. — Între orele 7-8 1/2 la

Rege. Când mă suiam la el, se cobora Take Ionescu (între orele 6-7 la Rege). Va să zică acesta a scăzut la Rege, care nu ne mai cheamă împreună. Cu Regele bine, el de acord cu direcţia mea politică, neliniştit de întârzierea (intenţionată, din cauza diferendului nostru cu bulgarii?) de la Berlin, de a ne trimite spre iscălire actul de prolongare a alianţei, deja făcută cu Austro-Ungaria. După îndemnul lui, telegrafiez cifrat lui Beldiman, întrebând de cauza întârzierii. Scriu privatim lui D. I. Ghica la Sofia, ca să ducă scrisoarea Gurănescu, plecând mâine acolo înapoi.

Vineri 8/21 februarie. Senin, frig-ger. — La ora 10 1/4 la Iorgu Cantacuzino, îi propun să ia el Guvernul, refuză absolut, dar ne înţelegem asupra mediaţiunii propuse de Guvern. — De la ora 11 la ora 1 la Minister, unde Alecu Catargiu vrea să meargă la Londra (fiind bine — zice el — cu sir Edward Grey) cu banii Statului. (Convin apoi şi cu Regele să-i dau 6.000 lei, dar fără orice misiune oficioasă). — De la ora 5 la ora 8 1/2 importantul Consiliu de Miniştri, care în sfârşit a primit mediaţiunea celor 6 Puteri, conform Convenţiei I de la Haga, din octombrie 1907, adusă în Consiliu de Nicu Filipescu, fără condiţii dar cu cererea de scurt timp. Dacă se pronunţă contra Silistrei la noi, eu am propus perspectiva demisionării mele. Take Ionescu (apoi între patru ochi tare contra demisionării Mişu Cantacuzino) pentru rămânerea la putere a acestui Guvern, dar prea tare pentru pace. Aceasta a împins pe Nicu Filipescu să vorbească de demisia lui individuală înainte de rezultatul dat de Puterile mediatoare. Dissescu violent contra oricărei demisii. Eu am întrerupt discuţia şi am constatat unanimitatea Consiliului de a primi mediaţiunea, fapt pe care îl voi comunica mâine celor 6 miniştri străini.

Sâmbătă 9/22 februarie. Mare activitate azi. Fac înscrisul (nici măcar notă verbală, fără semnătură), constatând primirea mediaţiunii. Filodor îmi copiază 6 exemplare; de la ora 11 1/2 la ora 1 1/2 la Rege; îi citesc înscrisul, Regele foarte mulţumit, îmi dă raportul Prinţului Carol despre cele vorbite la Berlin de Împăratul Wilhelm al II-lea, de mareşalul von der Goltz şi de Prinţul Reuss XXXIII.

— La ora 2 în timpul dejunului, la mine Nicu Filipescu (mănâncă numai câteva mandarine) să se scuze oarecum (îmi dă scrisoare în acest sens) de indiscreţia *Viitorului* liberal care povesteşte că N. Filipescu ne-ar fi impus Convenţia de la Haga la Consiliul de ieri! Nicu Filipescu spusese dimineaţa aşa ceva lui Procopiu, amicul lui Brătianu, care fireşte că a spus-o mai departe. Pe de altă parte Dissescu a povestit toate cele petrecute ieri secretarului său, care le-a povestit ziariştilor — aşa încât astăzi toate gazetele române sunt pline de indiscreţiile asupra zilei de ieri.

— La ora 3 eu la Senat, apoi la ministrul englez Sir George Barclay, la cel francez Blondel, la cel rus Schebeko, la austro-ungarul Prinţ Fürstenberg; îi găsesc acasă, dau fiecărui câte un exemplar al răspunsului cu acceptarea mediaţiunii. — Culcat, obosit, la ora 10.

Duminică 10/23 februarie. Trezit la ora 5. — mai e mult de lucru, depeşe lui Nanu şi lui Ghica, mai ales un memoriu pentru cele 6 Puteri.

— Recensământul de la 19 decembrie 1912:

România are:	7.248.000	locuitori
	5.918.600	în comune rurale
	1.329.400	în comune urbane
Bucureşti	338.000	locuitori

(Peste recensământul de la 1899 România are un plus de 1.291.000). Bucureştii un plus de 61.000.

Mai sunt 5 oraşe cu peste 50.000 locuitori: Iaşi, Galaţi, Brăila, Ploieşti, Craiova.

— N-am ieşit din casă, lucrat toate hârtiile ministeriale şi cele 2 depeşe (una circulară la Legaţiile noastre de pe lângă cele 6 Mari Puteri) asupra primirii mediaţiunii conform art. 3-7 ale Convenţiei I Haga din octombrie 1907.

Luni 11/24 februarie. Senin, la ora 8 dimineaţa -4°R. — De la ora 10 la ora 11 la Minister (oferit încântatului Alecu Catargiu 6.000 lei pentru mergerea discretă la Londra); între orele 11 1/2-1 la Rege — bine. — De la ora 4 la ora 8 dictat lui I. Filitti la mine acasă Memoriul asupra diferendului româno-bulgar pentru cele 6 Puteri mediatoare. — La ora 9 pe 1/2 oră N. Xenopol la mine, cu scrisoarea deputatului Kerguézac (ginerele Jacques Lahovari) bună pentru Silistra.

Marţi 12/25 februarie. Senin, -5°R. — La ora 10 dimineaţa von Waldthausen la mine, cu cele 3 acte (de iscălit de noi doi şi de Fürstenberg) de accesiunea Germaniei la alianţa noastră reînnoită până la 1920 cu Austro-Ungaria. — Tocmai atunci vine şi N. Filipescu (l-am dus în altă odaie) furios contra lui Take Ionescu, care trebuie să fi inspirat — după el — un articol în *Adevărul* contra lui, cu portret; îl tratează pe Take Ionescu de spion, că îl va cârpi, etc. De-abia îl abat de la demisie. — La Minister între orele 10 3/4-12 1/2; contabilul Mincu dă lui Alecu Catargiu înaintea mea plicul cu 6.000 lei pentru mergerea sa la sir Edward Grey la Londra. — De la ora 3 1/2 la ora 6 1/2 primirea diplomatică la Externe. Preocuparea de diferenţa între mediaţiunea propusă şi primită la Bucureşti şi deciziunea Marilor Puteri, la care s-a supus Sofia.

— I. Filitti îmi aduce Memoriul (dictat de mine ieri) scris gata cu notiţe complectat.

Miercuri 13/26 februarie. Dimineaţa la ora 7 sunt -3°R.

— Redactarea definitivă a Memoriului francez asupra diferendului româno-bulgar. De la ora 11 1/2 la ora 1 îl citesc Regelui. Bine. — La ora 4 1/4 la ministrul bulgar Kalinkov acasă, pentru a-i spune că Sazonov (după o cifrată a lui Nanu primită astăzi) doreşte ca şi Bulgaria să propună, ca noi, Petersburgul drept loc de întrunire a Marilor Puteri pentru diferendul nostru.

— De la ora 4 1/2 la ora 5 1/4 la ministrul german von Waldthausen, unde era şi Prinţul Fürstenberg. Am semnat tustrei, cu data de azi, tratatul de accesiune a Germaniei la tratatul de prelungire a alianţei noastre cu Austro-Ungaria până la iulie 1920 şi apoi din 6 în 6 ani, dacă nu — cerere de revizuire sau renunţare. În 3 exemplare. Un funcţionar de la Externe din Berlin ne-a aplicat cele 3 peceţi private ale noastre plenipotenţiarii.

— De la ora 6 1/2 la ora 8 seara la mine acasă Al. Marghiloman, N. Filipescu şi Mişu Cantacuzino. Le-am citit Memoriul. Bune observări pentru adaose de la Nicu Filipescu. Şi Marghiloman, să relev nota defensivă a Silistrei. Cu totul stins, adormit, Mişu Cantacuzino. Convenit să rămână secret între noi.

Joi 14/27 februarie. Senin, -2°R. — Dimineaţa la mine Take Ionescu, îi citesc Memoriul, apoi eu la Minister. — Între orele 3-5 la Cameră şi Senat. — La ora 5 1/2 la baronul Fasciotti, unde semnăm în cele 2 exemplare tratatul de adeziune a Italiei la alianţa noastră cu Austro-Ungaria. — La ora 7 seara Schebeko la mine, greutatea diplomaţilor de a nivela propunerea de mediaţiune (Bucureşti), cu propunerea de supunere la deciziune (Sofia).

Vineri 15/28 februarie. Ziua naşterii mele. 73 ani, purtaţi încă bine fiziceşte, moraliceşte fericit. Regina mi-a trimis un mare coş cu *muguet*. — De la ora 11 1/2 la ora 1 dimineaţa la Rege, care m-a sărutat şi mi-a dăruit portretul său în miniatură, cadru aur cu rubine în colţuri. — Dau lui Stahl (de la *Agence roumaine)* Memoriul, confidenţial, de poligrafiat. — La ora 5 pentru câteva momente la Senat; Academia Comercială propusă de N. Xenopol. Discuţia continuă. — Dimineaţa de la ora 10 la ora 11 Fürstenberg şi Waldthausen la mine, seara la ora 6 Fasciotti (care dă peste N. Filipescu, preocupaţi de greutatea diplomatică relevată ieri de Schebeko).

Sâmbătă 16 februarie/1 martie. Trezit la ora 4. N-am mai putut adormi, preocupat de situaţia diplomatică confuză din vina Angliei. Sculat la

ora 6. — De la ora 9 1/2 la ora 10 1/2 Lexi Catargiu la mine (merge după tată-său la Londra) şi D. Greceanu (Iaşi) la mine. — Eu de la ora 10 3/4 la ora 1 la Minister. — La ora 3 1/2 la Cameră, unde stenograful Stahl îmi dă confidenţial primele 10 exemplare *Mémoire sur le différend roumano-bulgare* (şi apoi la ora 8 seara îmi aduce acasă celelalte 49) poligrafiate de el singur. I-am avizat la Minister 500 lei din „cheltuieli diplomatice". Duc 2 exemplare personal lui Schebeko, dau tot acolo 3 lui Fasciotti, duc 2 lui Fürstenberg şi 2 lui Waldthausen. — Pentru 10 minute la Senat, tot legea lui Xenopol cu Academia Comercială.

Duminică 17 februarie/2 martie. A nins peste noapte, toate acoperite de zăpadă. Dimineaţa la ora 7 sunt -3 1/2°R. Ce efect are moralul asupra omului: Memoriul fiind gata, am dormit 7 ore. Trimit în plic 2 exemplare lui Barclay, 2 lui Blondel, 2 Regelui (împreună cu 2 exemplare Tratat secret de accesiune la alianţa noastră semnat de Împăratul Wilhelm al II-lea, primit ieri de la Waldthausen). — La ora 5, Filodor luat (spre expediere mâine confidenţial) 24 exemplare *Mémoire:* câte 2 lui Beldiman — Berlin, Lahovari — Paris, Mavrocordat — Viena, Diamandi — Roma, şi câte 8 lui Mişu — Londra şi Nanu — Petersburg.

— De la ora 10 1/2 la ora 12 dimineaţa la mine von Waldthausen şi ministrul nostru la Sofia D. I. Ghica, sosit aseară în Bucureşti, pentru a fi eventual trimis la Petersburg spre informare. — La ora 3 1/2 la mine acasă, după ce s-a anunţat prin telefon, ministrul francez Blondel (ca cel mai vechi dintre cei 6 ai Marilor Puteri) „spre a face demers colectiv" pentru ca România să primească şi ea formula bulgară „de a recunoaşte deciziile Marilor Puteri". Am răspuns negativ.

Luni 18 februarie/3 martie. Senin. Se duce cu încetul zăpada; la ora 7 1/2 dimineaţa -8°R.

Eu noaptea cu griji, din cauza „demarşei" colective, nedrepte şi confuze.

— De la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege; vorbă cu el, ca să merg eu la Berlin şi Petersburg, iar dacă nu izbutesc, să mă retrag. Nu vrea. — Între orele 4 1/2-7 Consiliu de Miniştri; legea pensiilor militare. — De la ora 7 la ora 8 Take Ionescu, Marghiloman şi Nicu Filipescu la mine. Le-am comunicat demersul lui Blondel şi răspunsul meu negativ. Aprobat.

Marţi 19 februarie/4 martie. Senin. La ora 8 dimineaţa -5°R. — Între orele 10-10 3/4 la Marghiloman, să se hotărască ce facem, dacă mediaţiunea Puterilor nu ne dă Silistra. Demisionăm şi vin liberalii? Sau continuăm, dacă vrea majoritatea parlamentară? — Între orele 11-11,20 la Minister. — Între orele 11 1/2-1 1/4 la Rege. Bine. Îmi trimite (prin dr. Mamulea), spre dormit, o nouă drogă, Adalin. — De la ora 3 1/2 la ora 8

primirea diplomatică la Externe; neplăcut Fasciotti, ceilalţi bine, mai ales Schebeko, Fürstenberg, Vredenburgh; dar şi Barclay.

Miercuri 20 februarie/5 martie. La ora 8 dimineaţa -0°. — De la ora 10 1/2 la ora 1 la Minister. Dat din fondul diplomatic lui D. Ghica la Sofia 8.000 lei, ca să plece la Viena, gata a merge îndată la Petersburg sau oriunde s-ar aduna conferinţa pentru noi. — De la ora 4 la ora 6 1/2 la Senat, votat legea pentru Academia Comercială. Bun discurs, cumpănit, al autorului ei Nicolae Xenopol.

Joi 21 februarie/6 martie. La ora 8 dimineaţa +3°R. deşi a nins. Începe a veni căldura. — Ora 9 1/2 dimineaţa Prinţul Fürstenberg la mine; dacă voim Petersburg ca loc de întrunire pentru aplanarea diferendului româno-bulgar. Răspund: da, de mult. — Între orele 10 3/4-11 1/4 la Minister. — Între orele 11 1/2-12 1/2 la Rege. Bine; relev comunicarea lui Fürstenberg, că la reunirea ambasadorilor la Londra de alaltăieri s-ar fi zis că eu *garantez* admiterea hotărârii Puterilor asupra diferendului cu bulgarii, oricare ar fi ea. Că aşa ar fi raportat Barclay. Dar eu nu i-am vorbit aşa, ci numai că am convingerea că un aviz dat de unanimitatea celor 6 Mari Puteri „va avea, o asemenea greutate, încât Guvernul nu va putea să-l ignore". Spun Regelui că, dacă nu ni se va da Silistra sau cel puţin 1/2 din ea, eu demisionez. Regele: „dar numai dacă vom şti dinainte că preşedinţii ambelor Camere ale Parlamentului mă vor sfătui să *nu* accept demisia".

— La ora 3 1/2 la Cameră. — De la ora 4 1/2 la ora 7 seara Consiliu de Miniştri. În linişte, afaceri curente. — Între orele 7-8 la mine acasă D. I. Ghica (de la Sofia), ultime notiţe de instrucţiuni în diferendul româno-bulgar. Pleacă prin Viena la Petersburg.

Vineri 22 februarie/7 martie. Începe a se încălzi. — De la ora 3 1/2 la ora 4 1/2 la Cameră. Mi se votează două convenţii (sanitară, radio-telegrafică). Mică scenă cu Iorga, care vrea să fie trimis la congresul istoricilor de la Londra (3-9 aprilie) ca reprezentant al Statului, nu al Universităţii. Vanitate!

Sâmbătă 23 februarie/8 martie. Cald. La ora 4 p.m. +20°R. în soare. — Astăzi între orele 9 1/2 şi 10 dimineaţa la von Waldthausen (la Legaţia germană) împreună cu Prinţul Fürstenberg: datat, semnat şi cu peceţile noastre pecetluit în 3 exemplare, protocolul predării ratificărilor germano-austro-ungaro-române ale Tratatului de accesiune germană la prelungirea alianţei noastre cu Austro-Ungaria, şi eu primit 2 exemplare frumos legate, cu panglică tricoloră şi galben-neagră, cu semnătura Împăraţilor Franz Joseph (contrasemnat conte Berchthold) şi Wilhelm al II-lea (contrasemnat von Bethman-Hollweg), pe care — împreună cu un exemplar al pro-

tocolului cu data de astăzi — le-am predat tot azi la ora 11 1/2 de dimineaţă la Palat în mâinile Regelui. De la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege, bine... — La ora 6, C. Hiott cu un corespondent de la *Echo de Paris* („Hetzblatt", cum o numeşte Prinţul Fürstenberg), dar la ora 6 1/2 i-a întrerupt baronul Fasciotti, care îmi cere textul român pentru tratatul de prelungire şi accesiune a Italiei. Confuzia lui. Trebuia de mult cerut de la Roma.

Duminică 24 februarie/9 martie. Ministrul englez la mine de dimineaţă, contra ştirilor false din *Viitorul*, apoi iar corespondentul francez Parsy cu Hiott. — La ora 12 la Rege, să iau textul accesiunii germane pentru a-l potrivi pe româneşte la accesiunea italiană, ceea ce redactez la ora 2, îndată după dejun. La ora 3 îl duc baronului Fasciotti, apoi la Onciul, bolnav de vreo 3 luni, slab. — La ora 6 seara îmi aduce ministrul rus Schebeko marele cordon „Vulturul Alb" (o singură clasă), anunţat încă de pe la 1 decembrie. — La ora 6 1/2 Take Ionescu la mine (chestiunea trimiterii lui Iorga la congresul istoric de la Londra „ca din partea Guvernului"); peste el Prinţul Fürstenberg, că nu va fi marţi la primire, fiindcă pe 2 zile merge la vânătoare.

Luni 25 februarie/10 martie. Dimineaţa până la ora 12 1/2 şi după amiază între orele 3-5 la Minister. — Seara, pe când eram la masă, Nicu Filipescu la mine. A îngropat pe vărul lui tată-său, „Pommadin" Filipescu, care l-a lăsat legatar universal, cu sarcina de vreo 3 milioane legate particulare (între altele, parcul şi casa Copăceni Prinţesei Maria), îi mai rămân lui vreo 2 milioane, plus bijuterii, etc.

Marţi 26 februarie/11 martie. Cu aşteptarea mediaţiunii Puterilor în diferendul nostru cu bulgarii — s-a mai împuţinat munca şi încordarea. La ora 7 dimineaţa +0°.

— Între orele 3 1/2-6 1/2 primirea diplomatică.

Miercuri 27 februarie/12 martie. Senin. La ora 8 1/2 dimineaţa deabia +1°R. — La Minister dimineaţa şi de la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege. Tot bine. Îmi dă iar o foaie tipografiată cu notiţele sale asupra situaţiei, în care propune ca linia de fruntarie spre Bulgaria, cum va fi admisă după mediaţiunea Puterilor să fie efectiv stabilită de o Comisie internaţională, spre a evita conflicte cu bulgarii; zice că şi Take Ionescu a găsit ideea bună. Eu sunt, cu toată deferenţa pentru Rege, contra, nefiind de demnitatea unui Stat independent să se pună sub epitropie; destul avem cu Comisia Europeană a Dunării!

Joi 28 februarie/13 martie. Dormit binişor, sculat la ora 6, cu o întrerupere de 1 1/2 oră cu lectura De Launay, *La Bulgarie d'hier et de demain*. La ora 7 dimineaţa +2°R. — Între orele 9 3/4-10 3/4 dimineaţa Nicu Fili-

pescu vorbind iar de demisie; eu contra, el plecând cu lacrimile în ochi (prea obosit şi supraexcitat?). — Eu apoi la Minister — de la ora 12 la ora 1, Take Ionescu şi Al. Marghiloman la mine, discuţia bugetului şi reforme medicale. — La ora 3 la Senat. — Între orele 4-5 1/4 G. Gr. Cantacuzino la mine, pentru ca să-i scriu lui Dissescu să pună inspector şcolar, la Prahova pe un Nicotean al lui Cantacuzino, în locul recomandatului meu Grozescu. Naivă indiscreţie.

Vineri 1/14 martie. Senin, dar dimineaţa numai +1°R. la ora 7 3/4. Eu ceva răceală la gât, ieri bromo-chinină, nopţi mediocre. — De la ora 10 la ora 12 1/2 la Minister, apoi acasă şi după dejun n-am mai ieşit. De patru ori gargară, un pahar lapte şi vreo 4 pastile valda, dar mai ales ne-vorbirea m-au făcut bine.

Sâmbătă 2/15 martie. La ora 9 dimineaţa Prinţul Fürstenberg la mine, cu o depeşă confidenţială asupra dezarmării austro-ruseşti şi comunicatul oficial rus, care a introdus un pasaj, despre care fusese convenit să nu figureze în comunicat. Înşelătorie rusească. — Între orele 10-11 1/2 la Minister. — Între orele 11 1/2-1 1/2 la Rege. Vorbit mult, fireşte durerea de gât mai rea, n-am mai ieşit din casă după amiază, 4 gargare formament, la 4 ore şi seara la 9 1/2 lapte cald, vreo 5 valda, la masă 2 hapuri bromochinină.

Luni 4/17 martie. Gâtul n-a trecut. N-am ieşit din casă decât la ora 5, Consiliul de Miniştri, care a ţinut până la ora 7 1/2. Bugetul. Toate ministerele cer un plus de 60 milioane şi veniturile nu pot creşte decât cu maximum 20 milioane pe an.

Marţi 5/18 martie. La ora 7 3/4 dimineaţa +6°R. deşi senin. — La Minister. — Apoi de la ora 3 1/2 la ora 7 3/4 primire diplomatică la Externe, obositoare.

Miercuri 6/19 martie. Tot senin. — Ieri la ora 6 p.m. a murit la Salonic Regele Greciei Georgios (de 68 ani), asasinat, un glonţ de revolver în inimă. Eu la ora 10 1/2 la ministrul grec Papadiamandopolu, condoleanţă. — De la ora 11 1/4 la ora 1 la Rege. — La ora 3 la Senat, zis câteva cuvinte asupra asasinatului, prezident G. Gr. Cantacuzino, idem, apoi ridicat şedinţa în semn de doliu. La Cameră, Marghiloman tot aşa.

Joi 7/20 martie. Senin, la ora 7 1/2 dimineaţa +7°R. — La Minister până la ora 12 1/2. — După amiază dictat Anicuţei, ca o anexă la Memoriul meu asupra diferendului româno-bulgar, observări asupra importanţei pentru politica de pace europeană de a se da acum Silistra României.

Vineri 8/21 martie. Cer acoperit. Dimineaţa la ora 7 1/4 sunt +8°R. — Telegramă:

„Alexandru Ciurcu,
Loco. Labirint 13

Vă rog să primiţi şi să binevoiţi a transmite şi celorlalţi colegi ai d-voastră mulţumirile mele pentru distincţia de a mă fi ales şi pe mine membru onorar al Asociaţiei Generale a Presei. Primesc această distincţie cu recunoştinţă.

Titu Maiorescu"

— La Minister între orele 10-12 Alecu Catargiu îmi dă seamă de convorbirile lui la Londra. — La ora 2 1/2 la Cameră pe 1/4 oră. — Între orele 5-7 3/4 Consiliu de Miniştri. Bugetul...

Sâmbătă 9/22 martie. Dormit bine, fără drogă. Timpul s-a înseninat ieri, la ora 7 1/2 dimineaţa +9°R.

— De la ora 11 1/2 la ora 1 1/2 la Rege. Bine. — De la ora 5 la ora 7 1/2 Consiliu de Miniştri. Bugetul.

Duminică 10/23 martie. Exagerat de cald. În automobilul prezidenţial, Gi cu mine plecat la Sinaia la ora 11, la ora 12 şi 45' la Ploieşti, unde am dejunat la restaurantul gării; la ora 1 şi 30' plecat din Ploieşti, la ora 3 şi 40' la Hotel Caraiman în Sinaia — marea odaie 23 în cl. I. Am venit ca să căutăm o vilă de vară. Enorm praf pe drum.

Luni 11/24 martie. Cald şi la Sinaia. Între orele 10-12 1/2 umblat în automobil cu Natalie Stuart pe la vile. La Guliano Pantazi, unde fusese acum 2 ani C. Krupenski, e neplăcută curtea. Villa Marcello (G. Dem. Teodorescu) 6.000 lei, cam îngust; Villa Vizu (4.000 lei) prea în ulicioară fără vedere. Villa Fotino (7.000 lei) pretenţios-neplăcut; villa Lelia Oteteleşanu (mare loc, duşumele putrezite, părăginire; 4.500 lei) bine. Villa Zoe Filitti, 4.000 lei, bine etajul de sus; villa Boiarolu 3.700 lei, bună, lumină electrică, etc.

Gi prea obosită, durere la locul (şi tot braţul drept) operaţiei. Trimitem automobilul gol înapoi la Bucureşti, dejunăm la hotel, plecăm cu trenul de la ora 3 şi 16' şi sosim regulat la ora 7 seara la Bucureşti. Tot cald. Eu din pricina prafului de ieri de pe drum, iar cu dureri la înghiţit. Trecem de la gară pe la dr. Popovici, el vine la noi la ora 8 1/2 seara, mă badijonează iar cu diferite corozive în nas şi gâtlej. — Reglementez mulţimea de hârtii ministeriale — Două pilule bromo-chinină.

Marţi 12/25 martie. Bine dormit. La ora 7 1/2 dimineaţa 10°R. La ora 9 dr. Popovici a doua badijonare. — La ora 9 Mişu Cantacuzino pentru

bugetul lui, cu vreo 224.000 lei la sporirea de lefuri, care nu vrea să i le admită Marghiloman. La ieşire, dăm de Fürstenberg, pe care îl duc la Ministerul de Interne, unde îmi citeşte depeşe despre conflictul austro-muntenegrean pentru bombardarea Scutari.

— De la ora 10 la ora 12 Consiliu de miniştri. Tot Buget. — La ora 3 baronul Fasciotti la mine, cu cele 2 exemplare legate, cu tratatul de accesiune al Italiei la alianţa noastră cu Austro-Ungaria, un exemplar semnat de Victor Emmanuel al III-lea şi marchizul San-Giuliano, altul pentru a fi semnat mâine de Rege şi de mine, cu data de azi. — De la ora 3 1/2 la ora 7 1/2 obositoare primire diplomatică la Externe. Mâine, miercuri, va fi primit pentru prima oară Mişu la reuniunea ambasadorilor la Londra, la discuţia pentru graniţa noii Albanii spre Sud, unde trăiesc macedo-români (vreo 98 comune) pe amândouă laturile Pindului. — Tot mâine, spune Blondel, prima întrunire (conferinţă) a ambasadorilor cu Sazonov la Petersburg, pentru diferendul româno-bulgar.

Miercuri 13/26 martie. Sculat la ora 6, gâtul mai rău. Afară plouă. — Între orele 10-11 1/4 la Minister. — Între orele 11 1/2-1 la Rege. I-am dus exemplarul de tratat de accesiune, semnat de Regele Italiei şi de San Giuliano; a semnat el exemplarul italian. Bine. — La ora 3 la baronul Fasciotti, am semnat şi sigilat cu pecetea mea 2 exemplare protocol-final constatând preschimbarea actelor tratatului de accesiune. — De la ora 5 la ora 6, Vico Mantegazza, ziarist italian, plăcut, cu G. Creţianu la mine. Gâtul tot cu dereri la înghiţit. Gargară la câte două ore, la ora 9 3/4 seara lapte cald, la masă două pilule bromo-chinină.

Joi 14/27 martie. Dormit binişor, nu mai am dureri la gât, dar sunt răguşit. La ora 8 1/2 dimineaţa +7°R. — La ora 11, în frac şi decoraţii române la Mitropolie. *Te-Deum* pentru aniversarea proclamării Regatului. Toţi miniştrii noştri prezenţi, dar de la Curte nimeni, afară de generalul Robescu şi câţiva adjutanţi ai Regelui. M-am înscris la Palat; la Cotroceni, ne-a înscris Tresnea-Grecianu. — De la ora 3 la ora 5 1/2 Consiliu de Miniştri. — La ora 6 seara baronul Fasciotti, să-mi spună că a primit azi o telegramă de la marchizul San Giuliano că m-au decorat cu nu ştiu care Grand Cordon italian.

Vineri 15/28 martie. Dimineaţa la ora 8 cer acoperit, dar 11°R. — De la ora 10 la ora 12 3/4, la plecarea la Senat, Nicu Filipescu iar cu o demisie a lui, de data asta fiindcă la un banchet dat ieri de ofiţerii de rezervă Prinţului Ferdinand şi unde el — Filipescu — avea să prezideze şi să ridice toastul, i-a fost luată această însărcinare şi dată generalului Robescu, mareşalul Prinţului Ferdinand, iar el — Filipescu — nici n-a fost la banchet. Generalul Crăiniceanu şi Procopiu — liberali — râd acum de

el. I-am spus că voi aranja lucrul cu Regele mâine. — De la ora 2 1/2 la ora 4 3/4 la Senat şi Cameră. — La ora 5, Prinţul Fürstenberg la mine:

a) că — la întrebarea noastră, dacă Austria ne-ar susţine în cazul unui atac început de noi în contra bulgarilor, dar unde aliaţii lor ostensibili, sârbii, le-ar veni în ajutor, — Austria răspunde acum lămurit (contele Berchthold, comunicând prin baronul Haymerle venit acum de la Viena): „Deşi nu este prevăzut în tratatul de alianţă, Austro-Ungaria ne va veni în ajutor militar dacă ne vom simţi ameninţaţi în existenţa noastră, în cazul că sentimentul pericolului va fi puternic. (Ceva asemănător cu sentimentul pericolului privind existenţa se află înscris şi în tratatul dintre Austro-Ungaria şi Germania). Dacă însă Rusia ne va ataca, tratatul nostru de alianţă ar indica, de la sine înţeles, pentru Austro-Ungaria *casus foederis* şi ne-ar aduce sprijinul militar austriac".

b) a exprimat mulţumirile lui Berchtold „pentru atitudinea noastră loială şi prietenoasă faţă de alianţă, noi comunicându-i lui apropierea de noi a alianţei sârbe (împotriva Bulgariei dar şi împotriva Austriei). Ca o contrapondere, Austria s-a folosit la Sofia chiar de acest fapt, spre a determina Bulgaria să ne cedeze Silistra în schimbul unui tratat de alianţă cu Bulgaria, contra Serbiei şi Greciei".

Dimpotrivă, la Petersburg se continuă situaţia de 3 voturi contra 3, iar Austria a respins atât lipsa de hotărâre, cât şi super-arbitrajul (temându-se de o sentinţă pur juridică, şi nu politică).

— De la ora 6 la ora 7 1/4 C. Hiott la mine, decorarea corespondentului Parsy. — Pe la ora 5 3/4 colonelul Christescu la mine cu statistica aproximativă a noilor achiziţii bulgare. Dar mă doare iar gâtul, după atâta vorbă.

Sâmbătă 16/29 martie. Vânt mai rece, peste zi cade termometrul la +6°R. — De la ora 11 1/2 la ora 1 la Rege. Îi aduc protocolul de accesiune italo-român — ultimul act al celor 3 reînnoiri de alianţă până la 1920. Cu demisia lui N. Filipescu, pe care nu o primeşte Regele, va regla Regele darea de „explicaţie" a lui Ferdinand către N. Filipescu. Regele zice că, dacă bulgarii vor să aibă Constantinopolul sau Dardanelele, noi trebuie să trecem armată peste Dunăre contra Bulgariei. — Acelaşi lucru îl spune Bădărău la Consiliul de Miniştri ţinut la mine acasă, de la ora 6 la ora 7 1/2 seara, cu toţi miniştrii (afară de N. Filipescu); Bugetul, care se va depune în sfârşit luni la Cameră. — De la ora 5 la 6, Schebeko la mine, pentru păsuirea unui muntenegrean de expulzat de la Ploieşti, şi contra noii foi (a lui Protopopescu-Pake), care atacă — *à propos* de spionajul Golieski — pe corespondentul rus Troţki.

Duminică 17/30 martie. Senin, dar dimineaţa la ora 9 numai +3°R. — La ora 10 dimineaţa Nicu Filipescu la mine (se întâlneşte cu George Ştirbei, care vine pentru unele numiri în magistratura Craiovei: Măinescu, Broscărescu, etc.) şi în urma celor vorbite cu el trimit Regelui următoarele rânduri, pe mic carton:

„Duminică 17/30 martie 1913,
ora 11 înainte de prânz

Dl. N. Filipescu, căruia i-am comunicat răspunsul M.S. Regelui, în sensul că Alteţa Sa Regală Prinţul Moştenitor Ferdinand îi va trimite o explicaţie în legătură cu incidentul de la banchetul rezerviştilor din 14 martie, mulţumeşte supus Majestăţii Sale şi roagă să se renunţe la orice altă explicaţie, deoarece el, în urma milostivelor cuvinte ale Majestăţii Sale se simte complect liniştit şi şi-a retras demisia.

Titu Maiorescu"

— De la ora 5 la ora 6, Al. Marghiloman la mine. Ne înţelegem ca, după soluţionarea chestiunii noastre cu Bulgaria, dacă mai stăm la Guvern să aclamăm şef al partidului pe G. Gr. Cantacuzino şi să luăm pe C. Arion în Minister în locul lui N. Filipescu. Marghiloman a primit o scrisoare de mulţumire de la Prinţesa Maria pentru repararea Palatelor căreia dădui buget 300.000 lei. Vrea să propună dotaţiunea prinţului Carol (după înţelegere cu opoziţia liberală). Bine.

Luni 18/31 martie. Senin, dar dimineaţa la ora 8 1/2 numai +3°R. — La ora 10 dimineaţa Fürstenberg la mine pentru accelerarea expertizei contra vaporului ungar cu scufundarea „Trotuşului". Eu la ora 10 1/4 la Justiţie, vorbit cu Lazăr Munteanu pentru aceasta. — De la ora 10 1/2 la ora 12 3/4 la Minister, unde vine Schebeko cu afirmarea că, dacă la Petersburg căpătăm Silistra, e graţie stăruinţelor ruseşti, nu austriece. — Şi N. Filipescu la Minister; a fost Prinţul Ferdinand la el cu explicare, deşi scrisesem Regelui cele de ieri. — De la ora 3 la ora 4 3/4 la Senat şi la Cameră. — Spre ora 5, la G. Gr. Cantacuzino; în pat cu 39° ieri, azi 38°. Răceală la beşică şi acum la plămâni. — Azi la ora 5 prima conferinţă a ambasadorilor la Petersburg despre noi cu bulgarii.

Marţi 19 martie/1 aprilie. Senin, dar la ora 7 1/2 dimineaţa +1°R. — De la ora 10 1/4 (am trecut pe la G. Gr. Cantacuzino după informaţii despre pneumonia lui), la ora 12 3/4 la Minister; de la ora 3 1/2 la ora 6 primirea diplomatică (mai redusă, fiindcă lipseau Fürstenberg, Schebeko şi Fasciotti).

Miercuri 20 martie/2 aprilie. Cer acoperit, la ora 7 1/4 dimineaţa +1 1/2°R. — Pe la ora 10 la G. Gr. Cantacuzino, informaţie de la Şerban

Cantacuzino despre pneumonia tatălui. — Între orele 10 1/4-10 3/4 la Minister. — La ora 11 la biserica grecească, simplu (sărăcăcios) *Requiem* pentru Regele George; asistă Prinţul Ferdinand, miniştrii noştri şi cei străini. — Între orele 12-1 1/2 la Rege, el mai îndoios: „Pentru dvs., aş dori să primim Silistra; pentru mine, localitatea este lipsită de importanţă". Eu cam deprimat. — De la ora 4 1/2 la ora 7 1/2 Consiliu de Miniştri, fără N. Filipescu.

Joi 21 martie/3 aprilie. Fireşte, toată aşteptarea concentrată la ştirile ce vor veni din Petersburg. Deocamdată discreţie absolută. A doua conferinţă va fi mâine vineri. — La ora 2 1/2 la Senat. Declaraţia citită de I. Brătianu contra precipitării Bugetului şi proiectelor de legi organice ale Guvernului. Răspunsul meu, că primim critica. — De la ora 5 la ora 6 la mine Al. Marghiloman contra indiscreţiei lui Bădărău cu dotaţiunea Carol.

Vineri 22 martie/4 aprilie. Dormit numai 5 ore. Sculat la ora 6. Gargară, tot durere la înghiţit. Am chemat iar pe dr. Popovici. La ora 9 badijonare. Prim efect. — De la ora 11 la ora 12 Consiliu de Miniştri la mine acasă cu C. C. Arion şi Jean Lahovari, care e contra dotaţiunii de 100.000 pentru Prinţul Carol (ideea lui Marghiloman). — Cu 5' mai înainte Waldthausen la mine, cu întrebarea, dacă vrem să despăgubim cu bani casele din Silistra. I-am zis da, precum o zisesem de mult. — Pe la ora 11 1/2, Schebeko: interpelare în Dumă (teamă de zdruncinarea lui Sazonov), pentru bătaia unui rus de nişte jandarmi români la (Vâlcov?). — Am lucrat acasă toate ministerialele şi am recitit *Mein Freund Prospero* de spiritualul Harland.

Sâmbătă 23 martie/5 aprilie. Senin; la ora 8 dimineaţa +5 1/2°R. — La Minister, la G. Cantacuzino, unde Barbu Catargiu îmi spune că „se aşteaptă sfârşitul dintr-o oră la alta". — De la ora 11 1/2 la ora 1 la Rege. Bine. — La ora 1 1/2 îmi telefonează Barbu Catargiu, că a murit G. Gr. Cantacuzino. — Nu ies îndată după dejun, pentru a scăpa de gâtul meu. — De la ora 5 la ora 7 Consiliu de Miniştri la Interne. Se hotărăşte să vorbească la înmormântarea de poimâine luni: Titu Maiorescu pentru Guvern, I. Brătianu (dacă va voi), C. Cantacuzino-Paşcanu, ca prezident al Camerei şi Barbu Delavrancea, viceprezident al Senatului. Prezident al Senatului să fie ales Theodor Rosetti. — Cu mine acasă, până la ora 7 3/4, Nicu Filipescu. Date din viaţa lui G. Cantacuzino. Nicu Filipescu turbat în contra lui Take Ionescu: naturalizează pe Honigman (Fagure) de la *Adevărul*, care atacă pe N. Filipescu, etc. etc.

Duminică 24 martie/6 aprilie. Senin, dar la ora 8 dimineaţa, tot numai +5°R. Nu ies din casă, cu gâtul meu. — La ora 10 dimineaţa şi apoi la ora 9 1/2 seara ministrul german Waldthausen, la ora 6 cel italian Fas-

ciotti, cu întrebări, dacă voim să dăm bulgarilor, drept contra-valoare pentru Silistra, despăgubirea caselor din Silistra şi pod peste Dunăre la Şiştov. Am răspuns da.

Luni 25 martie/7 aprilie. Cer senin cu plină strălucire de soare. La ora 8 1/2 dimineaţa 8°R. Toată dimineaţa scriu cele 4 1/2 pagini discurs, la cosciugul lui G. Gr. Cantacuzino. — La ora 2 scris cărţi de vizită cu convocarea foştilor miniştri la mine pe poimâine ora 5 „la o consfătuire politică". — La ora 2 1/2 la casa mortuară, toată societatea, toţi miniştrii străini, cu nevestele, Prinţii Ferdinand, Carol, d-nele Mavroiani şi Bengescu, etc. Citesc eu discursul, apoi C. Cantacuzino-Paşcanu; (I. Brătianu, deşi prezent, tace), Barbu Delavrancea (cu enormă lipsă de tact — vina lui Filipescu — contra Rusiei (Trandafirov), Germaniei (Bismarck, Strousberg, petrolul), Austro-Ungariei (milionul şcolii din Braşov), I. Lahovari (care se certase cu D. Greceanu pentru întâietatea citirii, după cum mi-o spune Fasciotti), D. Greceanu, necinstitul de prefect de Prahova Luca Elefterescu. Apoi cortegiul funebru, unde eu ţin una din panglice până la Palat, apoi în auto la Cimitir, unde pe jos la cavou — sărut mâna d-nei Catinca Cantacuzino şi — acasă, unde mă aştepta Fasciotti, cu chitanţa decoraţiei italiene (Marele Cordon). — Peste zi agitată ideea nefericită a lui Filipescu de a merge azi la Club cu delegaţii din provincii, veniţi la înmormântare, pe la ora 7 seara, de a reproclama pe Carp, şi — dacă nu primeşte — pe Nicu Filipescu.

Marţi 26 martie/8 aprilie. La ora 8 dimineaţa cer acoperit, 12°R. — Ieri la Club a fost înlăturată grosolana nebunie (combătută de Alecu Catargiu etc.) şi caraghiosul de Deşliu a vorbit numai în amintirea răposatului şef al Clubului. — Dimineaţa la mine Grig. Cantacuzino, Barbu Catargiu, Jean Miclescu (contopirea cu Carp, retragere în viaţa privată). — La ora 3 la Senat şi Cameră, apoi de la ora 3 1/2 la ora 7 la Externe, primirea diplomatică. — Pe la ora 7 acolo deprimat Al. Marghiloman, că a mers rău la Cameră: Asemenea la Senat. Mişu Pherekyde a declarat nelegale lucrările, dacă nu se alege îndată prezident; iar Theodor Rosetti nevoind să fie ales îndată. Marghiloman a propus alegerea pe mâine, şi a hotărât la Externe, la ora 7 seara cu mine, să telegrafieze îndată la cei 11 foşti şi actuali miniştri să vină mâine la ora 9 1/2 dimineaţa (în loc de ora 5 p.m.) la mine acasă pentru consfătuire. Aceşti invitaţi sunt: 1) C. C. Arion, 2) Mişu Cantacuzino, 3) Delavrancea, 4) N. Filipescu, 5) D. Greceanu, 6) I. Lahovari, 7) Al. Marghiloman, 8) D. Neniţescu, 9) C. Olănescu, 10) Ermil Pangrati, 11) Th. Rosetti, 12) Mihail Vlădescu, 13) eu.

Miercuri 27 martie/9 aprilie. Aseară Mehedinţi şi Rădulescu au adus ştirea că ieri a murit la Lipsca, de pneumonie, de abia creatul dr. phil. Panait Cerna Stanciov. Am telegrafiat îndată consulului Schneider să-l înmormânteze convenabil, să depună o coroană, şi azi după cererea lui E. Antonescu să-l îmbălsămeze. — De la ora 9 1/4 la ora 11 1/4 la mine cei citaţi ieri. După o (cam violentă) vorbă a mea şi a altora „molâul" Theodor Rosetti primeşte să fie ales prezident al Senatului. — Eu de la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege cu ştirea că la conferinţa de la Petersburg vom avea Silistra, dar nimic la Marea Neagră. Regele primeşte. Asemenea Marghiloman, Take Ionescu, dar cu părere de rău. — Eu la Senat, unde alegerea lui Th. G. Rosetti, care primeşte, cu o scurtă vorbire în doi peri. — De la ora 5 la ora 8 la mine cei citaţi ieri şi azi-dimineaţă. Despre organizarea Clubului şi a partidului.

Joi 28 martie/10 aprilie. Dimineaţa la mine: Broşteanu, Th. Rosetti, Mişu Deşliu. — Eu la Minister, de la ora 2 1/2 la ora 4 la Cameră, unde Marghiloman cu Take Ionescu şi Bădărău contra raportului Scorţescu.

Vineri 29 martie/11 aprilie. Multe hârtii ministeriale de rezolvat. — Eu la Minister, unde şi ministrul german von Waldthausen cu depeşa de la von Iagow, că greutăţile ce le fac la Petersburg cele 3 Puteri de la „Tripla Antantă" vin din ştirea dată lor de Schebeko că Regele i-ar fi zis că ne mulţumim cu 1/2 Silistra. I-am răspuns că nu merge a se pune conversaţii necontrolabile cu Regele în discuţia ambasadorilor, că eu nu pot primi 1/2 Silistra şi atunci e aici haosul. De altminteri l-am însărcinat să mulţumească la „Ministerul de Externe" de interesul mai mare ce ne poartă acum. — De la ora 2 1/4 la ora 4 la Senat (citit decretul prelungirii până la 7 aprilie inclusiv) şi la Cameră. — De la ora 6 la ora 8 seara acasă la mine, la ceai, cei 11 foşti şi actuali miniştri, (Rosetti mi-a spus de dimineaţă că nu vine), cu mine 12. După lungi discuţii (cu intrigi, Olănescu, D. Greceanu şi în mod curios C. Arion, punând toţi pe Carp înainte), o lungă vorbire a lui M. Vlădescu, bună vorbire a lui N. Filipescu; energicul apel al lui Marghiloman a făcut să se decidă proclamarea lui I. Lahovari prezident al Clubului şi a lui Mişu Cantacuzino şi Mişu Deşliu vicepreziденţi, C. Olănescu dându-şi demisia din vicepreşedinţie. — N. Filipescu iar îmi dă demisia din Minister, în scris.

Sâmbătă 30 martie/12 aprilie. Dimineaţa M. Deşliu la mine, cu el la N. Filipescu. Primeşte Deşliu să fie vicepreşedinte al Clubului conservator, scrie pentru *Epoca* anunţarea convocării Clubului pe marţi la ora 10 dimineaţa, fiindcă N. Filipescu nu poate luni la ora 5 p.m. Dar apoi Deşliu, după ce s-a dus să vorbească cu C. Olănescu, îmi scrie că nu primeşte

şi-i scrie lui I. Lahovari că demisionează din Club. — La ora 11 la Minister. — Între orele 12-1 1/2 la Rege. Vorbesc de demisia lui N. Filipescu; primeşte pe C. Arion sau I. Lahovari în loc. — La ora 2 3/4 la Cameră, după ce am fost 1/4 oră la Schebeko, care pleacă azi pe 5-6 zile la Berlin, să vadă pe maică-sa. La Cameră, Fleva primul înscris la discuţia generală a Bugetului. Anunţă demisia lui N. Filipescu din Minister, declarată lui chiar de el; mai înainte şi-au dat demisia de viceprezidenţi M. Seulescu şi M. Vlădescu, fără motivare, dar probabil intriga lui N. Filipescu: se votase ieri-noapte indigenatul lui Honigman, prieten cu Take Ionescu, care atacă pe N. Filipescu în *Adevărul.* — La mine acasă pe la ora 6 Marghiloman, furios, contra lui N. Filipescu, care îi face această înscenare în momentul discutării Bugetului, după ce şi-a trecut în bugetul Domeniilor şi 100.000 lei pentru capriciul de societate agrară. — Apoi N. Filipescu, Mişu Cantacuzino, apoi baronul Fasciotti. — Zi din cele mai grele, de criză politică.

Duminică 31 martie/13 aprilie. Mai frig azi; la ora 3 dimineaţa +4°R. — Eu liniştit politiceşte. Ieri peste zi şi în şedinţă de noapte s-a votat bugetul veniturilor. Azi continuarea. — Dimineaţa Demetru Ghica, sosit de la Petersburg, Paul Greceanu şi N. Filipescu. — La ora 11 1/4 la gară toţi miniştri, cu nevestele, şi cei străini; plecarea Prinţesei Maria la Danemarca cu Orientul Expres, însoţită numai de dr. Romalo şi d-ra (nu doamna de onoare) Mavrodi. La întoarcere, în automobil cu Take Ionescu. Vrea să stea Guvernul, cel puţin până la toamnă. — De la ora 2 1/2 la ora 5 3/4 la Cameră, se votează bugetele, şi al meu de la Externe. O scurtă vorbire a mea despre o Legaţie în America, şi despre înaintările la rangul de ministru-plenipotenţiar pe loc.

Luni 1/14 aprilie. Take Ionescu mi-a spus ieri: 1) Că Alex. Lahovari la convenţia comercială cu Austro-Ungaria din anul 1893 şi-a pus pecetea A. L. cu o coroană contală alături de a contelui Agenor Goluchowski, şi acesta, întrebându-l de provenienţa acestui „blazon", Al. Lahovari i-a răspuns că pe vremea Mariei Thereziei fiind ocupată Oltenia şi austriecii cu gândul încorporării, s-a făcut o listă a familiilor vechi române, care, eventual, să fie nobiliate în Austria (ca baronia Hurmuzachilor, Stârcilor, etc., din Bucovina), că pe această listă ar fi figurat şi Socoteanca pentru rangul de conte, că o Socoteanca s-a măritat cu strămoşul lor Lahovari şi de acolo au dedus ei dreptul de a purta coroana de conte(!?). Tot cu asemenea „blazon" contal pecetluia şi generalul Jacques Lahovari.

2) Că George Cantacuzino a căutat prin Goluchowski, ajuns ministru de Externe la Viena, să obţină rangul de Prinţ al Sf. Imperiu Roman, şi N. Filipescu acela de conte, dar că Goluchowski a scăpat de stăruinţele

lor prin vorba că Împăratul Austriei nu mai e Împărat al Imperiului Roman. Take Ionescu mi-a spus că are notiţele relativ la acest snobism de la însuşi Goluchowski.

Marţi 2/15 aprilie. Dimineaţa la ora 9 1/2 la N. Filipescu, după cum ne fusese vorba; el absent, zicând servitorul că e la mine, apoi la mine, iar la el, apoi la Club.

Sala mare plină de tot felul de agenţi electorali beţivi, cu Mendonide şi Şoimescu. Vine în sfârşit şi N. Filipescu. Temere de scandal. Dar se sfârşeşte cu bine. Am vorbit eu, N. Filipescu, Al. Marghiloman, I. Lahovari, M. Cantacuzino; cam în doi peri, dar nu rău, C. C. Arion; contra noastră, intrigantul de C. Olănescu şi Virgil Arion, care a zis că P. P. Carp dezaprobă ce se face la Club. Se aprobă alegerile făcute. Bine. — La Senat în unanimitate se primeşte dotaţiunea Prinţului Carol de 100.000 lei. — De la ora 3 1/2 la ora 6 1/2 primire diplomatică.

Miercuri 3/16 aprilie. Dimineaţa senin dar numai +2°R. — La ora 9 dimineaţa Prinţul Fürstenberg la mine, cu un ultim „act secret" semnat de el către mine, reproducând tratatele de alianţă şi accesiunea Italiei şi cerând să iau act şi să-i confirm semnarea şi ratificarea cu Italia. O duc Regelui, unde sunt de la ora 12 la ora 1 1/2, voi răspunde mâine în scris lui Fürstenberg. Regele va primi poimâine vineri jurământul noului ministru de domenii C. C. Arion sau I. Lahovari. — Pe la ora 10 1/2 dimineaţa la C. C. Arion, apoi la Cameră tot cu el şi Alex. Marghiloman. Face nazuri pentru intrarea în Minister — să vorbească cu Carp, plecat la Ţibăneşti. Vorbesc la Cameră şi cu I. Lahovari. Nu vrea prezidentul Senatului. — De la ora 6 la ora 7 1/2 Consiliu de Miniştri. — Zi grea.

Joi 4/17 aprilie. La ora 8 dimineaţa, soare, dar numai +3°R. Dormit binişor, cu toată oboseala sufletească de aseară, cu greutăţile ce le face C. C. Arion de a intra în Minister, în locul nechibzuitului N. Filipescu, — invocând încurcătura cu şefia lui P. P. Carp, demisionat, dar cu demisia neprimită. — Azi-dimineaţă noua acută greutate cu incalificabilul interviu publicat în *Universul* de azi de Nicu Filipescu. Telefonez lui Take Ionescu, Al. Marghiloman, Jean Lahovari şi Mişu Cantacuzino, dar trebuie să scriu întâi răspunsul final Prinţului Fürstenberg despre ratificarea accesiunii Italiei de la 12/25 şi 13/26 martie a.c. — La I. Lahovari, eu nehotărât cât pentru Ministerul de Domenii, Take Ionescu vesel. Eu cu el la Cameră şi Senat. Primiţi cu aplauze demonstrative, dar nici o interpelare. — Seara între orele 9-10, C. C. Arion la mine, încă nehotărât pentru Minister.

Vineri 5/18 aprilie. Senin, mai cald. La ora 10 telefonează Arion că va veni diseară la Rege să jure. — Între orele 10 1/2-12 1/4 Consiliu de Miniştri. —Între orele 12 1/2-1 1/2/ la Minister, dar pe la ora 9 1/2 dimineaţa

am dus la Prinţul Fürstenberg şi am lăsat servitorului plicul sigilat cu „mâna proprie" şi „personal", cuprinzând nota de răspuns la nota austro-ungară despre accesiunea italiană — ultimul din numeroasele acte. — Regele mi-a spus în ultima mea audienţă de miercuri 3 aprilie, că Nicu Filipescu a fost la I. Brătianu zilele acestea să-i propună împreună lucrare contra încercării Guvernului meu cu Take Ionescu de a încheia alianţa cu Bulgaria!! Nici nu există aşa ceva. — Spre seară, ora 6 1/4, P. Missir la mine: că vrea să mă interpeleze în Senat despre interviul Filipescu, — îl abat de la acest gând, fiind mâine interpelarea Fleva la Cameră. Missir îmi spune că a trecut la Take Ionescu, după necuviinţa electorală ce i s-a făcut de conservatori la Bacău. — La ora 7 1/4 la Palat. Jurământul lui C. C. Arion ca ministru al Domeniilor. Pe urmă mai rămân eu singur la Rege până la ora 8 1/2. Regele mulţumit că a scăpat de Filipescu.

Sâmbătă 6/19 aprilie. De la ora 9 la ora 9 3/4 dimineaţa ministrul sârb Ristici la mine, cu întrebările strict confidenţiale puse mie, după însărcinarea ministrului-prezident Pasici: 1) dacă sârbii, cerând acum, în urma neînţelegerilor lor cu bulgarii, revizuirea tratatului lor de alianţă din anul trecut, ar intra în conflict cu bulgarii, care ar fi atitudinea României? 2) dacă România e dispusă să încheie „o alianţă pur defensivă cu Serbia contra Bulgariei?" — L-am întrebat îndată, dacă această alianţă s-ar putea aduce la cunoştinţa Rusiei sau Austriei. Ezitare în răspuns. I-am zis că acum fiind vacanţa Paştilor şi eu plecând la Predeal — pentru a avea vreme să vorbesc cu Regele, îi voi da răspuns peste două săptămâni. — Seara la ora 7 a venit la mine ministrul rus Schebeko (reîntors după 6 zile absenţă, Berlin). Nimic de comunicat. Voia să vadă dacă îi vorbesc eu despre Ristici??

— La audienţa de adio a lui A. G. Florescu (sfârşitul martie, raportul lui), Regele cel nou al Greciei i-a zis asemenea „serioşii noştri aliaţi de acum". — De la ora 10 la ora 11 1/2 Consiliu de Miniştri. — La ora 11 1/2 eu la Jean Lahovari (ca politeţe, fiindcă am preferat pe C. C. Arion la Domenii), dar el nu vrea să meargă ministru la Paris. — Un moment la Minister, apoi iute acasă, pregătit cam ce să răspund la Cameră. — La ora 2 1/2 la Cameră, ticsit de plină şi lojile cu doamne, zi parlamentară din cele mai mari. Mă întreabă I. Grădişteanu, despre conferinţa de la Petersburg. Răspund scurt; îşi dezvoltă de la tribună Nic. Fleva interpelarea despre interviul lui Nicu Filipescu. Întărirea situaţiei politice.

Duminică 7/20 aprilie. Timp frumos. Dimineaţa corectez stenogramele discursurilor de ieri. — La ora 11 la Mitropolie, *Te-Deum* de ziua naşterii Regelui, apoi toţi miniştrii, împreună cu cei doi prezidenţi ai Corpurilor Legiuitoare, adunaţi la mine (Theodor Rosetti vine acum, după

succesul meu), ne suim la Palat, citesc mişcat Regelui urarea scrisă (vezi *Monitorul*), Regele răspunde mişcat — şi apoi îmi mulţumeşte „pentru discursul magistral rostit ieri la Cameră". Apoi zi liniştită după un succes.

Luni 8/21 aprilie. Dimineaţa la Păltineanu, pentru rectificarea bugetară a caligrafului de la Consiliul de Miniştri, în locul improvizatului „şef de birou" Chicoş. — La Minister. — Acasă la mine miniştrii Waldthausen, Kalinkov (cu vorba că Bulgaria aşteaptă întâi rezultatul mediaţiunii din Petersburg), Papadiamandopolu, apoi eu la Consiliul de Miniştri, pentru ştatele de prezenţă după noul buget, iar între orele 7-8 1/2 la Rege. El în pat, guturai tare; mă duce Regina la el. El neliniştit de noua scrisoare a lui N. Filipescu contra mea în *Universul* şi de propaganda publică prin întruniri ce o va face contra rezultatului diferendului româno-bulgar *împreună cu liberalii*. Îi spun despre Ristici. Să profităm prin Austria ca bulgarii să ne dea şi la Mare, zice el. — Seara acasă mai vine primarul Gr. Cantacuzino la mine, şi-mi transmite copia celor convenite prin el şi prin mine între P. Carp şi G. Cantacuzino la 1907.

Marţi 9/22 aprilie. Sculat la ora 5 1/2, după bun somn neîntrerupt de vreo 7 ore. — La ora 9 1/2 cu trenul de persoane, în vagon ministerial (cel prezidenţial l-a luat indiscretul Bădărău la Iaşi), la Predeal, unde sosit la ora 3 şi 24' pe timp frumos. La gară ne aştepta şeful austriac, cel român, dl. Vofs, cei 2 şoferi cu automobilul venit ieri din Bucureşti. La „Pension Vofs" bune 2 odăi, salon şi iatac, sobiţe de fier, fără electricitate, raşca fără apă. Cinat la ora 7 1/2, culcat la ora 9 3/4.

Miercuri 10/23 aprilie. *Predeal.* Dormit binişor, sculat la ora 5, făcut exerciţiu de scris ca în toate zilele, reluat exerciţiul gimnastic, pe care îl întrerupsesem la reînceperea badijonării dr-lui Popovici, vineri 22 martie. — Scris lui Beldiman la Berlin contra indiscreţiei baronului Wangenheim, ambasadorul german la Constantinopol, care a vorbit cu ministrul nostru de acolo C. G. Mano despre *casus foederis* între noi şi Austria la un conflict balcanic. — Înainte de dejun plimbat 1 oră pe jos. După dejun, de la ora 2 3/4 la ora 6 1/4 în automobil la Braşov. Cafele la Hotel Krone.

Joi 11/24 aprilie. *Predeal.* Senin. Dimineaţa la ora 6 când m-am sculat, afară +3°R. — La ora 10 dus la poşta de la gară corespondenţa cu Consiliul de Miniştri, apoi plimbat 1 oră şi 30' sus pe la vilele Brătienilor. — La ora 3 1/4, la d-na Hârjeu, născută Zaharopolu (interpret fost la Externe, zice ea); apoi în automobil la Sinaia, revăzut etajul închiriat în villa Boiarolu.

Vineri 12/25 aprilie. *Predeal.* Sculat la ora 6, senin cu soare strălucitor, afară +3°R. — Dimineaţa 1 oră şi 30' plimbare pe jos. — La ora

12 1/4 pentru 10' Chicoş, de la Consiliul de Miniştri cu lucrări şi cerere de iertare. — Între orele 3 şi 6 1/4 cu automobilul la Braşov, cumpărat hărţi; ceva ploaie; ceai la Cafe Krone.

Braşov însemnează 435 Km
Dârste .....440 "
Predeal.....457 "

Sâmbătă 13/26 aprilie. *Predeal.* Sculat la ora 6, afară +5°R. şi senin. Am guturai la narina stângă, dar a trecut până seara în căldura de azi. — Dimineaţă 1 oră plimbare pe jos. — La dejun, G. Creţianu cu lucrările de la Externe. — Între orele 3-5 3/4 în automobil la Sinaia la Natalie şi Willy Stuart cu plăcuţii copii (el de 9 ani, vrea să fie colergyman citind într-una Biblia; ea, foarte frumuşică, în pat cu ceva căldură).

Duminica Paştilor, 14/27 aprilie. *Predeal.* Sculat la ora 5 dimineaţa, sănătos şi destul de vesel. Afară senin, +4°R. În odăi cald fără foc. — Plimbare dimineaţa 1 oră şi 30'. — De la ora 4 la ora 6 Take Ionescu la noi, ceai. Înţelegere politică. După plecarea lui, aşezat cu Gi actele diferendului româno-bulgar în ordine cronologică.

Luni 15/28 aprilie. *Predeal.* Dormit 6 ore, sculat la ora 5 1/2. Afară cer acoperit şi termometrul +8°R. — Dimineaţa plimbare pe jos; la ora 11 la biserica din mânăstirea Predeal, lângă „Şcoala primară mixtă" a Domeniului Coroanei. Am ajuns tocmai la sfârşitul unei predici. — După amiază, între orele 2-6 1/4 în automobil prin Braşov, Christian, la Rosnov şi îndată înapoi la Braşov; cafele la Hotel Krone şi la ora 6 1/4 acasă în Predeal.

Marţi 16/29 aprilie. *Predeal.* Dormit aşa şi aşa. Sculat la ora 5 dimineaţa. Afară timp splendid. — La amiază noi doi plecat în automobil, la ora 12 3/4 la Castelul Peleş, unde sunt Regele şi Regina, d-nele Mavrogheni şi Poenaru, comandant Graçoski şi dr. Mamulea, sosiţi la ora 12 1/2 din Bucureşti pe 10 zile; stăm la dejun. Mai erau şi Take Ionescu cu nevastăsa şi arhitectul Liman. După dejun, în hall, Regele cu Take Ionescu şi cu mine de vorbă până la ora 4; Regina cu cele 4 cocoane. La ora 5 1/4 eram iar la villa Vofs din Predeal.

Miercuri 17/30 aprilie. *Ultima zi la Predeal.* Sculat la ora 5 dimineaţa. Afară senin. La ora 2,20, în vagon ministerial plecat din Predeal; la ora 7 1/2 seara (cu întârziere) sosit la Bucureşti. Cald. Bine acasă.

Joi 18 aprilie/1 mai. *Bucureşti.* Dormit bine. Sculat la ora 7 1/2 dimineaţă. Afară splendidă înverzire şi înflorire. Termometrul la ora 7 1/2 arată 12°R, la ora 9 sunt 9°R.

— Mi-a telefonat Prinţul Fürstenberg, îl aştept. A fost la ora 9¼ la mine. Explicare pentru nevolnicia bulgarilor de a ne propune ceva, aşteaptă de la noi şi noi nu putem lua iniţiativa.

— Apoi eu la Schebeko, să întrebe la Petersburg când pot comunica Parlamentului rezultatul conferinţei în diferendul româno-bulgar. — Apoi la Minister.

— După amiază cu Gi la cimitir, comandat pentru mormântul Maiorescu un nou obelisc în granit negru suedez, probabil de 2.500 fr. (De 3.000 fr.).

— Seara între orele 7-8 baronul Fasciotti la mine (baroneasa la nevastă-mea), decorarea lui Giolitti, San Giuliano şi Prinţul Scaléa, cu prilejul actualei călătorii a Prinţului Carol cu generalul Perticari prin Veneţia, Florenţa la Roma. Mie mi-a adus marele cordon Sf. Mauriţiu şi Lazăr.

— Azi am reînceput câte 3 hapuri ioduroase pe zi (10 zile pe lună 5 luni de vară de-a rândul).

Vineri 19 aprilie/2 mai. Dimineaţa Fürstenberg, Theodor Rosetti, secretarul de legaţie Argetoianu la mine. — Apoi eu la Minister cu Waldthausen, iar Fasciotti (cu altă cerere de decoraţii, etc.), până după ora 1.

— Iar ceva dureri în gât, din cer senin; de 4 ori pe zi gargară. Dar pe la ora 5½, după multe depuneri de cărţi de vizită cu Gi, am fost la dr. Popovici de m-a badijonat cu iod şi vine mâine să mă trateze mai departe.

Sâmbătă 20 aprilie/3 mai. Sculat la ora 5½. Senin, la ora 6 erau +9°R., la ora 7 deja +11°R. — De la ora 8½ dr. Popovici — toate micile operaţii la nas, gât şi gâtlej. — Mai înainte Gr. Cantacuzino, apoi Th. Rosetti, Argetoianu, etc. — La Minister, unde A. G. Florescu drept adio. — La ora 1 acasă. După dejun, între orele 3-4½, pe mare căldură în automobil la vizite şi Şosea.

— Pe la ora 6¼ Take Ionescu sosit în automobil de la Sinaia, prăfuit, drum rău. — Între orele 6½-7½ Emanoil Antonescu la mine. Nu vrea să urmeze „aventura" lui N. Filipescu, vrea să vorbească cu Take Ionescu pentru deputăţia sa, a lui P. P. Negulescu şi pentru Piteşti. — Ştiri că N. Filipescu îşi îndreaptă acum toată acţiunea (şi pe stradă) contra mea.

Duminică 21 aprilie/4 mai. Sculat la ora 6, aceeaşi vreme splendidă. La ora 8½ dimineaţa a 3-a şi ultima manipulare a d-rului Popovici (îi dau 80 fr., 20 pentru el acasă şi 60 pentru 2 vizite la mine).

— Eu dimineaţa la Take Ionescu; vrea să primească azi pe Em. Antonescu între orele 5-6 la Hotel Capşa, unde şade pe timpul noilor zidiri la casa lui. Mă duc şi la Em. Antonescu de-i spun aceasta.

— La ora 3 1/2 la mine ministrul Mişu Cantacuzino, că a fost azi Nicu Filipescu la el spunându-i că P. P. Carp a şi semnat (dar n-a expediat încă) convocările pentru un congres conservator spre răsturnarea Guvernului.

— Convoc la mine acasă pentru poimâine marţi, ora 10 dimineaţa, pe C. C. Arion (prin telegramă la Constanţa), pe Al. Marghiloman şi pe Mişu Cantacuzino. Eu liniştit şi concentrat.

— De la ora 4 1/2 la ora 5 1/2 la Şosea cu Gi. — Seara ploaie.

Luni 22 aprilie/5 mai. Sculat la ora 6 după o porţie de adalină. Cer acoperit, dar 11°R. — De la ora 10 la ora 11 Al. Marghiloman la mine despre situaţie; îl aşteaptă D. Greceanu de la Iaşi. — De la ora 12 la ora 1, ministrul bulgar Kalinkov la mine: Că el pleacă mâine la Sofia. Că Gheşov vrea acum convenţia cu noi (cea întârziată de la 28 decembrie); că poate ne dă mai mult decât Silistra, numai să fim cu ei contra aliaţilor. Eu: „întâi primirea Protocolului Petersburg", apoi drumul deschis pentru vorbă mai departe. Se va şi şti atunci dacă Guvernul Gheşov ca şi al meu sunt tari şi se pot sprijini pe Parlament. Kalinkov a vorbit şi de putinţa să vină Gheşov de la Bucureşti, să se înţeleagă personal cu mine.

— Între orele 3 1/2–4 Schebeko la mine: că Protocolul de la Petersburg nu e încă iscălit de ambasadorul austriac, sub pretext că n-are încă instrucţiuni; probabil, zice Schebeko — vor să mai obţină austriecii ceva de la bulgari; că de altminteri Sazonov însărcinează pe Schebeko să-mi spună, că Rusia doreşte să strângă şi mai tare legăturile de prietenie cu noi.

— De la ora 6 la ora 8 la Grig. Cantacuzino cu Neniţescu, Delavrancea, Sabba Ştefănescu, Barbu Catargiu, Tzotzo Lahovari, Em. Antonescu şi chiar Mehedinţi. Decis să luăm parte la Comitet, dacă ne cheamă Carp, la congres, dacă pe acesta îl convoacă mai întâi. — Întorcându-mă acasă, găsesc invitarea tipărită a lui Carp la congres pe joi 25 aprilie orele 2 1/2 sau 3 1/2 la Club (dar e Cameră atunci). — Vine la ora 8 seara Al. Marghiloman la mine, indignat de ce se face, hotărât să mergem înainte. Că Nicu Filipescu a zis lui Fürstenberg la Jockey-Club: „în decurs de 8 zile vom f... la pământ Ministerul, şi Carp va ajunge la guvernare", la care Fürstenberg: „eu nu ştiu ce faceţi la Minister, dar nu Carp va fi acela, care va face înlocuirea guvernării".

Marţi 23 aprilie/6 mai. Trezit la ora 4, neputând dormi după multă citire în vol. I. Fallmerayer, *Fragmente*, sculat la ora 6. În linişte hotărâri cu voie bună asupra celor ce sunt de făcut pentru a paraliza loviturile ce le dau P. Carp, N. Filipescu, C. Olănescu, Dim. Greceanu, M. Seulescu, Virgil Arion, M. Deşliu. — Dimineaţa între orele 8–12 Em. Antonescu,

apoi Th. Rosetti la mine; amândoi spun că nu vor merge la Carp, unde sunt invitaţi acasă; apoi C. C. Arion, Al. Marghiloman şi Mişu Cantacuzino, cu care hotărâm că nu luăm parte la congresul convocat de Carp pentru poimâine joi, la Club.

„Majestăţii Sale Regelui
Castelul Peleş

Marţi 23 aprilie/6 mai

Astăzi am primit invitaţia alăturată. A fost trimisă Conservatorilor, fără ca domnul P. Carp să fi discutat înainte cu vreunul dintre noi, miniştrii. Domnul Carp a sosit alaltăieri la solicitarea lui N. Filipescu şi nu l-a căutat dintre ai noştri decât pe Th. Rosetti, care însă - după cum mi-a explicat azi - vrea să rămână la distanţă faţă de acţiunea lui Carp. Cei 4 miniştri conservatori (Delavrancea, Neniţescu, Barbu Catargiu Sava Ştefănescu, profesorii Mehedinţi şi Emanuel Antonescu ş.a.) nu vor participa la acest congres convocat nestatutar, în urma unei adunări private de ieri la primarul Gr. Cantacuzino. Fireşte, la fel va fi şi cu Jean Lahovari astăzi însă absent. Orice ar urma să se decidă într-o adunare atât de iresponsabilă va trebui să fie considerat drept insignifiant. După constituirea regulată a Ministerului de colaborare (?) şi a Parlamentului, Guvernul depinde numai de încrederea Majestăţii Sale Regele şi a majorităţii parlamentare. Cea din urmă pare însă asigurată.

Titu Maiorescu"

— Pe mâine 24 aprilie (Sf. Elisabeta)

„M.S. Reginei
Castelul Peleş

Sfânta Elisabeta dă Consiliului de Miniştri un nou şi fericit prilej de a aduce Majestăţii Voastre cele mai călduroase urări şi cele mai respectuoase omagii. Deie Dumnezeu ca ochiul Majestăţii Voastre, recâştigând deplina putere fizică, să vegheze cu neadormită stăruinţă sufletească la ocrotirea a tot ce este bine şi frumos în ţara noastră.

Maiorescu"

— La ora 5 1/2 p.m. Prinţul Fürstenberg la mine, pe când în sufragerie aşteptau prefectul poliţiei Moruzi şi primul procuror Budişteanu, ca să-mi spună, că mitingul „Ligii Culturale" la Băile Eforiei (cu toate vorbirile înflăcărate ale lui Virgil Arion, N. Fleva şi profesorul Pârvan) s-a sfârşit „în coadă de peşte", fiind la ieşire prea puţină lume pentru manifestaţie cu steaguri, aşa încât stegarii s-au aruncat în câteva birji şi s-au dus acasă. Era şi steagul birjarilor, M. Deşliu. Prinţului Fürstenberg i-am comunicat

convorbirea de ieri cu Kalinkov. Fürstenberg mulţumit, e de părere că simpla asigurare a neutralităţii noastre va face pe bulgari să ne dea ceva peste Silistra.

Miercuri 24 aprilie/7 mai. La ora 11 la Mitropolie, *Te-Deum* de S-ta Elisabeta. — Înscris la Palat. — Acasă la mine Al. Marghiloman şi M. Cantacuzino; convenit asupra notei de comunicat în ziarele noastre oficioase în contra publicărilor agresive de mâine. — La ora 12½ Waldthausen la mine, după informaţii despre criza cu Carp. — Între orele 5½-6½ Take Ionescu la mine. Va constata azi la I. Brătianu, dacă vor liberalii să vină la Guvern întărind agitaţia lui N. Filipescu şi Carp. — Bună depeşă cifrată a Regelui către mine. — Marghiloman la ora 8 seara: scrisoarea (disperată) a lui Mişu Seulescu către el, să scape partidul de încurcătură! Intervenirea lui Jean Miclescu, care aduce lui Marghiloman invitarea, să meargă astă-seară la ora 9 la Carp. Va să zică nebunii simt că le merge rău.

Joi 25 aprilie/8 mai Sunt. +8°R. Afară vânt, ploios ca ieri. La ora 10 dimineaţa Barbu Catargiu cu ideea fuziunii cu takiştii şi alt Club — singurul răspuns la intriga Filipescu-Carp. — Între orele 10½-12½ la Marghiloman, deputaţi şi senatori conservatori, cei 4 miniştri, Th. Rosetti. Contra congresului — nu mergem acolo; vorbim tuspatru şi Theodor Rosetti. — La ora 12½ Schebeko la mine, cu vorba lui Sazonov, că nu se poate comunica încă oficial rezultatul conferinţei ambasadorilor din Petersburg. Nu e iscălitură complectă, să se asigure întâi şi primirea de la Sofia. — La ora 2½ la Senat — nimic. — Între orele 5-7½ Consiliu de Miniştri — curente — dar Arion, M. Cantacuzino îngrijaţi.

— Azi de la ora 4 la ora 4¾ şedinţa faimosului „congres" convocat de Carp la Clubul conservator. Noi 4 miniştri conservatori n-am fost, nici Th. Rosetti, nici mulţi de-ai noştri. Alţi conservatori deputaţi şi senatori vor fi fost, dar nu mulţi. Restul umplutură din Capitală şi delegaţi din provincie. Carp cere: 1) refuzarea rezultatului mediaţiunii de la Petersburg; 2) denunţarea colaborării cu Take Ionescu. Numai cu aceste condiţiuni va relua şefia efectivă.

Vineri 26 aprilie/9 mai. Sunt liniştit, sigur de ce trebuie să zic şi să fac; aşteptat astăzi în Cameră sau Senat interpelarea asupra declarărilor lui Carp. Dar n-a venit. Adversarii aşteaptă hotărârea liberalilor care se mai adună mâine în Comitet. — Dimineaţa la mine Th. Rosetti, Gr. Cantacuzino, Al. Marghiloman. — Ministrul sârb Ristici cere răspuns asupra atitudinii noastre în caz de conflict al lor cu bulgarii şi o eventuală înţelegere a noastră. Îi răspund: să mai aştepte să mi se dea mai întâi rezultatul definitiv al mediaţiunii de la Petersburg în diferendul nostru cu bulgarii.

— Şi Jean Lahovari la mine la Minister. El ca leader al majorităţii să prezinte o moţiune de încredere, în Cameră. Declară Silistra insuficientă, Macedonia fără nici o însemnătate, „monedă de schimb", să mai obţinem ceva, etc. I-am spus (că să scap de el) să vorbească cu Regele. — Ploios toată ziua.

Sâmbătă 27 aprilie/10 mai. Moraliceşte bine, liniştit, sigur de ce vreau. — Bune articole din *Politique* (a lui Al. Marghiloman) şi *Roumanie* (a lui Take Ionescu), reproduse, traduse în *Universul* de azi. — La Senat, în vederea interpelării lui Matei Cantacuzino, dar el mi-a răspuns că nu o face. Apoi la Cameră; nici acolo interpelări. — La ora 6 la gară pentru sosirea Curţii de la Sinaia; de faţă miniştrii fără neveste, Prinţul Wilhelm de Hohenzollern, Prinţul Ferdinand cu copiii (Prinţul Carol în Italia), doamnele Mavroiani şi Bengescu fără flori, primarul Gr. Cantacuzino, prefectul Moruzi. Regele şi Regina amabili. — Eu la ora 7 la Palat la Rege, până la ora 8 1/2 seara. Am comunicat Regelui propunerile Kalinkov şi cele reînnoite de Ristici. Am vorbit de toată situaţia. Regele cu mine ca înainte.

Duminică 28 aprilie/11 mai. Dimineaţa la mine Grig. Cantacuzino (pentru interpelare) şi Theodor Rosetti. De la ora 9 1/2 la ora 12 Consiliu de Miniştri la mine (la ora 11 1/2 Take Ionescu pleacă la audienţă la Rege). Se hotărăşte pe mâine interpelare la Cameră asupra discursurilor Carp la congres; s-o facă Fleva sau chiar un deputat al majorităţii. — La ora 3 1/2 Schebeko la mine, cu ştirea oficială că s-a semnat Protocolul mediaţiunii la Petersburg (o ştiam prin o depeşă a lui Nanu) şi că să se ţină secret până ne vom înţelege cu bulgarii asupra publicării. I-am răspuns că să mijlocească şi Rusia ca la Sofia să se grăbească şi să ni se comunice şi nouă momentul publicării Protocolului. — Între orele 6-8 1/4 convorbire cu C. C. Arion; îi comunic memoriul meu confidenţial şi aceasta asupra diferendului româno-bulgar. Vine şi D. Neniţescu la sfârşit şi d-na Arion Născută Bruzzesi. Neniţescu şi Barbu Catargiu nu vor să facă interpelarea, din considerări personale pentru Carp.

Luni 29 aprilie/12 mai. Senin. Am dormit numai 5 ore. Trezit la ora 4, sculat la ora 6. Azi ziua interpelării în Cameră asupra atacului Carp. — Dimineaţa Barbu Catargiu la mine şi baronul Fasciotti. — La Cameră Paul Greceanu îmi spune că va face întrebarea. Jean Lahovari vrea să amân discuţia pe mâine, având el astă-dată audienţă la Rege, după care să-şi hotărască atitudinea externă. Refuz amânarea. — De la ora 3 la ora 5 3/4 marea discuţie la Cameră. Convenabilă întrebare a lui Paul Greceanu, dacă nu e slăbită autoritatea Guvernului după discursul d-lui P. P. Carp la Congresul conservator. *Lungul* meu răspuns. Aplauzele Camerei. Dis-

cursul lui Jean Miclescu, al liberalului Morţun, *a doua vorbire* a mea. Paul Greceanu prezintă o moţiune de încredere *în politica Guvernului.* Vintilă Brătianu spune că vor vota liberalii contra. Vot cu apel nominal, 17 voturi contra (15 liberali, plus N. Fleva şi Ionaş Grădişteanu), 16 abţineri (6 miniştri deputaţi, 10 carpişti-filipescani), 85 voturi pentru. Succes politic.

Marţi 30 aprilie/12 mai. Dimineaţa la Minister. — La ora 12 la baronul Fasciotti, căruia îi duc marele cordon al Coroanei, hotărât pentru altele, adică pentru semnarea participării noastre la Tripla Alianţă, dar dat ca din prilejul vizitei Prinţului Carol la Roma. — Pe la ora 2 Take Ionescu la mine, că I. Brătianu e „furios" că am zis ieri la Cameră că eu contest prestigiul şi sprijinul moral dat mie de liberali, cum pretinde Morţun şi că mă va întreba în Senat. Dar azi de la ora 3 1/2 la ora 6 am primire diplomatică la Externe şi la ora 6 la gară plecarea Prinţului Wilhelm de Hohenzollern. Întrebarea lui Brătianu rămâne pe joi.

Miercuri 1/14 mai. De la ora 12 la ora 1 1/2 la mine acasă miniştrii Marghiloman, C. C. Arion şi Mişu Cantacuzino: să fim numai în defensivă, când să comunicăm Parlamentului Protocolul de la Petersburg, în şedinţă secretă. Griji de 10 Mai. — N-am fost la Minister, nici în Parlament. Corectat o parte din stenograme. — Seara de la ora 7 la ora 9 la Rege. I-am spus că voi vorbi cu I. Brătianu despre venirea sa la Guvern, în linişte. Regele mi-a *mulţumit cald* „pentru modul în care conduc Guvernul".

Joi 2/15 mai. Cer acoperit, la ora 7 dimineaţa +10°R., La ora 11 a.m. la Ministerul de Externe, vine ministrul grec Papadiamandopolu şi-mi comunică, după însărcinarea Guvernului său: 1) că Guvernul elen va da bisericilor şi şcolilor macedo-române, în regiunile ce le vor avea acum, deplina libertate a funcţiona în limba macedo-română. Eu am răspuns că mă aşteptam la aceasta, după declaraţia deja făcută de dl. Venizelos d-lui Take Ionescu la Londra. Dar că eu îl rog ca acum să-mi dea această declaraţie sub o formă oarecare în scris şi să adauge că e bine înţeles că Statul român va subvenţiona (ca mai înainte, sub turci) acele biserici şi şcoli, şi în conformitate cu regulile canonice ortodoxe biserica macedo-română va avea şi dreptul la un Episcopat; 2) că Guvernul elen întreabă dacă suntem dispuşi a încheia o alianţă cu Grecia, fiindcă pretenţiile bulgarilor devin ameninţătoare. La aceasta i-am răspuns că asupra unei asemenea chestiuni trebuie întâi să raportez Regelui şi colegilor mei din Minister, şi că deocamdată, fără a prejudeca hotărârea lor, impresia mea personală este că trebuie mai întâi să terminăm cu rezultatul mediaţiunii de la Petersburg faţă de Parlamentul nostru şi apoi să ne hotărâm asupra atitudinii Româ-

niei în criza balcanică. — De la ora 2 1/2 la ora 3 3/4 importantă şedinţă la Senat. Întrebarea lui I. Brătianu asupra cuvintelor vorbite de mine în şedinţa Camerei de luni în contra lui Morţun, că eu contest că liberalii ne-ar fi dat prestigiul moral. Observările lui I. Brătianu, întâmpinarea mea la aceste observări. Succesul politic al nostru în această şedinţă. — De la ora 5 1/4 la ora 7 1/4, Consiliu de Miniştri la Interne. Hotărâre de a prelungi sesiunea Parlamentului încă pe vreo câteva zile, după 10 Mai, pentru a-i supune cel puţin în şedinţă secretă Protocolul mediaţiunii din Petersburg, îndată ce ne va sosi; trebuie să vină prin poştă, căci va fi pornit din Petersburg.

Vineri 3/16 mai. Sculat la ora 6. Lucrat ministeriale acasă şi de la ora 10 1/4 până la ora 1 la Minister. Apoi la ora 2 1/4 la Cameră, unde în loc de absentul Seulescu îmi face filipescanul dr. Gianni întrebarea despre *condiţia* accelerării pusă(?) de noi la primirea mediaţiunii. Răspunsul meu lung. Vorba domoală a lui Morţun. Răspunsul meu scurt lui Morţun. Dr. Gianni se declară satisfăcut. Ovaţiuni pentru mine. — De la ora 5 1/2 la ora 8, Consiliu de Miniştri.

Sâmbătă 4/17 mai. Timp frumos. Dimineaţa la mine Theodor Roşetti, Maniu (din Transilvania) cu Verzea, Prinţul Fürstenberg, căruia îi comunic confidenţial propunerea de alianţă a Greciei; el îmi spune că e marota Împăratului Wilhelm al II-lea de a recomanda o alianţă între Grecia, Turcia şi România. Convenim amândoi, că Turcia e prea nesigură în soarta ei viitoare. La ora 10 1/4 la Minister, la ora 11 la Finanţe pentru revenirea Camerei în chestiunea caligrafului Chicoş. — De la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege. — Între orele 3 3/4-5 cu Gi în automobil la Şosea. — Între orele 5 1/2-7 1/2, Consiliu de Miniştri. — Între orele 7 1/2-8 1/2 Aurel Eliescu (senator) la mine, pentru decorarea lui şi a deputatului Emil Socec.

Duminică 5/18 mai. Sculat la ora 5 fără un sfert. Afară senin, la ora 5 1/2 termometrul +8°R. Mă apuc de corectarea multelor stenograme. Corectez în decursul zilei cele mai grele stenograme de alaltăieri, după întrebarea lui Gianni. — La ora 10 1/2 la Cameră, marele colegiu pentru alegerea episcopului de Râmnicu-Vâlcea, sub prezidenţa mitropolitului Primat. Dissescu ne-a propus şi eu votez pentru Sofronie Vulpescu (Sinodul voia pe Meletic). — Plec cu N. Xenopol la Gara de Nord, unde sunt şi baronul Fasciotti, d-na Perticari, Kalinderu, Prinţesele Elisabeta şi Mignon, cu Prinţul Nicolae: soseşte Prinţul Carol cu generalul Perticari, după strălucita primire la Roma. — La ora 3 1/2 cu Prinţul Fürstenberg la mine cu o depeşă a contelui Berchthold, că contele Tarnowski de la Sofia a vorbit cu Gheşov, care va sprijini la Consiliul său de Miniştri părerea că ei să nu vadă inconvenient ca să supun în şedinţa secretă Parlamentului

Protocolul de la Petersburg. O făceam şi fără aceasta, dar cu aceasta e mai bine. Îmi mai spune din depeşa lui Berchthold, că e nepotrivire între ce spun eu lui Fürstenberg că am vorbit cu Kalinkov şi ce spune Kalinkov la Sofia că aş fi vorbit cu el. Aşa e totdeauna cu bulgarii. Propun lui Fürstenberg ca după întoarcerea lui Kalinkov să vorbim „în trei". El primeşte, fireşte, numai să nu trădeze Kalinkov. — De la ora 4 la ora 6 mers cu auto la Copăceni: casa şi parcul Filipescului, dăruit Prinţesei Maria, dar încă neacceptat de Rege. Timp cald.

Luni 6/19 mai. Sculat la ora 5. Continui corectura stenogramelor. De la ora 11 la ora 1 la Minister, unde Filodor îmi aduce actul de mediaţiune „făcut în opt exemplare în Petersburg, la 26 aprilie/9 mai 1913", tipărit în 4 puncte, hârtie mic folio, 1 1/3 pagini, a doua ocupată, în restul gol, de cele 6 semnături cu 6 peceţi şi anume 5 cu herb nobiliar, Adelswappen, iar a 6-a a lui Delcassé, simplă, cu literele T. D., în ordinea vechimii ambasadorilor(?): Sazonov, Pourtalès, George W. Buchanan, D. Thurn, A. Carlotti, Delcassé. Originalul îl voi duce mâine Regelui, 2 copii mi le fac eu, una pentru Minister, una pentru mine la Senat şi Cameră. — Toată după-amiaza până la ora 7 1/2 corectura stenogramelor.

Marţi 7/20 mai. Sculat la ora 6, corectura stenogramelor; La ora 11 1/2 la Rege, în frac, cu decoraţii, dat lui copia Protocolului de la Petersburg, apoi în Sala cea mare investitura nou alesului episcop Sofronie al Râmnicului şi Noului Severin, cu alaiul obişnuit. — După aceasta, acasă la mine până la ora 2 miniştrii Marghiloman, Take Ionescu, Bădărău şi generalul Hârjeu. — De-abia, la ora 2 scap la dejun. — De la ora 3 1/2 la ora 7 3/4 primirea diplomatică la Externe, toţi reprezentanţii străini, afară de Ristici, de absentul Kalinkov şi de greu bolnavul Blondel.

Miercuri 8/21 mai. Dormit de-abia 5 ore, citit de la 4-5, sculat la ora 5, termin corectura stenogramelor de la Cameră. — Take Ionescu pe la ora 11 la mine şi Mişu Cantacuzino şi cere menajarea prefecţilor şi primarilor filipescani, deşi sunt obraznici. Convenim răbdare până după terminarea parlamentară a Protocolului de la Petersburg. — De la ora 12 la ora 1 1/2 la Rege. El amical cu mine, vorbim de memoarele lui Gerlach, spre seară mi le trimite acasă. — Notiţa lui Marghiloman spre seară, că P. Carp vrea să convoace parlamentarii conservatori la Olănescu?! Iar o intrigă.

Joi 9/22 mai. Sculat la ora 5. Am reglat toate hârtiile ministeriale, le trimit prin G. Creţianu la lucru la Minister. Sunt iar „la zi" cu administrarea Departamentului meu. — Gr. Cantacuzino, primarul, la mine în chestiunea convocării făcute de Carp pe mâine la ora 5 la Olănescu. (Am primit-o şi eu pe la ora 1, pe o foaie de hârtie deschisă, cu mai toţi deputaţii

şi senatorii conservatori, cu menţiunea „şeful Partidului Conservator", la început, semnată P. P. Carp, eu chemat printre mulţi, nu alfabetic. Am scris „văzut", dar n-am iscălit.

— De la ora 9½ la ora 10½ dimineaţa eu la I.I.C. Brătianu acasă, mi-a arătat frumoasa casă, terasa spre marea grădină, sufrageria cu marea sobă şi ulcioare şi farfurii din Transilvania. I-am dat confidenţial Memoriul, i-am lăsat pe 2 zile şi copie a Protocolului Petersburg, fireşte tot confidenţial, i-am spus că tranziţia de la Guvern la Guvern să fie paşnică şi să spună Regelui sau mie, când nu mai pot răbda ai săi. El cam în 2 peri, cam războinic, momentul important, dacă nu sunt conservatorii în stare, din cauza certurilor lor, să ţie cârma ţării într-un moment aşa important.

— De la ora 10½ la ora 1 la Consiliul de Miniştri, toţi miniştrii, împreună cu Theodor Rosetti, prezidentul Senatului şi Constantin Cantacuzino-Paşcanu, prezidentul Camerei. Hotărâre: Sâmbătă 11 mai începe la Senat (unde şeful opoziţiei e I. I. C. Brătianu) şedinţa secretă. Conform regulamentului Senatului, „Comitetul" secret se preface în public pentru a vota o moţiune. C. Arion şi Mişu Cantacuzino cer şi dezbateri publice, numai comunicarea actelor din partea mea să fie secretă. Ceilalţi pentru secret total, afară de moţiune, fireşte şi vot, care să aibă publicitate. — În răstimp, pe la ora 11 în odaia de alături Kalinkov, la mine, sosit aseară din Sofia. Salutări de la Gheşov, că a fost „o neînţelegere"; că el pricepuse, că eu voi răspunde la propunerile bulgare după ce vom fi primit Protocolul de la Petersburg şi noi şi ei, dar Fürstenberg a raportat, că numai noi. Eu acum am confirmat aceasta din urmă, care se va întâmpla în cel mult 8 zile. Gheşov primeşte să comunic Protocolul în şedinţă secretă a Parlamentului. Pentru noile propuneri bulgare să vorbim peste 8 zile. — Pe la ora 1 acolo la Consiliu s-a hotărât între Marghiloman, C. C. Arion, M. Cantacuzino şi mine, că eu să nu merg la Olănescu mâine, după obraznica convocare a lui Carp, dar ei 3 să meargă. — De la ora 6 la ora 8 seara la mine M. Cantacuzino, Al. Marghiloman, Jean Lahovari, D. Neniţescu, Sabba Ştefănescu şi (târziu venind de la Ploieşti) Barbu Delavrancea. I. Lahovari violent contra convocării lui P. P. Carp, nu va merge nici el mâine acolo. Ceilalţi da, pentru a împiedica vreo hotărâre de scandal. Citim Protocolul, hotărâm primirea, I. Lahovari cu multe observări critice şi internaţionale.

Vineri 10/25 Mai. Plouă, a plouat toată noaptea. Regele mi-a trimis aseară marele cordon (albastru) „Carol I". La ora 8½ prefectul poliţiei îmi anunţă că din cauza ploii nu se va face defilarea, ci numai *Te-Deum:*

frac, numai cele 3 stele româneşti şi medalionul „Apărătorii Independenţei" de la 1878. La ora 10½ Regina, Regele, Prinţii Ferdinand, Carol şi Nicolae, Prinţesele Elisabeta şi Mignon cu doamnele Mavroiani şi Bengescu şi Miss Milner. *Te-Deum*, apoi cu toţii la mitropolit — şampanie. Regele vorbit cu toţi şi cu toate. Regina idem — foarte amabilă cu noi. La ora 12 acasă. Defilarea amânată pe duminică, dacă e vreme frumoasă. — La ora 3½ p.m., ministrul grec Papadiamandopolu la mine acasă; că Venizelos i-a spus că deja d-lui Take Ionescu la Londra pe la 28 decembrie i-a declarat că românii macedoneni, care vor veni după tratatul de pace, sub dominaţia greacă, se vor bucura pentru bisericile şi şcoalele lor cel puţin de aceleaşi drepturi pe care le vor da şi bulgarii. Aceasta mi-o declară şi mie acum. Mă îndoiesc de declaraţia lui? De ce-i cer notă scrisă? Iar dacă e să scriem ceva, atunci să fie scrisă o înţelegere între noi: că drept contra-valoare, vom admite şi stărui pe unde putem, ca macedo-românii compacţi de amândouă laturile Pindului, la fixarea graniţei Albaniei să fie atribuiţi Greciei (Ho! ho! Grecul obraznic). I-am răspuns că în viitoarele 8 zile sunt ocupat cu reglarea parlamentară a Protocolului de la Petersburg, apoi ne vom ocupa de propunerea sa. La ora 4 p.m. Take Ionescu la mine, vorbit despre atitudinea la Parlament şi cu liberalii. Totdeauna în bună înţelegere. — La ora 5 (pe când nechibzuiţii Carp, N. Filipescu şi Olănescu au convocat conservatorii la C. Olănescu pentru hotărâri în chestiunea balcanică), Kalinkov la mine. I-am explicat, cu regulamentul Senatului nostru, că voi citi Protocolul de la Petersburg (din care i-am dat o copie) în şedinţă secretă, cu toate notele şi explicările mele necesare (aşa cum admite şi Bulgaria să facem), dar că moţiuni, vot, explicările senatorilor, care vor cere aceasta, trebuiesc petrecute în şedinţă publică; i-am atras atenţia asupra termenului *3 luni* din Protocol, de la data lui, 26 aprilie, pentru delimitarea celor „aproximativ 3 kilometri de la periferia Silistrei" şi că trebuie şi bulgarii să facă iute convocarea Sobraniei lor. Cât pentru propunerile de la Sofia ce are să mi le facă, sunt gata să le ascult, numai să aibă mandat şi precizie în propuneri. L-am întrebat totodată, fiindcă îmi vorbea de ministrul austriac de la Sofia, contele Tarnowski, dacă Bulgaria vrea ca să ştie şi Austria de aceste noi tratări ale noastre. — Pe la ora 7¾ C. C. Arion cu tânărul Herz (autorul dramatic: şi acela fusese la Olănescu împreună cu deputaţii şi senatorii conservatori!!), povestindu-mi, mişcaţi, scenele de brutalizare încercate de Carp contra conservatorilor prezenţi, mai ales contra lui Marghiloman, M. Cantacuzino, etc. Să aleagă între Silistra şi şefia lui; că Filipescu a zis că lasă copiilor săi ca moştenire „injuriile"! ce i le-am zis eu la Cameră, etc. etc. Adunarea s-a sfârşit fără vot, fără hotărâre, rămânând să mai fie du-

minică, dar rezultatul defavorabil lui Carp şi lui Filipescu. — Seara încă o dată la ora 8 3/4 Take Ionescu, spre a-mi spune că probabil liberalii vor vota moţiunea de primire a Protocolului (şi poate pentru a afla efectul scenelor carpiste asupra mea).

Sâmbătă 11/24 mai. Zi din cele mai „gehetzt". La ora 9 1/4, dimineaţa după Grig. Cantacuzino (care mi-a spus că să nu mai meargă nimeni de ai noştri la Olănescu după invitarea lui Carp, tot aşa mi-a spus şi Mişu Cantacuzino pe la ora 11 la Ministerul de Externe; tot aşa Neniţescu pe la ora 7 seara pe terasa mea), Theodor Rosetti, von Mach, Popa-Lisseanu. — Prinţul Fürstenberg o oră la mine acasă cu depeşa lui Berchthold: că el şi-a închipuit, după închipuitele ştiri primite din Bucureşti, că România, primind acum Silistra prin Protocolul de la Petersburg, va fi aşa de bine dispusă pentru bulgari, care ne acordă Silistra, încât să acordăm la rândul nostru bulgarilor, fără altă compensaţie, cel puţin neutralitatea, într-un eventual conflict al lor cu sârbii. Am răspuns Prinţului Fürstenberg că aceasta e inadmisibil şi chiar inexplicabil, că Silistra anume n-am căpătat-o de la bulgari, ci prin Conferinţa europeană care ne-a refuzat cealaltă extindere de graniţă spre Marea Neagră; că prin urmare, dacă bulgarii vor acum ceva de la noi, să ne facă ofertele lor de contra-valoare în favoarea noastră, dacă ne cer neutralitate; că Ballhausplatz din Viena să părăsească iluziile în privinţa noastră şi că domnul Macebic, care poate inspira pe contele Berchthold, să-şi rectifice vederile; căci, pe câtă vreme am încrederea Regelui, eu duc politica ţării aşa cum mă pricep şi cum am aprobarea Regelui, şi că acum pricep aşa — că nu poate fi vorba de o convenţie a noastră cu avantaje pentru bulgari, fără avantaje consimţite de ei pentru noi, peste Protocolul de la Petersburg, care nu e opera lor. — Apoi fuga la Minister, unde Mişu Cantacuzino, ministrul german, consulul nostru de la Marsilia, etc. — Apoi la Rege, de la ora 11 1/2 la ora 1 1/2, la început cu Take Ionescu, raportez cele vorbite cu Fürstenberg azi şi cu Kalinkov ieri. Mulţumesc Regelui pentru marele cordon „Carol"; el îmi spune că mi l-a dat anume acuma înaintea comunicării Protocolului la Parlament, pentru a da Parlamentului un semn de încrederea sa în mine; crede de altminteri că Parlamentul nu va da o mare majoritate şi-mi mulţumeşte de vizita mea la Brătianu. — Fuga acasă, dejun — fuga din sutele de acte adunate cele necesare de comunicat; apoi la Senat, unde pe o căldură tropicală sunt înghesuiţi în sală la şedinţă secretă senatorii şi deputaţii (eu, la suirea în lift şi înainte de-a intra în sală cu ghiozdanele actelor, prins de durerea de piept analoagă celei de la Wilbad, dar, după o minută de odihnă în odaia prezidentului, intru în sala cea mare şi mi-a dispărut orice stare fizică, totul fiind consumat în concentrarea vorbirii). Prezidea-

ză Rosetti, vorbesc din colţul băncii ministeriale, toţi miniştrii de faţă, incinta şi tribunele ocupate de deputaţi; publicul, stenografii, ziariştii daţi afară, uşile închise. Vorbesc de la ora 3 la ora 5 1/2; la întrebarea preşedintelui la ora 5, dacă vreau o pauză, răspund că din partea mea *nu*, dar când la 5 1/2 simt căldura prea mare, şi văd pe auditori obosiţi, consimt să se întrerupă vorbirea mea şi Senatul decide continuarea pe luni. Cred că e succes; strângeri de mână, Paul Greceanu acasă la mine, cu o cartă de vizită cu felicitări.

Duminică 12/25 mai. Zi splendidă, dar prea cald. Va fi defilarea (amânată de alaltăieri). Citit dimineaţa în *Universul*, o regretabilă indiscreţie, un lung rezumat al celor vorbite de mine ieri în şedinţa secretă: fireşte, cu multe inexactităţi. Trimit la *Monitor* şi la *Conservatorul*, următoarea comunicare oficială, care va apărea şi în ziarele noastre franţuzeşti: „Asupra comunicărilor făcute de dl. preşedinte al Consiliului şi ministru al afacerilor străine în şedinţa secretă a Senatului de sâmbătă 11 mai curent, s-au publicat în unele ziare o sumă de amănunte inexacte. Regretând indiscreţia comisă şi declinând orice răspundere pentru asemenea publicări, preşedintele Consiliului constată îndeosebi că sunt cu desăvârşire lipsite de temei afirmările relative la «asentimentul» sau «spusele» M.S. Regelui, precum şi pretinsa ameninţare din partea Rusiei, prin dl. Schebeko. În fapt, niciodată Excelenţa Sa dl. Schebeko nu a adresat ameninţări Guvernului român. Tot aşa de inexactă este notiţa că dl. Maiorescu ar fi primit şi ar fi dat citire unei scrisori a d-lui ministru al Germaniei despre o declaraţie a d-lui Kalinkov. Domnul Maiorescu nu a primit o asemenea scrisoare şi deci nu s-a pomenit de ea în expunerea făcută înaintea Senatului".

— Dau şi d-lui Schebeko personal, în pavilionul pentru defilarea trupelor, următoarea scrisoare:

„Excelenţei Sale dl. Schebeko
Ministrul Rusiei

Dimineaţa zilei de 12 mai 1913

Domnule Ministru,

Citesc în *Universul* din dimineaţa aceasta o serie de bârfe asupra aşa-ziselor revelaţii făcute de mine în Senat, în şedinţa secretă de ieri. Nu este nevoie să-i spun Excelenţei Voastre că cea mai mare parte a declaraţiilor care mi se atribuie sunt o pură invenţie. Trimit, de altfel redacţiei *Monitorului* o dezminţire formală împotriva acestei indiscreţii vinovate. Poate că nu este necesar, având onoarea de a fi cunoscut de Excelenţa Voastră

de aproximativ multă vreme, să adaug în mod expres că notiţa din ziar, conform căreia «am fost ameninţat de Rusia prin dl. Schebeko» este o invenţie absurdă şi că nu am spus şi nu voi putea spune niciodată asemenea lucru. Vă scriu, totuşi, aceste rânduri de protest, căci într-o asemenea problemă chiar ceea ce pare superfluu este, poate, necesar.

Primiţi, d-le Ministru, asigurările înaltei mele consideraţii.

T. Maiorescu"

— La ora 11 cu nevastă-mea, în automobil, pe foarte mare căldură, la pavilionul defilării, toţi miniştrii străini (afară de bolnavul Blondel) cu nevestele lor (fără doamne, Schebeko, Jackson şi Sefa-bey). Regina cu copiii lui Ferdinand, în pavilion. Frumoasă defilare, aplauze la defilarea Prinţului Carol şi a dobrogenilor. — La ora 12 3/4 acasă. Mai vin la mine Marghiloman, Arion, Mişu şi Grigorie Cantacuzino; se hotărăşte să nu meargă nimeni din ei astăzi la Olănescu-Carp. — În adevăr, seara vine tânărul Herz şi îmi spune că erau numai vreo 17; că a declarat Carp că el, văzându-se în minoritate, se retrage definitiv în viaţa privată, că Nicu Filipescu a zis că-şi dă demisia din Cameră, pleacă în străinătate şi că „le Parti Conservateur est f...". Dar că Dimitrie Greceanu şi Victor Miclescu au zis lui Carp: „Dar noi ce facem? Nu ne poţi lăsa aşa" şi că el le-a răspuns: „Faceţi ce vreţi, eu mă duc". Caraghioslâc e tot sfârşitul campaniei Filipescu-Carp-Olănescu.

— A plouat tare după sfârşitul defilării şi în timpul curselor de astăzi.

Luni 13/26 mai. Senin iarăşi. Eu sculat la ora 6 (dormit 6 1/2 ore după o pilulă de adalină). Mă ocup dimineaţa cu aşezatul hârtiilor pentru continuarea explicărilor astăzi, în şedinţa secretă a Senatului. — De la ora 10 1/2 la ora 12 1/4 la Minister lucrări curente. — De la ora 2 1/2 la ora 5 la Senat. Am continuat în şedinţă secretă expunerea situaţiei, am citit Protocolul de la Londra de la 16 ianuarie, am citit raportul lui Ghica asupra conferinţei lui la Sofia cu Danev şi Sarafov de la 2 februarie, în aplauzele Senatului, am citit şi Protocolul de la Petersburg de la 26 aprilie. După vorbire de un ceas şi 3/4, am terminat pe la ora 4 1/2. Aplauze. A mai vorbit Take Ionescu 3/4 de oră asupra acţiunii sale la Londra. Apoi s-a ridicat şedinţa la ora 5, anunţându-se continuarea pe mâine.

— De la ora 7,20 la ora 8 3/4 seara la Rege. El nedumerit ce să facem cu insistenţele Austriei pentru apropierea noastră de bulgari şi pe de altă parte cu ofertele de alianţă ale sârbilor şi grecilor. Mie în secret: că ar vrea să meargă de jubileul Împăratului Wilhelm al II-lea (25 ani domnie) în iunie la Berlin (să se orienteze mai bine).

Marţi 14/27 mai. Sculat la ora 5, timp frumos; scriu pentru prima oară în anul acesta pe terasă. — Dimineaţa Theodor Rosetti, D. Ghica (de la Sofia) la mine, căruia îi spun situaţia cu Bulgaria, momentul lor de a ne oferi ceva pentru a rămânea neutri în posibilul lor conflict cu sârbii şi cu grecii. Va pleca peste 3 zile la post, până atunci să vadă pe Rege şi pe Kalinkov. — Şi baronul Fasciotti la mine, — De la ora 11 la ora 12 la Minister. — Între orele 2 1/2-6 1/2 la Senat. Lungă vorbire a lui I. Brătianu, liberalii vor vota moţiunea pentru primirea Protocolului de la Petersburg, încolo polemică în contra Guvernului „că a scăpat trenul". Răspunsul meu concentrat (de la ora 5 1/2 la ora 5,50): „Trenul României acum soseşte!". Ovaţii, aplauze. Citire plicticoasă a generalului Hârjeu despre însemnătatea strategică a Silistrei. — De la ora 7 la ora 7 3/4, Take Ionescu la mine, deprimat — probabil în fundul inimii, de succesele mele oratorii în Senat şi la Cameră şi de rolul lui mai efasat; mi-a spus că Istrati i-a raportat de la Theodor Rosetti că i-ar fi zis Marghiloman, că Take Ionescu ieri la Senat a vorbit prea mult de persoana sa proprie, că o notiţă din *Politique* arătată de chiar Marghiloman e jignitoare, etc. etc. şi că să ne gândim, dacă nu e mai bine să ne retragem, că nici el, nici Regele (eu adaug: nici eu) nu avem un gând lămurit, ce atitudine să luăm de acum înainte în conflictul balcanic. L-am remontat iar şi va vorbi azi.

Miercuri 15/28 mai. Lucrat pe terasă, sculat la ora 5. Dimineaţa între orele 10 şi 11 1/4 la Marghiloman şi la Take Ionescu, ca să sfârşim astăzi la Senat şi să aplanez mica neînţelegere între Take Ionescu şi Marghiloman. — Între orele 11 1/2-1 la Rege. — De la ora 2 1/2 la ora 5 la Senat. Excelent discurs de 1 3/4 ore al lui Take Ionescu. (Introducerea: în România s-au plămădit mişcările pentru eliberarea popoarelor balcanice: Eteria de la 1821, plătită cu capul lui Tudor Vladimirescu, bulgaro-sârbii la 1868, interpelarea Stolojan 1883, acum albanezii, a căror primă biblie se tipăreşte acum la noi; apoi importante 2 scrisori de la Kiderlen-Wächter către Take Ionescu din iunie şi din noiembrie 1912). Sabba Ştefănescu în şedinţă publică a citit moţiunea (adusă şi formulată de mine). Dr. Tomescu (ginerele lui dr. Şuţu) s-a făcut de râs încercând să vorbească de o amânare, I. Brătianu a citit scurtele rezerve cu care votează partidul său moţiunea — apoi de la ora 5 s-a votat cu apel nominal moţiunea, care autorizează Guvernul să pună în lucrare Protocolul de la Petersburg cu data de 26 aprilie 1913 *(stil vechi)*, cu 77 voturi pentru şi 9 contra. Au votat contra: 1) Victor Miclescu, cumnatul lui Jonny Carp; 2) Negulescu; 3) Pariano; 4) Şoimescu; 5) Stolojan; 6) Stroici, 7) Suditu, 8) Dr. Tomescu, 9) Volenti. Toţi liberalii prezenţi: pentru Matei Cantacuzino plecat la Iaşi de aseară, tocmai ca să nu vorbească şi să nu voteze contra. Mari aplauze.

Joi 16/29 mai. Dormit întruna 6 ore, votul de ieri de la Senat mi-a fost adalina morală. Sculat la ora 5, lucrez pe terasă. — Dimineaţa Theodor Rosetti, v. Waldthausen, baronul Fasciotti. — De la ora 10 1/2 la ora 12 1/4 la Minister. — La ora 2 1/2 la Cameră. Discuţia Protocolului în şedinţă secretă.

În zece minute spun eu conţinutul Protocolului. Vorbeşte contra mea Mişu Seulescu (prost); pentru Protocol (prea lung), Comşa; contra Protocolului, cu gesturi isterice şi contra Regelui, Jean Miclescu. Cer eu cuvântul (deşi fusesem hotărât să nu mai vorbesc) şi într-o cuvântare emoţionată de vreo 20 minute resping elucubraţiunile literare ale republicanului Jean Miclescu, cu amintiri de la Divanul ad-hoc: Unirea cu Domnul străin; că am fost contra detronării lui Cuza, că Regele Carol este continuatorul mişcării naţionale, a cărei primă înfăptuire a fost Cuza şi că C. A. Rosetti, republicanul de mai înainte, la proclamarea lui Carol I ca Rege a zis că s-a încoronat şi viaţa sa. „Ar fi o insultă adusă părinţilor noştri şi întregii mişcări naţionale de la 1857 încoace, dacă aş zice un cuvânt mai mult pentru a respinge vorbele d-lui Miclescu". Entuziasm în Cameră, mă sărută Mişu Cantacuzino, Apostolescu, etc., etc.

— La ora 6 la Schebeko. Din ordinul lui Sazonov vrea să ştie cum ne raportăm faţă de duşmănia, care izbucneşte între aliaţii balcanici. I-am răspuns că ne fac curte, dar că eu am *amânat* orice discuţie nouă cu ei, până după votul Parlamentului nostru asupra Protocolului din Petersburg. El sfătuieşte neutralitatea: dacă e să mai luăm ceva de la bulgari, mai bine mai târziu, cu război (ocazia va veni fiindcă ei vor rămânea răniţi de pierderea Silistrei) decât acum diplomaticeşte, ca preţ silit, plătit pentru un eventual ajutor al nostru. — Acasă la ora 7. Take Ionescu la mine: că vorbirea mea la Cameră, aplaudată frenetic şi de Stere, a fost profetică; azi la Cameră, I. Brătianu şi Stere l-au luat pe el la o parte, i-au spus că au semne sigure de *complotul militar* ce se urzeşte acum de Nicu Filipescu contra Regelui (cu maiorul Răşcanu, generalul Georgescu, generalul Deşliu, generalul Văleanu crede în Filipescu, etc., etc.); de urmărit cu încordată veghere. Am spus lui Take Ionescu să se înţeleagă chiar azi şi cu Alex. Marghiloman.

Vineri 17/30 mai. Dormit până la ora 4 1/2, sculat la ora 5, lucrez pe terasă. — Dimineaţa la mine Theodor Rosetti, v. Mach, prof. Antonescu, Mironescu şi S. Mehedinţi asupra atitudinii României în momentul actual al crizei balcanice după vederile d-nealor. — Apoi eu la Mişu Cantacuzino (să spun în secret cele comunicate de Take Ionescu, despre conspiraţia militară a lui Filipescu), apoi la Minister. Derussi nu vrea să meargă la Atena şi propune pe Pâcleanu de la Berna. — De la ora 2 1/4 la ora 7 1/2

(!!) şedinţă secretă a Camerei; vorbeşte numai Iorga; şi prost, cu scremeri de orator, Ionaş Grădişteanu. Eu cer şedinţă de noapte cu închiderea discuţiei, ca mâine să se voteze în şedinţă publică moţiunea despre Protocol; se primeşte. — De la ora 7 1/2 la ora 8 1/2 la mine acasă toţi miniştrii (fără N. Xenopol) despre închiderea Parlamentului mâine şi votare însă a legii cu legitimarea creditelor vechi şi acordarea celor noi. — Pe la ora 7 3/4 iată şi pe Sefa-bey, ea să se rectifice prin *Monitor* cuvintele rele zise de Take Ionescu în şedinţa secretă de miercuri a Senatului despre Turcia.

— În sfârşit pe la ora 9 mâncat ceva; cea mai obositoare zi. La şedinţa de noapte nu mă duc: colegii (gentili) mă vor înlocui.

Sâmbătă 18/31 mai. Sculat la ora 5; scriu pe terasă Mesajul de închiderea Parlamentului pe azi. — Dimineaţa la mine Fürstenberg, Kalinkov, v. Waldthausen („Germania nu ne sfătuieşte, să mergem împreună cu Serbia, deoarece astfel am intra în contradicţie cu Austria şi deci cu politica Triplei Alianţe"). — De la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege, Mesajul (aprobat de Rege şi trimis îndată jos lui Aurel Popescu, care îl aştepta, ca să pună să-l copieze în 2 exemplare). Vorbit de numirea lui Pâcleanu la Atena, Creţianu la Madrid, Filodor la Berna. — De la ora 2 1/2 la ora 6 1/2 la Cameră, se votează în şedinţă publică la început moţiunile pentru primirea Protocolului cu 127 voturi pentru, 17 voturi contra şi 2 abţineri. Ridiculă vorbire contra (ca să-şi motiveze votul) I. Florescu, takistul, ridiculă citire contra Virgil Arion; acesta şi dr. Gianni îşi dau demisia din Cameră în aplauzele şi râsetele Camerei. Se votează legi restante, etc.

— În camera miniştrilor la Parlament vorbesc eu cu Paul Greceanu, Nicu Ghica (Bacău, cumnatul generalului Mavrocordat), Barbu Catargiu şi George Ştirbei despre organizarea Partidului Conservator: 1) Primirea demisiei P. Carp, 2) un comitet conducător: Eu, Jean Lahovari, Marghiloman, Arion şi Mişu Cantacuzino, 3) Statute şi alt local, 4) Programă conservatoare, 5) înţelegere cu Take Ionescu, şi şefia lui după fuziune, dacă primeşte programul şi se curăţă de Bădărău.

— Au votat la Cameră contra Protocolului: Virgil Arion, Chircu, Deşliu, Fleva, I. Florescu, Dr. Gianni, D. Greceanu, N. Iorga, Emil Djuvara, Meissner şi I. Miclescu, Pizani, Protopopescu-Pake, Mihail Vlădescu, I. Grădişteanu. Abţinuţi: Iuniu Lecca şi Popp Mihail. Pentru: George Ştirbei, C. Bacalbaşa; Mişu Seulescu s-a absentat. — La Senat şi Cameră şedinţe de noapte, la sfârşitul cărora Marghiloman şi Take Ionescu au citit Mesajul pentru închiderea sesiunii.

Duminică 19 mai/1 iunie. Azi linişte, dar dimineaţa baronul Fasciotti şi apoi Milan Hodza de la Pesta, redactorul şi conducătorul slovacilor, în relaţii cu Arhiducele Moştenitor Franz Ferdinand.

Luni, 20 mai/2 iunie. De la ora 10 la ora 12 Consiliu de Miniştri la Interne. Cele 3 comisii mixte pentru executarea Protocolului Petersburg la delimitarea Silistrei, după propunerea mea: Neniţescu, colonelul Christescu şi (propunerea Marghiloman şi Take Ionescu) generalul Culcer. La despăgubirea caselor, după propunerea mea: Paul Greceanu, takistul Cincu şi (propunerea Take Ionescu) Mironescu, de la Şcoala de poduri şi şosele. La zona opririi fortificaţiilor bulgăreşti, după propunerea diferiţilor miniştri: Al. Em. Lahovari de la Paris, generalii Culcer şi Zottu, coloneii Christescu şi Iliescu. La această şi la cea dintâi comisie ataşat şi maiorul Dabija, ataşatul nostru militar de la Sofia.

— De la ora 12 la ora 1 la mine acasă, consfătuire cu Marghiloman, Arion şi Mişu Cantacuzino asupra organizării partidului şi situaţiei externe. Mişu Cantacuzino şi Arion prea slabi faţă de Nicu Filipescu şi Dimitrie Greceanu. — Eu la ora 3 la Minister; la ora 4 ministrul grec, cu noua întrebare despre alianţă — l-am mai amânat cu răspunsul. — Între orele 4 şi 5 eu la Paul Greceanu şi la Şcoala de poduri şi şosele, unde Mironescu absent, dar i-am telefonat la moşia Cornii Zorilor (distr. Ilfov); amândoi primesc să facă parte din comisia pentru casele din Silistra. — La ora 7 primul procuror Budişteanu la mine, să-mi spună bătaia de azi la Palatul Justiţiei, organizată de Mihai Negruzzi (maiorul demisionat) cu 3 fraţi Sturdza contra takistului deputat şi avocat Stelian Popescu. (Articolul lui M. Negruzzi, „Un om prea mult"). — Marghiloman mi-a arătat o scrisoare a preotului catolic din Sabaoni, Graţiani, de la 22 mai 1913, prin care zice că arhiepiscopul Camilli din Iaşi trădează cauza română (să vorbesc cu arhiepiscopul Netzhammer) ungurilor, pe bani, de când a fugit în America anul trecut „administratorul bunurilor episcopeşti" defraudând 100.000 lei, ce trebuie să-i restituie Camilli. Interviurile lui şi vizitele în Oradea Mare la unguri şovinişti. Introduce acum popi unguri fanatici printre ciangăi. Scrisoarea e către Mihali.

Marţi 21 mai/3 iunie. Sculat la ora 5; lucrez pe terasă. — Dimineaţa la mine Prinţul Fürstenberg şi Theodor Rosetti, apoi eu între orele 11¼-11¾ la Capela şi Legaţia greceşti: *Te Deum* pentru Sf. Constantin, onomastica actualului Rege al Greciei şi apoi felicitări cu un pahar de şampanie şi sandwiciuri. — De la ora 12 la ora 1½ la Rege; îl sfătuiesc să nu meargă la Berlin, din cauza oboselii; Regele mulţumit să nu meargă. — Depeşă de la Pâcleanu că nu poate primi Atena; prin urmare voi recomanda Regelui pe Filodor.

Miercuri 22 mai/4 iunie. Tot timp frumos. Dictez nevestei mele circulară către Legaţiile noastre la cele 6 Mari Puteri: că, dacă între aliaţii balcanici izbucneşte conflict armat, România nu va putea păstra rezerva

de până acum. — La ora 10 la ministrul grec, ca să ceară agrementul pentru Filodor, apoi lucrare la Minister. — De la ora 2 1/2 la ora 4 1/2, pe prea mare căldură, la Academie, unde discursul de primire Delavrancea şi răspunsul Jacques Negruzzi; prezidează Prinţul Ferdinand, alături de el Prinţul Carol. — De la ora 4 3/4 la ora 6 3/4 lucrare intensivă la Minister; numirea comisiilor pentru aplicarea Protocolului de la Petersburg. Vine şi Schebeko, după informaţii; dimineaţa a fost Ristici, cerând răspuns la propunerea de alianţă; l-am amânat. Mi-a dat amănunte despre întrevederea lui Pasici cu Gheşov, etc., etc.

Joi 23 mai/5 iunie. Sculat prea de dimineaţă şi obosit. *Multe* lucrări ministeriale pe terasă. — La ora 10 dimineaţa, Constantin Mironescu, directorul Şcolii de poduri şi şosele la mine, încântat de numirea sa în comisia pentru despăgubirile silistriene. — Curios că şi Mişu şi Griguţă Cantacuzino au lipsit de la votul Camerei pentru Protocolul Petersburg, sub diferite motive de explicare. — Excesiv de cald. — De la ora 12 la ora 1 1/2, la Rege. I-am citit nota mea circulară către Legaţiile noastre pe lângă cele 6 Mari Puteri, că România execută Protocolul de la Petersburg, deşi nu e deplin mulţumitor; dar că, dacă izbucneşte conflict între aliaţii balcanici — România nu va putea păstra rezerva de până acuma. — Am trimis-o apoi lui Filitti, care a scos cele 6 copii, mi le-a adus la ora 6 1/2 spre semnare şi le-am expediat chiar azi. — Între orele 6-7 1/2 dimineaţa Neniţescu la mine şi C. Mironescu, comisari ai execuţiei Protocolului.

Vineri 24 mai/6 iunie. Sculat la ora 6, afară deja +16°R., la ora aceasta. — De la ora 11 la ora 12 la mine acasă I. Lahovari, Gr. Cantacuzino; foştii miniştri Neniţescu şi Delavrancea, miniştrii Marghiloman, Arion şi M. Cantacuzino. Hotărât convocarea Comitetului Central pe miercuri ora 10 dimineaţa, la I. Lahovari acasă, căruia să-i propunem primirea demisiei lui Carp şi în locul lui o conducere a partidului printr-un Comitet. Asupra compunerii acestuia, I. Lahovari propune să fie prezidiul Clubului Bucureşti, adică el şi vicepreziden̦ii Mişu Cantacuzino şi C. Olănescu, iar dacă acesta demisionează, se va alege alt vicepreziden̦t. Contra acestei (prea transparente) ambiţii, Marghiloman întâmpină că e mai bună ideea Maiorescu: ca să fie Comitetul compus din actualii 4 miniştri conservatori, plus I. Lahovari, de drept, ca prezident al Clubului central, şi acest Comitet să fie provizoriu. Contra vorbei „provizoriu" mă ridic eu, zicând că asta ar însemna că adevăratul şef va fi Take Ionescu; prin urmare noul Comitet să treacă drept formă permanentă, până se va găsi altceva. Se primeşte. Camera să nu primească (se mai hotărăşte) demisiile Carp, N. Filipescu, Virgil Arion, dr. Gianni. Să nu fie îndepărtat prefectul de Putna, Ienibace, nici prefectul de poliţie Iaşi, Stoja. Dar Mişu Cantacuzino admite cu Take

Ionescu să depărteze pe I. Sturdza şeful de cabinet al prefectului de Ilfov, pentru participarea la agresiunea lui Mihai Negruzzi contra lui Stelian Popescu. — La ora 12,25, sunt eu cu toţi miniştrii la Gara de Nord. Plecarea Curţii la Constanţa. — De la ora 4 la ora 6 1/2 Consiliu de Miniştri la Interne.

Sâmbătă 25 mai/7 iunie. Tot cald, trezit la ora 4, sculat la ora 5, tot ceva obosit de căldură. Răspund cu data de ieri.

„Excelenţei Sale dl. baron Garffier d'Hestroy
Ministerul Afacerilor Externe
Bruxelles

Domnule Ministru, vă mulţumesc călduros pentru scrisoarea dvs. atât de amabilă şi plină de sentimente prieteneşti faţă de România.

Am fost cu atât mai impresionat, cu cât succesul relativ al eforturilor mele a fost umbrit de atitudinea unora din prietenii noştri politici.

Excelenţa Voastră, care cunoaşte ţara noastră, a putut să-şi dea bine seama ce avea să însemne pentru Partidul Conservator tendinţele războinice şi atacurile la adresa unor personaje atât de importante ca d-nii Carp şi Filipescu. Dar se pare că politica nu ţine cont de prietenie şi acesta nu este unul din cele mai mici sacrificii pe care ea le impune oamenilor de Stat, mari şi mici.

Vă rog să primiţi, d-le Ministru, împreună cu mulţumirile mele repetate, asigurarea sentimentelor mele pline de devotament.

T. Maiorescu"

— De la ora 10 la ora 12 1/2 lucrat la Externe, unde vine şi Schebeko. — La ora 1 Take Ionescu la mine acasă; pesimist în privinţa fuziunii sale cu conservatorii, fiindcă toţi cantacuziniştii se vor împăca iar cu N. Filipescu, după retragerea Ministerului. — Eu îndată după dejun la Academie, pentru a vota prezidenţia lui dr. Istrati. Am mai votat şi pe vicepreziden ţii J. Negruzzi, D. Onciul, Mrazek. — La ora 4 Fasciotti la mine, la ora 4 1/2 Blondel, aproape restabilit de leşinul său (pneumonie? apoplexie?). — De la ora 6 1/4 la ora 7 3/4 lucrat acasă cu Tresnea-Grecianu.

Duminică 26 mai/8 iunie. Sculat la ora 5. Cer acoperit; la ora 6 dimineaţa +14°R.; scris pe terasă.

— La ora 9 1/2 dimineaţa Waldthausen la mine acasă, cu *minciuna* răspândită de San-Giuliano, că noi am primi ca macedo-românii din Pind să ajungă sub greci, contra altor concesiuni ce ni le-ar face grecii în pretinsele tratări ce le-am avea cu ei. Tot aşa venise ieri la Minister Schebeko, cu minciuna (răspândită de bulgari), că noi facem oferte bulgarilor şi că suntem în tratări cu ei! Am dezminţit, fireşte, amândouă aceste născo-

ciri. — La ora 10 dimineaţa, îndată după Waldthausen, ministrul grec Papadiamantopulos la mine acasă. Îmi spune că agrementul pentru Filodor la Atena întârzie ceva, fiindcă Regele Constantin nu e la Atena, ci la Salonic; apoi insistă să intrăm în vorbă despre alianţa cu Grecia, ne-o propune formal, în contra prea marii expansiuni a Bulgariei, alianţă care am putea-o forma împreună şi cu Turcia şi despre care am putea informa dintre toate Marile Puteri pe Rusia. I-am răspuns că despre Turcia nu se ştie încă dacă regimul ei actual se va putea menţine, iar cât pentru alianţă, să-mi mai îngăduie câtva timp înainte de a-i da un răspuns. Vreau mai întâi să văd dacă nu se înţeleg aliaţii balcanici, ei între ei, fără alte combinaţii. — Am stat toată ziua acasă; numai la ora 5 1/2 o vizită de răspuns la nou alesul prezident al Academiei, dr. Istrati.

Luni 27 mai/9 iunie. Sculat la ora 5, apoi pe terasă. Revăd enormele liste de propuneri ministeriale pentru decoraţiile de la 10 Mai. — De la ora 10 1/2 la ora 12 1/2 la Minister, de la ora 4 1/2 la ora 6 1/2 lucrat acasă cu Tresnea-Grecianu, de la ora 4 la ora 5 cu Creţianu. — Dimineaţa la ora 9 1/2 Prinţul Fürstenberg la mine; îi spun că nu tratez cu grecii, i-am amânat, şi-l previn că, dacă bulgarii nu vor executa împreună cu noi delimitarea celor „aproximativ 3 kilometri de la periferia Silistrei" cu posibilul recurs la un supra-arbitru european în timpul prevăzut de Protocol (acum, numai 2 luni), noi ocupăm terenul cedat, milităreşte.

Marţi 28 mai/10 iunie. La ora 9 deja 17°R. — La ora 10 la mine acasă Marghiloman, C. C. Arion, M. Cantacuzino şi Neniţescu. Discuţie asupra creditelor rămase a se vota în sesiunea iunie. — De la ora 3 1/2 la ora 7 1/2 la Minister, primirea diplomatică. Înapoiez cu amabilităţi, dar şi înghit — două note de nepotrivite întrebări asupra unor expulzări Prinţului Fürstenberg şi lui Schebeko. Refuz lui Waldthausen de a oferi pe sub mână vreo despăgubire lui Ramp de la München, care pretinde că a dat faliment, fiindcă l-a oprit procurorul de la Focşani de a pleca câteva zile, din cauza unei *bănuieli* corecţionale (Dr. Stern îi împinge!).

— De la ora 10 până la ora 11/4 adunarea Comitetului Central conservator la preşedintele Clubului I. Lahovari acasă. Lungi discuţii; de la ora 2 vorbit Virgil Arion de 3 ori, Pangrati, de 2 ori Mihail Vlădescu, o dată Antonescu, iar excitat Ion Miclescu etc. În sfârşit s-a votat: 1) Primirea demisiei de şef a lui P. P. Carp. Pentru primirea demisiei 15: I. Lahovari, Jacques Negruzzi, Grig. Cantacuzino, Delavrancea, Neniţescu, Rahtivanu, Paul Greceanu, Matache Dobrescu, Emil Lahovari, M. Seulescu, M. Vlădescu, cei 4 miniştri conservatori. Au votat contra: Virgil Arion, Pangrati şi Şoimescu. S-au abţinut: I. Miclescu, Al. Cantacuzino-Paşcanu şi Emanoil Antonescu. Apoi s-a votat (contra Virgil Arion şi cu

abţinerea lui I. Miclescu, Şoimescu şi Pangrati) delegarea celor 4 miniştri de a reprezenta Partidul Conservator până la altă hotărâre. I. Lahovari n-a vroit să facă parte ca al cincilea din acest Comitet delegat pentru conducerea partidului.

— De la ora 4 la ora 6 1/2 Consiliu de Miniştri la Interne. Credite şi vapor pentru cele 3 comisii întru aplicarea Protocolului de la Petersburg.

Joi 30 mai/12 iunie. Trezit la ora 5, termometru +13°R. Scriu pe terasă. — Dimineaţa de la ora 10 1/2 la ora 12 1/2 şi după dejun între orele 4-6 3/4 la Minister, vin acolo Waldthausen, Blondel şi Schebeko. România a câştigat prin atitudinea noastră în criza balcanică, miniştrii străini se adresează la noi ca la o autoritate, pentru a contribui să împiedicăm izbucnirea războiului între aliaţii balcanici... — A mai fost la Minister la mine Mişu Cantacuzino, afectat de campania *Adevărului* contra Cantacuziniştilor, în chestiunea şantajului pentru care e arestat Bogdan-Piteşti, cumpărătorul ziarului *Seara* de la Griguţă Cantacuzino.

Vineri 31 mai/13 iunie. La ora 6 1/2 dimineaţa R. +13 1/2°. — Dimineaţa între orele 9 1/4-10 Prinţul Fürstenberg, foarte „erregt" de un articol din *Minerva* lui Griguţă Cantacuzino, care spune că Regele i-a zis lui Fürstenberg că România are interese contrare cu Austria în privinţa Serbiei şi Bulgariei; Fürstenberg presupune legături între *Minerva* şi Mişu Cantacuzino, prin urmare Guvern. L-am mai calmat (nu de tot), prin comunicat oficios care va apărea astăzi în *Conservatorul.* — Lucrat la Minister şi de la ora 6 1/2 la ora 7 1/2 cu Tresnea-Grecianu acasă. La Minister îmi prezintă Waldthausen pe Oberbürger şi pe un Geheimrat Cristlieb din Regensburg.

— Seara la ora 9 3/4 Take Ionescu până la ora 10 3/4. Sosit tocmai din Constanţa, de la Rege. Regele era pe-aci pe-aci să ordone, dacă nu mobilizarea, cel puţin chemarea rezervelor la 3 corpuri de armată şi *vrea să se ştie* aceasta (dorinţă de popularitate), dar telegrama Ţarului către Regii Bulgariei şi Serbiei, cu reclamarea arbitrajului său, l-a făcut să renunţe, interpretând-o ca siguranţă de pace. De altminteri Regele declarând lui Take Ionescu (şi Take Ionescu mi-a confirmat-o prin scrisoare) că în tot conflictul balcanic Ministerul meu nu a comis nici o greşală.

Sâmbătă 1/14 iunie. Pe terasă, destul de răcoare. — La ora 10 1/2 la biserica evanghelică *Te-Deum*, pentru 25 ani de domnie a Împăratului Wilhelm al II-lea. Era şi toată Legaţia austro-ungară. — Apoi la Waldthausen acasă, şampanie, bufet rece. La ora 11 1/2, când stam tocmai în picioare înaintea mesei cu bufet, trei zguduituri de cutremur — credeam, întâi, că am eu ameţeală. — De la ora 4 la ora 5 Waldthausen la mine acasă, confuziile lui Iagow, secretarul de Stat din Berlin, în chestiunea

cuţo-vlahilor din Albania şi Grecia. — De la ora 5 la ora 7 1/2 Consiliu de Miniştri la Interne. — Plouă seara.

Duminică 2/15 iunie. *Rusalii.* Sculat la ora 6. Afară 10°R. după ploaia de aseară. Lucrat de la ora 9 1/2 la ora 12 acasă la mine, cu Tresnea-Grecianu, ultimele liste (vreo 16 de la Ministerul de Interne) pentru decoraţiile de 10 Mai, ca — de-abia acum — să le pot prezenta Regelui poimâine. — Plouă întruna, şi la ora 12 1/2 amiază termometrul stă numai pe la 10-12°R. — De la ora 4 la ora 4 1/2 Schebeko, neliniştit de ştirile din Belgrad şi Sofia, care par a primi cererea de arbitraj din telegrama Ţarului de la Moscova, numai cu rezerve, şi întrebând, ce facem noi — şi ce era ştirea despre chemarea rezervelor a 3 corpuri de armată. I-am răspuns că voiam să facem presiune pentru pace, dar acum contăm pe rezultatul telegramei Ţarului.

Luni 3/16 iunie. Afară senin, dar numai +8°R. Eu tot scriu pe terasă. — La ora 10 dimineaţa la mine acasă arhiepiscopul catolic Netzhammer, căruia îi comunic bănuiala (transmisă mie prin Marghiloman-Mihali) că arhiepiscopul din Iaşi Camilli lucrează cu bani ungureşti în sensul şovinismului maghiar la ungurii din districtul Roman. Netzhammer nu crede, deşi ştie pe Camilli zgârcit. — La ora 4, Al. Em. Lahovari de la Paris la mine; vorbă despre comisia româno-bulgară pentru delimitarea zonei demolării fortificaţiilor. — La ora 7,55 seara, la Gara de Nord: sosirea Regelui de la Constanţa. Prezenţi mai erau: Prinţul Ferdinand şi Prinţesa Maria cu copiii, iar dintre miniştri numai eu şi N. Xenopol. Ceilalţi în excursii de Rusalii.

Marţi 4/17 iunie. Senin şi rece; la ora 7 dimineaţa +9°R. — De la ora 10 la ora 11 1/4 la Minister, unde şi Al. Marghiloman, cu părerea de a schimba pe prefectul Peride din Vaslui, care nu recunoaşte conducerea cea nouă a Partidului Conservator. — De la ora 11 1/2 la ora 1 1/4 la Rege. *Hotărât mobilizarea şi ocuparea liniei Turtucaia-Balcic,* dacă izbucneşte război între aliaţii balcanici. Regele îmi spune că Iorga a cerut o audienţă de la Prinţul Ferdinand, cu indicarea scopului de a-i vorbi despre educaţia Prinţului Carol. Prinţul Ferdinand nu i-a acordat-o, punând să-i răspundă în scris că această educaţie priveşte exclusiv pe Rege. Acum Iorga a cerut audienţă la Rege, fără a indica scopul. — De la ora 3 1/2 la ora 7 1/2, primirea diplomatică la Externe.

Miercuri 5/18 iunie. Afară tot rece, pe la ora 10 iar începe să plouă. „Multă agitaţie astăzi devreme". — A plecat Filodor la Atena, depeşele cifrate se împart între Creţianu şi Iakovaki. — Coroana Clubului conservator la dezvelirea statuii lui Manolache Costache la Bârlad. — Interviu-

rile lui P. P. Carp în *Adevărul* comparate cu cele contrare de la noiembrie 1910 în *Neue Freie Presse* şi de la decembrie 1912 în *Tribuna* italianului Foa etc. etc. — Dimineaţă la ora 10 1/2 eu la Mişu Cantacuzino, hotărâm să se îndepărteze prefectul de la Vaslui, Peride, şi să se mute prefectul de poliţie din Iaşi, Stroja; apoi la Minister. — De la ora 4 1/2 la ora 7 p.m. la Ministerul de Externe o şedinţă a comisiilor pentru aplicarea Protocolului de la Petersburg. Toţi membrii faţă, plus miniştrii Al. Marghiloman, Take Ionescu şi generalul Hârjeu şi secretarii Vasiliu şi Dinu Arion, sub preziden̦a mea. Bună discuţie, ghimpos, susceptibil, fără tact, colonelul Christescu.

Joi 6/19 iunie. Senin, mai cald. Iar pe terasă. Dimineaţa între orele 10-12 1/2 la Minister. Acolo şi Mişu Cantacuzino cu casierul Clubului Conservator lt. col. Obedenaru, aducându-mi condica de înscriere a Clubului; 222 membri cu cotizaţie şi peste 1 000 „aderenţe" fără plată, bătăuşii lui Mendonide şi Şoimescu împinşi de Nicu Filipescu, *neprevăzuţi* în Statute. — După amiază între orele 3-4 3/4 la Al. Marghiloman, unde şi C. C. Arion şi Mişu Cantacuzino. Arion cu aere catonice contra fuziunii; fiindcă Bădărău dă toate comenzile la Lucrările Publice în regie, etc. C. Olănescu trimite circulări contra noii conduceri a partidului prin noi şi pentru reducerea lui Carp. Hotărâm să convocăm rând pe rând pe deputaţii şi senatorii conservatori la consfătuire pe la Marghiloman, Mişu Cantacuzino. Eu zic: numai nu la mine, căci eu nu mă pricep. — *Inpetto:* Să se sfârşească toată operaţia protocolului de la Petersburg, şi cu legiferarea noii graniţe, şi apoi — dacă va fi în definitiv pace între aliaţii balcanici — cedez puterea liberalilor, în linişte, şi pe la ianuarie mă duc tiptil, sub motiv de căutarea ochilor Anicuţei, în străinătate şi mă retrag tot aşa de tiptil din poli̦tică.

Vineri 7/20 iunie. Iar cald; la ora 7 dimineaţa +19°R. — Dimineaţa lucrat la Minister. Între orele 5-8 în automobil cu Gi (pentru ea prea obositor) prin Calea Griviţei, pe la Chitila, pe dinaintea frumoaselor 3 case ale lui Ioan Olte̦anu Dimitrescu(?) (biserica, şcoala şi casa preotului) la Gulieş (25 Km), apoi la stânga spre Joiţa peste Dâmboviţa, la Arenda, Bâcu, Chiajna, Militari, Cotroceni înapoi.

Sâmbătă 8/21 iunie. La ora 7 dimineaţa deja 16°R. — La ora 12 la Rege. — La ora 1 la Prinţul Fürstenberg, care îmi vorbeşte de candidatura Prinţului Wilhelm de Wied pentru Albania, cu susţinerea Austriei şi Italiei — şi apoi de întrebarea lui Danev, acum ministru-prezident în locul lui Gheşov, ce cere România de la bulgari, pentru a rămâne neutră în războiul lor cu sârbo-grecii şi de răspunsul evaziv al lui Ghica la Sofia, sfătuind

Fürstenberg să dăm un răspuns pozitiv. Îi zic că voi vorbi cu Regele, că de altminteri graniţa noastră normală ar fi Turtucaia-Balcic. Fürstenberg întâmpină că mai înainte ceream mai puţin. Fireşte, răspund eu, dacă ne-am fi înţeles acum 4 luni cu bulgarii, fără Europa. Dar azi, aşa ne impune situaţia.

— La ora 4 Marghiloman la mine, cu cererea casei Schenker de a trece arme pentru Bulgaria prin România. Impresie că trebuie să refuzăm.

Duminică 9/22 iunie. Tot foarte cald. — Dimineaţa Stavri Predescu (vrea funcţie sau deputăţie) şi Neniţescu (impresii de la primele întâlniri cu comisia bulgărească la Silistra). — Scrisoare de la Fürstenberg, cu supărare pentru un articol din *Universul* contra Austriei, atribuit de el lui Take Ionescu (sau mie??). E curioasă această nervozitate, poate voită, a ministrului austro-ungar. — Azi, mare banchet la Caracal, pentru Take Ionescu, fără tact; laudă Protocolul de la Petersburg toţi partizanii lui (şi Toma Cămărăşescu şi Pălţineanu), afară de T. Florescu.

Luni 10/23 iunie. Dimineaţa la ora 7 erau +17 1/2°R., dar peste zi ploaie cu fulgere. — De la ora 10 3/4 la ora 11 3/4 Take Ionescu la mine: Ionel Brătianu nu vrea să vină încă la Guvern, dar e îngrijorat de conspiraţii militare ce le-ar încerca N. Filipescu. — De la ora 3 3/4 la ora 6 la Al. Marghiloman, cu Mişu Cantacuzino, unde sunt câţiva deputaţi şi senatori conservatori, amici ai Guvernului, afară de Meissner, care cere împăcare cu Filipescu.

Marţi 11/24 iunie. Răcoare, după furtuna cu ploaie de aseară. — Depeşa mea despre mobilizarea României la caz de război între aliaţi, aprobată de Rege; trimisă lui Filaliti la Belgrad şi analoagă şi lui Ghica la Sofia. — De la ora 9 la ora 10 dimineaţa Fürstenberg la mine acasă, cam speriat de conversaţia sa cu Regele, ieri, între orele 6-7 1/2 seara, în care Regele i-a spus că, deşi acum Austria (aşa mi-a confirmat-o şi mie Fürstenberg) admite că la caz de război între aliaţii balcanici noi să ocupăm Turtucaia-Balcic pentru a păstra această linie definitiv, cu consimţământul ulterior al Bulgariei, el totuşi nu e mulţumit de atâta, ci vrea să şi atace direct pe bulgari, pentru a-i împiedica de a deveni prea puternici. Fürstenberg vede în aceasta o directă duşmănie contra Austriei şi încurajarea Serbiei la război. L-am mai liniştit, zicându-i că e posibil ca Regele să se mulţumească cu anexarea Turtucaia-Balcic, căci eu cred că nu e bine să ne întindem mai mult spre Balcani. — De la ora 10 1/2 la ora 12 la Minister; apoi de la ora 3 1/2 la ora 7 seara primirea diplomatică la Ministerul de Externe; au venit, pe rând, toţi 13 miniştrii străini.

Miercuri 12/25 iunie. Timp frumos şi mai răcoare, scris pe terasă. — Dimineaţa la Minister, unde şi Nestor Cincu de la comisiunea Silistrei. —

De la ora 11½ la ora 1 la Rege. — Între orele 4-7 la Marghiloman a doua întrunire a deputaţilor şi senatorilor conservatori; erau şi Matache Dobrescu (vorbit bine), Şoimescu, Mehedinţi, Paul Greceanu. Atacat pentru moţiunea de încredere de Savovici-Baranga, iar după explicările mele contra Carp şi N. Filipescu, aprobat. Erau de faţă şi C. C. Arion şi Mişu Cantacuzino.

Joi 13/26 iunie. Timp frumos, scriu pe terasă. — Pe la ora 10 dimineaţa, generalul Hârjeu la mine, indignat de ziarul *Dreptatea* al deputatului I. Protopopescu-Pake, care-l pune în legătură cu o pretinsă conspiraţie militară. Chibzuire despre un proces de presă contra ziarului. — De la ora 11 la ora 1 la Externe, unde Waldthausen, cu întrebări anodine despre cuţo-vlahi şi apoi Schebeko, ministrul Rusiei, cu importanta ştire din Petersburg, că Rusia consideră pe recalcitranţii bulgari gata să înceapă războiul contra sârbilor şi grecilor. Schebeko mă sfătuieşte, ca opinie personală a lui, să previn de îndată pe Danev la Sofia că în asemenea caz armata română va trece Dunărea şi va ocupa linia Turtucaia-Balcic, pentru a o anexa definitiv. Poate o asemenea ameninţare ar mai putea opri pe bulgari de la nebunia unui nou război şi în orice caz România ar juca rolul preponderent ce i se cuvine astăzi în Balcani. Va să zică, atât Austria cât şi Rusia admit să ocupăm graniţa noastră strategică. Ce deosebire de acum 6 luni! — De la ora 4 la ora 5 Marghiloman la mine; de la ora 5 la ora 5¾ eu la Take Ionescu şi apoi la Rege pe o jumătate de oră. Take Ionescu nu e de părere să telegrafiem la Sofia că în caz de război între aliaţii balcanici vom ocupa linia Turtucaia-Balcic, fiindcă ar avea aerul de mulţumire definitivă după înţelegerea cu Austria; ci să zicem simplu şi vag: „România va intra în acţiune". Am zis „bine", fiindcă tocmai aşa telegrafiasem alaltăieri lui Ghica la Sofia, fără a spune lui Take Ionescu. Şi Regele aprobă aşa, cere însă să mai repet depeşa lui Ghica şi să-i cer răspuns, ceea ce şi fac mergând la Filitti şi dictând noua depeşă lui Ghica.

Vineri 14/27 iunie. Dimineaţa, Blondel şi Fasciotti la mine acasă. (Blondel dorind de pe acum mobilizarea noastră, nu admiţând-o numai în ziua declarării războiului între bulgari şi sârbi). — Schebeko la Minister (el contra Macedonia autonomă, care ar fi numai prada Bulgariei). — De la ora 4 la ora 7 la Mişu Cantacuzino cu cei 4 miniştri şi vreo 12 deputaţi şi senatori. Bună explicare a noastră cu Fortunescu, Nicu Filitti etc.

Sâmbătă 15/28 iunie. Dimineaţa, Fürstenberg, apoi Waldthausen, Kalinkov, generalul Hârjeu. — Între orele 10-11 la Minister. — Între orele 11¼-1 la Rege. Îmi arată un fel de memoriu (o coală scrisă pe cele 4 pagini) asupra politicii externe, dat lui de I. I. C. Brătianu: 1) Acută acţiu-

ne; 2) Nu tolerare a deranjării *echilibrului* în Balcani prin strivirea Serbiei şi o prea mare Bulgarie; 3) Pe cât se poate, să rămânem în acord cu Tripla-Alianţă. I-am combătut la Rege ideea *echilibrului;* echilibru nu e între Bulgaria şi Serbia, ci întrucât acestea urmează *diferitelor* Mari Puteri, prin urmare iar luptă între „Tripla-Alianţă" şi „Tripla-Antantă". Noi să afirmăm numai interesele noastre: a) o graniţă strategică, b) poate o Macedonie autonomă, ca siguranţă mai bună pentru cuţo-vlahi. — După amiază, Mişu Cantacuzino la mine (contra atacurilor aduse lui de *Adevărul,* takist??), apoi Schebeko (situaţia mai spre pace), D. Neniţescu (citindu-mi vorbirea sa într-o franţuzească mediocră la comisia mixtă silistreană, trecută pe vreo 8 pagini folio în proces-verbal!!), apoi prefectul poliţiei Moruzi, că pretinsa mişcare ofiţerească de răzvrătire vine de la mica întrunire a unor ofiţeri *pensionari în rezervă* la Ploieşti, aşadar fără efect practic.

Duminică 16/29 iunie. Mergerea noastră la Sinaia se tot amână, din cauza nehotărârii balcanice. — Dimineaţa între orele 9-10½ Prinţul Fürstenberg la mine: „Ausgeglichen", iar ne pricepem şi ne admitem. — De la ora 10¾ la ora 11½, eu la Take Ionescu, pentru chestiunea macedoneană şi contra *Adevărului,* cu atacurile lui în contra lui Mişu Cantacuzino. — Între orele 4-5¾ p.m. în automobil cu Gi prin Dudeşti, Pulberăria Statului, Căţelu, sărăcăciosul, Leordeni (după „Ochiul Boului", lac aproape secat), Popeşti-Conduratu pe la Bellu (cimitir) înapoi. Frumoasă şi interesantă plimbare.

Luni 17/30 iunie. Dimineaţa, pe la ora 9½, iar Prinţul Fürstenberg, cu laude pentru mine — fiindcă nu m-am lăsat să fiu împins la mobilizare prin „bluful" lui Blondel — şi Schebeko despre pericolul de război între bulgari şi greci. — După amiază, Mişu Cantacuzino la mine, ca să afle despre cele externe (fiindcă a venit N. Filipescu şi ca să-i poată spune??). Când era el aici, vizita celor 3 marinari germani de la „Lorelèy" (micul inteligentul Korvetten, căpitan v. Arnim, zveltul Prinţ von Hessen (Hoheit) şi dr. Mayr. Arnim, cu „Loreley" a dus pe ex-Sultanul Abdul-Hamid de la Salonic la Constantinopol, acum câteva luni. Lui i-a vorbit pentru prima oară ex-Sultanul franţuzeşte; până atunci, în toată domnia lui, numai prin dragoman comunicase. — Seara, descifrează nevastă-mea cu Iacovaki depeşe din Belgrad şi Sofia despre luptele începute duminică noaptea spre luni şi continuate luni, între bulgari, sârbi şi greci.

Marţi 18 iunie/1 iulie. Vânt rece. — Dimineaţa, generalul Hârjeu la mine şi apoi de la Rege, că numai C. F. să fie vagoanele disponibile (fără a descărca marfa din ele, ci numai iute la destinaţie). — La C. C. Arion de la ora 10½ la ora 11½ cu deputaţii şi senatorii conservatori din Oltenia

şi noi 4 miniştri. Am vorbit eu contra vorbirii fostului prefect de Craiova, maiorul Gârleşteanu. Ştirbei zicând că nu e contra noastră. — Apoi la Rege, care a dat alaltăieri lui I. Brătianu o audienţă de 3 ore; Brătianu vrea să intre în Minister, dacă va fi război; Ministerul „naţional". — Între orele 3-8, la mine acasă (primirea diplomatică la Externe fusese amânată, din cauza posibilei plecări la Sinaia) Schebeko; Papadiamantopulos (cu notificarea că bulgarii au început războiul şi că ei, grecii, au determinat batalionul bulgar, de la Salonic să depună armele"; baronul Fasciotti; von Waldthausen (care-mi comunică „strict confidenţial", că ministrul de externe grec, Convonastas, a comunicat Guvernului german, că în vreo 3 zile are să fie bătălia decisivă între greci şi bulgari la Kilkitsch(?) şi că Guvernul german să ne îndemne pe noi a ataca pe bulgari. Guvernul german însă se mărgineşte a ne spune aceasta, fără a da sfat); Prinţul Fürstenberg, cu vorba importantă, că, deoarece eu am cerut prin Ghica la Sofia, ca Danev, dacă vrea ceva de la România, să facă propunerea şi oferta sa „într-un mod precis şi obligatoriu", iar Danev a zis că el voia să propună, dar Ghica s-a derobat — acum Danev sau să trimită pe Sarafov la Bucureşti să se înţeleagă cu mine, sau să însărcineze pe Austria să intermedieze aceste tratări dintre noi, eu fiind dispus a le începe. Fürstenberg a adăugat: „Acum Danev va fi nevoit să dea cărţile pe faţă". — C. C. Arion îmi spune că s-a întâlnit azi cu Nicu Filipescu: alianţă cu sârbii contra bulgarilor etc., etc. — La ora 7 3/4 seara Ristici, lăsându-mi o notă a lui Pasici, tradusă. — Pe la ora 8 seara Take Ionescu, după multă vorbă cu Brătianu: că acesta vrea acum de la început Minister naţional sub Kalinderu, militar ministru de război, ei (liberalii) 4 portofolii, şi cele 2 ramuri conservatoare împreună 4; că Take Ionescu şi-ar închipui el cu Dissescu, iar la noi eu cu Marghiloman, dar că Regele i-ar fi spus lui acum vreo 5 zile, că I. Kalinderu e cam ramolit. Eu răspund că nu fac nici o dificultate şi nu am nici o pretenţie personală. — Seara apoi vorbă cu nevastă-mea, cu speranţa, în sfârşit, de retragere totală a mea din politică.

Miercuri 19 iunie/2 iulie. Dimineaţa la mine Al. Marghiloman şi apoi Take Ionescu. Acesta vrea îndată mobilizarea, eu mai vreau ceva aşteptare până la siguranţa războiului continuat. Convenim să adresez depeşe urgente la Legaţia noastră din Sofia, la cele din Belgrad şi Atena, dacă — abstracţie făcând de declarare formală — aceste 3 Guverne consideră războiul în fapt început şi menit a se continua. — De la ora 11 la ora 12 1/2, la Minister. — După amiază, Mişu Cantacuzino şi de 2 ori Al. Marghiloman la mine. — Ediţie specială de la *Adevărul* de pe la ora 2, că Take Ionescu vrea îndată mobilizarea şi că eu, Marghiloman şi Mişu Cantacuzino nu voim. Take Ionescu vrând şi „Minister naţional", cu Kalin-

deru. Scrisoare de la Take Ionescu către mine (comunicată de mine şi lui Marghiloman, după dorinţa lui Take Ionescu), în care spune că e „furios" în contra „întortochierii" şi că a înjurat pe ziarist. — De la ora 6 la ora 7 1/4 la Rege. Despre situaţie. Eu: că nu e încă sigur războiul, dar că noi, odată mobilizând, suntem acum liberi şi în drept să atacăm pe bulgari direct. Regele vorbind de prezidenţia lui Kalinderu (pe care îl primeşte azi îndată după mine) ca imposibilă: „el nu ar accepta, chiar dacă Regele l-ar ruga în acest sens"; că Take Ionescu e fricos; că îl va mai întări el; că regretă că Brătianu şi Take Ionescu pun chestiuni personale în acest moment pe tapet; că generalul Averescu, care a preparat tot planul contra bulgarilor, ar demisiona, dacă vine I. Brătianu la Minister. — Seara, manifestaţie de vreo 300 derbedei; simpatie pentru sârbi, ostilitate contra Austro-Ungariei şi Bulgariei.

Joi 20 iunie/3 iulie. Sculat la ora 5. Depeşe de peste noapte mai curând război, deşi încă în doi peri. Curioasă depeşa „secretă" de la Berlin, că Germania a refuzat Austriei să apese asupra noastră în sensul politicii ei de înţelegere cu Bulgaria şi că ne lasă la libera noastră hotărâre. Am scris Regelui, la ora 9 dimineaţa:

„Alăturatele telegrame, primite azi-noapte, deşi nu au toată preciziunea cerută, îndeamnă pe subscrisul să supună Majestăţii Sale Regelui părerea de a ordona chiar astăzi mobilizarea armatei,

T. Maiorescu"

Îmi răspunde Regele la ora 10 dimineaţa afirmativ şi să vin la ora 12 în audienţă. — Telefonez prefectului poliţiei şi lui Take Ionescu, că am propus mobilizarea. — La mine, Neniţescu şi Delavrancea încântaţi. — Eu 1/2 oră la Minister, apoi la ora 12 la Rege, unde găsesc încă pe Prinţul Ferdinand şi generalii Hârjeu şi Averescu. Se iscăleşte de Rege decretul de mobilizare. Rămân singur cu Regele, îi arăt depeşa circulară către Legaţiile noastre din străinătate anunţând simplu mobilizarea noastră, ca urmare a circulării mele de la mai despre eventuala ieşire din rezervă. Vorbim despre posibila formare a unui Minister naţional. — La ora 3 Take Ionescu şi Bădărău la mine; acesta din urmă scrie scurtul text al unui afiş poliţienesc anunţând mobilizarea şi liniştind publicul excitat de agenţii liberali şi filipescani cu vorba că înşelăm lumea. — Apoi ministrul bulgar Kalinkov, speriat pentru siguranţa lui personală — l-am liniştit. — Apoi Schebeko; îi citesc depeşa lui Ghica despre criza ministerială din Sofia (Minister militar Petcov?). — Eu la Blondel şi la 5 1/2 la Consiliu, unde şi prefectul de poliţie Moruzi, că derbedeii zic că e înşelare, că vrem să mobilizăm de abia la 22 iunie (cum stă în decret, prin pedanteria lui Hârjeu) şi în interval să ne înţelegem cu bulgarii prin Austro-Ungaria. Insist

pe lângă recalcitrantul Hârjeu, să şteargă din decret superflua indicare a zilei de 22 iunie. Chemăm pe generalul Averescu, care e îndată de părerea mea. Mă roagă Take Ionescu să mă duc la Rege, să schimbe el însuşi în acest sens decretul deja iscălit de el. Mă duc aşa cum sunt. Regele schimbă fireşte îndată, cu mâna sa proprie, decretul, în sensul dorit de noi. Pe când sunt la Rege, se aud strigăte din mulţimea aglomerată de câteva minute înaintea Palatului, strigăte de: „Să trăiască!" Plec cu decretul modificat, pe la ora 6 1/4 de la Palat; cu greu pot trece cu automobilul prin mulţime, mai ales când trăsuri şi automobile dinaintea Fundaţiei „Carol" îmi închid drumul spre Consiliul de Miniştri, dar mulţimea strigă: „Să trăiască domnul Maiorescu!" şi tineri se suie pe scara automobilului şi eu le arăt vesel decretul de mobilizare! Noi urale! Aşa ajung în Consiliu şi povestesc colegilor noua mea popularitate! — Scurtă convorbire aparte cu N. Xenopol despre Take Ionescu. Xenopol recunoaşte că Take Ionescu e prea „impresionabil" (fricos) şi că ei l-au mutat astăzi de la Hotel Capşa la locuinţa lui Căpităneanu din Calea Dorobanţilor. — Acasă la mine Prinţul Fürstenberg, cam plouat, căutând ştiri şi vorbind glumeţ de pancartele afişate cu „Jos perfida Austrie!". — În curte la noi, vreo 20 de poliţişti, de prisos postaţi spre paza mea. Publicul însă mă aclamă cu urale, deşi au fost şi derbedei liberali şi filipescani care ar fi vrut să ne răstoarne şi care mai pe urmă s-au dus cu manifestări la Brătianu şi la Filipescu. Poate şi poliţia, pentru ca Moruzi să mai stoarcă bani de la ministrul de finanţe Marghiloman, exagerează mişcarea adversă nouă, văzând şi frica lui Take Ionescu şi dorinţa lui de intrare a liberalilor în Ministerul nostru, pentru a-şi vedea el răspunderea împărţită.

Vineri 21 iunie/4 iulie. Iacovaki şi Creţianu descifrează pe capete depeşele de peste noapte. — Dis-de-dimineaţă la mine Prinţul Fürstenberg, apoi Waldthausen, Fasciotti, Marghiloman şi Take Ionescu. — Apoi eu la Minister şi între orele 12 1/2-1 1/2 la Rege. Tot vorba despre Ministerul „naţional" cu liberalii, dar încă fără nici o precizie din partea Regelui. — După dejun, între orele 4-6, ultima consfătuire cu vreo 12 parlamentari conservatori la Mişu Cantacuzino — greţoasă vorbire a lui Berceanu de la Brăila (filipescan); erau şi dr. Bărdescu şi M. Vlădescu de faţă. Eu am plecat la ora 6, Marghiloman plecase mai înainte, au rămas C. C. Arion şi Mişu Cantacuzino cu ei. Cantacuzino aparte către mine, furios contra lui Take Ionescu (că ar trebui „împuşcat", fiindcă vrea introducerea liberalilor în Minister). — Acasă la mine Schebeko, şi intimidatul Kalinkov. — Pe la ora 8 seara şi Griguţă Cantacuzino, îngrijorat pentru conservatori.

Sâmbătă 22 iunie/5 iulie. Dormit numai 5 1/2 ore fără drogă; sculat pe gânduri; mai înseninat ca de obicei după vorba lui Gi între orele 6-8 di-

mineaţa. — Descifrare de depeşe. — Între orele 11-1 lucrare la Minister. — Între orele 3-6 Mişu Cantacuzino la mine, contra intrării liberalilor în Minister (eu zicând că Filipescu lucrează contra Ministerului nostru, de ciudă). — Apoi generalul Hârjeu cu D. Neniţescu; apoi şi Marghiloman; toţi împreună să cumpărăm de la turci 2 torpiloare şi 2 contratorpiloare. Depeşele mele (cifrate de la Iacovaki) lui C. Manu la Constantinopol. — Între orele 6-7 cu Gi în automobil un circuit Filaret-Văcăreşti-Calea Moşilor şi înapoi.

Duminică 23 iunie/6 iulie. Sculat la ora 6 1/2 după 6 1/2 ore de somn dar la ora 3 1/2 cu o pastilă de adalină. Descifrare de depeşe de Jacovaki. — Dimineaţa la mine şi peste zi Fürstenberg, Jackson, Papadiamandopolu. Au mai fost: adus de ministrul sârb Ristici, delegatul sârb de la conferinţa de pace din Londra, Pavlovici; apoi ruso-polonul Starjéwski, recomandat de Livia, fiica mea — antialcoolistă —; şi Schebeko; iar din ai noştri Neniţescu, C. C. Arion (cu frica pierderii portofoliului de ministru, la cazul formării unui Minister naţional cu liberalii), Take Ionescu, iar cu vorba necesităţii Ministerului cu I. Brătianu, la care el, Take Ionescu, se crede angajat, voind să mă sondeze pentru un Minister Kalinderu sau Brătianu, ca mai vechi ministru-prezident decât mine. Eu răspund că din partea mea nu e nici o piedică, fiind gata a mă retrage şi a susţine în Parlament noua formaţiune; dar eu nu pot lua parte la ea, decât cu aprobarea colegilor conservatori. — De la ora 11 1/2 la ora 12 3/4 la Rege. El foarte amabil şi „bonhomme". — La ora 7 cu nevastă-mea la Gara de Nord. Sosirea Reginei din Constanţa, aclamată.

Luni 24 iunie/7 iulie. Dormit mediocru, la ora 3 noaptea o pastilă adalină. De la ora 6 pe terasă, reîncep căldurile. — Multă vorbă cu Gi despre posibila cădere a Guvernului, în urma intimidării lui Take Ionescu şi a stăruinţelor lui să vină şi liberalii la Guvern „naţional", cum îl cer liberalii. — Dimineaţa la mine Griguţă Cantacuzino, cu frica căderii Ministerului din cauza lui Take Ionescu-Brătianu, cu pretextul Ministerului „naţional". — Apoi Paul Greceanu, gentil, mulţumind pentru „mare ofiţer Coroana" şi asigurând devotament conservator. — De la ora 10 la ora 12 1/2 la Minister. — Apoi acolo la ora 4 1/2 p.m., când au venit delegaţii greci pentru notificarea suirii pe Tron a Regelui Constantin, fostul ministru-prezident Teotoki, generalul Soutzo (şi mai târziu cartă de vizită acasă la mine, secretarul de legaţie Rangabè, întârziat de o „pană" la automobil, cum au venit toţi de la Predeal încoace, din cauza întreruperii trenurilor prin mobilizare). — Eu la ora 5 la Rege, ca să-i dau copia scrisorii Regelui Greciei; îmi arată pe harta ad-hoc planul secret de atac contra bulgarilor. — Acasă găsesc cărţile de vizită ale grecilor delegaţi şi depun şi eu îndată

cartă la Hotel Capşa, unde sunt găzduiţi de noi. — De la ora 8 la ora 10½ seara cină la Ministerul de Externe în onoarea delegaţilor greci, cu Legaţia greacă şi personalul Ministerului meu, cu doamne. Am luat cu Gi în automobil şi pe Lizette Bengescu.

Marţi 25 iunie/8 iulie. Dormit binişor fără drogă la ora 6 sculaţi amândoi, la ora 7 bem cafeaua pe terasă şi pe când Gi descifrează o telegramă de la Sofia, eu primesc pe baronul Fasciotti venit la această oră matinală, pentru a afla ştiri, şi a-mi spune admiraţia sa pentru seriozitatea decisivă cu care constată că a primit tot poporul situaţia războinică. El contra bulgarilor. — Apoi la mine Neniţescu, Marghiloman, C. C. Arion, cu vorbele takiste-liberale despre Minister naţional, ba cu Brătianu, ba cu generalii Culcer, Hârjeu, sau Zosima în frunte, şi alte bazaconii, — La ora 12 la Palat. Regele, în treacăt, că marţea viitoare va pleca la armată la Dunăre şi până atunci necesitatea unui Minister definitiv; hotărât, dar foarte prietenos cu mine, ca întotdeauna. Când mă suiam eu pe scară, se cobora Take Ionescu. — De la ora 12½ la ora 1 solemna recepţie în Sala Tronului a misiunii greceşti, apoi prin coridoare la Regină. La Rege erau şi Prinţii Ferdinand şi Carol; la Regina Prinţesele Maria şi Elisabeta — 3 generaţii! — La ora 4 p.m. la mine acasă, convorbire de o oră cu Teotoki. El propune alianţă sau cel puţin înţelegere de conlucrare militară. Pentru cea dintâi, răspund că nu se poate acum, fiind prea mare rămăşiţă de vechea duşmănie între cuţo-vlahi şi greci (şi acum multe simptome ale ei), dar că îmi pare indicată conlucrarea militară şi o voi propune Regelui. — Apoi la ora 5 Schebeko la mine, că a auzit de încercări de împăcare între bulgari şi noi; eu i-am răspuns: „Prea târziu!", el înţelegând că aşa e acum. — La ora 5½ Sefa-bey, cu vorbe de la Constantinopol că turcii deocamdată nu vor face nimic, aşteptând desfăşurarea evenimentelor. — La ora 8 dineul de gală la Palat pentru misiunea grecească. Toţi miniştrii, mulţi generali; fără doamne, afară de cele două doamne ale Curţii. Fără muzică, din cauza morţii Regelui grec precedent, dar la toastul Regelui (fără răspuns din partea lui Teotoki), tristul imn grecesc. După masă, cu Regele despre propunerea de conlucrare cu grecii, vorbit îndată cu generalul Averescu despre trimiterea unui ofiţer al Statului nostru Major cu misiunea greacă împreună la Atena: numai să poată pleca joi din Constanţa pe Mare, dacă merge vreun vapor, după toată întreruperea comunicaţiilor regulate. — La ora 10½ acasă, unde am găsit pe Marghiloman, care în câteva cuvinte mi-a spus că intrigile contra prezidenţei mele par a fi înlăturate, împresie ce o avea de la Bădărău.

Miercuri 26 iunie/9 iulie. Dormit destul de bine. E foarte cald, deja acum la ora 8 pe terasă. — Să mai notez că ieri la ora 1 după întoarcerea mea de la primirea solemnă de la Palat, Mişu Cantacuzino a fost pe 1/2

oră la mine, cu o gentilă declarare de iubire şi încredere, şi cu vorba că acum ar vrea să reintre N. Filipescu în Minister. Dar acum n-aş primi eu. — Pe la ora 9 1/2 dimineaţa la mine Fürstenberg, peste el dau Take Ionescu cu Hârjeu, o istorie de spionaj a unui locotenent-colonel austriac, din Timişoara, la Constanţa; arestat el şi un Horwat, de poliţia Siguranţei. Probabil o stupiditate a acesteia (au şi fost eliberaţi în decursul zilei). — Apoi Take Ionescu singur cu mine, vorbă dacă îl va ierta „conştiinţa"(?) să intrăm în război fără participarea liberalilor la Guvern. Tevaturi de acestea, în mijlocul celei mai ascuţite situaţii externe! — La ora 1, pe foarte mare căldură şi pâclă, cu nevastă-mea în auto la Cotroceni, dejun pentru misiunea grecească. — La ora 4 la mine Schebeko, curioasele lui vizite zilnice, cam fără obiect. De astă-dată cu impresia lui personală că la Sofia merge rău, şi că bulgarii se dau acum iar în braţele Rusiei. — La orele 5 iar Take Ionescu, combinaţii ministeriale. — Eu între orele 5 1/2-6 3/4 la Rege, despre aceleaşi combinaţii şi despre conlucrarea militară cu grecii, pentru care merge maiorul Răşcanu la Atena. — Pe la ora 7, mare, mare furtună. — După culcarea noastră, la ora 10 1/2 seara un plic de la Palat, cu notiţe despre pierderile bulgarilor şi câteva rânduri ale Regelui despre ocuparea imediată a teritoriului bulgar, dorit de noi. Eu aflu abia la ora 12 1/2 când mă scol din întâmplare.

Joi 27 iunie/10 iulie. Ora 8 dimineaţa.

„M.S. Regelui

În alăturare, proiectul unei Note care să fie trimisă cifrată domnului Ghica la Sofia. În acelaşi timp comunicată (vorbit) d-lui Kalinkov la Bucureşti şi cifrată tuturor Legaţiilor române din străinătate, miniştrilor străini Fürstenberg, Schebeko şi Fasciotti (acestuia pentru cazul unei rechemări a d-lui Ghica şi încredinţări a intereselor noastre în Bulgaria Legaţiei italiene de acolo); le voi comunica verbal îndată ce voi avea timpul material, deoarece la ora 10 dimineaţa am convocat la mine pe d-nii Take Ionescu şi Marghiloman şi la ora 11 voi avea onoarea să fiu primit de M.S. Regele.

T. Maiorescu"

— Scrisoarea de mai sus trimisă Regelui în urma unor rânduri primite din nou de la el la ora 7 dimineaţa. — Alcătuiesc şi apoi modific în partea finală nota către bulgari pentru trecerea armatei noastre pe teritoriul lor, după înţelegere avută între orele 9 şi 10 la mine acasă cu Take Ionescu şi Marghiloman.

— Înaintea lor fusese la mine baronul Fasciotti, deja la ora 7, şi Fürstenberg la ora 8 1/2. Le-am comunicat confidenţial posibilitatea unei ase-

menea note. — La ora 10½ mă duc la Statul-Major, unde găsesc pe Prinţul Ferdinand cu generalul Averescu, care îmi spune (după ce a cerut de la colonelul Arghirescu o hartă cu situaţia trupelor noastre), că pot trece chiar până mâine dimineaţa câteva regimente ale noastre pe teritoriul bulgar, între Silistra şi Marea Neagră. (Cu această ştire mă duc la ora 11 la Rege, care e foarte vioi, aprobă nota către Guvernul bulgar despre trecerea armatei noastre pe teritoriul lor; zice să o expediez îndată şi să rechem pe ministrul nostru D. I. Ghica de la Sofia. — Pe la ora 11¾ sunt la Externe, unde Filitti şi Iacovaki copiază şi cifrează depeşa mea nr. 15103 către Guvernul bulgar şi, în copie, tot cifrate, către toate Legaţiile noastre din străinătate, iar Tresnea-Grecianu cifrează depeşele pentru rechemarea Legaţiei noastre din Sofia, cu lăsarea arhivei la ministrul italian de acolo, precum şi a consulului Pădeanu din Rusciuk. — De la ora 5 la ora 7½ Consiliu de Miniştri la Interne. Hotărât convocarea Parlamentului pe ziua de miercuri 3 iulie. Eu telegrafiez aceasta lui Jean Lahovari, Hotel Parc, Vichy. — La ora 7½, pe 1/4 oră, la Schebeko; i-am spus că am dat ordin să intre armata în Bulgaria. El cam speriat: — „dar, aceasta e război!". Îmi traduce depeşe de la Sazonov, că bulgarii, gata la orice concesie, cer arbitrajul Rusiei, că Rusia primeşte şi a intervenit pentru armistiţiu şi primirea arbitrajului rusesc la Belgrad şi Atena şi *că şi noi să uzăm de influenţa noastră la Atena şi Belgrad pentru a da acelaşi sfat.* Am răspuns că voi comunica Regelui, dar că nu ştiu să avem o asemenea relaţie, mai ales cu Grecia, pentru a-i da sfaturi. — Apoi pe 5 minute la Kalinkov, pentru a-i comunica ordinul de trecere în Bulgaria şi rechemarea lui Ghica de la Sofia. El, jenat, mă întreabă ce să facă? Îi zic să aştepte ordinele Guvernului său de la Sofia. — La ora 7¾ la Rege, (de unde iese Kalinderu, acum mahmur cu mine, de închipuita concurenţă la prezidenţa Ministerului), pentru a-i spune: 1) convocarea Parlamentului la 3 iulie, 2) convorbirea cu Schebeko, 3) după cererea lui Take Ionescu, că Ionel Brătianu e blesat de ataşarea sa numai pe lângă Crăiniceanu, pe când N. Filipescu (tot căpitan în rezervă ca şi el) e ataşat pe lângă Prinţul Ferdinand, şi că Regele mai poate face presiune asupra lui Ionel Brătianu, chemându-l ca să facă Minister-naţional. Regele sondează dacă eu nu vreau să vorbesc cu Brătianu; am răspuns că nu pot; el, Regele, va vorbi azi cu Take Ionescu.

— Seara Marghiloman la mine, sărutându-mă, fiindcă mâine intră armata noastră în Bulgaria.

Vineri 28 iunie/11 iulie. Dormit bine fără drogă. — Dimineaţa la mine Marghiloman, furios contra indiscreţiei *Epocei*, care spune trecerea românilor în Bulgaria; idem generalul Averescu, cu întrebarea dacă legăm convenţie formală militară cu sârbii (l-am trimis la Rege) şi cu o depeşă

apelpisită a ataşatului militar Dabija, care ne împinge să ocupăm Quadrilaterul — Waldthausen cu o ridicolă intervenţie pentru petrol. — Mai înainte Blondel şi apoi Fürstenberg, cu următoarea importantă lămurire, ce le-am dat-o, *aprobată de ei*, pe cât se pare: Noi am intrat pe teritoriul bulgar cu 2 scopuri: 1) a ne asigura o frontieră dobrogeană *strategică*, adică Turtucaia — cu câţiva kilometri la vest-Dobrici-Balcic, deoarece convenţii internaţionale se vede că n-au însemnătate pentru bulgari, care au atacat pe proprii lor aliaţi; 2) de a participa ca parte integrantă la tratatul care va regla împărţirea teritoriilor câştigate de aliaţi de la turci, fie că această aranjare se va face numai între cele 4 State balcanice, care atunci vor trebui să se aranjeze şi cu noi, fie că se va face de Rusia, la Petersburg (unde noi n-avem ce căuta) şi apoi aici în Bucureşti înţelegere cu noi. Amândoi miniştrii au părut că *pricep acest punct de vedere*. — Eu între orele 10 1/2-12 1/2 la Minister, unde vin Schebeko şi ministrul sârb Ristici. La amândoi le-am expus cele de mai sus, şi de astă dată Schebeko mai liniştit, iar Ristici cu părerea personală că numai noi cele 5 State să tranşăm chestiunea balcanică, că aşa a scris el lui Pasici la Belgrad şi că numai la caz de nevoie, dacă insistă Europa întreagă să se amestece şi ea, prin vreun congres general. — Mai vine Take Ionescu pe o minută, pentru a-mi spune să nu merg cumva nechemat la Rege în acest moment, fiindcă e acolo Ionel Brătianu, adus de el, Take; am impresia că Take Ionescu crede că acum se ticluieşte „Ministerul naţional". — Pe la ora 3 depeşa generalului Hârjeu din Silistra (a mers, fără tact, şi căpitanul în rezervă N. Filipescu cu el, dar fără ştirea lui): că Silistra e ocupată de trupele române, fireşte fără rezistenţă. — De la ora 6 la ora 7 1/4 la Rege; îmi spune că a stat astăzi vreo 2 ore cu Ionel Brătianu, dar nu l-a putut aduce să intre în Ministerul nostru, că, din contra, Brătianu, iritat, a zis că merge la armată şi că după demobilizare va renunţa la şefia partidului său, că prin urmare tot Ministerul nostru, aşa cum e, va lua răspunderea mai departe a întregii situaţii. Ca anecdotă, îmi spune Regele că doamnele de la Crucea Roşie sunt în ceartă; că Irène Câmpineanu se ceartă cu Eliza Brătianu, care, aceasta din urmă, într-o scrisoare tratează pe Ion Kalinderu, prezidentul Crucii Roşii câmpinene, de ramolit, pe când Ionel Brătianu îl propunea ca prezident fără portofoliu al Ministerului naţional. Regele preocupat dacă mai putem trece Dunărea, faţă de opintirile ruseşti pentru armistiţiu şi cum să se demobilizeze armata. — Seara la mine pentru un moment Marghiloman, mulţumit că s-a sfârşit comedia cu Ministerul naţional.

Sâmbătă 29 iunie/12 iulie. Eu în urma înţelegerii cu Gi aseară şi azi-dimineaţă, hotărât în atitudinea politico-militară. — La ora 8 dimineaţa,

după Barbu Catargiu, vine generalul Averescu şi scrie faţă cu mine depeşa către colonelul Christescu, care confirmă faţă de sârbi hotărârea noastră de a merge înainte; trecând şi Dunărea cu armata (la Bechet), îndată ce vom putea (cum spune el, în noaptea de luni spre marţi). Sperăm rezultatul că sârbii să tărăgăneze cu propunerile Rusiei de armistiţiu până atunci. — Mai vin la mine Fürstenberg, Waldthausen, Fasciotti. — Dictez nevesti-mi, care copiază pentru Rege, proiectul de Mesaj pentru sesiunea extraordinară parlamentară de miercuri 3 iulie 1913; îl citesc lui Marghiloman şi Take Ionescu, care-l aprobă, venind la mine între orele 11-11 1/2, când Take Ionescu merge la Rege. Acum Take Ionescu silit să meargă numai cu noi, fără liberali, spunându-ne că Brătianu i-a trimis vorbă că e un om care nu se ţine de cuvânt şi că liberalii vor face după demobilizare tot felul de opoziţie, având ca şef pe Vintilă Brătianu. — La ora 3 1/2 p.m., Ghica sosit teafăr de la Sofia, povestind că afişe bulgare invită la Rusciuk populaţia să primească pe români ca prieteni. — La ora 4 Rahmy-bey, fost deputat de Salonic, introdus printr-o scrisoare a lui Sefa-bey ca om de încredere al actualului Mare Vizir şi ministru al afacerilor străine Said-Paşa; vine la mine acasă şi vorbeşte de o colaborare militară cu noi acum, pentru a-şi lua înapoi Adrianopolul de la Bulgari, sau de o alianţă viitoare; iar la întrebarea mea, dacă au încheiat acum vreo convenţie cu grecii, zice că nu, deşi grecii au trimis mulţi agenţi de tratări unul după altul, fără însă a putea stabili înţelegere în privinţa insulelor Egee. I-am răspuns că voi vorbi cu Regele. — La ora 3 câteva rânduri de la Rege, ca să vin astăzi la ora 6 1/2 cu Marghiloman şi Take Ionescu la Palat. — Propunerea lui Rahmi-bey de conlucrare militară şi apoi alianţă cu turcii am discutat-o la Rege. Refuz. — Între orele 6 1/2-7 3/4 la Rege cu Take Ionescu şi Marghiloman (pentru prima oară). Aprobat Mesajul, hotărât trecerea peste Dunăre a armatei, cooperare înţeleasă cu sârbii, încheiere de pace numai cu participarea României şi cu imediata cedare a liniei Turtucaia-Dobrici-Balcic şi kilometrii necesari la sud-vest.

Duminică 30 iunie/13 iulie. Pe la ora 7 1/2 dimineaţa, ca de obicei, vine Iacovaki cu depeşe descifrate şi primeşte altele spre descifrare. — De la ora 8 1/2 înainte Neniţescu, Fürstenberg, Tresnea cu Filitti, care mi-aduc spre iscălit nota către ministrul bulgar Kalinkov, cu invitarea să plece şi cu un sauf-conduit. Îi vor fi înmânate astăzi prin Tresnea-Grecianu, şi Legaţia bulgară va pleca mâine la ora 1 prin Giurgiu-Rusciuk. Îi facem înlesnirea unui tren special şi a vaporului nostru pentru trecerea Dunării. — Apoi Duiliu Zamfirescu, Onciul (pentru continuarea construirii Arhivelor şi pentru o funcţie lui Stavri Predescu!!) apoi şi Mişu Cantacuzino, în ceartă cu Take Ionescu pentru numirea lui Sturdza de prezident la Iaşi,

în locul mai vechiului Porfiriu; apoi şi Marghiloman şi Take Ionescu, pentru a lua măsuri contra numirii oamenilor lui Filipescu în locuri de la Ministerul de Război (biroul presei etc., d.e. I. Petrovici, Hiott, Pârvan, etc). — La ora 4 la mine acasă pentru a doua oară Rahmy-bey, delegatul Marelui Vizir; îi dau răspuns negativ. — La ora 5 Blondel poate cu dorinţa, să nu trecem Dunărea. I-o scot din cap şi caut a-i substitui că din contră să obţinem nu numai graniţa strategică Turtucaia-Dobrici-Balcic, dar şi participarea imediată la orice aranjare (preliminară şi definitivă) între beligeranţii balcanici, ca element mai imparţial (atât în folosul Rusiei şi Franţei, cât şi al Austro-Ungariei).

Luni 1/14 iulie. Dimineaţa explicare cu generalul Hârjeu despre măsurile perfide inspirate de Nicu Filipescu şi prost susţinute de generalul Văleanu, col. Lupescu. El, emoţionat de scena de alaltăieri între el şi Rege, vrea să-şi dea demisia (Marghiloman şi Take Ionescu vorbiseră de generalii Culcer, Perticari, Mavrocordat, ca succesori posibili); îl reconfortez şi mă voi purta garant pentru el la Rege. — La ora 9 1/2 dimineaţa ministrul bulgar Kalinkov îşi ia foarte convenabil ziua-bună de la mine, la mine acasă. Plecat azi ora 1 la Giurgiu (şi sosit cu bine spre seară la Rusciuk). Vine prefectul poliţiei şi-mi raportează despre liniştita plecare de la gara Filaret, la care a asistat. — Eu la ora 10 la Mişu Cantacuzino (despre cearta cu Take Ionescu, pentru numirea Sturdza-Iaşi), apoi la Minister, apoi între orele 11 1/2 - 12 3/4 la Rege. Aranjat cu generalul Hârjeu, semnat Mesajul, vorbit de plecarea Regelui la armată. — La ora 3 1/2 Jean Lahovari sosit de la Vichy; îi spun de alegerea lui, miercuri, prezident al Senatului în locul schwachmaticului Theodor Rosetti. — La ora 4 Fürstenberg, la ora 4 1/2 Schebeko la mine; acesta, împăcat cu ideea (nici n-are ce face) că noi să participăm ca element moderator la încheierea şi a preliminariilor de pace între beligeranţii balcanici; îmi propune să sfătuim de pe acum îndată la Belgrad şi Atena să fie moderaţi în pretenţiile lor. (Sârbii să se mulţumească cu Monastir, Istip, linia Vardar şi porţiunea de apă la est de Vardar, iar grecii cu Seres, cu partea de la Ghevgheley la valea Strumei, dar fără Drama şi Kavalla). — De la ora 5 la ora 7 1/2 Consiliu de Miniştri. Credite pentru Camera de miercuri: Semnarea Mesajelor de deschidere şi închidere. Eliminarea lui Hiott, Petrovici, Pârvan, etc. din biroul de presă de la Ministerul de Război. În timpul Consiliului, von Waldthausen îmi comunică notiţe de la von Massow, ataşat militar al Germaniei la Sofia, despre compunerea rezistenţei bulgăreşti în nordul Sofiei contra noastră din părţi ale Armatei 1 şi 5. Le dau generalului Hârjeu.

Marţi 2/15 iulie. Sculat la ora 4. Lucrez în odaie jurnalul meu, hârtiile curente. Aşez în sfârşit actele rezervate de la închiderea Parlamentului (18 mai) încoace. — Dimineaţa la mine Barbu Catargiu, cu o gentilă explicare

în favoarea mea din partea lui George Ştirbei; apoi Emanoil Antonescu, cu idem pentru sine şi contra „falsului"..., cum zice el; tot aşa gentil Delavrancea şi Griguţă Cantacuzino. — La ora 10 Sefa-bey. — La ora 10 1/2 la Marghiloman, cu dorinţa de indulgenţă pentru Duiliu Zamfirescu (raportul comandantului Şcolii Superioare de Război, colonelul Stratilescu, de la 1 iulie a.c. către Ministerul de Război, cu obraznicele observări ale lui Duiliu contra rechiziţiilor militare, în trenul de la Focşani la Bucureşti), dar Marghiloman insistând pentru imediata punere în disponibilitate. Se şi face decretul şi se semnează de Rege. — Apoi la Minister, unde ministrul sârb Ristici, cu scurta întrebare din partea lui Pasici, dacă România vrea să ia parte la tratarea preliminariilor de pace între actualii beligeranţi balcanici? Îi dau şi mai scurtul răspuns: *oui*, pe care îl va telegrafia îndată la Belgrad. — De la ora 11 1/2 la ora 13/4, Consiliu de Miniştri la Rege. Între altele, pun eu în discuţie şi se stabileşte ca în nota noastră către Puteri asupra actualei înaintări a armatei române pe teritoriul bulgar să menţionez ca graniţă strategică reclamată de noi (şi pe lângă participarea noastră la toate tratările de pace, nimic alta şi nici un teritoriu mai mult) linia Turţucaia-Dobrici-Balcic „cu un anumit număr de kilometri la est şi la sud, în funcţie de configuraţia terenului". — La ora 4 Fürstenberg, la ora 5 Schebeko (tot vorbiri generale, dar amicale, între noi, dorinţa de informaţii, Niş loc de întâlnire pentru armistiţiu?). — Pe lângă ei, în salonaşul meu Take Ionescu, Marghiloman, generalul Hârjeu şi Mişu Cantacuzino; pe câteva minute şi directorii de serviciu Căpităneanu şi Nedelcu, despre formularea scurtei legi asupra stării de asediu pe care să o propun eu mâine în Parlament, după precedentul de la 15 martie 1907, când a propus-o Dimitrie Sturdza şi a promulgat-o prin decretul de la 17 martie, apărut în *Monitorul* de duminică 18 martie 1907. — La ora 6, până la ora 7 1/2, eu la Rege; semnează decrete. — La ora 10 1/4 seara noi toţi miniştrii, afară de C. C. Arion, la Gara de Nord, plecarea Regelui la Corabia pentru trecerea Armatei peste iute aruncatul pod pe Dunăre (mai e unul aruncat Bechet-Rahova). La gară Regina, Prinţesele etc. — De la gară vine în automobil cu mine Take Ionescu şi mă plictiseşte acasă până la ora 11 3/4.

Miercuri 3/16 iulie. Foarte cald. — Pe la ora 9 dimineaţa cu Aurel Popescu de la Consiliul de Miniştri, Mesajele de reglat în absenţa Regelui, d. e. *Închiderea Parlamentului* (probabil mâine) datată de la *Corabia*. — Deodată apare Theodor Rosetti, care îşi dase definitiv demisia din preziden̦ia Senatului, când era situaţia noastră mai nelămurită, şi acum vrea să prezideze, după ce s-a ales Jean Lahovari, la Ploieşti, senator. Merg la Marghiloman, vine I. Lahovari, supărat, la Externe, vorbeşte la ora 12 la Cameră cu Rosetti, Rosetti — de ruşine — trebuie să cedeze. — Eu între orele 10 1/2-11 1/4 la Externe. Vine şi Waldthausen, şi Fasciotti, Anton Bi-

bescu de la Petersburg în uniformă, etc. — La ora 11 1/2 la Mitropolie, *Te-Deum* (eu numai în jachetă neagră cu jiletcă albă, deşi am să citesc Mesajul Regal, dar pe asemenea vremuri, cu armata peste Dunăre, mă sfiesc să pun frac cu decoraţii). — La ora 12 intru în sala Camerei, unde sunt mulţi senatori şi deputaţi (nici unul nu poate intra în uniformă). La sosirea mea, aplauze de câteva minute, asemenea când mă duc la tribună şi citesc Mesajul — ovaţii îndelungate. — La ora 2 la Senat; tevatura cu demisia lui Rosetti; după scurta mea vorbire i-o primeşte Senatul. Se alege în locul lui, în sfârşit, Jean Lahovari. — Mă duc (fireşte tot cu automobilul; n-am pus piciorul pe strada Bucureştilor de peste un an de zile) la Cameră, pe mare căldură, trec prin secţii (la una cu discuţia contra a lui Dumitropolu) legea declarării stării de asediu, conform celei liberale de la 1907, trece şi în Cameră (raportor Neniţescu), o iau la Senat, o trec şi acolo, la discuţie în şedinţă publică după o vorbire a mea contra liberalului de la Brăila, Leonte Moldovanu. O am în carton. (Prezida Jean Lahovari). O voi promulga numai la trebuinţă (n-am promulgat-o). — La ora 6 mă duc pe 10 minute la Regină, s-o ţin la curent. — Acasă la mine între orele 7 şi 8 miniştrii Blondel şi Schebeko, neliniştiţi de soarta Bulgariei şi de înaintarea armatei noastre spre Sofia; le răspund că — oricât înaintăm — nu vom cere decât graniţa Turtucaia-Dobrici-Balcic, cu kilometrii la apus şi la sud reclamaţi de configuraţia topografică, şi participarea noastră la toate tratările de pace. Primesc amândoi. Le sugerez idem Sinaia ca loc de întâlnire a reprezentanţilor celor 5 beligeranţi. — La ora 7 1/2, când se duc ei vine şi Fürstenberg — „bucuros de paguba altuia" despre ei, vesel că merge pe 2 zile la Sinaia (sau la Viena??).

Joi 4/17 iulie. Sculat la ora 5, lucrez pe terasă. La ora 6 dimineaţa +15°R. — Generalul Hârjeu vine la mine la ora 9 dimineaţa cu amănunte despre entuziasta primire făcută Regelui din partea trupelor noastre la Corabia, trecerea podului de la Silistra la Măgura şi apoi cu vaporul la Bechet. Regele nedormit noaptea de marţi spre miercuri, observând din vagonul iluminat trenurile cu trupe şi apoi miercuri 3 iulie de la ora 7 dimineaţa până la ora 8 seara neîntrerupt în inspecţia citată mai sus. Îmi aduce şi o scrisoare de la Rege, la care (după ordinul cuprins în ea) mă consult cu Marghiloman şi Take Ionescu acasă la el între orele 10 şi 10 1/2 dimineaţa, apoi mă duc la Minister de trimit Regelui deşepa cifrată mai jos. — Merg la ora 12 la Regină, care primeşte textul propus de Rege pentru telegrama către Regina Eleonora a Bulgariei, pe care o şi duc eu de expediat la biroul telegrafic al Palatului. Regina mai face o depeşă englezească către Prinţesa Maria la Cotroceni, cu sfatul ca nu cumva să meargă la armată, cum se temea generalul Hârjeu. (Dar Prinţesa Maria

plecase deja la Corabia, cu Prinţesa Elisabeta şi doamna Mavrodi). — La ora 12½ acasă; dictez nevesti-mi următoarea scrisoare către Rege, pe care (după ordinul lui) vreau să i-o trimit cu un curier, în automobil de la Război, la Corabia.

„M. S. Regelui

Bucureşti,
joi, 4/17 iulie 1913, ora 1 la prânz

1) Telegrama către Regina Eleonora a fost expediată de către M. S. Regina noastră.

2) După discuţia ordonată cu Marghiloman şi Take Ionescu, mi-am permis să expediez Majestăţii Voastre la Corabia următoarea telegramă cifrată, pe care, pentru exactitate, o repet aici:

«Situaţia internaţională ne impune să rugăm pe Majestatea Voastră să se întoarcă la Bucureşti. În aşteptare, ar părea oportun ca trupele noastre să avanseze (înainteze) mai lent. Propunem ca la textul telegramei de răspuns către Regele Bulgariei să se adauge: „Înaintarea armatei nu poate fi oprită decât prin armistiţiu general, decis simultan cu preliminariile de pace încheiate între cei cinci beligeranţi"». Dacă Majestatea Voastră aprobă acest paragraf adăugat la sfârşitul telegramei propuse şi dacă îmi comunicaţi aceasta printr-un scurt cuvânt (de ex: *bine* sau *da)* într-o telegramă deschisă, telegrama va fi expediată de aici imediat Regelui Ferdinand şi va fi datată ca fiind expediată din Corabia.

Titu Maiorescu"

— La ora 3 p.m. eu la Senat, apoi la Cameră. Senatul şi Camera închise astăzi (Mesajele datate din Corabia). — La ora 7 ministrul rus Schebeko, cu sfatul (mai energic din ce în ce) că armata română să nu înainteze mai departe spre Sofia, căci Rusia ne garantează anexarea liniei Turtucaia-Balcic anume şi cu Dobrici. — Telefonări neliniştite ale lui Take Ionescu, totdeauna intimidat, de astă dată de vorbele lui Schebeko.

Vineri 5/18 iulie. Sculat la ora 5. — Telegramă de la Rege din Corabia, că soseşte azi Bucureşti. — Se copiază textul final al telegramei Regelui către Regele Ferdinand (cu omisiunea tocmai a frazei finale subliniate de mai sus, deşi aprobată de Rege, dar, faţă de Rusia, mai bine fără). Iacovaki duce personal telegrama la oficiul central şi mi-aduce chitanţa expedierii la ora 8 dimineaţa. Înştiinţez despre aceasta şi despre sosirea Regelui pe Marghiloman şi pe Take Ionescu. — Scrisoarea lui Duiliu Zamfirescu, tevaturi cu punerea lui în disponibilitate, care însă se face cu îmblânzirea „după a sa cerere". — La ora 9½ dimineaţa iar Prinţul Fürstenberg la mine, supărat că cu toate promisiunile lui Creţianu şi Tresnea-

Grecianu — nu s-a dat drumul unui vapor şi 2 Fracht-Schiffe ale Crucii Roşii ungare, destinate bulgarilor, oprite de noi la Samovit. Supărare voită? Poate crede că acum trebuie să se arate mai dârz cu România. (Dar deja la ora 4 1/2 schimbat în amabilă prietenie, după telegrama cu sfatul Împăratului Franz Joseph către Regele Ferdinand, în favoarea României). — Îndată după el, baronul Fasciotti la mine, cu o notă din partea noului ministru de externe bulgar Ghenadiev, din noul cabinet Radoslavov (Malinov, cel anunţat ieri, n-a putut forma Ministerul la Sofia), prin care, cu frazele ştiute, à la Danev, întreabă de „desiderata" României, pe care promite a le *„examina* cu un larg spirit de conciliaţiune" şi-l roagă să oprească *imediat* mersul înainte al armatei. Nota vine prin ministrul italian, fiindcă Italia reprezintă interesele României în Bulgaria, după plecarea lui Ghica de la Sofia. Cu toate insistenţele lui Take Ionescu de a răspunde îndată, întreb mai întâi pe Rege (sosit azi la ora 6 înapoi de la Corabia, şi eu la el de la ora 6 3/4 la ora 8 1/2 seara) şi voi răspunde mâine cu mirare că se face Ghenadiev că nu cunoaşte „desideratele" României, cunoscute azi de Europa întreagă, şi refuzând de a opri înaintarea armatei înainte de a începe tratările pentru preliminarii de pace între cei 5 beligeranţi. — Eu la ora 10 dimineaţa la ministrul de război pentru chestiunea Fürstenberg şi pentru a spune din partea ministrului de finanţe Marghiloman că rechiziţiile în Bulgaria să se plătească de noi cu bani gata. — Apoi la Ristici, arătându-i depeşa mea către Filaliti, cu care cer părerea lui Pasici pentru o imediată începere a tratărilor între cei 5 beligeranţi „pentru a evita o catastrofă la Sofia şi complicaţii europene". Ristici telegrafiase de alatăieri în acelaşi sens, propunând ca loc de întâlnire a delegaţilor celor 5 beligeranţi Bucureşti, Sinaia sau vapor pe Dunăre. — Apoi eu la Ministerul de Externe până la ora 1. Mai vine Blondel acolo, cu sfatul să luăm noi îndată iniţiativa de a invita beligeranţii la Bucureşti pentru a discuta preliminariile. Răspund că se poate, dar că trebuie să întreb întâi pe Rege. Take Ionescu şi Marghiloman (cărora le-am comunicat la ora 5 3/4 la Gara de Nord această idee a lui Blondel) o aprobă. Regele e contra, la vorbirea cu mine între orele 6 1/2-8 1/2 seara, şi refuză, zicând că trebuie mai înainte sondat terenul, pentru a fi siguri de mai înainte că propunerea, odată făcută, va fi şi primită.

— De la ora 4 la ora 5 se întâlnesc la mine generalul Hârjeu, Schebeko şi Fürstenberg. Le comunic curioasa notă venită prin Fasciotti de la Ghenadiev, cu „examinarea desideratelor noastre". Schebeko care ieri încă insista pentru oprirea înaintării trupelor noastre, acum nu mai insistă şi zice „trebuie să aşteptăm atitudinea noului Guvern"; iar Fürstenberg, după plecarea la Schebeko, îmi arată indignat în contra bulgarilor telegrama (mi-o lasă în copie) de la 5/18 iulie, cu sfatul Împăratului Franz Joseph după implorarea Regelui Ferdinand pentru scăparea Dinastiei lui, sfat pre-

cis de a ceda îndată României graniţa Turtucaia-Dobrici-Balcic. — După audienţa la Rege, la ora 8 1/2 seara, mă mai duc la Prinţul Fürstenberg, să-i dau o copie a telegramei Regelui Ferdinand către Regele nostru, aşa de deosebită de sfatul Împăratului Franz Jospeh. — Acasă mă aşteaptă Marghiloman şi Take Ionescu, spre a afla cele vorbite de mine cu Regele. — De abia la ora 9 1/2 ne punem la masă.

Sâmbătă 6/19 iulie. Dimineaţa, ca acum de obicei, multă lume la mine acasă: Fürstenberg, general Hârjeu, Take Ionescu, Sefa-bey, etc. — Scriu Reginei textul unui răspuns Prinţesei Elisabeta de Reuss la „Weisser Hirsch", pentru trecerea unei ambulanţe în Bulgaria. — La ora 11 la Minister, unde Fasciotti cu o a doua notă, mai puţin curioasă, de la Ghenadiev, noul ministru de externe bulgar; ne oferă ceva analog ca linia Turtucaia-Balcic, dar să retragem îndată armata. — Spre seară încep a scrie răspuns, îl termin între orele 6-6 1/2 la mine acasă, cu Marghiloman şi Take Ionescu (după ce între orele 3-5 am lucrat acasă cu Burghele o notă la Atena pentru şcolile şi bisericile cuţo-vlahilor, conform Protocolului de la Petersburg, plus şcolile şi bisericile viitoare, şi cu noul director al cabinetului, Bilciurescu); apoi noi trei de la ora 6 1/2 la ora 7 3/4 seara la Rege; aprobat răspunsul de dat la Sofia. — Seara ploaie.

Duminică 7/20 iulie. Lucrez dimineaţa pe terasă, e mai răcoare. Nevastă-mea copiază nota de remis baronului Fasciotti pentru Sofia; o trimit la ora 10 prin Bilciurescu, căruia îi mai dau 2 telegrame de trimis cifrate lui Beldiman la Berlin (copia notei de mai sus şi cererea de informaţii militare de la ataşatul german din Sofia, Massow). — Vine la ora 8 dimineaţa la mine generalul Hârjeu, cu informaţie de la Averescu, că joi seara, la întâlnirea avangardelor noastre cu arrière-garde bulgare, am pierdut noi la Vraţa 3 oameni şi spre Ferdinandovo un om. — Apoi Fürstenberg la mine, îi dau copia notei de mai sus. — După ora 11 mă duc la Schebeko, să-i comunic aceeaşi notă. Vreau ca atât Austria cât şi Rusia să aprobe atitudinea noastră, devenind ea astfel oarecum europeană şi totodată de cel mai mare interes special al nostru. — Pe la ora 12 Ristici la mine; îi comunic şi lui nota către bulgari. — Mergem de la ora 4 la ora 6 1/2 în auto, cu nevastă-mea, Calea Rahovei la Bragadiru, pe şoseaua plină cu căruţe ale Corpului III Armată, caissoane de artilerie Regimentul 11, Crucea Roşie, o imagine a războiului.

— La ora 6 3/4 la mine Ristici, cu ştirea că bulgarii au trimis în lagărul sârbesc pe generalul Papricov şi colonelul rus (ataşat militar la Sofia) Romanovski, pentru preliminării de pace. De la ora 7 la ora 7 1/2 Marghiloman la mine, informaţii reciproce.

Luni 8/21 iulie. Sculat la ora 5, lucrez pe terasă. — La ora 7 dimineaţa mi se aduce depeşa directă a ministrului de externe bulgar Ghenadiev, cerând numirea unui plenipotenţiar român pentru preliminarii de pace şi indicarea locului de întâlnire (cu toţi ceilalţi?). Totodată mi se trimite de la telegraf copia depeşei adresată de Regele Ferdinand Regelui Carol, cu aceeaşi supunere cam umilită. Eu scriu îndată Regelui nostru următoarele:

„Bucureşti,
luni 8/21 iulie 1913, ora 8 a.m.

Am primit acum o jumătate de oră, prin baronul Fasciotti personal, un răspuns preliminar din Sofia, dar mai înainte cu un sfert de oră o telegramă directă de la Ghenadiev către mine, în care roagă să numim un împuternicit român şi să indicăm locul întâlnirii pentru tratative privind preliminariile de pace (cu toţi cei cinci beligeranţi?).

În aşteptarea ordinelor M.S. Regelui nostru.

T. Maiorescu"

— Între orele 8 1/2 şi 10 3/4 la mine (separaţi în diferite odăi) Prinţul Fürstenberg (cu o nouă notă, hotărât amicală pentru România, o citesc lui Marghiloman şi lui Take Ionescu), întâlnindu-se cu Take Ionescu şi Marghiloman; apoi aceştia iar cu Papadiamantopulos. Fürstenberg, la plecare, în tindă, îmi spune că e la el în ascuns contele Hoyos (adus în automobil de la Predeal), trimis de contele Berchthold, ca să se înţeleagă cu mine. În odaia de dincolo, G. Creţianu cu Bilciurescu, în sufragerie Schebeko şi peste el Ristici. Vorba mea să se discute chestiunile militare între toţi beligeranţii (fără turci) la Niş, dar *preliminariile* de pace, ca şi pacea definitivă, la Bucureşti. — La ora 10 3/4 până la 11 1/4 la Prinţul Fürstenberg. Convorbire cu contele Hoyos. Înţelegere deplină: România, la tratările actuale de pace între bulgari, sârbi, greci, muntenegreni şi români, va fi elementul conciliant în sens european, favorabil Austriei, dar şi Rusiei, împiedicând exageratele pretenţii ale grecilor, sârbilor şi bulgarilor, care acum trebuiesc mai curând ocrotiţi. I-am dat a înţelege că actuala politică a Austriei contra Serbiei s-ar putea modifica în curând. — De la ora 11 1/2 până la ora 1 1/4 la Rege, întâi singur, spunându-i întrevederea secretă cu contele Hoyos, apoi cu Marghiloman şi Take Ionescu. Consfătuirea despre răspunsul ce trebuie să-l dăm lui Ghenadiev, comunicându-l în extras şi la Belgrad şi la Atena. — De la ora 3 la ora 4 dictez nevestei mele notele vorbite mai sus la Rege. — De la ora 4 1/2 la ora 5 citesc cu Marghiloman şi Take Ionescu aceste note; le aprobă; mergem împreună la Rege; le aprobă asemenea. Ne citeşte Regele şi răspunsul său scurt, amabil, dar de sus, dat la depeşa Regelui Ferdinand (şi Take Ionescu, bine — şi Marghiloman, rău, făcuseră proiecte pentru acest răspuns). Rămâne ca Take Iones-

cu să meargă la Schebeko şi la Ristici, pentru ca aceştia să sfătuiască venirea la Bucureşti pentru preliminarii de pace, pe când noi voim să trimitem delegat la Niş pentru cele militare (armistiţiu, poziţiile armatei, aprovizionare). Iar eu vin acasă, unde mă aşteaptă Creţianu şi Iacovaki, pentru a expedia depeşele la Sofia, Belgrad, Atena (adaug şi Berlin) şi peste noi vine Fasciotti, care ia depeşa Sofia spre cifrare italiană şi primeşte de la mine, cu autorizarea Regelui, însărcinarea de a comunica *el* la Sofia că nu vrem să ocupăm Sofia, pentru a nu cauza acolo o catastrofă.

Marţi 9/22 iulie. Sculat la ora 5. Scriu pe terasă. —La ora 7¼ ca de obicei, Iacovaki cu depeşe descifrate şi primind altele spre descifrare. — Dimineaţa la mine, între Vollanka şi Vasiliu (de la *Conservatorul*), Prinţul Fürstenberg, Delavrancea (cei 6 flăcăi jucând hora în vagonul de bagaje al unui tren în mers, la trecătoarea Bucureşti-Bragadir), Creţianu, Take Ionescu, cu ştiri despre proiectatele ovaţiuni ofiţereşti pentru N. Filipescu. — De la ora 10¼ la ora 12 la Minister. — Pe la ora 1¼ Mişu Cantacuzino, supărat că nu mă găseşte. — La ora 4 la Minister, primirea diplomatică; vin pe rând Fasciotti, Jackson, Barclay, Vredenburg, Waldthausen, apoi revine pe la ora 5¼ Fasciotti, cu o telegramă a Regelui Ferdinand către Regele nostru, prin care zice: „Situaţia Bulgariei (impune) ca pacea să fie semnată cel mai târziu mâine dimineaţă" (nebun?) şi cere Regelui intervenire pentru aceasta la Belgrad şi la Atena. În sala cea mare găsesc pe Take Ionescu în convorbire emoţionată cu Schebeko, Blondel, Ristici: aflase despre depeşa Regelui Ferdinand şi Take zicea să dăm ordin *en clair* să se încheie îndată armistiţiu comunicat la Sofia, Belgrad şi Atena şi că Ristici să o telegrafieze *en attendant* la Belgrad. Am rugat pe Ristici să nu o facă până nu voi fi luat ordinele Regelui. Mă duc la Palat (lăsând pe Sefa-bay, Papadiamantopulos şi Monteforte fără a-i fi primit la Externe). Regele mă primeşte îndată, la ora 5¾; uitase depeşa lui Ferdinand, pe care Regele o considera ca o sminteală, care la Ferdinand se împreună adeseori cu pehlivănie, şi hotărâm să telegrafiez la Belgrad şi Atena propunerea de luare de grabnice măsuri provizorii (d. e. „suspendarea luptelor, oprirea mărşăluirii armatelor") prin delegaţii de la Niş, printre care trimiteam îndată pe colonelul Christescu, aflat acum la Belgrad, şi mâine cu depline puteri, cu plecarea de la Bucureşti, pe generalul Coandă. O depeşă rezumând aceste dispoziţii să o trimit prin Legaţia italiană la Sofia, sub iscălitura mea. Mă întorc acasă, telefonez pentru funcţionarii de la Minister şi pentru venirea lui Ristici la mine şi, în aşteptare, scriu cele 2 depeşe vorbite cu Regele. Vine Ristici, vin totodată Creţianu, Pisoski şi I. Filitti. Comunic lui Ristici, care se duce cu automobilul de la noi la Schebeko şi Blondel, pentru a-i pune în curent, iar la mine Pisoski şi Filitti

cifrează telegramele pentru Belgrad şi Atena; nevastă-mea scrie telegramă pentru Sofia, pe care o duc eu cu auto la Fasciotti, care o va cifra imediat şi trimite-o imediat colegului său de la Sofia, pentru Regele Ferdinand. La întoarcerea mea acasă găsesc încă pe cei doi sfârşind cifrarea. În sfârşit la ora 8½ pleacă ei la oficiul telegrafic, pentru a îngriji expedierea; noi ne punem la masă, dar mai vine prefectul Moruzi, să-mi raporteze că 23 ofiţeri bulgari şi ordonanţele lor, au sosit la Bucureşti prizonieri, găzduiţi la Hotel Regina. La ora 10 ne culcăm, la ora 10½ telefonează dirigintele telegrafic Riga sosirea răspunsului lui Ghenadiev către mine, la ora 10¾ primesc un plic de la Rege.

Miercuri 10/23 iulie. Sculat la ora 5. — Plicul Regelui cuprindea câteva rânduri despre trimiterea generalului Coandă la Niş. — Dimineaţa, între orele 8½–9½, la mine generalii Hârjeu şi Coandă (care e să fie trimis astăzi cu plenipotenţă pentru prealabile măsuri militare la Niş împreună cu colonel Chiristescu, care e deja la Belgrad), Alex. Marghiloman şi Mişu Cantacuzino, mai dezumflat de bosumflare, fiindcă asistă la o discuţie importantă, de vreme ce s-a sculat mai de dimineaţă, spre a veni la mine. În sufragerie, Fürstenberg, în salonaş Ristici. — La ora 11, eu la Minister. De la ora 12 la ora 1, la Rege, cu generalii Hârjeu şi Coandă. — La ora 4 dictez lui I. Filitti la mine acasă telegrama la Atena, pentru invitarea formală a grecilor la discutarea preliminariilor de pace în Bucureşti; idem la Berlin pentru informaţii şi să insiste Berlinul asupra Greciei pentru moderarea pretenţiilor lor. — Simultan Sefa-bey la mine, cu propunerea foarte confidenţială ca turcii să ia parte la discutarea preliminariilor de pace, împreună cu noi. Refuz net, din partea mea. — De la ora 7 la ora 8½, eu iar la Rege, el foarte prietenos cu mine, îmi spune că, dacă l-ar fi avut în vremea asta pe Carp în locul meu ministru-prezident, *ar fi înnebunit*, din cauza spiritului de contrazicere al lui Carp. Regele îmi citeşte telegrama adresată de el Sultanului, cu sfatul prietenesc să nu contravie hotărârilor europene deja luate pentru graniţa Turciei. Îmi mai citeşte telegrame identice adresate de el, personal, Regilor Greciei, Serbiei şi Muntenegrului, ca să fie moderaţi cu pretenţiile lor, pentru a nu jigni simţământul european cunoscut de noi.

Joi 11/24 iulie. Telegramă de la Ghenadiev către mine, cu rugăminte devotă să nu intre armata română (cavaleria fiind numai la 15 kilometri distanţă) în Sofia. Răspund îndată deschis: „ordinul a fost dat în consecinţă", fiindcă şi fără intervenţia lui se hotărâse aşa de Regele Carol de ieri, pentru a evita catastrofă în Sofia. — De la ora 9½ la ora 10¾ la mine acasă Mişu Cantacuzino, C. C. Arion, peste ei şi cu ei împreună

Prinţul Fürstenberg, Marghiloman, Papadiamantopulos (care-mi spune primirea grecilor şi să vină pentru preliminariile de pace la Bucureşti). — De la ora 11 1/4 la ora 12 1/4 la Minister, unde mai vine şi Schebeko, zicând că astăzi politica noastră e în plin acord cu vederile ruseşti. — Între orele 12 1/2-1 1/2 la Rege, unde la început e şi generalul Hârjeu. Ceva nelinişte, dacă ordinele de oprire se execută exact la armată. — Acasă, când eram la dejun, la ora 2, mai vine baronul Fasciotti şi fusese şi Ristici, pe care-l ţin în curent despre necesitatea de a opri, fie şi fără convenţie preliminară, înaintarea armatelor şi încăierările. — Pe la ora 5 Take Ionescu, cu dorinţa de a lua şi el parte la conferinţele beligeranţilor în Bucureşti. Voi vorbi cu Regele, dar atunci voi propune şi pe Marghiloman. — Seara, o nouă scrisoare a Regelui, neliniştit de greutăţile ce le fac grecii la începerea negocierilor. Şi eu foarte preocupat.

Vineri 12/25 iulie. Sculat la ora 5, după ce am luat noaptea pastile adalină. — Dictez pe terasă la ora 5 depeşe la Atena, Belgrad şi prin baronul Fasciotti la Sofia, pentru a ni se spune numele şi sosirea delegaţilor la Bucureşti. — Până la ora 10 1/2 dimineaţa la mine Prinţul Fürstenberg (cu depeşa *decisivă*, că Ghenadiev ne transmite prin Legaţia austro-ungară din Sofia declararea formală că primeşte *toate condiţiile noastre* — cu graniţa macedonă şi demolarea fortificaţiilor — mi-o dă în copie), Mişu Cantacuzino, Marghiloman şi Bacalbaşa. — O scrisoare de la Take Ionescu, că el nu poate primi alte soluţii decât participarea şi a lui la conferinţele pentru pace. — La ora 10 3/4 eu la Minister. — De la ora 11 1/2 la ora 12 1/2 la Rege. Regele vrea să trimită pe G. Creţianu la Prinţul Ferdinand (îl chem pe Creţianu, îi dau explicări asupra situaţiei politice, mai merge seara la Rege, mâine dimineaţă pleacă în auto). La Rege propun delegaţi de pace pe lângă mine pe Take Ionescu, fiindcă insistă (a primit şi Regele o scrisoare de la el), şi pe Marghiloman. Regele mai adaugă pe Emil Costinescu, la care să mă duc eu să-i vorbesc. — După dejun, la mine de-a-rândul Schebeko, Fasciotti, Fürstenberg; la ora 7 1/2 seara Sefabey. Printre ei, la ora 4 1/2, Take Ionescu, căruia i-am spus combinarea Regelui şi că voi vorbi îndată cu Marghiloman şi Costinescu. Nici o obiecţie, deşi firească, nu tocmai încântat. — La ora 5 mă duc la Marghiloman, şi-l informez, la ora 5 1/2 acasă la Costinescu, care e foarte mulţumit, dar trebuie să obţină întâi aprobarea şefului partidului, Ionel Brătianu, care e cu Corpul II Armată (Crăiniceanu) în Bulgaria. Îmi aduce la ora 8 seara la mine acasă scrisoarea sigilată către Brătianu, o trimit generalului Hârjeu la Ministerul de Război şi el promisese să trimită această scrisoare prin curier special la destinaţie. — Pe la ora 7 seara, când mă întorc acasă de la Ministerul de Război, o scrisoare a lui Take Ionescu,

ca să nu admit consimţirea lui de cele spuse despre compunerea delegaţiei noastre pentru pace; răspund că am şi comunicat lui Marghiloman şi Costinescu. Răspunde şi el că mi-a trimis scrisoarea cu rezerva deja la ora 5, eu însă plecasem la Marghiloman, Costinescu. — La ora 8 1/2 seara scrisoarea Regelui, nemulţumit de tevaturile personale comunicate lui de Dissescu. Propune, spre împăcare, pe Cantacuzino-Paşcanu prezidentul Camerei, ca al 2-lea takist, eu însă nu cred că e bine, fiindcă ce o să zică preşedintele Senatului, Ion Lahovari?

Sâmbătă 13/26 iulie. Telegramă de la Belgrad că delegaţii vor să plece mâine, duminică dimineaţa, de la Belgrad, cu vapor sârbesc, spre a fi seara în Turnu-Severin şi luni la Bucureşti. — La mine dimineaţa Griguţă Cantacuzino, ministrul englez Barclay, Fürstenberg, Mişu Cantacuzino, Marghiloman, C. C. Arion, Waldthausen. După dejun vin şi baronul Fasciotti şi Schebeko. Eu le spun că dacă Europa se arată neputincioasă faţă de turci, care reintră în Adrianopol, nu va avea autoritatea morală de a influenţa în tratările de pace de la Bucureşti. — De la ora 10 3/4 la ora 11 3/4 la Minister. — Între orele 12-1 la Rege. Mai înainte, la mine Take Ionescu, spunând că dacă primeşte Costinescu, atunci să fie şi Take Ionescu singur cu Marghiloman şi cu mine ca prezident. Dacă nu e Costinescu, să vie Dissescu în locul lui, ca al 4-lea ministru la rând. Primeşte Regele (şi Marghiloman, căruia i-o spun spre seară). — Depeşe într-una descifrate despre sosirea delegaţilor de pace, bulgarii mâine, a sârbilor şi muntenegrenilor poimâine, a lui Venizelos luni în Belgrad, miercuri probabil la Bucureşti. — Seara vizita şi trei scrisori de la tontul de Waldthausen, pentru un transport al Crucii Roşii şi sanitar al prinţesei Reuss, de la Pesta încoace spre Bulgaria.

Duminică 14/27 iulie. Dormit bine fără drogă, sculat la ora 6. Gi, care a ţinut numaidecât să măsor urina de 24 ore, a constatat azi din nou cantitatea cam egală la mine, adică 1150 grame.

— Baronul Fasciotti mi-a spus alaltăieri că noul Rege Constantin al Greciei (acum de 45 ani), trecea ca Moştenitor de Coroană de un curtezan ieftin în timpul deselor sale vizite la Roma, iar nevastă-sa Sofia, cu care frate-său Împăratul Wilhelm nu ar mai fi în bune relaţii de când cu trecerea ei la ortodoxie, a venit de vreo 4 ori la Roma după amantul ei, secretarul de legaţie austriac Mittag. Ea e acum de 43 de ani. Între orele 10 şi 11 dimineaţa, Prinţul Fürstenberg la mine cu o însemnare oficială despre dezideratele Austriei la împărţirea teritoriilor balcanice între sârbi, greci şi bulgari. — La ora 4 p.m. primul delegat bulgar, ministrul de finanţe Toncev (sosit azi la amiază şi găzduit prin îngrijirea lui Schebeko la Hotel Continental, cu toată delegaţia) la mine acasă. Vorbim vreo 3

sferturi de oră. E avocat, blond, şiret, obsequios, cam trivial. Propune imediată înţelegere cu România şi alianţa. Răspund că am să vorbesc cu Regele, dar că impresia mea e că mai bine să ne aranjăm cu toţii împreună, iar aranjarea noastră separată să o lăsăm ca ameninţare şi presiune asupra sârbilor şi grecilor, dacă pretenţiile lor ar fi exagerate; iar pentru alianţă, după încheierea păcii va fi timp de discutat.

Luni 15/28 iulie. Trezit la ora 3, m-a muncit gândul aranjărilor meselor, postavurilor, călimărilor, etc., atât aici, cât şi la Sinaia, în sălile improvizate. Totodată aranjarea politică despre încă nehotărâţii delegaţii noştri (n-a venit încă răspunsul lui Costinescu de la Ionel Brătianu) — discursul meu pentru deschiderea Conferinţei etc. etc. M-am sculat la ora 6 şi m-am mai liniştit. Am telefonat la gară, la poliţie, la Ristici, la Papadiamantopulos, la Minister pentru cele 2 automobile, la Filitti, a venit Iacovaki. — La ora 8 dimineaţa sosesc delegaţii sârbi, greci, în parte şi muntenegreni şi trebuiesc primiţi la Gara de Nord de Filitti cu Iacovaki. — La ora 9 dimineaţa îmi aduce maiorul Balif scrisoarea lui I. Brătianu, ca răspuns lui Emil Costinescu; telefonez acestuia, mi se spune că a plecat la gară pentru a merge la Sinaia, eu fuga în automobil la gară; îl găsesc în vagon cu nevastă-sa şi nora; citeşte scrisoarea în culoarul vagonului, lasă doamnele sale să plece singure la Sinaia, vine cu mine, îl duc la Mişu Pherekyde, îmi promite răspuns scris până la amiază. — Apoi eu la Minister, văd masa mare cu postav verde pusă în mijlocul sălii celei mari de jos, cu destule scaune egale; vine cu mine în automobil generalul Coandă până la Minister (sosit azi-dimineaţă cu delegaţia sârbo-muntenegreană), mă întorc acasă, primesc la mine acasă la ora 10½ pe ministrul-prezident sârb Pasici cu Ristici împreună, apoi după plecarea lor pe ministrul-prezident muntenegrean generalul Vukotici, adus de Svilokosici, apoi pe Pisoski, căruia îi spun că are să fie şeful cancelariei Conferinţei; apoi la ora 11½ fostul ministru grec la Sofia Panas, delegatul grec la Conferinţa de aici, cu Papadiamantopulos. — La ora 12 Schebeko. — Între orele 12-11½ la Rege; *Regele îngrijat de rezultatele Conferinţei*, îmi dă numai mie (ca să mi-o şi copiez) o scrisoare umilită a Regelui Ferdinand al Bulgariei. — La ora 3½ Toncev, cu fostul ataşat militar şi acum delegat Stanciov, care îmi spun că sârbii nemaigăsind rezistenţa armată bulgară înspre Vidin, după ce s-au retras bulgarii dinaintea românilor de la Ferdinandovo, vor acum să bombardeze Vidinul şi că bulgarii, pentru acest caz, propun formal predarea Vidinului armatei române. Mă voi duce la ministrul de război. — Orele 4-4½, Take Ionescu: vorbărie politică şi pentru admiterea lui Dissescu al lui, ca al 4-lea delegat român. — Orele 4½-5 ministrul francez Blondel, ca să-i fac pentru cei 6 miniştri ai Marilor Puteri un re-

zumat, prin secretariatul Conferinţei, al celor petrecute în Conferinţă, întrucât trebuiesc spuse Europei. — Am fost la ministrul de război cu propunerea bulgarilor pentru Vidin. Va lua ordinele Regelui. — La ora 7 seara la mine acasă generalul Hârjeu, Al. Marghiloman şi Take Ionescu. Propunerea Regelui pentru Vidin (întâi să se abţie Serbia de a ocupa Vidinul; iar dacă nu vor, să-l ocupe împreună cu trupe române); mă duc cu Marghiloman de o transmit la Hotel Palace lui Pasici, la care vine şi Ristici. Va chibzui. — Mă duc tot cu Marghiloman la Hotel Continental, pentru a spune lui Toncev rezultatul momentan al propunerii lor pentru Vidin, dar nu găsim decât pe Neicov jos la scară, intrăm cu el în lift unde vorbim fără a ne sui, ca să comunice lui Toncev. — Marghiloman mă duce acasă, unde găsesc pe I. Filitti cu amănunte despre secretariat şi aranjarea sălii de la Sinaia.

Marţi 16/29 iulie. Sculat la ora 5, lucrez pe terasă, vine Creţianu şi Tresnea, cu raport despre sosirea aseară la ora 10,45 a lui Venizelos, cu vreo cinci greci cunoscuţi de ai lui. — Apoi Fürstenberg, Al. Marghiloman, C. C. Arion, ultimul cu nările umflate, că el nu înseamnă nimic în Minister, etc., ciudă că nu e şi el delegat la Conferinţa păcii. Mai demn este Mişu Cantacuzino. — Eu la ora 11 la Minister, la ora 12 la Rege. — Îmi trimite Schebeko în scris părerea Rusiei despre împărţirea teritoriilor cucerite de la turci, între greci, sârbi şi bulgari; Fürstenberg mi-o dase mai înainte din partea Austriei. — De la ora 4 la ora 4 3/4 la mine acasă Pasici, Venizelos cu Panas şi Politis, precum şi muntenegreanul, generalul Vukotici. Mi se propune prezidenţa Conferinţei şi Venizelos (spre bucuria mea) zice că va propune mâine la ora 4, când fixăm prima şedinţă a Conferinţei, la Externe, suspendarea armelor pe 5 zile. — De la ora 6 la ora 7 1/2 Consiliu de Miniştri, explicare cum am ajuns la numirea plenipotenţiarilor români, Arion ridicol cu susceptibilitatea lui, dar în fine s-a luat act. Generalul Hârjeu stabileşte mai exact noua linie de hotar al nostru cu Bulgaria, cerând cam mult, câte 14-18 kilometri la vest de Turtucaia şi la sud de Dobrici-Balcic. — Apoi eu la Hotel Continental, unde vorbesc cu Toncev, plăcutul general Fitcev şi colonelul Stanciov despre suspendarea armelor ce se va propune mâine de mine. — Vorbit şi cu generalul Coandă la Ministerul de Interne şi cu colonelul Christescu la mine acasă la ora 8, despre asistarea lor la prima şedinţă de mâine (din cauza suspensiunii de arme).

Miercuri 17/30 iulie. Sculat la ora 5. Scriu alocuţiunea de introducere ce trebuie să o citesc în prima şedinţă de astăzi a Conferinţei pentru pace. Ne luăm după cele petrecute la Congresul de la Berlin. — De la ora 8 3/4 la ora 10 1/2 I. Lahovari, Fürstenberg, Waldthausen, Creţianu şi C. C. Arion

(acesta liniştit; zice că numai eu pot fi şeful Partidului Conservator: à d'autres!). — De la ora 10½ la ora 11½ la Minister, unde primesc şi pe Schebeko. — Între orele 11¾-12½ la Rege, care aprobă discursul meu de inaugurare a Conferinţei de pace. — Imediat după mine primeşte Regele pe Vukotici, ministrul-prezident muntenegrean; diseară la ora 6 va primi pe Venizelos. — Eu la Statul-Major, unde generalul Constantinescu dezminte ştirea comunicată mie de Toncev că nişte avantposturi de cavalerie română ar înainta spre Filipopol. — Când eram la dejun acasă, iar Toncev la mine, cu aceeaşi ştire de o înaintare a românilor spre Filipopol. O dezmint după cele spuse de Rege şi de generalul Constantinescu. Dar cinci minute după plecarea lui, vine generalul Văleanu, locţiitorul ministrului de război (e secretar general al ministerului) şi-mi spuse că tot e ceva adevărat la ştirea cu înaintarea spre Filipopol! L-am trimis la Rege, care a fost furios. — Mai vine şi Iacovaki, cu vorba că bulgarii vor acum 3 secretari (şi pe Neicov) la Conferinţă. L-am trimis pe Iacovaki înapoi la Toncev la Hotel Continental, de unde pe la ora 2 s-a întors cu vorba că va fi propus un singur secretar. — Eu obosit, hărţuit, mă duc la ora 3½ la Externe.

— La ora 4 sunt toţi adunaţi în sala cea mare. Pasici (într-o franţuzească imposibilă) propune prezidenţia mea. Se primeşte de toţi; eu câteva cuvinte de mulţumire, apoi anunţ şi introduc secretariatul (şef Pisoski, adjuncţi: I. Filitti şi Nicolae Emil Lahovari, apoi câte un secretar al celorlalte 4 delegaţii; apoi dispun ca să se dea plenipotenţele d-lui Pisoski, apoi citesc cuvintele de inaugurare, terminând cu propunerea unei „suspendări a armelor" (pe nemţeşte Waffenruhe) de 5 zile. Răspunde improvizat Venizelos, apoi citit Toncev; toţi primesc propunerea şi delegaţii militari trec în salonul de alături. Noi ceilalţi la bufet. Peste vreo 3/4 oră reintrăm în şedinţă, generalul Coandă ne citeşte încheierea militarilor, în vreo 4 articole, despre suspensiunea de arme; Conferinţa o aprobă şi se decide comunicarea imediată la armatele beligerante. — Pe la ora 5½ ne despărţim, dar Marghiloman şi Take Ionescu mai vin la mine acasă, discutând asupra situaţiei şi studiind linia noastră strategică pe hartă.

Joi 18/31 iulie. Dimineaţa Bilciurescu (Iacovaki transferat la Berlin, în locul lui Bilciurescu), gazetarii, Neniţescu pentru mia de franci lunar a lui C. Bacalbaşa (deputat) de la *Conservatorul.*

— De la ora 9 la ora 10, la mine Venizelos:

a) pentru cuţo-vlahi tot ce vroim, crede ca şi mine indicată o împreună-lucrare politică şi administrativă a lor cu grecii, admite şi mânăstiri române la muntele Athos.

b) contra turcilor, care au ocupat acum Adrianopolul, nu se poate colaborarea militară cu bulgarii, dar o declarare colectivă a noastră contra trecerii lor peste linia Enos-Midia hotărâtă la Londra, putând înlesni bulgarilor mişcarea trupelor spre regiunile atacate de turci;

c) nici el, nici Regele Constantin nu se pot întoarce la Atena fără Cavalla, dar bulgarii să aibă Dadeagaci a cărui momentană ocupare de greci a fost ordonată de Regele Constantin fără ştirea lui Venizelos, dar, în urma stăruinţelor acestuia, revocată;

d) Conferinţa noastră să încheie pacea cu toate sacrificiile impuse bulgarilor, care mai pot spera că un Congres european sau altă formă de intervenţie va obliga Grecia să retrocedeze Cavalla bulgarilor, ceea ce Grecia poate face mai uşor faţă de Europa întreagă.

— Mai vine Mişu Cantacuzino şi scrie o rectificare contra unor născociri ale *Epocei*. — De la ora 11 la ora 11 3/4 la Minister, unde spun lui Fürstenberg vorba cu Venizelos. — Între orele 12-11/4 la Rege. — La ora 3 la Externe, unde cu Take Ionescu şi Marghiloman convenit că ei doi să se întâlnească astă-seară la ora 9 1/2 înainte cu delegaţii bulgari, spre stabilirea celor trei puncte cerute de noi în depeşa mea către Ghenadiev.

— La ora 4 deschid a 2-a şedinţă a Conferinţei; Pisoski citeşte procesul-verbal al şedinţei de ieri cu cele trei discursuri; se aprobă şi se iscăleşte de toţi delegaţii. Le anunţ că vor fi distribuite la delegaţi copii imprimate şi autentificate de secretariat. Fotografia Casei Mandy fotografiază Conferinţa cu toţi membrii ei. Propun ca până la şedinţa de mâine ora 4 delegaţii, în conferinţe separate cu bulgarii, să discute împărţirea teritoriului câştigat de la turci, iar noi stabilirea noii fruntarii. Se primeşte, se ridică şedinţa şi trecem la bufet. Grecii şi sârbii se vor întâlni cu bulgarii mâine la ora 10 dimineaţa, în salonul diplomaţilor la Ministerul de Externe.

— Seara la ora 9 1/2 îmi trimite Regele scrisoarea sa de răspuns către Regele Ferdinand al Bulgariei. O voi remite mâine dimineaţă lui Toncev, ca să o expedieze prin curier la Sofia.

Vineri 19 iulie/1 august. Frumos pe terasă, mai răcoare. — La ora 8 1/2, Bilciurescu, pe care-l trimit la Toncev, care să expedieze scrisoarea Regelui nostru către Regele Ferdinand, şi la Consulatul austriac, cu depeşa generalului Averescu; despre orele de deschidere ale celor 2 poduri peste Dunăre. — Apoi la mine Prinţul Fürstenberg, Marghiloman (raportând despre greutăţile bulgarilor de a admite graniţa noastră aşa cum o cere Statul-Major de întinsă), C. C. Arion, Schebeko, acum în plină înţelegere cu mine şi cu Fürstenberg. — La ora 10 1/2 până la ora 12 1/4 la Minister. — De la ora 12 1/2 până la ora 1 1/2 la Rege.

— De la ora 4 la ora 43/4 la Externe, Conferinţă de un sfert de oră, o jumătate de oră în bufet.

Sâmbătă 20 iulie/2 august. Scriu pe terasă; la ora 81/2 Bilciurescu, apoi Dillon (corespondentul lui *Daily Telegraph*), Waldthausen, Marghiloman, generalul Hârjeu (sosit din Bulgaria), întâlnindu-se la mine cu C. C. Arion, care mai rămâne singur cu mine o jumătate de oră; de-abia îl mai liniştesc din supărarea că nu e şi el la Conferinţa de pace. — Un articol de laudă a mea (scris de C. Bacalbaşa) apărut în „*Conservatorul*" mă jenează şi spun redactorului Vasiliu să nu mai vină la mine şi să meargă la Marghiloman pentru informaţii.

— De la ora 4 (după ce acasă fusese Schebeko la mine) sunt la Ministerul de Externe, 20 minute a 4-a şedinţă a Conferinţei, tot numai formală, discuţiile importante continuând între culise.

— Apoi 2 ore discuţii între noi 4 miniştri şi cei doi delegaţi militari ai noştri, plus generalul Hârjeu, cam încăpăţânat, asupra graniţei militare definitive către Bulgaria. Eu declar că ne vom supune hotărârii militarilor, fără nici o pasiune diplomatică. Ei fac 2 mici concesiuni şi rămâne să prezinte linia astă-seară, în întâlnirea cu bulgarii, tot la Ministerul de Externe, fără altă discuţie: „luare sau lăsare". — După masă, la ora 81/2, a mai venit şi N. Xenopol la mine, cu o depeşă a lui Toncev către Statul Major bulgar, care-i părea lui Xenopol spionaj militar. Am convenit să o arate întâi ministrului sârb Ristici.

Duminică 21 iulie/3 august. Cer acoperit, bine pe terasă. — Un articol în *Universul*, intitulat „Doi bătrâni" (Regele şi eu), probabil de la Curte. — La mine dimineaţa Bilciurescu, Prinţul Fürstenberg, apoi Blondel (foarte rezervată Franţa până acuma); cu el se întâlneşte şi Mişu Cantacuzino. — Apoi mă ia Marghiloman la Externe, unde întâlnire între toată delegaţia noastră cu bulgarii: Toncev, generalul Fitcev şi Ivanciov. După vorbe general Coandă, general Fitcev, colonel Christescu şi iar general Fitcev, le fac eu un ultim apel, lăudând pe Fitcev, dar prezentând graniţa fixată de noi „prin bună înţelegere", şi bulgarii primesc cele 3 condiţii ale noastre, rămânând ca cea despre cuţo-vlahi să se stabilească prin preschimbare de note. — La ora 12 acasă, unde zece minute convorbire de prisos cu generalul Vukotici, muntenegrean, care mă aştepta. — La ora 33/4 Schebeko, ca să mă pună, *en garde* contra unei vorbe a lui Radev către Blondel, că bulgarii, acum că s-au înţeles cu România, vor să continuie războiul contra grecilor şi sârbilor. Stupidă fanfaronadă, fiindcă noi nu înţelegem să ne separăm de ceilalţi adversari creştini ai bulgarilor, şi apoi unde pui turcii?! — La ora 4 vine Barclay, cu o notiţă tradusă şi scrisă cu creionul pe un petec de hârtie, că Anglia îşi rezervă dreptul de a cerceta hotărârea Conferinţei noastre, în special pentru Cavalla!

Luni 22 iulie/4 august. De la ora 8 1/2 Fürstenberg, Bilciurescu, Take Ionescu (cu ştire despre curioasa depeşă deschisă a Kronprinţului german către Martha Bibescu, amanta lui, ca să luăm de la bulgari cât putem „şi să nu ne sinchisim de Marile Puteri". Take Ionescu îmi spune că Kiderlen-Wächter ar fi zis despre Kronprinţ că e prost şi că va fi o calamitate pentru Germania).

— La ora 10 la Externe, unde şedinţă a Conferinţei de pace, de astă dată dimineaţa, pentru a avea timp să se comunice pe câmpurile de război prelungirea suspensiunii de arme propusă de mine şi primită numai pe 3 zile. Comunicare în şedinţă şi citire a protocolului de pace încheiat între noi şi bulgari.

— La ora 12 1/2 până la ora 1 1/4 la Rege. — La ora 4 la mine, acasă Venizelos, Panas şi Politis, din partea grecilor, Pasici, Spalaicovici şi Ristici din partea sârbilor şi muntenegreanul Vucotici stau până la ora 6, iau ceaiul, fumează, discutăm — eu insist cu felurite argumente să cedeze ceva din pretenţiile lor în contra bulgarilor, şi anume peste râul Vardar să se mulţumească sârbii cu Istip şi Cociana, lăsând Radovişte şi Strumiţa bulgarilor, iar grecii să aibă şi Cavalla, dar să nu se întindă la răsărit până la Lagos. Spalaicovici se declară mişcat de cuvintele mele, Venizelos zice să eu sunt în rolul natural al României, dar cât pentru rezultat au rămas să se mai gândească. — Seara la 7 1/2 Schebeko la mine, apoi şi Waldthausen; Germania vrea să susţină pe greci pentru Cavalla şi caută să nu supere totuşi pe austrieci, care vor să dea Cavalla bulgarilor.

Marţi 23 iulie/5 august. Sculat la ora 5. — Dimineaţa la ora 8 baronul Fasciotti la mine, cu declararea că Italia nu va pune în vedere Conferinţei putinţa unei revizuiri a deciziilor ei, decât dacă toţi miniştrii Marilor Puteri din Bucureşti primesc aceeaşi însărcinare. Până atunci, sau dacă nu, comunicarea lui e neavenită. — Ca de obicei, Bilciurescu ia depeşele cifrate. — Delavrancea, Marghiloman la mine. — De la ora 10 la ora 11 delegaţia bulgară la mine, adică 4 din ei: ministrul Toncev, generalul Fitcev, vicepreşedintul Sobraniei Ivanciov şi Radev (fost socialist, comitagist, ziarist, etc.). Îi îndemn la sacrificiu, nefiind vina lor şi mai putând declara la protocol speranţa într-o revizuire a Marilor Puteri; le declar de altminteri că, dacă reîncepe războiul, România va continua cu operaţiile militare contra Bulgariei. — De la ora 11 1/2 la ora 1 1/2 la Minister, ameţit de ultima lucrare a lui Burghele asupra raportului dintre Comisia Europeană a Dunării şi căpitanul portului Sulina. — La ora 3 1/2 Take Ionescu îmi vorbeşte de albanezul Noga, care doreşte să aibă vreo 300.000 lei pentru propaganda Prinţului de Wied la Tronul Albaniei.

— De la ora 4 la ora 6 la Externe; o jumătate de oră prezidarea Conferinţei; restul, aranjări prin conversaţii.

— Marghiloman îmi spune că Regele i-a spus astăzi că de la Kogălniceanu n-a mai avut vreun om de Stat ca mine... Marghiloman mi-a mai arătat o scrisoare a generalului brătienist Crăiniceanu, prin care stăruie ca să se ceară acum mult mai mult de la bulgari, mai întinsă graniţa la apus de la Turtucaia, etc. Viitoarea campanie liberală contra noastră. — La ora 7 Schebeko la mine acasă — tot aşteaptă instrucţiuni de la Sazonov pentru declararea de revizuire a lucrărilor Conferinţei. — Să mai însemnez că astăzi a venit la ora 11 3/4 la Externe la mine Sir George Barclay, adăugând la cele zise alaltăieri, duminică după amiază, că numai atunci să fie vorbă de revizuirea deciziei Conferinţei noastre despre Cavalla, dacă toţi ceilalţi colegi ai săi, reprezentanţi ai Marilor Puteri, primesc aceeaşi instrucţiune. — Seara, la ora 9, mai vine Venizelos la mine, spunându-mi că Regele Greciei i-a reînnoit încrederea şi că el admite să fie râul Carasu graniţa între Cavalla şi Lagos, acest din urmă port împreună cu Dedeagaci rămânând Bulgariei, care va avea astfel şi cele mai bune tutunuri.

Miercuri 24 iulie/6 august. Sculat la ora 6, scriu pe terasă. Sunt +14°R. — De la ora 10 1/2 la ora 11 3/4 la Minister. De la ora 12 la ora 1 1/2 la Rege. Amândoi simţind că astăzi e ziua de criză în privinţa încheierii păcii. — Câteva cazuri de holeră la Ştefăneşti, la 20 kilometri de la Bucureşti. Nişte ţigani, care însă s-au izolat. Unul din ei scăpat la Bucureşti, unde a murit de holeră.

— La ora 4 la Externe, unde discută separat grecii cu bulgarii. Mă amestec; rezistenţă de la Venizelos, care-şi tot pune Regele înainte. Deschid şedinţa Conferinţei la ora 5, luăm act de acordul încheiat între bulgari şi sârbi, apoi ţin o mică alocuţiune, stăruind să se înţeleagă chiar de azi şi grecii cu bulgarii, pentru care sfârşit suspend şedinţa pe o oră şi o vom reîncepe pe la ora 7. Mari discuţii, vine, alături, şi ministrul francez Blondel, care pisează pe Venizelos. Aduc pe generalul Coandă, care reuşeşte a stoarce grecilor o concesie la nord de râul Carasu spre Cavalla. Redeschid şedinţa la ora 7, anunţ bunul rezultat şi şedinţa următoare mâine la ora 11 dimineaţa. În interval mă înţeleg cu Radev, care face un nou text de declarare a lor, cu speranţa îri Marile Puteri. Mai scriu cu Politis o scurtă declarare pentru afirmarea Tratatului de la Londra din 17/30 mai a.c., cu teritoriile luate de la turci (Adrianopol) şi Take Ionescu propune să mai adăugăm speranţa că Marile Puteri vor şti să aducă la îndeplinire cele hotărâte la Londra. Eu primesc, dar acum nu vreau să mai fac eu propunerea acestui deziderat la protocol, ci să-l las pe seama grecilor sau sârbilor. — La ora 9 1/2 seara, primarul Griguţă Cantacuzino, ca să mă felicite de marele succes. — Zi foarte caldă, în toate privinţile.

Joi 25 iulie/7 august. Dorm destul de rău, cu toate granulele luate pentru adormit. Mă scol la ora 6, scriu pe terasă, dar e deja prea cald. — Eu la ora 9 1/2 dimineaţa (după ce fusese la mine acasă Prinţul Fürstenberg, vorbind de concediu — îmi are aerul că nici Austria nu mai crede în revizuirea Tratatului de la Bucureşti) la Schebeko, care îmi spune că textul scrisorii sale către mine i-a fost dictat de la Petersburg, şi că aşa să o aduc la cunoştinţa Conferinţei.

— Apoi eu la Minister, de la ora 11 la ora 11 3/4, prezidez o şedinţă a Conferinţei care decide în principiu armistiţiu nelimitat şi însărcinează delegaţii militari cu comunicarea la câmpurile de război.

— La ora 12 la Rege, care îmi mulţumeşte şi mă sărută. — Acasă, scrisori, telefonări şi telegrame de felicitare (Simca Lahovari, d-na Mavroiani, Elena Perticari, Theodor Rosetti — telegramă de la Piatra-Neamţ, Barbu Catargiu, Neniţescu, Negri, etc.). Eu însă încă rezervat în sufletul meu, ca totdeauna, până nu văd tratatul iscălit.

— De la ora 4 1/2 la ora 7 la Minister, unde încă multă discuţie de amănunte între delegaţi. La ora 5 3/4 deschid şedinţa; ni se comunică procesul-verbal pentru armistiţiu, cu amănunte; se aleg Coandă, Spalaicovici, Politis, Matanovici şi Radev (sau Ivanciov) delegaţi la redacţia textului tratatului, împreună cu Pisoski şi Filitti. La ora 6 1/2 se ridică şedinţa. — Mă întorc acasă — foarte cald. Eu nu deplin liniştit pentru bunul sfârşit. Pentru mine, cu obişnuitul zig-zag vertical, în asemenea chestiuni, aseară sus, astă-seară jos, să sperăm pentru mâine-seară susul final.

Vineri 26 iulie/8 august. La ora 7 dimineaţa +16°R. în umbră. — La ora 9 dimineaţa la mine acasă Sir George Barclay, însărcinat de a-mi exprima felicitările Guvernului său pentru opera de pace ce am îndeplinit-o. — Apoi Waldthausen, Schebeko, etc. — La ora 10 3/4 la Minister, la ora 12 la Regină, în grădină, pentru a-i mulţumi pentru marele coş de flori ce mi l-a trimis azi, ca felicitare pentru pace. — Apoi îndată la Rege, între orele 12 1/4-1 1/4.

— De la ora 4 la ora 6 1/2 şedinţa Conferinţei. Citesc scrisorile Austro-Ungariei şi Rusiei pentru eventuala revizuire şi se votează primele 6 articole ale Tratatului. — Mi s-a mai luat neliniştea de pe suflet. Felicitări de pretutindeni. — La ora 9 seara la gară, pleacă Regele la ora 9 1/2 din nou la Statul-Major al Armatei la Dunăre, dar se întoarce mâine-seară târziu. La gară, numai Regina cu doamna Mavroiani, toţi adjutanţii Regelui, care pleacă cu el, împreună cu dr. Mamulea şi generalul Hârjeu, directorul C. F. Cotescu, prefectul Moruzi — din miniştri numai eu şi Dissescu.

Sâmbătă 27 iulie/9 august. Sculat la ora 5, nu dorm de la ora 4 — gânduri asupra Tratatului şi formalităţilor la semnătură şi execuţie. Toastul

pentru prânzul de astăzi la Externe. — Dimineaţa Bilciurescu, prinţul Fürstenberg (care-mi spune că în privinţa demobilizării din partea bulgarilor să n-avem grijă, că ei sunt cei dintâi care o doresc, pentru a-şi trimite soldaţii înapoi la munca câmpului şi a-şi descomplecta astfel armata, de al cărei spirit de răzvrătire îi e frică Guvernului bulgar), Vasiliu de la *Conservatorul.*

— De la ora 10 la ora 113/4 la Externe, prezidez a 11-a şedinţă a Conferinţei. Toate au aerul că se reglează; neliniştea mea nu era justificată. Am dispus scrierea a 5 exemplare tratat, care să fie semnate mâine dimineaţă şi sigilate cel puţin de cei 5 şefi ai delegaţiilor, iar panglicele toate 5 cu pecetea mea.

— După dejun rămânem acasă, dictez Anicuţei toastul care să-l ţin la dineul de diseară.

— De la ora 8 la ora 111/2 seara, marele dineu în sala de sus splendid decorată cu flori, de Rothan, şi splendid servită de Casa Capşa. Suntem 51 persoane. Toţi delegaţii, toţi miniştrii noştri cu nevestele lor (minus Maruca Cantacuzino), primarul Grig. Cantacuzino cu nevasta, prefectul Moruzi,„generalul Coandă cu nevasta, colonelul Christescu şi directorii mei ministeriali cu d-nele: Tresnea-Grecianu şi Filitti, se înţelege şi Pisoski cu tânărul N. Emil Lahovari. În ultimul moment se scuză telefonic tocmai Venizelos, apucat de crampe de stomac. Tresnea-Grecianu face iute schimbarea protocolară a plasărilor. E de faţă şi prezidentul Senatului, Ion Lahovari. Dineul e foarte animat şi elegant. Eu rostesc toastul scurt, Pasici citeşte, rău franţuzeşte, un mai lung răspuns.

Duminică 28 iulie/10 august. Mă scol la ora 5. Scriu aranjarea ultimei şedinţe a Conferinţei de pace de astăzi, cuvintele ce le voi rosti înainte de a o închide.

— De la ora 91/2 la ora 111/2 la Externe, prezidez a 12-a şi ultima şedinţă; se citesc procesele-verbale a două şedinţe anterioare, se iscălesc şi se pecetluiesc cele 5 exemplare de tratat; la ora 101/2, când începe iscălirea, se telefonează pentru a se slobozi tunurile, e de faţă şi Venizelos, întrucâtva restabilit şi iscăleşte şi el. Cei mai mulţi din noi suntem deja în frac cu decoraţii, pentru a merge îndată la *Te-Deum* la ora 12. — Eu mai pot trece pe acasă, îmi iau nevasta, merg cu ea în auto la Palat, unde Regele m-a chemat la 111/2. Mă sui la Rege, care mă sărută şi-mi atârnă în jurul gâtului colanul ordinului „Carol" — ultima distincţie ce mi-o poate da. Apoi, cu nevastă-mea, la Mitropolie, unde sunt toţi delegaţii străini, vine şi Regele, cu Regina şi Prinţesa Maria cu Elisabeta (Prinţii Ferdinand şi Carol la Cartierul General). O mişcătoare rugăciune a popilor, numind pe Regii celor 5 State ortodoxe. Pe tot drumul spre Mitropolie şi înapoi,

mă aclamă publicul, foarte numeros, cu urale. După *Te-Deum* merg toţi delegaţii de se înscriu pe o foaie specială la Palat.

— La ora 4 vine Venizelos la noi şi-l prezint nevesti-mi. Când vorbeam încă împreună, vine şi Blondel, ca să mă felicite din partea Guvernului francez, pentru încheierea păcii prin stăruinţele noastre. — De la ora 5 la ora 6½ Consiliu de Miniştri la Interne, demobilizarea şi concediile miniştrilor Marghiloman, Take Ionescu, Dissescu şi M. Cantacuzino, de pe la 2 august la 15 septembrie. — Seara la ora 8, dineul dat la Palat delegaţilor Păcii, muzică militară, toast citit de Rege, fără răspuns. — La ora 10 eram acasă. Zi cu bine.

Luni 29 iulie/11 august. Sculat la ora 5, cu tot somnul foarte împuţinat, mă simt bine. Efectul fizico-moral al succesului. — De la Ministerul de Externe al Rusiei, am primit următoarea depeşă:

„Excelenţei Sale dl. Maiorescu,
preşedintele Consiliului de Miniştri
Bucureşti

Salutând cu respect eforturile conciliante depuse de Cabinetul din Bucureşti cu ocazia tratativelor tocmai încheiate sub preşedinţia Excelenţei Voastre, vă rog să primiţi felicitările mele, precum şi cele mai bune urări.

Sazonov"

la care răspund:

„Excelenţei Sale dl. Sazonov,
ministrul afacerilor externe
Petersburg

O rog pe Excelenţa Voastră să primească mulţumirile mele călduroase pentru telegrama extrem de amabilă pe care a binevoit să mi-o adreseze şi pentru urările exprimate. Am fost fericit să pot contribui, ca preşedinte al Conferinţei de la Bucureşti, la grăbirea încheierii tratatului care să asigure pacea pentru beligeranţii creştini.

T. Maiorescu"

— Dimineaţa la mine miniştrii Fürstenberg şi Vredenbruck, ca să-şi ia ziua-bună; Iulius Popp; apoi cei 3 secretari Pisoski, Filitti şi N. E. Lahovari, ca să mă felicite şi să-mi mulţumească. — Apoi traduc cu nevastămea depeşele Împăratului Wilhelm şi Regelui Carol pentru ziarele române. — Apoi de la ora 11½ la ora 12½ la Externe. — Pe la ora 8 seara, doamna Bengescu vine cu laudele Regelui despre mine, că în România numai eu singur puteam conduce Conferinţa cum a fost condusă. — Seara

între orele 9-11½, la banchetul Primăriei dat delegaților, bun discurs, bine citit, de primarul Griguță Cantacuzino, lung răspuns al lui Venizelos (dar pronunță franțuzește hère în loc de heureux) și al bulgarului Toncev. Scenă cu Bogdan-Pițești, dat afară de Grig. Cantacuzino de la banchet, după cererea lui Take Ionescu și N. Xenopol.

Marți 30 iulie/12 august. Dimineața la mine Waldthausen, încă o dată Prințul Fürstenberg; Bilciurescu, etc. Barbu Catargiu, totdeauna plăcut. — De la ora 10¼ până la ora 12½ la Externe, toți delegații, dar neoficial, ne luăm exemplarele originale ale Tratatului, iscălim ultimul protocol al ședinței de duminică (Nr. 12), apoi noi 4 delegați români, cu Venizelos și Panas, Pasici și Spalaicovici și muntenegreanul Vukotici stabilim, ajutați de Politis, textul în două articole ale Protocolului secret de garantare în contra unei eventuale respingeri a Tratatului de pace din partea Sobraniei bulgare. Filitti are misiunea de încredere să-l copieze în 4 exemplare, să-l facă să se semneze de toți delegații și să înmâneze fiecăruia exemplarul său. — Mă duc la ora 1 la Hotel Palace, unde e dejunul dat de delegații sârbi; erau și Kalinderu și Ion Lahovari, împreună cu delegații. — La ora 3 eu acasă. Între orele 4-4¾ Pasici la mine cu vorbă de alianță, pod peste Dunăre la Gruia-Prahova (ei pretind că în 4 ani va fi C. F. gata până la Durazzo la Marea Adriatică); eu amabil evaziv, afară de pod, acela *da*. — La ora 5 la Palatul Bursei, unde iar delegații primiți de N. Xenopol și de Hagi-Tudoraki; iar discursuri, în sala de sus; dar eu plec la ora 5,25, având audiență la Rege până la ora 6¾. Regele indispus de lipsa de tact a lui Bădărău, care le vorbea bulgarilor înaintea Regelui de fabricile de zahăr câștigate de noi la Dobrici; nu vrea să-l admită ad-interim la Interne, ci preferă dintre takiști pe N. Xenopol. — La ora 7 acasă, la ora 8 în frac fără decorații iar la „Liedertafel", unde iar toți delegații la stupidul dineu al Sindicatului Presei caracterizat printr-un stupid discurs rostit de Procopiu.

Miercuri 31 iulie/13 august. La mine iar dimineața amețeala vizitelor: Griguță Cantacuzino, ca să mă împace cu N. Filipescu; eu amân toată chestiunea la toamnă. Fasciotti, să mă felicite din partea Guvernului italian pentru succesul Conferinței de pace și să-și ia ziua-bună. Wollanka, Brănișteanu, Vasiliu, von Mach; — Filitti povestește lui Gi că s-a rugat N. Iorga de dânsul să-l prezinte lui Venizelos și, când l-a prezentat, Iorga a întrebat pe Venizelos cum a făcut el ca să ajungă președinte de Consiliu, fiindcă el, Iorga, vrea să fie Venizelos al României, căci are și el mare popularitate și vrea să știe dacă Venizelos *a ajuns* prin Tron sau prin popor?! — Schimb de fotografii între mine și Venizelos, Pasici, Vukotici, generalul Fitcev. — La ora 11 la Minister, la ora 12½ la Hotel Capșa, unde e dejunul oferit nouă de Venizelos. — La ora 4 eu la gară, unde

pleacă Venizelos şi toată delegaţia greacă cu tren special la Brăila şi Galaţi. Mulţi greci la gară, cu flori pentru el; vine şi Kalinderu, prefectul Poliţiei, generalul Coandă, etc. Ne ducem pe 20 de minute în salonul răcoros al recepţiei regale; îmi spune Coandă multe din regiunile Balcanilor, ocupate acum de armata noastră, apoi ieşim iară pe peronul înfierbântat, vin Pasici, Vukotici şi suitele lor în 2 vagoane ministeriale ataşate la acceleratul Constanţa, unde sosesc diseară şi vor fi găzduiţi pe vaporul „Dacia". Tresnea-Grecianu îi însoţeşte. Copii ne fotografiază pe peron. Mâine spre seară se întorc şi grecii de la Galaţi şi sârbii de la Constanţa şi în tren comun continuă noaptea de la Chitila la Turnu-Severin, unde se îmbarcă împreună pe vapor sârbesc, pe Dunăre în sus spre Belgrad. — La ora 5 sunt în sfârşit acasă să-mi reglez răspunsurile mai urgente la felicitări, d. ex., pe lângă multe telegrame scurte (lui Rosen la Lisabona, deputaţilor Vaida şi Hurmuzaki la Carlsbad, lui Paul Lindau la Warnemünde, lui Stadtschultheiss Baetzner, etc.), următoarea scrisoare lui Dimitrie A. Sturdza (81 de ani, după 4 ani de acces de alienaţie mentală):

„Bucureşti, 1/14 Aug. 1913

Mult stimate domnule Sturdza,

Vă mulţumesc pentru trimiterea prea însemnatei lucrări asupra Comisiunei europene a Dunării şi pentru cuvintele care o însoţesc. Aceste cuvinte, scrise de bărbatul de Stat al Ţării a cărui viaţă întreagă a fost şi este împreunată cu dezvoltarea politică şi culturală a României renăscute, sunt pentru mine o răsplată din cele mai mari ce mi le-ar fi putut hărăzi soarta.

Vă sunt adânc recunoscător şi vă rog să primiţi totodată încredinţarea înaltului meu respect.

T. Maiorescu"

Joi 1/14 august. Dormit bine fără drogă. Tot cald, şi noi tot la Bucureşti. Răspund următoarele la o depeşă primită de la San-Giuliano:

„Excelenţei Sale marchizul de San Giuliano

Domnule Ministru de Externe,

Vallombroso,

Profund mişcat de cuvintele alese pe care Excelenţa Voastră a binevoit să le adreseze Naţiunii române şi reprezentantului Guvernului său actual, vă rog să primiţi mulţumirile noastre călduroase şi întreaga noastră recunoştinţă. Italia a găsit întotdeauna la noi dragostea şi consideraţia ce se cuvin unei surori mai mari şi a fost admirată pentru imensa sa operă civilizatoare şi, în ultima vreme, şi pentru forţa militară şi economică de care dă dovadă.

Fiecare român este conştient de sentimentul că este un urmaş al romanilor şi suntem mândri că putem, alături de dumneavoastră, să ne aflăm obârşia în Roma antică.

Maiorescu"

— Dimineaţa iar „Gehetze" la mine, vizite de concediu Waldthausen, la Minister Schebeko, Jackson (care a fost înlocuit cu un democrat ceh din Chicago, cu numele de Wopicka, etc. — Între orele 11 1/2-12 1/2 la Rege; tevatură cu interimatul lui Take Ionescu (el vorbind, altfel, de demisie) tot cu Bădărău şi nu cu N. Xenopol (îmi mai spune Take Ionescu că la toamnă vrea să-şi schimbe cei 3 miniştri cu Cantacuzino-Paşcanu, *Pălti-neanu* şi Mişu Antonescu sau P. Missir sau Toma Cămărăşescu; mă aştepta jos în sala adjutanţilor, când mă coboram de la Rege). —La ora 1 3/4 eu la Gara de Nord, de unde Curtea pleacă la ora 2,10 să se instaleze la Sinaia. Gi nu e la gară, tot nu-i trecuse enterita; dar aşa cum e, lucrează într-una răspunsuri de felicitări, copieri, etc. — De la ora 4 la ora 7, pe mare căldură, Consiliu de Miniştri, jurnal de ratificarea Tratatului de pace, comisia de delimitare (3 militari, Neniţescu şi P. Missir sau N. Titulescu, un secretar de la Externe şi 2 copişti). — La ora 7 1/4 acasă C. Krupenski şi apoi Neniţescu, plicticoasă discuţie a lor cu N. Xenopol pentru comisia superioară a legii asigurărilor.

— La ora 8 1/4 în sfârşit la masa frugală, eu obosit, Anicuţa numai cu o ciorbă.

Vineri 2/15 august. Dormit binişor, după o pastilă de adalină luată la ora 2 1/2 noaptea. Sculat la ora 6, lucrez pe terasă. Cer acoperit dar cald.

— Plicticoasă vizită între orele 9-10 dimineaţa a lui Tzotzoi Lahovari la mine.

— Lucrat dimineaţa la Minister până la ora 1 1/4 (formele pentru ratificarea tratatului), unde vine şi Sefa-bay spre a ne felicita.

— După amiază Mişu Cantacuzino şi Al. Marghiloman acasă la mine, apoi eu cu Gi în automobil vreo 14 vizite şi la cimitir pentru a vedea aşezată noua piramidă de granit suedez (3 000 lei) pe mormântul Maiorescu.

DOCUMENTE DIPLOMATICE :: EVENIMENTELE DIN PENINSULA BALCANICĂ. : ACȚIUNEA ROMÂNIEI : SEPTEMVRIE 1912 — AUGUST 1913

Cartea Verde

TEXTUL TRACTATULUI DE PACE DELA BUCUREȘTI .. 1913 ..

TRADUCERILE DE
V. M. IVANCEANU, REDACTOR
IN MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE

DOCUMENTE DIPLOMATICE SECRETE
20 septembrie/1 octombrie 1912-21 iulie/10 august 1913

1

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Sinaia, joi 20 septembrie/1 octombrie 1912

Joia trecută, 13 septembrie, ministrul Turciei, Sefa-bey, mi-a propus, din partea ministrului de externe Noradunghian, să public în ziarele noastre oficioase declararea „că Guvernul român nu va rămâne indiferent în cazul când vreo întreprindere va fi de natură de a tulbura pacea şi *statu-quo* în Balcani".

Ieri, miercuri, a venit, între orele 6 şi 7 1/2 seara la mine, şi vorbindu-mi de pregătirile războinice la Sofia, Belgrad şi Atena (despre care ne informaseră şi telegramele Legaţiilor noastre), m-a întrebat: „ce aveam de gând să facem ca amici ai Turciei?"

I-am răspuns: „«Ca amici ai Turciei», noi credem că mai înainte de toate este interesul său să încheie pacea cu Italia şi că Regele nostru chiar are de gând să se adreseze direct în acest sens Majestăţii Sale Imperiale Sultanului. Cât priveşte atitudinea noastră în raport cu complicaţiile ce vor putea surveni în Balcani, noi suntem decişi pentru moment să păstrăm neutralitatea".

În legătură cu aceasta, şi ministrul Bulgariei, dl. Kalinkov, m-a întrebat ce atitudine ar avea România în cazul unui conflict cu Turcia, în care Bulgaria ar avea să apere drepturile conaţionalilor săi, făcând aluzie — pe cât mi s-a părut — la zvonurile despre o convenţie militară încheiată între România şi Imperiul Otoman.

I-am răspuns că zvonurile nu sunt întemeiate, că România nu poate uita că ea însăşi şi-a câştigat independenţa în lupta contra turcilor şi că, prin urmare, dacă bulgarii, sârbii şi grecii, creştini orotdocşi ca şi noi, vor să lupte pentru îmbunătăţirea soartei conaţionalilor lor de sub stăpânirea turcească, România va păstra o strictă neutralitate, întrucât nu va fi vorba de schimbări teritoriale".

T. MAIORESCU

2

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

La Consiliul de Miniştri, ţinut în Castelul Peleş, sâmbătă 22 septembrie/5 octombrie 1912, sub prezidenţia M. S. Regelui

Însărcinatul cu afaceri austro-ungar, contele Czernin, mi-a comunicat că Guvernul otoman s-a adresat la cel austro-ungar pentru a-i cere manifestarea unei atitudini energice în contra pregătirilor războinice ale Serbiei, dar că Guvernul din Viena nu a admis cererea.

T. MAIORESCU

3

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, 25 septembrie/8 octombrie 1912

Astăzi, la ora 4 p.m. ministrul rus, dl. Schebeko, mi-a adus la cunoştinţă că Rusia şi Austria fac demersuri pe lângă cele patru State balcanice şi, simultan, Marile Puteri pe lângă Guvernul turc, pentru a împiedica izbucnirea unui război în Balcani şi a asigura supuşilor creştini din Imperiul Otoman introducerea reformelor (cerute de art. 23 al Tratatului de la Berlin), conform propunerii Franţei*.

Am mulţumit d-lui Schebeko pentru iniţiativa ce a luat-o de a ne ţine în curent cu demersurile Guvernului rus în faza actuală a chestiunii balcanice. I-am spus că şi Guvernul austro-ungar ne dă aceeaşi dovadă de încredere şi că, de exemplu, pe temeiul unei telegrame din Viena de la 19 septembrie/2 octombrie, mi s-a comunicat declararea proiectată de unele Mari Puteri către Guvernele balcanice, că Puterile nu vor tolera nici o schimbare teritorială în Balcani.

Am adăugat că trebuie să exprim mulţumirea noastră de câte ori vedem Rusia şi Austro-Ungaria înţelese asupra unei direcţii comune în criza balcanică.

T. MAIORESCU

---

* După informaţii ulterioare, miniştrii Rusiei şi Austro-Ungariei au şi făcut în aceeaşi zi 25 septembrie/8 octombrie, prin declarări identice, demersul comunicat de dl. Schebeko pe lângă cele patru State balcanice, ale căror Guverne însă au răspuns evaziv şi cu îndoială asupra realizării reformelor din partea Turciei. Îndeosebi, însă, dl. Gheşov a declarat celor doi miniştri cu acest prilej, că Bulgaria nu are „aspiraţii teritoriale".

4

Bucureşti, miercuri 26 septembrie/8 octombrie 1912

Astăzi pe la ora 5 p. m., ministrul bulgar, dl. Kalinkov, a venit la mine şi mi-a citit (notată de d-sa pe o foaie de hârtie) traducerea unei depeşe a d-lui ministru prezident Gheşov, cu următoarea cuprindere:

„Aveţi bunătatea şi comunicaţi d-lui ministru-prezident că sunt foarte mişcat de declaraţia d-sale foarte preţioasă pentru noi. Luăm act de ea. Consiliul Miniştrilor şi eu personal mulţumim d-lui ministru-prezident foarte cordial şi suntem recunoscători României pentru strălucita sa atitudine şi pentru noua sa mărturie de sentimente bune şi amicale faţă de noi". Mulţumirile Guvernului bulgar se referă la răspunsul dat d-lui Kalinkov şi menţionat în Raportul de la 20 septembrie/2 octombrie. Am rugat pe dl. Klinkov, arătându-i cât de importantă este comunicarea ce mi-a făcut-o acum, să-mi dea foaia de hârtie pe care a scris, cu propria sa mână, traducerea citită; mi-a dat-o, şi am depus-o în arhiva Ministerului Afacerilor Străine.

T. MAIORESCU

5

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, marţi 16/29 octombrie 1912

La primirea diplomatică de astăzi, ministrul Bulgariei dl. Kalinkov, mi-a vorbit de nota verbală a Bulgariei datată de la 5/18 Octombrie.

I-am răspuns că, în limitele Tratatului de la Berlin, neutralitatea României este firească. Dacă se vor produce însă schimbări teritoriale în Balcani, România va avea să-şi spună cuvântul.

T. MAIORESCU

6

Telegramă către MAJESTATEA SA REGELE la Castelul Peleş

Bucureşti, luni 22 octombrie/4 noiembrie 1912

Ministrul Rusiei îmi comunică ultimele propuneri ale d-lui Poincaré, primite de Rusia: intervenţia imediată a Marilor Puteri la Constantinopol

şi pe lângă Statele balcanice; stăpânirea turcă în Europa, redusă la Constantinopol cu zona dimprejur, plecând de la gura Mariţei la Marea Neagră, cuprinzând şi Adrianopolul. Pentru Albania, autonomie sub suzeranitatea turcă. Restul teritoriului, se împarte între Statele balcanice după înţelegerea dintre ele. Pe aceste baze, cererea armistiţiului şi conferinţa Marilor Puteri cu participarea României şi a celor patru State balcanice. Rusia adaugă condiţia: drept compensare pentru România, rectificarea frontierei Dobrogei.

Am vorbit cu ministrul Austro-Ungariei, care mi-a spus că Guvernul său a şi intervenit la Sofia în favoarea noastră.

T. MAIORESCU

7

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI la Castelul Peleş

Bucureşti, marţi 23 octombrie/5 noiembrie 1912

Ieri, după ce trimisesem telegrama cifrată la Castelul Peleş, a venit seara târziu, ministrul turc Sefa-bey la mine şi mi-a citit o depeşă a Guvernului său, al cărui rezumat este următorul: „Situaţia foarte compromisă a armatei noastre nu ne permite să avem speranţa de a putea apăra cu succes Ceatalgea; recurgem deci la mijloace politice ca să împiedicăm intrarea bulgarilor în Constantinopol. Cerem Marilor Puteri, ca oprind mersul înainte al armatelor bulgare, să facă să înceteze ostilităţile şi să înceapă negocierile pentru pace. Tratative directe pentru armistiţiu ar fi pierdere de timp preţios şi nu putem prevedea grozavele consecinţe ale ocupării Constantinopolului de către duşmani. Guvernul român este rugat să întrebuinţeze toate mijloacele pentru a preveni intrarea bulgarilor în Constantinopol"

T. MAIORESCU

8

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, sâmbătă 27 octombrie/9 noiembrie 1912

Astăzi, după Consiliul de Miniştri, am fost între orele 5 1/2-6 1/2 p. m. la ministrul rus, dl. Schebeko. Vorbind despre relaţiile noastre cu Bulga-

ria, i-am adus aminte de răspunsul ce l-am dat d-lui Kalinkov la 16 octombrie, când mi-a vorbit de declararea de război a Bulgariei către Turcia.

Odată ce se înlătură cu desăvârşire dispoziţiile Tratatului de la Berlin, se înlătură şi legitimarea fruntariei noastre dobrogene impusă prin acel tratat, şi o nouă reglementare devine necesară. Noi am dori ca această reglementare să se facă prin bună înţelegere între România şi Bulgaria şi aşteptăm chiar ca iniţiativa unei asemenea înţelegeri să pornească de la Bulgaria, de la care a pornit şi războiul în contra Turciei. Din consideraţie pentru Regele Ferdinand al Bulgariei, voim să evităm orice presiune străină în această privinţă. Însă în mod amical şi confidenţial, pot spune că rectificarea hotarului nostru de la sudul Dobrogei trebuie să cuprindă o linie de la Turtucaia la Marea Neagră dincoace de Varna.

Acelaşi lucru îl voi spune şi ministrului austro-ungar, Prinţului de Fürstenberg.

T. MAIORESCU

9

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, marţi 6/19 noiembrie 1912

Dl. Schebeko, care alaltăieri, duminică, fusese la mine ca să-mi anunţe că prezidentul Sobraniei, dl. Danev, după ce va fi raportat Regelui Ferdinand despre misiunea sa pe lângă Împăratul Franz Joseph la Budapesta, va sosi la Bucureşti pentru a se înţelege cu Guvernul român, îmi spune, la primirea diplomatică de astăzi (de la care a lipsit ministrul bulgar, dl. Kalinkov), că a insistat pentru venire.

Tot la primirea diplomatică de astăzi, vorbind Prinţului de Fürstenberg de posibilitatea întrunirii unei conferinţe sau unui congres european pentru reglementarea chestiunii balanice, i-am spus că la un asemenea congres va trebui să participe şi România, care însă ar pune ca o condiţie *sine qua non*, prealabila admitere în principiu a rectificării graniţei dobrogene spre Bulgaria. Prinţul de Fürstenberg mi-a răspuns că în cazul întrunirii unei asemenea conferinţe, Austro-Ungaria va fi pentru admiterea României şi găseşte necesitatea acelei rectificări de graniţă de la sine înţeleasă.

T. MAIORESCU

10

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, 26 noiembrie/9 decembrie 1912

Prezidentul Sobraniei, dl. Danev, a sosit aseară în Bucureşti, venind din Sofia. Azi-dimineaţă a fost la mine şi am avut împreună o lungă convorbire, al cărei rezumat este următorul:

Fără a fi început eu să vorbesc de vreo cerinţă a României, dl. Danev a luat însuşi iniţiativa de a ne propune mai întîi: ca românii macedoneni să aibă, în regiunile anexate de bulgari după pacea cu Turcia, liberul exerciţiu al limbii în şcolile şi bisericile lor şi un episcopat propriu.

Eu am adăugat că trebuie să fie admisă şi subvenţionarea acestor şcoli şi biserici de către Statul român.

Dl. Danev: „Se poate, aceasta ar uşura finanţele noastre". Apoi dl. Danev a vorbit de rectificarea frontierei noastre dobrogene, declarând că nici un bulgar serios nu se gândeşte la luarea Dobrogei, că noi stăm în bune relaţii de vecinătate; că, prin urmare, nu se poate vorbi nici de compensaţie pentru România, nici de linie strategică, ce ar fi indicată numai în contra unui duşman. Aşadar, ne putem gândi la o rectificare de fruntarie, care să fie de bun efect moral în amândouă ţările, dar pentru aceasta Bulgaria n-ar putea admite, de exemplu, cedarea Silistrei.

Eu am întâmpinat îndată, că o asemenea restricţie îmi pare în contrazicere cu cele spuse acum de dl. Danev contra unei linii strategice. Tocmai dacă trebuie respinsă ideea unei linii strategice, ca fiind semn de duşmănie, Silistra se cuvine să revie României. Ea a fost atribuită Bulgariei prin Tratatul de la Berlin cu o evidentă intenţie ostilă contra noastră, fiindcă nu consimţeam la cedarea Basarabiei. Silistra, aflându-se numai la 800 metri de la graniţa actuală, stă acolo ca un punct strategic al Bulgariei în contra Dobrogei. Orice rectificare de fruntarii trebuie să înceapă cu anexarea Silistrei la România.

Am adăugat că înţeleg greutatea pentru Guvernul bulgar de a face să se primească în ţara sa o asemenea cesiune, dar sunt argumente care o vor putea înfăţişa acceptabilă; mai întâi, faptul neutralităţii noastre în timpul războiului cu turcii, fără de care n-ar fi fost cu putinţă izbânda bulgarilor. Înţelesul neutralităţii noastre, precum l-am arătat de mai multe ori d-lui Kalinkov, era, în caz de schimbări teritoriale în Peninsula Balcanică, o rectificare a fruntariei.

Apoi, dacă voim să ajungem la o bună înţelegere, ca două State independente, fără intervenţia altor Puteri, pot fi luate în considerare şi foloasele ce le-ar putea dobândi Bulgaria de la noi, de exemplu, un pod peste Dunăre, etc.

Dl. Danev nu s-a arătat recalcitrant, dar a zis că acum merge la Londra pentru tratativele de pace cu Turcia, care speră că se vor termina în vreo două săptămâni cu cedarea „în bloc", a teritoriului reclamat de aliaţii creştini, rămânând ca să-l împartă aceştia singuri între ei. După încheierea păcii cu Turcia şi în vremea tratărilor între aliaţi pentru distribuirea teritoriului cucerit, ar trebui să înceapă şi tratările cu România.

Am întâmpinat că Guvernul român nu poate admite ca tratările cu Bulgaria, pe care le consideră ca începute prin iniţiativa luată astăzi de dl. Danev, şi care speră că vor fi continuate cât mai curând tot de d-sa, în calitate de delegat special, să atârne de la încheierea păcii cu Turcia, care poate întârzia foarte mult. Dl. Danev având să meargă la Londra, noi vom da d-lui N. Mişu, noul nostru ministru pe lângă Curtea Marei Britanii, depline puteri pentru a trata cu delegatul ad-hoc al Guvernului bulgar. Orice întârziere ar putea provoca intervenţia Marilor Puteri, care se vor amesteca şi în tratările aliaţilor cu Turcia, pe când, din contra, ar fi de dorit ca două State independente, cum sunt România şi Bulgaria, să se înţeleagă odată singure între ele.

Dl. Danev a sfârşit convorbirea prin cuvintele: „Poate că se va găsi un mijloc să ne înţelegem".

Apoi am luat pe dl. Danev cu mine la Cameră, unde Majestatea Sa Regele a citit Mesajul de deschidere a noii sesiuni parlamentare. Dl. Danev a asistat la manifestarea entuziastă a reprezentanţilor Naţiunii, când Majestatea Sa a rostit cuvintele: „Glasul României va fi ascultat".

T. MAIORESCU

11

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, duminică 2/15 decembrie 1912

Ministrul Italiei, baronul Fasciotti, mi-a spus că Guvernul său „ar admite bucuros ca un repezentant al României să fie de asemenea admis la reuniunea ambasadorilor, şi aceasta având în vedere marea importanţă şi

marile interese orientale ale acestei Puteri, pe care ea n-ar putea să le apere în urma neutralităţii ce ea a observat".

Admiterea la aşa numita „reuniune a ambasadorilor" la Londra, nu a cerut-o România; ea a fost propusă de Germania (fără a ne întreba mai înainte) şi sprijinită de Austro-Ungaria. Noi vorbisem de participarea României, în cazul unui congres european, pentru reglementarea întregii chestiuni balcanice.

12

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, marţi 11/24 decembrie 1912

Ieri am conferit cu dl. Mişu, sosit din Constantinopol pentru a se duce la noua sa destinaţie, ca ministru plenipotenţiar la Londra, şi astăzi am continuat conferinţa cu d-sa şi cu dl. D. I. Ghica, ministrul nostru din Sofia, chemat ad-hoc la Bucureşti. Am stabilit împreună cerinţele României faţă de Bulgaria, care vor fi apoi în parte rezumate prin instrucţiuni scrise.

T. MAIORESCU

13

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, marţi 11/24 decembrie 1912

Însărcinatul cu afaceri austro-ungar, baronul Haymerle, mi-a comunicat, din ordinul contelui Berchtold, următoarea telegramă adresată ambasadorului austro-ungar la Londra, contele Mensdorff, şi datată Viena, 21 decembrie:

„Precum vă este cunoscut din informaţiile anterioare primite de aici, am stăruit de la începutul crizei balcanice pentru o înţelegere între România şi Bulgaria. Din partea României se ridicaseră, precum se ştie, oarecari pretenţii de cesiuni teritoriale la graniţa Dobrogei.

În interesul deziderateloi române, am transmis la Sofia părerea mea că o relaţie amicală între cele două Regate vecine merită concesiile teri-

toriale dorite de Guvernul din Bucureşti, concesii care, în proporţie cu sporirea de prevăzut a teritoriului bulgar, sunt minimale. Si faţă de dl. Danev, cu prilejul trecerii sale prin Budapesta şi Viena, m-am exprimat în aelaşi sens.

Dealtminteri, nici nu-mi închipuiesc posibilă o stabilire a situaţiei balcanice fără prealabila satisfacere a legitimelor cereri române, în favoarea unei rectificări de fruntarie din partea Bulgariei.

Aş pune dar mare preţ pe continuarea de către Excelenţa Voastră a stăruinţelor mele pentru realizarea unei înţelegeri româno-bulgare şi pe înrâurirea ce aţi putea-o avea asupra d-lui Danev în modul ce-l veţi crede mai nimerit".

T. MAIORESCU

14

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, sâmbătă 15/28 decembrie 1912

Domnule Ministru,

Cu privire la chestiunile care vor face obiectul misiunii d-voastre la Londra, ţin a vă atrage deosebita atenţie asupra următoarelor două puncte esenţiale, expunându-vă vederile Guvernului român, de care să vă călăuziţi în negocierile d-voastră.

I. Reuniunea ambasadorilor Marilor Puteri la Londra:

România n-a cerut participarea la reuniune, dar, firește, ar fi mulţumită să i se ofere şi să o primească, bineînţeles, pe picior de egalitate.

Cât priveşte atitudinea Puterilor în această chestiune, trebuie să vă comunic că Germania şi Austro-Ungaria le-au cerut participarea României. Italia a sprijinit cererea.

La o eventuală participare a României la reuniunea ambasadorilor, veţi căuta a apăra, mai înainte de toate interesele aromânilor. În acest sens poate fi vorba de o Macedonie şi de o Albanie autonome, eventual de o Albanie cât de mare. În tratativele d-voastră veţi insista ca Statele balcanice, şi îndeosebi Grecia, să respecte şcolile şi bisericile aromânilor şi să nu stânjenească întru nimic înfiinţarea unui episcopat al lor.

Şi interesele călugărilor români de la Muntele Athos pot forma obiectul observaţiilor d-voastră călăuzindu-vă de alăturata notiţă specială şi punându-vă, anume pentru această chestiune, în contact mai intim cu ambasadorul Rusiei.

Mai poate fi importantă pentru noi calea ferată de la Dunăre la Adriatica, în examinarea căreia va urma să ţineţi seamă, eventual, şi de propunerea — notată mai jos — ce s-ar putea face Bulgariei pentru aruncarea unui pod peste Dunăre.

Poate fi indicat, dacă negocierile d-voastră cu dl. Danev nu vor ajunge la un rezultat mulţumitor, să atingeţi şi în reuniunea ambasadorilor discuţia noastră cu Bulgaria, şi chiar, eventual, pericolul unei recalcitranţe neaşteptate a Guvernului bulgar;

II. Negocierile cu Bulgaria, în special cu dl. Danev:

Cunoaşteţi împrejurările în care s-a efectuat misiunea d-lui Danev la Bucureşti.

Ţin a vă preciza pe scurt, convorbirile ce d-sa a avut aci cu Guvernul român:

1. Cât priveşte pe românii macedoneni, dl. Danev ne-a dat asigurarea că Bulgaria va respecta şcolile şi bisericile lor din localităţile ocupate şi că admite înfiinţarea unui episcopat pentru aromânii din Macedonia.

D-sa n-a făcut obiecţii în privinţa subvenţionării directe de către Statul român a instituţiilor de cultură ale aromânilor.

2. Fruntaria Dobrogei:

Fiind date relaţiile de prietenie actuale între Bulgaria şi România pe care dorim să le facem şi mai strânse pe viitor, nu poate fi vorba nici de compensaţii teritoriale, nici de linii strategice, ci numai de o rectificare de fruntarie, care să prezinte o garanţie şi o siguranţă pentru viitor despre sinceritatea simţămintelor prieteneşti reciproce, înlocuind — în momentul când se aduce o aşa de mare atingere Tratatului de la Berlin — graniţa actuală, impusă nouă prin acel tratat, în contra voinţei noastre, şi înlăturând orice neînţelegere între cele două State.

În acest scop, România trebuie să obţină o linie de hotar care pornind de la Dunăre şi ajungând la Marea Neagră, să fie trasă pe cât se poate mai la sud de graniţa actuală. Se prezintă patru trasee* însemnate pe patru hărţi ce le aveţi la îndemână.

---

* Linia 1 cuprinde 48.497 case (socotite cu 10 suflete fiecare): 30.909 turceşti, 14.143 bulgăreşti, 3.445 româneşti.

Linia a 2-a: 26.415 case: 13.514 turceşti, 9.925 bulgăreşti, 2.976 româneşti.

Linia a 3-a: 16.535 case: 8.931 turceşti, 7.266 bulgăreşti, 438 româneşti.

Linia a 4-a: 13.857 case: 6.698 turceşti, 6.721 bulgăreşti, 438 româneşti.

Primul traseu — linia strategică — îl puteţi înfăţişa ca reprezentând dezideratele cercurilor noastre militare, dar se cuvine a fi eliminat din discuţie pentru motivele deja expuse.

Veţi insista asupra celorlalte. Din telegrama cifrată ce vă voi trimite zilele acestea, veţi vedea că n-am putea admite traseul care, pornind spre vest de Silistra, ar ajunge la Balcic, lăsând Dobrici de partea Bulgariei.

În afară de foloasele ce Statele balcanice, şi în special Bulgaria, au tras din neutralitatea României, suntem gata a acorda şi alte foloase, pentru ca Guvernul bulgar să poată justifica dinaintea Parlamentului rectificarea de fruntarie ce se cuvine României.

Chestiunea care o punem azi a fost „subînţeleasă" când am păstrat neutralitatea care a permis, sau în orice caz a înlesnit, succesele bulgarilor faţă de turci.

Şi acum România va fi cu atât mai dispusă a-şi exercita influenţa pe lângă Puteri în sensul dorinţelor Bulgariei, cu cât o va şti mai pregătită a ocroti interesele aromânilor de sub stăpânirea ei şi a ne oferi dovezi sincere şi spontane de prietenie în privinţa rectificării de fruntarie.

Un pod peste Dunăre ar putea da, în fine, satisfacţie unui deziderat mai vechi al Bulgariei, fiind în folosul intereselor ei economice.

Acestea sunt punctele asupra cărora ţinem să atrag atenţia d-voastră.

Nu voi lipsi a vă da instrucţiuni amănunţite asupra fiecărui punct în parte, îndată ce vor fi necesare, după mersul negocierilor d-voastră.

T. MAIORESCU

15

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, 18/31 decembrie 1912

Negocierile cu domnul Danev sunt urgente. Cerem o linie de frontieră care să plece de la vest de Turtucaia şi să ajungă la sud de Ekrene, cu sau fără Dobrici. Oferim pod peste Dunăre şi sprijin diplomatic.

T. MAIORESCU

16

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, 20 decembrie 1912/2 ianuarie 1913

Dacă sunteţi admis la reuniunea ambasadorilor susţineţi exclusiv interesele româneşti. România la Londra nu trebuie să pară că este remorcată de o altă Putere.

MAIORESCU

17

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, duminică 23 decembrie 1912/5 ianuarie 1913

Ieri, ministrul Rusiei, domnul Schebeko, mi-a citit o depeşă a domnului Sazonov către ministrul rus din Sofia, în care se plânge de tergiversarea Guvernului bulgar în tratările sale cu noi. Domnul Sazonov se pronunţă cu atît mai tare în contra acestei politici, cu cât Rusia însăşi ne-a sfătuit la începutul războiului balcanic să păstrăm neutralitatea şi acum atitudinea Bulgariei faţă de România face să apară sfatul Rusiei ca lipsit de lealiltate.

Astăzi, ministrul Italiei, baronul Fasciotti, mi-a spus că Guvernul italian „face demersuri şi continuă să insiste pe lângă Bulgaria în sensul dorit de România şi el este de părere că Italia trebuie să se ocupe serios de interesele cuţo-vlahilor".

T. MAIORESCU

18

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, 25 decembrie 1912/7 ianuarie 1913

Domnule Ministru,

La primele întrevederi ale d-lui Danev cu dl. Mişu şi apoi cu dl. Take Ionescu în Londra, prezidentul Sobraniei a declarat că nu poate admite

decât o rectificare de fruntarie consistând într-o linie dreaptă, care să înlocuiască sinuozităţile liniei actuale; că — cerând noi mai mult — d-sa are nevoie de alte instrucţiuni, pe care speră să le obţină după câteva zile.

Depeşa d-voastră nr. 1310 de la 16 decembrie, asigură că dl. Danev avea depline puteri pentru a trata cu noi la Londra şi chiar pentru a conchide.

Faţă de acestea, pretextul d-lui Danev cu noile instrucţiuni ne pare un simplu mijloc de tărăgănare, şi România, în starea spiritelor de astăzi, nu poate admite asemenea tergiversări.

Situaţia devenind astfel mai gravă, Guvernul e hotărât fără mobilizare şi fără declarare de război, să ocupe milităreşte teritoriul pe care îl revendică la fruntaria Dobrogei.

Vă aduc aceasta la cunoştinţă de pe acum, lăsând la tactul d-voastră, foarte apreciat de noi, întrebuinţarea ce puteţi face de această încunoştinţare.

T. MAIORESCU

19

Telegrama domnului TITU MAIORESCU către domnul TAKE IONESCU la Londra

Bucureşti, 26 decembrie 1912/8 ianuarie 1913

Dacă ambasadorii se miră că n-am vorbit cu bulgarii în clipa mobilizării, sunt rău informaţi. Am prevenit foarte clar pe domnul Kalincov de o eventuală cerere viitoare şi d-sa nu o contestă, dar niciodată n-am spus domnului Kalincov că domnul Danev şi-a luat angajamente. E un pretext rău ales.

T. MAIORESCU

20

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, 26 decembrie 1912/8 ianuarie 1913

După telegrama domnului Ghica din Sofia, Guvernul bulgar a dat domnului Danev depline puteri de a trata şi încheia cu noi. Cererea de

noi instrucţiuni pare un mijloc de tergiversare. România nu poate să primească un astfel de sistem.

Din ordinul Majestăţii Sale Regelui suntem hotărâţi de a ocupa milităreşte teritoriul Dobrogei, cerut prin telegrâma precedentă, fără să mobilizăm sau să declarăm război, dacă Bulgaria continuă să fie refractară propunerilor noastre amicale.

T. MAIORESCU

21

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, miercuri 26 decembrie 1912/8 ianuarie 1913

Conform ordinului Majestăţii Sale Regelui, am încunoştinţat în mod confidenţial, atât pe domnul Mişu la Londra cât şi pe domnul Ghica la Sofia că, dacă tergiversările Guvernului bulgar faţă de cerinţele noastre continuă, noi vom ocupa milităreşte linia Turtucaia-Balcic.

Astăzi a venit ministrul Rusiei, domnul Schebeko, să-mi comunice pe hârtie oficială, datată „26 decembrie 1912" dar nesemnată următoarele:

„Propunerile bulgare:

1) Autonomia eclesiastică şi şcolară a cuţo-vlahilor în Macedonia;

2) Dărâmarea întăriturilor şi forturilor Silistrei şi în cele din urmă cedarea poziţiilor strategice Medgidia-Tabia;

3) Rectificarea frontierei printr-o linie în care România primeşte prin anexare vreo douăzeci de sate;

4) Bulgaria garantează României Dobrogea".

Mi-a declarat apoi că Guvernul rus a fost invitat, din partea Bulgariei, să ne facă această propunere în numele ei.

Am răspuns că de punctul 4 nici nu poate fi vorbă, că România n-are trebuinţă de garanţiile Bulgariei şi că tot ce pot face este să consider acest punct 4 ca neexistent; că, de altminteri, nu-mi dau bine seama de intermedierea Rusiei, pe câtă vreme nu este încă declarat un conflict între România şi Bulgaria şi nu poate fi încă vorba de mediaţiune sau de arbitraj; că voi lua ordinele M. S. Regelui, dar că, deocamdată, mă folosesc de vizita Excelenţei Sale în acest moment pentru a-i aduce la cunoştinţă situaţia precară în care au ajuns tratările noastre la Londra cu domnul Danev.

Domnul Danev vrea deodată să se derobeze şi cere continuarea tratărilor prin altă persoană din partea Bulgariei. Noi nu putem admite asemenea tergiversări. Cerinţele noastre relative la macedo-români şi la rectificarea fruntariei pot fi obiect de discuţie, dar este indiscutabil că o asemenea discuţie trebuie să se urmeze într-un mod leal şi fără manopere. Cu părere de rău mă văd silit a declara că, dacă domnul Danev nu va relua tratativele, Guvernul român va ocupa milităreşte teritoriul reclamat de la Bulgaria.

Pe când făceam domnului Schebeko această comunicare, a venit şi ministrul austro-ungar, Prinţul de Fürstenberg, şi înaintea amândorura am repetat declararea de mai sus.

Amândoi mi-au răspuns că declararea este gravă, dar că ei n-au pierdut speranţa să vadă Bulgaria adoptând o procedare mai conformă împrejurărilor.

T. MAIORESCU

22

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, vineri 28 decembrie 1912/10 ianuarie 1913

Pe când eram astăzi în şedinţa Consiliului de Miniştri, mi s-a anunţat ministrul Bulgariei, domnul Kalinkov. L-am primit alături în cabinetul ministrului de interne. Domnul Kalinkov mi-a citit, traducând liber în franţuzeşte, o depeşă a ministrului-prezident Gheşov, în care acesta îmi comunică: „dorinţa arzătoare a Bulgariei de a încheia cu România o convenţie din cele mai largi, care să garanteze interesul şi demnitatea celor două State".

Am răspuns domnului Kalinkov, că aştept să văd vorbele traduse în fapte.

M-am folosit de prilej pentru a-l întreba dacă îşi aduce aminte că i-aş fi vorbit eu despre vreun angajament luat de dl. Danev faţă de mine, când cu întrevederea noastră de la 25 noiembrie, sau dacă d-sa — dl. Kalinkov — a povestit cuiva aşa ceva? Dl. Kalinkov mi-a răspuns că nu-şi aduce aminte să-i fi spus eu aşa ceva şi că, prin urmare, d-sa n-a putut vorbi cu nimeni despre aceasta.

T. MAIORESCU

23

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, 29 decembrie 1912/10 ianuarie 1913

Vă rog să informaţi pe preşedintele Consiliului de Miniştri că până în prezent, Guvernul român, ca deferenţă către Regele Ferdinand al Bulgariei, n-a lăsat să intervină o altă Putere în tratativele dintre România şi Bulgaria; dar fiindcă Guvernul bulgar, solicitând intervenţia Rusiei, i-a comunicat totul, vom urma acest precedent şi vom înştiinţa Marile Puteri de cererile noastre legitime.

Domnul Mişu telegrafiază din Londra, că tratativele cu domnul Danev au reînceput şi intervenţia Rusiei nu este necesară.....

Suntem dispuşi să acordăm Bulgariei multe avantaje. Numai trebuie să se hotărască cât mai repede.

T. MAIORESCU

24

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, 30 decembrie 1912/12 ianuarie 1913

Ministrul Germaniei, domnul de Waldthausen, îmi comunicase că ambasadorul german de la Londra fusese informat de dl. Danev despre pretinse ameninţări cu măsuri militare ce le-aş fi adresat domnului Kalinkov, cerând totodată o soluţie imediată a chestiunii. Rugasem pe domnul de Waldthausen să întrebe pe însuşi colegul domniei sale bulgar, domnul Kalinkov, asupra exactităţii celor spuse de domnul Danev. Domnul de Waldthausen a venit azi-dimineaţă la mine şi mi-a comunicat că a întrebat pe dl. Kalinkov, că acesta a contestat faptul afirmat de domnul Danev şi că domnia sa — domnul de Waldthausen — a raportat la Berlin această contestare.

Domnul Kalinkov, a mai adăugat domnul de Waldthausen, a spus că supărarea domnului Danev la Londra este cauzată prin afirmările *unor ziare* că, el, — domnul Danev — ar fi luat angajamente la Bucureşti.

„Va să zică, nu eu, ci unele ziare au vorbit de pretinsele angajamente ale domnnului Danev", am răspuns domnului de Waldthausen.

T. MAIORESCU

25

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Petersburg

Bucureşti, 3/16 ianuarie 1913

Tratativele între România şi Bulgaria au loc la Londra prin delegat special, dl. Mişu, la Sofia şi la Bucureşti, şi în nici un alt loc. Din consideraţie pentru Regele Ferdinand, nu voim să intervie nici o altă Putere, atâta vreme cât sperăm să ne înţelegem direct cu Bulgaria.

T. MAIORESCU

26

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Petersburg

Bucureşti, 4/17 ianuarie 1913

Sunt informat că aţi fi spus la persoane oficiale din Petersburg că România nu ţine numaidecât să aibă Silistra. Dacă aţi spus aceasta, vă invit să rectificaţi imediat, căci adevărul e cu totul contrar.

T. MAIORESCU

27

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Petersburg. (Copii s-au trimis Legaţiilor României la Berlin, Londra, Paris, Roma şi Sofia)

Bucureşti, 10/23 ianuarie 1913

Domnule Ministru,

Am onoarea a răspunde la telegramla dvs. cifrată... ca să evităm o neînţelegere.

E drept. Guvernul român, în cursul acestei toamne, s-a adresat, natural, în mai multe rânduri la intervenţia Marilor Puteri în diferite chestiuni, de pildă pentru admiterea la o eventuală conferinţă europeană, etc. S-a adresat de asemenea d-lor Schebeko şi Principelui de Fürstenberg, în luna octombrie, ca să intervină la Sofia, pentru a face pe Bulgaria să înceapă negocieri cu România, dacă *statu-quo* din Balcani ar fi schimbat. După informaţii primite; Rusia şi Austro-Ungaria şi alte Puteri au intervenit în acest sens la Sofia şi fie în urma acestor intervenţii, fie din propria sa voinţă, Guvernul bulgar a început tratativele cu România la 26 noiembrie prin dl. Danev la Bucureşti, la început fără formă obligatorie şi fără angajamente, pe urmă la Londra cu instrucţiuni formale.

Odată tratativele oficial începute între Guvernul bulgar şi Guvernul român, am declarat înadins tuturor reprezentanţilor Marilor Puteri la Bucureşti şi d-lui Kalinkov că, din deferenţă pentru Regele Ferdinand şi din nevoia de a accelera, noi înţelegem să tratăm, pe cât e posibil, de-a dreptul şi exclusiv cu Bulgaria, fără amestecul vreunei Puteri străine şi n-am comunicat nici cea mai mică notiţă asupra detaliilor tratativelor.

În această stare de lucruri, am primit la 26 decembrie depeşa din Londra că dl. Danev, după ce a început tratativele cu d-nii Take Ionescu şi Mişu, a declarat la 25 decembrie că nu mai voieşte să continue, şi că a cerut Guvernului său să însărcineze cu aceasta pe altcineva.

Astfel, la 26 decembrie, dl. Schebeko a venit ca intermediar să-mi prezinte oferta Bulgariei în patru puncte.

Am luat act de oferta compusă din patru puncte ca venind din partea Guvernului bulgar, dar i-am spus că nu pot primi ca Guvernul bulgar, după ce a început tratativele prin dl. Danev cu ministrul nostru la Londra, să le întrerupă acum şi să caute să tărăgănească chestiunea, lucru pe care noi nu-l putem admite. „Cât priveşte intervenţia Rusiei, — i-am spus d-lui Schebeko — va trebui să iau mai întâi ordinele Maiestăţii Sale". Dar, deja la 28 decembrie, înainte de a fi comunicat d-lui Schebeko decizia Majestăţii Sale Regelui, dl. Kalinkov a venit să mă informeze din partea d-lui Gheşov că Guvernul bulgar voieşte să reia şi să continue direct tratativele cu noi prin dl. Danev la Londra; în aceeaşi zi m-am dus la dl. Schebeko să-i comunic demersul d-lui Kalinkov, în urma căruia intervenţia Rusiei nu mai avea rost. Aşa că de atunci, tratativele au continuat la Londra între dl. Danev şi dl. Mişu, şi în prezenţa d-lui Take Ionescu, câtă vreme a fost în concediu; ele continuă încă, foarte încet, e drept, dar nu sunt întrerupte.

Rezultă limpede din ceea ce precede că România, de îndată ce tratativele au început între ea şi Bulgaria, la 26 noiembrie, a evitat să le îngreu-

neze prin intervenţia vreunei Puteri oarecare, că ea deci n-a recurs, pentru nici un detaliu al acestor tratative, la intervenţia Rusiei sau altei Puteri şi că diferitele cereri adresate Rusiei sau altor Puteri în luna octombrie, n-au a face cu detaliile tratativelor începute de la 26 noiembrie şi pentru care Bulgaria singură a invocat intermedierea Rusiei, care a fost, de altfel după câteva zile înlocuită, în urma deciziei Guvernului bulgar însuşi, prin reluarea tratativelor directe la Londra între d-nii Danev şi Mişu.

De altfel, cred de a mea datorie să recunosc spiritul de împăcare şi de perfectă dreptate care a dominat acţiunea d-lui Schebeko pe lângă Guvernul român şi graba care ne-a întâlnit totdeauna pentru a înlătura orice neînţelegere între noi, date fiind excelente relaţii care există între Guvernele noastre şi pe care căutăm să le strângem tot mai mult.

Veţi putea să citiţi această notă ministrului afacerilor străine.

T. MAIORESCU

28

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, joi 10/23 ianuarie 1913

Domnule Ministru,

Neputând lăsa să se acrediteze versiuni care ar denatura caracterul raporturilor noastre cu Bulgaria în momentul crizei balcanice, mă văd silit a rectifica, fără întârziere, unele afirmări ale d-lui Gheşov pe care mi le raportaţi... cu data de 31 decembrie trecut.

De când mi-a fost încredinţat portofoliul Afacerilor Străine am primit în fiecare marţi, aproape fără întrerupere pe şefii de misiune acreditaţi la Bucureşti. La ieşirea lor din cabinetul meu notez totdeauna printr-o scurtă menţiune, obiectul convorbirii ce a avut loc.

În timpul absenţei d-lui Kalinkov la 1912 am văzut pe însărcinatul cu afaceri, dl. Iconomov, de cinci ori la Sinaia, în zilele de marţi 10/23 iulie, 24 iulie/8 august, 31 iulie/13 august, 7/20 august şi 14/27 august. Am revăzut pe dl. Kalinkov, la întoarcerea sa din concediu, marţi 28 august (10 septembrie). Nu regăsesc în notele mele nici o menţiune cu privire la conversaţiile mele cu dl. Iconomov, afară numai de o propunere pe care mi-a făcut-o, marţi 31 iulie, pentru încheierea unei convenţii veterinare.

Este evident că dacă, în una din aceste conversaţii ar fi fost vorba de o chestiune atât de importantă, cum este o propunere de înţelegere sau de colaborare într-o eventuală criză balcanică, notele mele n-ar fi stat mute în această privinţă.

Ce e drept, mi-aduc aminte, precum, v-a spus dl. Gheşov, să fi avut dl. Iconomov cu mine, „o conversaţie despre luptele dintre junii turci, vechii turci şi înţelegerea liberală şi despre cataclismul probabil ce se pregătea în Turcia" dar am luat-o ca o simplă manifestare de secretar tânăr care devenind însărcinat cu afaceri caută să discute un subiect de înaltă politică. Iată pentru ce notele mele nu fac menţiune de acest monolog.

Însă ministrul Bulgariei însuşi mi-a repetat, la recepţia de alaltăieri (8/21 ianuarie 1913), dezminţirea formală pe care o dă zgomotelor despre o propunere de înţelegere pe care Bulgaria ne-ar fi făcut prin mijlocirea lui, după cele spuse d-voastră de către dl. Gheşov.

Adaug că este greu de explicat cum dl. Gheşov a putut să vă spună că România „dăduse dovezi la început că nu-i pasă să se înţeleagă cu vecina sa". Dacă astfel ar fi adevărul, cum se face că, la 26 septembrie, adică 4 săptămâni după întoarcerea la Sinaia a d-lui Kalinkov (28 august) şi posibilitatea pentru dânsul de a raporta Guvernului său despre acea pretinsă atitudine a României, ministrul Bulgariei a venit la mine şi mi-a comunicat instrucţiunile următoare ce primise de la dl. Gheşov: „Aveţi bunăvoinţa de a comunica d-lui ministru-preşedinte că sunt adânc mişcat de declaraţia sa foarte preţioasă pentru noi. Luăm act despre ea. Consiliul de Miniştri şi eu personal mulţumim d-lui ministru-preşedinte din toată inima şi suntem recunoscători României pentru strălucita sa atitudine şi pentru noua sa mărturie de sentimente bune şi amicale ce are faţă de noi". Declaraţia mea era relativă la stricta noastră neutralitate şi dădea dezminţire zgomotelor răspândite despre o convenţie militară care ar lega România de Turcia. Am acea comunicare a Guvernului bulgar, scrisă de însuşi dl. Kalinkov care notase în limba franceză (probabil traducerea sa) textul depeşei d-lui Gheşov.

Cum se împacă textul acestei comunicări cu pretinsul refuz al României de a se înţelege cu vecina sa, şi cu ultima convorbire a d-lui Gheşov cu d-voastră, aşa precum mi-aţi descris-o în n-rul 1375?

Intrând astfel în amănuntele cele mai precise pentru a vă dovedi netemeinicia declaraţiilor ce vi s-au făcut, doresc a înlătura toate neînţelegerile care ar tinde să îndepărteze încheierea acordului la care voim să ajungem cât mai curând cu Bulgaria, cu privire la rectificarea de fruntarie.

De asemenea, trebuie să adaug, că aceste amănunte sunt destinate pentru propria d-voastră ştiinţă şi că nu veţi face uz de ele decât în caz de necesitate, şi pe cât posibil, fără a înăspri relaţiile noastre cu Guvernul bulgar.

Şi, cu această ocazie vă rog să-mi răspundeţi pentru ce nu s-a dat nici o urmare până astăzi comunicării atât de importante pe care dl. Gheşov mi-a făcut-o prin mijlocirea d-lui Kalinkov şi pe care acesta din urmă mi-a citit-o traducând-o înaintea mea la 28 decembrie: că Guvernul bulgar avea „dorinţa arzătoare" de a încheia cu noi o „convenţie din cele mai largi" care să garanteze interesele şi demnitatea celor două ţări? Din parte-ne suntem de asemenea dispuşi pentru aceasta, precum ştiţi din telegrama mea nr. 29262, aprobând propunerile d-voastră în acelaşi sens.

T. MAIORESCU

29

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, 11/24 ianuarie 1913

De ce n-aţi continuat tratativele cu dl. Danev de la plecarea d-lui Ionescu? Reluaţi imediat negocierile şi sfârşiţi cel puţin prin a fixa ultimele propuneri române şi bulgare. Noi stăruim pentru a avea oraşul Silistra şi o linie până la Balcic inclusiv. Dl. Danev să fixeze în scris ultimele lor concesiuni. Vom vedea în urmă, cum să rezolvăm diferenţa.

T. MAIORESCU

30

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, sâmbătă 12/25 ianuarie 1913

Având în vedere gravele evenimente din Constantinopol, Consiliul Miniştrilor, sub preşedinţia Majestăţii Sale Regelui, a hotărât astăzi să ajungă neapărat la un rezultat în tratativele d-voastră cu dl. Danev. Asupra dorinţei manifestată de dl. Gheşov, relativ la o convenţie largă cu România,

după cum v-am telegrafiat la 29 decembrie, Ghica ne înştiinţează astăzi din Sofia că dl. Gheşov declară că i-a dat d-lui Danev deplinele puteri necesare. De ce dl. Danev nu le întrebuinţează de 15 zile? România nu poate admite tergiversări şi subterfugii. D-voastră aveţi instrucţiunile trebuincioase care cuprind cererile noastre relative la graniţă: maximun Turtucaia-Dobrici-Balcic, minimum Silistra-Balcic fără Dobrici. Provocaţi pe dl. Danev să fixeze la rândul său propunerile bulgare definitive şi comunicaţi-mi-le imediat.

T. MAIORESCU

31

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, duminică seara 13/26 ianuarie 1913

Ministru nostru din St. Petersburg tăgăduieşte a fi spus că renunţă la Silistra.

Vă rog să preferaţi proces-verbal în care dl. Danev să consemneze ultimele sale oferte. Dacă aceste oferte cuprind o linie de fruntarie care să dea României Silistra şi Cavarna şi dacă Bulgaria nu cere alte avantaje sau ajutoare de la România, puteţi să acceptaţi şi să semnaţi procesul-verbal constatând înţelegerea. Dar dacă dl. Danev nu oferă oraşele Silistra şi Cavarna, d-voastră trebuie să constataţi în procesul-verbal că noi cerem Turtucaia-Balcic şi că n-aţi căzut de acord. Dar, vă rog, grăbiţi şi isprăviţi.

T. MAIORESCU

32

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, duminică seara 13/26 ianuarie 1913

I-am telegrafiat d-lui Mişu să ajungă negreşit la încheierea tratativelor. Cererile noastre maximum sunt linia de graniţă cu anexarea la România a oraşelor Turtucaia-Dobrici-Balcic. Cererea minimum, numai pentru cazul când dl. Danev ar primi şi ar semna procesul-verbal, este anexarea

Silistrei până la Cavarna. Guvernul român, având în vedere gravele evenimente din Constantinopol, e decis să ajungă la rezultatul final al tratativelor, fără a admite noi tergiversări. Vă rog să informaţi pe dl. Gheşov, bineînţeles fără a-i comunica cererea noastră minimum, decât dacă este definitiv primită de dl. Danev.

T. MAIORESCU

33

Protocolul din Londra din 16/29 ianuarie 1913

Legaţia Română din Londra
Ad. Nr. 612/913

Subsemnaţii dr. Stoian Danev, preşedintele Camerei Deputaţilor din Bulgaria, delegat al Bulgariei, şi dr. Nicolae Mişu, ministru al României la Londra, delegat al României, întrunindu-ne pentru a fixa punctele de vedere ale Guvernelor noastre respective cu privire la tratativele începute la Londra în scop de a stabili o înţelegere între România şi Bulgaria, am constatat cele ce urmează:

1) Subsemnatul delegat al României, iau act de declaraţia că Bulgaria consimte să dea o autonomie şcolilor şi bisericilor aromânilor din Macedonia care se vor afla în viitoarele posesiuni bulgăreşti, întrucât acele şcoli vor fi frecventate de copii aromâni, şi să permită înfiinţarea unui episcopat pentru aceiaşi aromâni, cu facultatea pentru Guvernul român de a subvenţiona sub supravegherea Guvernului bulgar zisele instituţii culturale;

2) Subsemnatul delegat al României mai declar că pentru ca relaţiile de prietenie ce există între România şi Bulgaria să devină şi mai strânse pe viitor, precum doreşte foarte mult România, este indispensabil ca o rectificare de graniţă să fie acordată României de către Bulgaria pe o întindere care să poată prezenta o garanţie şi o siguranţă în viitor pentru sinceritatea sentimentelor reciproce de prietenie între ambele ţări.

Subsemnatul delegat al României propun deci ca noua linie de graniţă între România şi Bulgaria să plece de la un punct ce se va fixa la vest de Turtucaia şi să ajungă la Balcic pe Marea Neagră, inclusiv acest oraş;

3) Subsemnatul delegat al Bulgariei, socotesc în ce priveşte cererea României pentru rectificarea graniţei în scop de a obţine „o garanţie şi o siguranţă în viitor", că acest scop va fi mai bine atins prin menţinerea intactă a prieteniei între cele două ţări iar nicidecum printr-o rectificare

de fruntarie a cărei modificare, mai ales în împrejurările de faţă, este de temut că va putea să altereze sinceritatea de astăzi a raporturilor lor. Dar, voind a da dovadă de bunele sale dispoziţii faţă de România care stăruieşte absolut pentru o rectificare de graniţă în partea Dobrogei, Bulgaria a consimţit la o rectificare de fruntarie bulgaro-română precum se arată mai jos.

Delegatul Bulgariei este totuşi surprins de-a constata că după discuţiile cu dl. Take Ionescu, ministru de interne al României — din care reieşea că oraşele Silistra şi Balcic nu vor fi cuprinse în rectificarea fruntariei — delegatul României cere la data de 12/25 ianuarie curent o cesiune teritorială înglobând aceste două oraşe, iar la data de 14/27 aceeaşi lună, o nouă linie de fruntarie plecând la vest de oraşul Turtucaia şi înglobând un teritoriu de două ori mai considerabil. În consecinţă, delegatul Bulgariei socoteşte că această ultimă cerere — adevărată cesiune de teritoriu menită a da o lovitură fatală relaţiilor amicale dintre cele două Regate — nu poate fi luată în consideraţie. Ea este infirmată în temelia ei de către punctul de vedere în care România însăşi s-a pus în cursul discuţiilor precedente. Astfel, doritor de a feri raporturile amicale dintre cele două ţări de orice atingere, delegatul Bulgariei este de părere că singura rectificare de graniţă admisibilă şi care răspunde cât se poate de bine intereselor trainice şi bine înţelese ale celor două regate este cea propusă de Bulgaria şi anume:

I. — Bulgaria este gata a dărâma forturile dimprejurul Silistrei. Prin această măsură România, care păstrează dreptul de a fortifica graniţa de miazăzi a Dobrogei, se va afla într-o situaţie de siguranţă absolut dorită de dânsa;

II. — Bulgaria consimte a rectifica graniţa cedând României cele două triunghiuri din mijlocul liniei de fruntarie care intră în Dobrogea românească precum şi un alt triunghi care are ca bază pe ţărmul Mării Negre o linie lungă de cinci până la şase kilometri de la fruntaria actuală. Această cesiune va permite României de-a utiliza mai bine portul său Mangalia, ceea ce va mări mai mult siguranţa sa.

Este bine înţeles că angajamentele sus-menţionate nu vor putea să-şi aibă efectul decât după fixarea definitivă a noii fruntarii meridionale a Bulgariei.

Spre credinţă s-a încheiat prezentul act în două exmplare.

Londra, 16/29 ianuarie 1913

N. MIŞU S. DANEV

34

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, 23 ianuarie/5 februarie 1913

Am primit Protocolul semnat la Londra la 16/29 ianuarie, de d-nii Mişu şi Danev. Nu este satisfăcător pentru noi; trebuieşte complectat printr-o considerabilă mărire de oferte bulgare. Însă trebuie să ne grăbim şi să ajungem în cel mai scurt timp posibil la un sfârşit. Vă rog să întrebaţi pe dl. Gheşov, cine va fi însărcinat cu negocierile şi în ce loc, pentru a sfârşi. Primim deopotrivă Sofia sau Bucureşti.

T. MAIORESCU

35

Telegrama ministrului afacerilor străine, către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, 27 ianuarie/9 februarie 1913

Având toată încrederea noastră, sunteţi însărcinat a termina negocierile cu delegaţii bulgri. Protocolul semnat la Londra vă va sosi marţi prin curier. Trebuie să sfârşim fără întârziere. Orice tergiversare face situaţia foarte gravă. Chestiunea cuţo-vlahă e destul de bine rezolvată prin Protocolul de la Londra. Dar, pentru frontieră, cererea noastră maximă cuprinde linia Turtucaia-Balcic, dacă Bulgaria ne cere noi avantaje. De nu, cereţi minimum linia Silistra-Balcic, cu anexiunea acestor două oraşe la România. Vă rog insistaţi pentru soluţiune imediată. Ţara a pierdut răbdarea. Orice zi de întârziere agravează situaţia.

T. MAIORESCU

36

Telegramă circulară trimisă de ministrul afacerilor străine tuturor Legaţiilor române

Bucureşti, 27 ianuarie/9 februarie 1913

Tratativele bulgaro-române se vor continua la Sofia între delegatul român, dl. Ghica, şi delegaţii bulgari, d-nii Danev şi Sarafov, dar Guvernul român nu mai admite tergiversări şi insistă pentru o soluţiune definitivă în cel mai scurt timp. Altfel situaţia devine periculoasă. Cererea noastră minimă este linia de frontieră Silistra-Balcic, cu anexarea acestor două oraşe la România. Dl Mişu a notat în Protocolul de la Londra ca maximum linia Turtucaia-Balcic, în cazul când Bulgaria ar cere noi avantaje. Dacă persoane fără autorizare au vorbit de renunţare la Silistra, vă rog să daţi dezminţire categorică. Niciodată Guvrernul n-a renunţat la oraşul Silistra. Numai în urma diferitelor indiscreţii făptuite, m-am hotărât să vă pun exact în curent de stadiul negocierilor, ţinute secret până acum, pentru a cruţa susceptibilităţile Regelui Ferdinand.

T. MAIORESCU

37

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, 28 ianuarie/10 februarie 1913

Domnule Ministru,

Pentru a vă ţine în curent, mă grăbesc a vă mai informa că o grabnică sfârşire a tratativelor cu bulgarii la Sofia este în interesul asigurării păcii.

Vă mai adaug că, în sensul înţelegerii verbale dintre d-voastră şi mine, la 4 şi 5 decembrie 1912, instrucţiunile ostensibile de a menţine atitudinea amicală faţă de Bulgaria, câtă vreme e speranţă de încheierea unei convenţii paşnice, nu putem releva punctul de vedere strategic, important numai în caz de război; dar că, în fapt, depeşa mea către d-voastră cu cererea liniei maximale Turtucaia-Dobrici-Balcic, precum şi acelei minimale Silistra-Balcic (fie şi Cavarna) erau amândouă menite ca la stabilirea liniei

finale să vină în partea noastră cel puţin înălţimile de la nordul oraşului Dobrici, dacă nu chiar acest oraş.

T. MAIORESCU

38

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, 29 ianuarie/11 februarie 1913

Suntem dispuşi să asigurăm Bulgariei un împrumut în condiţii foarte avantajoase.

MAIORESCU

39

Notă circulară a ministrului afacerilor străine către Legaţiile române

Bucureşti, 5/18 februarie 1913

Domnule Ministru,

Continuând comunicările începute prin telegrama cifrată din 27 ianuarie (9 februarie) a.c., am onoarea a vă mai adăuga următoarele, drept răspuns la unele întrebări şi nedumeriri aduse la cunoştinţa noastră:

1) În ceea ce priveşte faptul de care s-a plâns dl. Danev că dl. Mişu a formulat o primă dată cererea României pentru rectificarea fruntariei printr-o linie pornind de la Silistra şi ajungând la Balcic (cu anexarea acestor două oraşe către România), iar a doua oară printr-o altă linie începând de la Turtucaia şi sfârşind tot la Balcic, explicarea lui este uşoară şi n-a putut scăpa d-lui Danev.

Într-adevăr, acel maximum sau minimum atârnă de la atitudinea Bulgariei. Dacă Bulgaria cerea de la România noi foloase, peste marele folos ce l-a avut din neutralitatea noastră, atunci fireşte că şi România trebuia să aibă echivalentul lor într-o mai mare linie de anexiune.

În acestă ordine de idei, ministrul Bulgariei la Bucureşti, în ziua de 28 decembrie 1912 (10 ianuarie 1913), în urma unei însărcinări a ministrului-prezident Gheşov, mi-a şi exprimat „dorinţa arzătoare a Guvernului

bulgar de a încheia cu România o convenţie din cele mai largi", iar dl. Gheşov însuşi a comunicat d-lui Ghica, ministrul nostru la Sofia, că dl. Danev a fost pus, la Londra, în cunoştinţă de această dorinţă a Guvernului bulgar.

În vederea formulării unei asemenea „dorinţe arzătoare", dl. Mişu a trebuit să ceară şi un maximum. Dacă însă nu e vorba de o convenţie mai largă, România se mărgineşte la arătatul minimum. Dl. Danev, omiţând să menţioneze dorinţa exprimată de dl. Gheşov, îşi construieşte o surprindere, care nu este cauzată de atitudinea noastră, ci de procedarea d-sale de a se face că nu ştie de acea „dorinţă arzătoare" exprimată de dl. Gheşov.

2) În conversaţiile ce unii din colegii d-voastră au avut cu miniştrii ţărilor unde sunt acreditaţi, s-a relevat mirarea acestora că România tocmai acum, când Bulgaria este mai strâmtorată prin reînceperea războiului, îşi schimbă pretenţiile şi le sporeşte. Faptul este absolut inexact.

Formularea maximului şi minimului de care am vorbit mai sus este cuprinsă în primele instrucţiuni date d-lui Mişu încă de la 15/28 decembrie 1912, *şi n-a variat întru nimic.*

E nepotrivită şi expresia „pretenţii" sau „compensaţii". Nu România s-a adresat mai întâi Bulagariei pentru a-i cere anume ceva precis, ci primul pas oficial în această chestiune a fost făcut de dl. Danev, care la 26 noiembrie 1912 a deschis el cea dintâi vorbă despre recunoaşterea drepturilor macedo-românilor şi *rectificarea fruntariei.* Înainte de aceasta, câtă vreme Guvernul bulgar declară oficial că face război Turciei numai pentru o mai bună aplicare a art. 23 din Tratatul de la Berlin, şi câtă vreme, de altfel, şi toate Puterile Mari ne înştiinţau anume că voiesc menţinerea *statului-quo* în Peninsula Balcanică, şi că se vor opune la orice schimbare teritorială, România n-avea nici o obiecţie de ridicat, ci trebuia să păstreze în fapt cea mai strictă neutralitate, pentru care atitudine ministrul bulgar Kalinkov i-a şi exprimat formal, la 26 septembrie 1912, *mulţumirile şi recunoştinţa* Guvernului bulgar.

Când însă Bulgaria şi-a schimbat atitudinea, iar Marile Puteri au renunţat asemenea la formula veche, înlocuind-o prin aceea de „Balcanii Statelor balcanice", subscrisul a şi răspuns, atât d-lui Kalinkov — precum d-sa însuşi o recunoaşte — cât şi reprezentanţilor Marilor Puteri, că şi România trebuie să-şi schimbe atitudinea având însemnate interese în Peninsula Balcanică, fără însă a preciza deocamdată. Aceste declarări ale noastre au avut de rezultat că însăşi Bulgaria a recunoscut, cea dintâi, necesitatea unei înţelegeri cu România şi a făcut primul pas spre o asemenea înţelegere, prin acea venire a d-lui Danev la Bucureşti şi prin propunerile

d-sale prealabile — ce e drept, pe atunci încă fără nici o formă obligatorie, dar totuşi efective — de recunoaşterea şcolilor şi bisericilor macedo-române şi de necesitatea unei rectificări de fruntarie.

E dar fapt constatat că cel dintâi care a deschis o asemenea vorbă oficială cu noi a fost prezidentul Sobraniei şi că, prin urmare, imputarea că România ar fi profitat de o situaţie grea a Bulgariei pentru a-i stoarce concesiuni, este cu desăvârşire nefondată şi dovedeşte o stranie necunoştinţă a împrejurărilor de fapt.

Încă de la prima şi unica întâlnire între dl. Danev şi subscrisul, în ziua de 26 noiembrie 1912, a fost vorba de Silistra, subscrisul declarând de la început că îndată ce se vorbeşte de o rectificare de fruntarie între România şi Bulgaria (şi dl. Danev a atins el însuşi această chestiune), rectificarea însemnează neapărat şi în prima linie Silistra, nu ca interes strategic, ci ca necesitate politică şi morală. Interesul strategic poate fi găsit în alte linii de frontieră, şi dacă, spre pildă, se cedează României înălţimile Medgidie-Tabia, şi dacă ne mai fortificăm acolo, orăşelul Silistra dedesubt şi-a pirdut din însemnătatea lui. Cu atât mai puţin trebuie să se obstineze Bulgaria a-l păstra. Încă de la Tratatul de la Berlin, şi cu prilejul numeroaselor încercări de aplicare pe teren a liniei de fruntarie impuse nouă, fără voia noastră, de acel tratat, Silistra a fost pusă înainte ca un semn de duşmănie în contra României.

Oraşul Silistra, după colonelul Home, delegatul Angliei la delimitarea României cu Bulgaria (Protocol 8, Constantinopol, 26 noiembrie 1878) număra acum 34 de ani:

	7.000	musulmani
	2.500	români
	1.500	bulgari
Total	11.000	locuitori.

După recensământul bulgar (ultimul cunoscut) de la 31 decembrie 1905 erau în Silistra :

	6.143	bulgari
	4.136	turci
	270	tătari
	315	români
	1.000	armeni, evrei, ţigani
	201	alte naţionalităţi
Total	12.065	locuitori.

Dacă de la 1878 la 1905, în 28 de ani, populaţia Silistrei n-a crescut decât cu 1.000 locuitori, ea nu poate fi azi de 20.000, cum pretind ziarele bulgăreşti. Nu-i oraş însemnat, şi de altfel populaţia lui bulgară nu-i decât jumătate din populaţia totală.

T. MAIORESCU

40

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Marţi, 5/18 februarie 1913

Sunt informat că dl. Sazonov a spus că nu poate ascunde situaţia grea în care se va afla Guvernul rus în cazul unui conflict armat între România şi Bulgaria. Excitarea opiniei publice în Rusia în contra României creşte în mod îngrijorător. Ea s-a introdus şi în cercuri care până acum au fost liniştite. În orice caz Rusia nu va putea admite niciodată o violentare a Bulgariei din partea României. O linie care ar merge de la forturile Silistrei până la Şabla este limita extremă asupra căreia poate insista Rusia pe lângă Bulgaria spre a o face să cedeze.

T. MAIORESCU

41

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Miercuri, 6/19 februarie 1913

Vineri 1/14 februarie, a venit ministrul englez, Sir George Barclay, şi mi-a citit din partea ministrului afacerilor străine, Sir Edward Grey, următoarea Notă, pe care mi-a tradus-o în franţuzeşte şi mi-a lăsat-o scrisă cu creionul de mâna d-sale:

„I-am spus d-lui Mişu că am fost mirat aflând că minimum-ul cerut de România era o linie care să-i dea Silistra şi Balcic. Avem impresia că România ar primi mai puţin şi bănuiesc că Bulgaria n-ar putea să cedeze aceste două oraşe. I-am atras atenţia ministrului României că, cu toate că o reglementare a diferendului actual prin mijlocul negocierilor directe între România şi Bulgaria ar fi cea mai bună soluţie, dacă acest mijloc n-ar

reuşi, ar fi mult mai preferabil să recurgă la mediaţiunea Puterilor sau numai a uneia din Puteri decât să recurgă la război. Un război între România şi Bulgaria ar fi foarte serios şi s-ar putea prea bine să aibă ca rezultat amestecul vreuneia din Marile Puteri, amestec care ar rezulta desigur în prejudiciul Puterilor secundare, de orice parte s-ar declara victoria".

În acea zi Nota de mai sus putea trece drept una din simplele comunicări obişnuite în situaţia actuală. Ea a câştigat însă o deosebită importanţă prin faptul că peste două zile ministrul german mi-a comunicat că este însărcinat de Guvernul său a se asocia la acea propunere engleză. Comunicări analoage mi-au făcut apoi succesiv, de luni, 4 februarie, până astăzi şi miniştrii Italiei, Austro-Ungariei, Franţei şi Rusiei; avem dar a face cu o propunere formală de mediaţiune şi pe poimâine am convocat Consiliul de Miniştri pentru a-i supune chestiunea.

T. MAIORESCU

42

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Vineri, 8/21 februarie 1913

După însărcinarea Majestăţii Sale Regelui, am fost astăzi la dl. G. Gr. Cantacuzino, preşedintele Senatului, pentru a-i comunica din partea Majestăţii Sale că este de prevăzut peste scurt timp o schimbare a situaţiei în Balcani, care va da prilej României să-şi manifeste preponderenţa într-un mod hotărâtor; că alianţa între bulgari, sârbi şi greci — după toate probabilităţile — se va desface în curând şi că până atunci nu este prudent ca România să aibă o atitudine războinică, ci din contra să-şi unească stăruinţele cu ale Marilor Puteri pentru restabilirea păcii. Astfel va creşte autoritatea României în Europa, şi aceasta îi va fi de cel mai mare folos la momentul oportun.

Dl. Cantacuzino s-a arătat accesibil acestei prudente direcţii politice.

T. MAIORESCU

43

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Sâmbătă, 9/22 februarie 1913

La Consiliul de Miniştri ţinut ieri, când se ştia că voi supune discuţiei mediaţiunea propusă de Anglia, dl. N. Filipescu a venit cu un exemplar al Convenţiilor de la Haga din 1907, pe care în anul trecut le supusesem aprobării Parlamentului şi sancţiunii Majestăţii Sale; ne-a citit din el art. 3 până la 7 ale primei Convenţii şi ne-a propus primirea mediaţiunii în condiţiile acestor articole, însă cu rezerva ca să exprimăm Puterilor dorinţa unui grabnic rezultat.

Propunerea d-lui Filipescu a fost primită de toţi miniştrii şi pe temeiul ei am remis astăzi eu personal reprezentanţilor celor 6 Mari Puteri următoarea Notă:

Sâmbătă, 9/22 februarie 1913

Guvernul român primeşte mediaţiunea oferită prin demersul ministrului englez la Bucureşti, Sir George Barclay, în numele Guvernului englez, comunicată d-lui Maiorescu, vineri, 1/14 februarie, şi în care Anglia sfătuieşte „să recurgem la mediaţiunea Puterilor sau la mediaţiunea unei Puteri". La acest demers emglez s-a asociat şi dl. de Waldthausen, duminică, 3/16 februarie, citind d-lui Maiorescu o comunicare a Guvernului german de a sprijini propunerea engleză. De luni 4/17, până miercuri, 6/19 februarie, domnii miniştri plenipotenţiari ai celorlalte patru Puteri au făcut acelaşi demers.

România primeşte mediaţiunea oferită de cele 6 Mari Puteri ale Europei, cu atât mai mult, cu cât ea a fost fericită când a putut să se asocieze de la Conferinţa ţinută la Haga în luna octombrie 1907, la toate propunerile generoase ale Puterilor în favoarea păcii, şi că ea însăşi a semnat împreună cu ele, la 18 octombrie 1907, prima Convenţie „pentru reglementarea pe cale paşnică a conflictelor internaţionale", care în articolele 3-7 prevăd şi precizează o asemenea mediaţiune.

În alegerea pe care i-o dă propunerea engleză, România e hotărâtă să primească mediaţiunea tuturor celor şase Mari Puteri, şi o primeşte fără altă condiţie, adăugând doar o dorinţă, îndreptăţită de împrejurări şi putând să se sprijine pe art. 8 al zisei Convenţii care — cu toate că prevede o altă ipoteză — conţine ideea de a se prevede un termen trebuincios pentru mediaţiune. Această dorinţă este: ca Marile Puteri mediatoare să binevoiască a limita ele însele durata, acţiunii lor şi să comunice României termenul în care cred ele că bunele lor servicii vor ajunge la un rezultat.

T. MAIORESCU

44

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Petersburg

Bucureşti, 11/24 februarie 1913

Alaltăieri sâmbătă, am răspuns fiecăruia dintre miniştrii Marilor Puteri, că Guvernul român primeşte mediaţiunea propusă de Anglia şi aprobată de celelate Puteri. Primim mediaţiunea tuturor celor 6 Puteri împreună, invocând art. 3-7 ale primei Convenţii semnate la Haga în octombrie 1907. Primim mediaţiunea fără altă condiţie, dar exprimând dorinţa unui rezultat în scurt timp. Această dorinţă a noastră e dictată de tergiversările d-lui Danev care au produs o nelinişte periculoasă în ţara noastră. Spuneţi ministrului afacerilor străine că noi propunem Petersburgul ca loc al deliberărilor.

T. MAIORESCU

45

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, joi 14/27 februarie 1913

Noi am şi propus d-lui Sazonov Petersburgul ca loc al mediaţiunii.

T. MAIORESCU

46

Memoriul Guvernului român asupra diferendului româno-bulgar

(Remis, confidenţial, Guvernelor celor 6 Mari Puteri şi reprezentanţilor lor la Bucureşti, Londra şi Petersburg)

Bucureşti, 15/28 februarie 1913

Până în prezent, România a păstrat cea mai strictă neutralitate în tot timpul crizei balcanice.

La început această atitudine era cu atât mai indicată, cu cât Guvernele Bulgariei, Serbiei şi Greciei n-afirmau alt scop al acţiunii lor decât îmbunătăţirea soartei consângenilor supuşi dominaţiei otomane.

România, care în 1877-1878, lucrând împreună cu armatele ruseşti, şi-a câştigat ea însăşi independenţa într-un război contra Turciei — război care înseamnă naşterea Bulgariei moderne — nu putea să se arate ostilă sforţărilor de emancipare ale celorlalte State creştine.

Neutralitatea pe care am păstrat-o, cu toate că au fost oarecari solicitări de a lua măsuri ameninţătoare faţă de vecina noastră bulgară, ne-a atras expresia formală de recunoştinţă a Guvernului din Sofia, transmisă preşedintelui Consiliului de Miniştri şi ministru al afacerilor străine al României prin ministrul Bulgariei la Bucureşti la 26 septembrie (9 octombrie) 1912.

Va să zică, pentru a doua oară de la Plevna, Bulgaria se vede obligată de a recunoaşte partea ce-a luat România la formarea şi mărirea ei.

Atâta vreme cât Marile Puteri manifestau intenţia de a menţine *statu-quo* şi se declarau pe faţă în contra oricărei schimbări teritoriale în Peninsula Balcanică; atâta vreme cât Bulgaria însăşi, cum explica nota sa de la 5/18 octombrie 1912, înmânată Guvernului român, vorbea de art. 23 al Tratatului de la Berlin, România nu putea decât să persiste în neutralitatea sa cu atât mai mult, cu cât nota citată mai sus viza interesele tuturor creştinilor din Turcia, fără excepţie, şi le făgăduia „ordine, libertate şi progres".

Dar, când, după primele succese ale aliaţilor balcanici tonul a fost schimbat; când chiar Marile Puteri, substituiră vechi formule a *statu-lui-quo*, formula „Balcanii ai Statelor balcanice", când prin aceasta, Tratatul din Berlin primea o lovitură adâncă, România, ale cărei mari interese erau prevăzute în acest tratat, trebuia fireşte să se gândească a le da o nouă bază în dreptul politic al Europei.

Două interese ale României trebuiau mai cu seamă asigurate după răsturnarea ordinei lucrurilor stabilite în 1878.

I. — Era, mai întâi, soarta viitoare a „românilor" din Turcia, astfel numiţi în art. 4 al Tratatului din Berlin, numiţi şi macedo-români şi cuţovlahi, puşi ei înşişi la adăpost de art. 23 şi sortiţi acum să treacă sub altă dominaţie.

Cu toate că Sublima Poartă n-a recurs niciodată la avizul comisiei europene prevăzută de art. 23, totuşi românii din Turcia se bucurau de fapt, sub regimul otoman, de o oarecare protecţie a administraţiei. Comunităţile lor distincte au fost recunoscute în mod oficial, bisericile şi şcolile lor au fost întreţinute cu ştiinţa Sublimei Porţi din bugetul Statului român. De la 1864 chiar, dar mai cu seamă de la independenţa sa România a făcut, an cu an, mari sacrificii pentru consângenii săi din Turcia, şi bugetul român pe exerciţiul în curs de la 1/14 aprilie 1912, prevede la art. 13 suma „subvenţiilor acordate şcolilor şi bisericilor române din Turcia".

II. — Era, apoi, graniţa care separă Dobrogea de Bulgaria, graniţă impusă celor două State prin Tratatul din Berlin, fără a fi întrebate şi fără să fi ţinut socoteală de protestările României.

Chiar în Congresul de la Berlin s-au ridicat voci, ca aceea a Franţei şi aceea a Italiei, ca să constate că România, după un război glorios pentru ea, a fost tratată „cam aspru", şi ca să reclame în favoarea ei o graniţă mai bună care cuprindea Silistra.

În Comisia europeană, reunită în toamna anului 1878, delegatul englez colonelul Home exprimă părerea că, cu toate că Silistra a fost lăsată în ultimul moment de Congres Bulgariei, totuşi propunerea d-lui Waddington, însemnată în protocol, dovedea că, în sfârşit, Congresul înţelesese ca frontiera să plece dintr-un punct aproape de Silistra, punct care ar fi mai propice la construirea unui pod. Delegatul Angliei sprijinea astfel, legitima cerere românească expusă comisiei prin două memorii şi după care punctul de legătură peste Dunăre trebuia aproape să atingă Silistra, căci numai prin acest loc România putea cu uşurinţă să comunice cu noua sa provincie. Mai la răsărit, mlaştini, lacuri şi insule, cunoscute sub numele de Baltă, în vecinătatea Călăraşilor, ar face foarte anevoioase comunicaţiile între vechiul şi noul ţărm româneşti. Acesta era minimum-ul dezideratelor României, minimum impus prin faptul că în cele din urmă Congresul abandonase Silistra noului Stat bulgar. Fără aceasta punctul de vedere român ar fi fost ca punctul de legătură peste Dunăre să fie mutat la apus de Silistra, între Tatariţa şi Aidemir, cuprinzând astfel şi Silistra. Mai în sus de Silistra, e drept, malurile sunt tari, albia Dunării este fără obstacole şi construcţia unui pod s-ar face în condiţii avantajoase. Pentru a obţine ca punctul de legătură să fie mutat la *apus* de Silistra, cu tot textul art. 47 al Tratatului din Berlin, România a citat un precedent relativ la frontiera Basarabiei, fixată, la 7 ianuarie 1857, printr-un Protocol care înlocuia textul art. 20 al Tratatului din Paris (1856).

Motivele invocate de România în cele două memorii prezentate comisiei în 1878,* nu şi-au pierdut din valoare. Ele au fost reînnoite de România în memoriile comisiei tehnice europene la 1879.** România n-a renunţat niciodată la aceasta. Silistra se găseşte în faţa singurei comunicaţii naturale a României peste Dunăre pe o zonă de 130 km., este singurul punct prin care comunicaţia n-ar suferi în timpul când navigaţia este sus-

* Correspondence respecting the European commissions appointed for the demarcation of frontier underthe treaty of Berlin. Presentend to both Houses of Parliament by Command of Her Majesty, 1879 Pages 77 et 78.

** Furtter corespondence respecting the European Comissions, etc.(Urmarea în cartea albastră precedentă). Prezidenţa Parlamentului englez în 1880. Pag. 416, 425, 439, 441.

pendată, este singurul loc propriu pentru construirea unui pod care să lege cele două ţărmuri.

Cu toate insistenţele Guvernului român, cu tot avizul favorabil al unor delegaţi ai Marilor Puteri în comisiile de la 1878 şi 1879, nu numai că Silistra a fost lăsată Bulgariei, dar abia, şi cu mare trudă România a putut să ocupe înălţimile care împrejmuiesc Arab-Tabia, şi pe care le deţine încă.

Ceva mai mult, cu toate că, art. 11 al Tratatului din Berlin stipulase hotărât că toate vechile fortăreţe să fie distruse şi că altele noi nu vor putea fi construite, Bulgaria rămasă stăpână pe Silistra a construit noi lucrări de fortificaţii la miazăzi şi la răsărit de Medgidie-Tabia.

România, la 1886, semnând cu Bulgaria şase protocoale pentru delimitarea hotarului Dobrogei, i-a amintit că ea înţelege să se mărginească la un hotar material pe terenul graniţei, aşa cum a fost impusă de puteri, şi negocierile de la 1884 între Bulgaria şi România în vederea delimitării n-au dat rezultat, tocmai din cauză că Bulgaria voia să stabilească *în principiu* chestiunea delimitării pe câtă vreme România înţelegea *să aplice*, fără discuţie graniţa care i-a fost impusă contra voinţei sale.

Silistra a devenit astfel, pentru România, simbolul unei nedreptăţi comise de la început de Europa şi al unei ameninţări făcute în urmă de Bulgaria.

Această ameninţare este mai pronunţată prin documentele oficiale bulgare, care nu încetează să prevadă o eventuală anexiune a Dobrogei la Bulgaria. În studiul său „România şi armata sa", Statu-Major bulgar a avut grijă să scrie că „nu există obstacol natural care să despartă Dobrogea de Bulgaria de Nord", şi colonelul Cantargiev, în cursul său de geografie, învaţă pe elevii Şcolii Militare că „sub numele de Dobrogea românii înţeleg *acea parte a Bulgariei de Nord* care le-a fost cedată după Tratatul din Berlin".

În „Manual pentru tinerii soldaţi din toate armele", aprobat de Ministerul de Război bulgar cu nr. 75 din 14 martie 1907 şi recomandat şefilor de trupe prin circularele din 21 martie 1907 şi din 10 martie 1908, se găseşte o hartă a „Bulgariei indivizibile", pe care Dobrogea este însemnată cu titlul de „Părţi din Bulgaria nedezrobite încă".

Şi unde pui că această Dobroge ne-a fost dată la 1878 în schimbul Basarabiei, atunci când Bulgaria modernă năştea din sângele ostaşilor noştri.

Ea ne-a fost dată cu o graniţă pe care noi n-am încetat de a o declara insuficientă şi care ne-a fost impusă. După anexiune n-am cruţat nici un sacrificiu ca să legăm strâns Regatul cu noua provincie. Podul construit

cu atâta cheltuială peste Dunăre la Cernavodă nu prea este la adăpostul unui atac şi Silistra rămâne o poartă deschisă pentru străini. Acest pod atât de puţin ferit este totuşi singura noastră cale de uscat către unicul nostru debuşeu la Mare, către acest port al Constanţei, altă mare operă care a costat atâtea milioane şi de pe urma căruia nu trage foloase numai negoţul României. Chiar în ajunul izbucnirii crizei balcanice noi am asociat definitiv la viaţa constituţională a Regatului pe locuitorii acestei provincii pe care i-am întrebuinţat nu numai pentru propriile noastre interese economice, dar şi pentru ale Europei întregi.

Şi această Dobroge, care este română prin dreptul sângelui vărsat şi al muncii, este dominată de Silistra, care în secolul al XIV-lea făcea parte din Valahia, păstrând încă urmele operelor de pietate şi de binefacere datorate generozităţii Voievozilor români, şi unde, în sfârşit, la 1870 încă, funcţiona o şcoală română de care depindeau şcolile româneşti ale oraşelor Hârşova şi Rasova şi ale satelor Ostrov, Bugeac, Satul-Nou, Oltina, Aliman. Este, după cum constatau delegaţii Rusiei în Congresul de la Berlin, „de la Rasova la Silistra e o fâşie de pământ pe care populaţia românească este destul de numeroasă".*

În 1878, sunt de atunci 34 ani, oraşul Silistra după evaluările d-lui colonel Home,** numără: 7.000 musulmani *2.500 români* şi 1.500 bulgari. De la anexarea Silistrei, aceste proporţii fireşte s-au schimbat, totuşi populaţia bulgară nu reprezintă nici astăzi decât jumătate din populaţia totală. Ultimul recensământ *bulgar* cunoscut şi care datează de la 31 decembrie 1905, recunoaşte Silistrei numai 12.065 locuitori dintre care 6.143 bulgari, 4.136 turci şi restul alte naţionalităţi. Dacă de la 1878 până la 1906, în 28 ani, populaţia Silistrei nu s-a mărit decât în proporţia de 11.000 la 12.000 locuitori, este greu să credem, după cum afirmă jurnalele bulgare, că acest oraş numără astăzi o populaţie de 20.000 suflete, adică o creştere de 8.000 suflete în 8 ani. Sunt însă şi organe bulgare, care mărturisesc că Silistra „merge din ce în ce spre decadenţă, cum de altfel aproape toate localităţile bulgare de pe malul Dunării".

O altă afirmaţie a ziarelor merită de asemenea să fie examinată mai de aproape. Se vorbeşte de sacrificiile mari pe care garnizoana din Silistra le-a făcut în timpul actualului război. De fapt regimentul din Silistra poartă numele de „Dobrogea"; a fost în foc la Lule-Burgas şi a pierdut, relativ, puţini oameni. Marile pierderi au fost încercate de regimentele din Rusciuk, Vidin şi Plevna, dintre care cele două dintâi aveau mulţi români.

* Protocolul X al Congresului din Berlin, 1 iulie 1878.

** Protocolul VIII al Comisiei de delimitare. Constantinopol, 26 noiembrie 1878.

În sfârşit, Silistra în mâinile românilor este în mod exclusiv un mijloc de apărare pentru ei, niciodată ea nu va putea fi un punct de atac contra Bulgariei; zona de acţiune a României ar fi la 200 kilometri la răsărit. Din contra, Silistra în mâinile bulgarilor este un punct ofensiv contra României. Ar fi destul această simplă constatare pentru a rezolva un diferend relativ la acest orăşel neînsemnat, dacă ar fi vorba să se ajungă la o înţelegere prietenească între cele două State vecine.

Trecând în altă ordine de idei, pare evident că, în cugetul Congresului de la Berlin, trebuie să fi fost o legătură între mărimea Statului bulgar nou constituit şi limitele provinciei date României. Dacă României nu i s-a dat atunci Rusciukul sau Turtucaia, cu toată prezenţa nediscutată a elementului românesc în aceste regiuni şi existenţa în Turtucaia, chiar azi, a unei şcoli române întreţinută din bugetul român; dacă nu i s-a dat nici Silistra cu toate consideraţiunile expuse mai sus, a fost faptul că limitele noii Bulgarii, constituită prin art. I. al Tratatului din Berlin „ca principat autonom şi tributar", erau cu mult mai mici decât aspiraţiile poporului bulgar şi ale tratatului preliminar din San-Stefano. Desigur că altfel ar fi fost, dacă Bulgaria ar fi câştigat de pe atunci graniţele pe care se pare că vrea să şi le asigure prin actualul război, şi care n-ar putea fi îndreptăţite în totalul lor de consideraţiuni etnografice.

Rămâne stabilit că partea luată de armata română la războiul din 1877-1878, căreia Bulgaria îi datoreşte existenţa sa, precum şi neutralitatea României, care a contribuit foarte mult la succesul armatelor bulgare în timpul crizei balcanice actuale, au fost factori hotărâtori recunoscuţi chiar de cercurile conducătoare actuale ale Bulgariei, fiindcă, înainte ca România să-şi formuleze oficial pretenţiile privitoare la situaţia viitoare a macedo-românilor şi la rectificarea graniţei, numai presiunea împrejurărilor de curând create şi situaţia pe care România, sub domnia Regelui Carol, şi-a asigurat-o în Europa, au determinat pe preşedintele Sobraniei, dl. Danev, ca în drum spre Londra, să se oprească la Bucureşti. Asistând la 26 noiembrie 1912, la deschiderea Parlamentului român, primit în audienţă de M. Sa Regele Carol, dl. Danev a avut mai multe întrevederi cu oamenii de Stat român, mai cu seamă cu preşedintele Consiliului, ministru al afacerilor străine, — fără o formă obligatorie, e drept — întrevederi în care dânsul a deschis mai întâi vorba despre chestiunea macedo-românilor, şi despre chestiunea rectificării de graniţă.

El a constatat putinţa unui aranjament lesnicios în ce priveşte bisericile şi şcolile macedo-românilor care vor trece sub stăpânirea bulgară, iar cât priveşte chestiunea rectificării de graniţă, cu toate că a afirmat că nu poate fi vorba nici de compensaţii, nici de linie strategică, a lăsat totuşi să se

prevadă o soluţiune care ar înlocui vechea graniţă, impusă, printr-o alta, stabilită prin bună înţelegere.

Chiar de la această primă întrevedere, preşedintele Consiliului, ministru al afacerilor străine al României, a atins chestiunea Silistrei din punctul de vedere al semnificaţiei morale şi politice pe care ea îl reprezintă pentru România, dacă ar fi vorba să se ajungă la un aranjament prietenesc şi folositor pentru viitorul celor două State vecine.

De atunci tratativele între cele două Guverne au luat o formă oficială. Dl. Danev a primit însărcinarea să trateze cu mandatarul român dl. Mişu, noul ministru al României la Londra.

Chestiunea macedo-românilor a găsit, chiar de la începutul negocierilor o soluţiune acceptabilă. O menţionăm aşa cum se află consemnată în Protocolul semnat la Londra, la 16/29 ianuarie 1913, între d-nii Mişu şi Danev.

„Subsemnatul, delegat al României, iau act de declaraţia că Bulgaria consimte să dea o autonomie şcolilor şi bisericilor cuţo-vlahilor din Macedonia care se vor găsi în viitoarele posesiuni bulgare, autonomie care constă în aceea că aceste şcoli vor fi frecventate de copiii cuţo-vlahilor şi se va da voie să se creeze un episcopat tot pentru aceşti cuţo-vlahi, Guvernul român având facultatea de a subvenţiona, sub supravegherea Guvernului bulgar, zisele instituţii culturale".

Făcând această citaţiune, extrasă textual din Protocolul de la Londra, Guvernul român consideră că tot ce a fost convenit între delegaţii celor două State s-a aranjat şi că diferendul româno-bulgar se reduce la punctele asupra cărora delegaţii respectivi n-au căzut la învioală.

În ultima conferinţă care a avut loc la Sofia între ministrul României, dl. D. I. Ghica, şi delegaţii bulgari, d-nii Danev şi Sarafov, la 2/15 februarie 1913, aceştia din urmă au declarat, e drept, ofertele lor „nule şi neavenite în cazul când negociearile în curs nu vor ajunge la rezultat", zisele oferte fiind făcute „în scopul de a se ajunge cât mai repede posibil la un acord de bunăvoie între Bulgaria şi România". Dar, Guvernul român crede că mediaţiunea celor şase Mari Puteri nu trebuie, desigur, să fie considerată decât o continuare a încercărilor făcute pentru a ajunge la un acord de bunăvoie şi că, deci, punctele asupra cărora s-au stabilit acorduri fiind rezolvate, diferendul se mărgineşte acum la ultimile concesiuni bulgare, de o parte, şi la ultimele cereri române, de altă parte.

Din acest punct de vedere, Guvernul bulgar a concedat până acum:

a) prin Protocolul de la Londra de la 16/29 ianuarie 1913, obligaţia pe care o ia de a strica forturile care înconjoară Silistra, şi dreptul pe care recunoaşte că îl are România de a fortifica graniţa de miazăzi a Dobrogei;

b) prin acelaşi Protocol, se cedează României cele două triunghiuri care intră actualmente în Dobrogea, şi un alt triunghi având ca bază spre Marea Neagră, o linie coborâtă la 5 sau 6 km. la miazăzi de punctul actualei graniţe;

c) la conferinţa ţinută la Sofia la 2/15 februarie 1913, o lungire nedefinită a acestei baze a triunghiului spre Marea Neagră, mai mare de 5-6 km., probabil până la Şabla;

d) „cedarea poziţiei strategice Medgidie-Tabia". Această concesiune a fost chiar aşa comunicată încă de la 26 decembrie 1912, în numele Bulgariei, de ministrul Rusiei la Bucureşti.

E de observat că această propunere, făcută încă de la 26 decembrie 1912, n-a fost menţionată de dl. Danev în Protocolul de la Londra de la 16/29 ianuarie, şi că ea a fost formulată abia la 2/15 februarie 1913 la Sofia, în ultima conferinţă a d-lui Ghica cu delegaţii bulgari, ca o concesiune nouă.

O observaţie care se impune, după ofertele menţionate mai sus la *a)* şi *d)*, este că chiar oraşul Silistra, înăbuşit în josul fortificaţiilor româneşti, nu mai are putere de viaţă sub dominaţia bulgară şi nu va putea avea nici în viitor decât dacă se anexează la România.

Diferendul de rezolvat între cele două State nu consistă deci decât în aceea că România cere o linie de graniţă având punctul de plecare la câţiva kilometri la apus de Silistra cuprinzând astfel oraşul Silistra şi mergând până la Balcic pe Marea Neagră.

Argumentele României pentru a justifica cererea de anexiune a Silistrei, au fost expuse mai sus.

Dacă România cere ca punctul frontierei sale dinspre Marea Neagră, să fie coborât la Balcic, o face pentru a pune la adăpost importantul port comercial Constanţa căruia îi trebuie un port militar la Marea Neagră, şi că Mangalia, prea apropiată de graniţa actuală şi prea expusă vânturilor de miazănoapte şi răsărit, nu este proprie pentru o astfel de destinaţie, cum ar fi un loc aşezat la apus de Caliacra.

Rămâne să explicăm pentru ce România; care în Protocolul de la Londra, precizează linia de graniţă Turtucaia-Balcic, se declară satisfăcută astăzi cu cedarea liniei Silistra-Balcic. Explicaţia este simplă şi trebuie cunoscută de Guvernul bulgar şi delegatul său dl. Danev pentru că rezultă chiar din partea Bulgariei...

Astfel, la 28 decembrie 1912 (10 ianuarie 1913), ministrul Bulgariei la Bucureşti, pe baza instrucţiunilor pe care dl. Gheşov, preşedintele Consiliului şi ministru al afacerilor străine, i le trimisese din Sofia, a exprimat preşedintelui Consiliului şi ministru al afacerilor străine al României: „*do-*

rința arzătoare a Guvernului bulgar de a încheia cu România o convenție din cele mai largi, care să garanteze interesele și demnitatea celor două State". Pe de altă parte, dl. Gheșov i-a făcut cunoscut ministrului României la Sofia că dl. Danev, la Londra, a fost încunoștințat de această dorință arzătoare a Guvernului bulgar.

În vederea unei eventuale propuneri concrete a acestei „convenții din cele mai largi", dl. Mișu a trebuit să formuleze maximum-ul cererilor României, echivalent natural al cererilor posibile ale bulgarilor, întrucâtva anunțate. Dar, fiindcă de atunci, nici o urmare nu s-a dat dorinței exprimate de dl. Gheșov, și fiindcă dl. Danev nici n-a făcut mențiune delegaților români la Londra și la Sofia, e lămurit că România se mărginește la minimum-ul pretențiilor sale, linia Silistra-Balcic, al cărui temei e fost arătat în paginile precedente.

Terminând acest memoriu, e poate drept să constatăm că România, în timp de 34 ani de existență ca Stat independent, n-a încetat un singur moment de a fi unul din factorii cei mai apreciați ai ordinei europene în această parte a Orientului. Politica sa internațională a fost totdeauna îndreptată în sensul păcii, și Suveranul său de multe ori a fost solicitat și a putut în mod efectiv să contribuie a salva și a grăbi pacea, sau a localiza războiul. Sarcina a fost grea, mai cu seamă în aceste ultime 5 luni. Greutatea situației provenea nu numai din importanța intereselor tratate cu Guvernul bulgar, dar și din felul de a proceda întrebuințat de vecinii noștri în aceste tratative.

Noi totuși n-am pierdut nădejdea de a ajunge la un aranjament de voie bună cu Bulgaria, fiind convinși că un asemenea aranjament corespunde mai bine adevăratelor interese ale ambelor țări, pentru prezent, și mai cu seamă pentru viitor.

47

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotențiar al României la Berlin

București, 16 februarie/1 martie 1913

Mediațiunea primită de noi a fost propusă de ministrul englez în urma unei depeșe a ministrului afacerilor străine din Londra, care vorbește ex-

pres şi numai de mediaţiune. Dacă Puterile au făcut la Sofia altă propunere, nu e vina noastră. Totuşi este echitabil ca Bulgaria să nu fie angajată mai mult ca România. Guvernul bulgar trebuie să fie admis a primi aceeaşi mediaţiune. A face din chestiunea asta de formă o nouă dificultate, înseamnă a mări încurcăturile deja prea mari.

T. MAIORESCU

48

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, duminică 17 februarie/2 martie 1913

Astăzi a fost ministrul francez, dl. Blondel, ca cel mai vechi dintre miniştrii plenipotenţiari ai celor 6 Mari Puteri, la mine şi, în numele colegilor săi, conform instrucţiunilor primite de la cele 6 Guverne, mi-a citit şi mi-a lăsat următoarea Notă, ca expresie a acestui „demers colectiv".

„Guvernul bulgar a dat următorul răspuns la propunerea ce-i adresaseră cele 6 Mari Puteri, cu ocazia diferendului româno-bulgar:

«Guvernul bulgar, încrezător în spiritul de înaltă dreptate al Marilor Puteri, primeşte propunerea de a se supune pentru rezolvarea conflictului româno-bulgar, deciziei celor 6 Mari Puteri, dacă Guvernul român va primi de asemeni».

Astfel, primirea de către Guvernul bulgar a propunerii formulată de Marile Puteri, este subordonată primirii aceleiaşi propuneri de către Guvernul român.

Depinde, prin urmare, de Guvernul român, ca să grăbească soluţionarea conflictului româno-bulgar, să ne facă cunoscut dacă e dispus să se supună deciziei celor 6 Mari Puteri".

Am răspuns îndată d-lui Blondel, că Guvernul român nu poate primi această nouă propunere, care ar fi un arbitraj, şi nu o mediaţiune, cum ne-a fost recomandată de la început de Anglia; că termenul de „conflict româno-bulgar", întrebuinţat în răspunsul de mai sus al Guvernului bulgar, îmi pare impropriu, deoarece până acum nu există decât un „diferend", româno-bulgar şi că tocmai, neexistând încă un conflict, nu poate fi vorba de arbitraj, şi că în orice caz, Guvernul român nu se va sustrage de la datoria de a se supune Parlamentului rezultatul mediaţiunii Puterilor.

T. MAIORESCU

49

Telegrama circulară a ministrului afacerilor străine către miniştrii plenipotenţiari ai României la Paris, Londra, Viena, Berlin, Roma şi Petersburg

Bucureşti, 20 februarie/5 martie 1913

Duminica trecută dl. Blondel, în numele colegilor săi ai Marilor Puteri, a întrebat dacă România primeşte formula bulgară de supunere prealabilă la decizia Marilor Puteri; am răspuns că nu văd trebuinţa de a schimba primirea mediaţiunii propuse mai înainte şi că, noi admitem ca Bulgaria să primească în acelaşi fel. Vă rog insistaţi pentru grăbirea soluţiunii acestei afaceri ca să luăm cât mai repede iniţiativa de a convoca la Petersburg conferinţa pentru mediaţiune şi să căpătăm în cel mai scurt timp avizul Puterilor asupra diferendului, aviz care avea, în tot cazul, cea mai mare greutate, oricare ar fi formula. Orice zi de întârziere măreşte încordarea între cele două ţări şi îngreunează sarcina celor ce doresc pacea în mod sincer.

T. MAIORESCU

50

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Roma

Bucureşti, vineri 22 februarie/7 martie 1913

E neexplicabil cum s-a putut comite astfel de greşeală.
Guvernul român persistă înainte de toate să posede Silistra.

T. MAIORESCU

51

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Viena

Bucureşti, vineri 22 februarie/7 martie 1913

Diamandi telegrafiază că la Roma i s-a spus că Guvernul nu face din Silistra o condiţie *sine qua non*. Din contra, Guvernul român voieşte înainte de orice Silistra.

T. MAIORESCU

52

Telegrama circulară a ministrului afacerilor străine către miniştrii plenipotenţiari ai României la Constantinopol, Londra, Roma şi către însărcinatul cu afaceri al României la Atena

Bucureşti, 24 februarie/9 martie 1913

Vă rog să comunicaţi că Guvernul român, de la început chiar, s-a preocupat cu toată atenţia de importanta chestiune a Muntelui Athos şi că a dat instrucţiuni d-lui Mişu în această privinţă încă de la începutul lui decembrie.

T. MAIORESCU

53

Ministrul afacerilor străine către Legaţia României la Sofia

Bucureşti, 8/21 martie 1913

Unul din argumentele care în diferendul româno-bulgar este cel mai discutat contra cedării oraşului Silistra României, mai ales după numeroase interveniri şi declaraţii ale câtorva oameni politici bulgari, este că această cesiune ar da naştere unei animozităţi ireductibile a bulgarilor faţă de români, şi ar face imposibile raporturile viitoare de bună vecinătate.

Găsim argumentul lipsit de valoare.

Noile achiziţii impun Bulgariei cu totul altă problemă politică de rezolvat, adevărata sa problemă vitală. Prin cele două porturi, Kavala* şi Dedeagaci, Bulgaria ajunge la Marea Egee; de aci lucrările necesare, îmbunătăţirea porturilor, construcţii de căi ferate; pe lângă aceasta exploatarea unei regiuni de tutun turcesc şi înainte de toate, consolidarea etnică a ţărilor câştigate şi a frontierelor din partea sârbilor, grecilor, a Albaniei sau a Macedoniei. Aceste grave chestiuni vor produce, imediat după încheierea păcii, preocupări atât de absorbitoare şi de un ordin atât de superior, încât toate sentimentele şi resentimentele provocate, la început, prin cedarea unui mic oraş ca Silistra şi a unei regiuni, relativ neînsemnată, până la Marea Neagră, locuită mai mult de tătari, vor dispare fără îndoială. Să adăugăm la aceasta că noi complicaţii de prevăzut între aliaţii de astăzi, vor sili pe bulgari la toate atenţiile faţă de România, vecinul cu finanţele înfloritoare şi armata neştirbită.

Trebuie acuma să complectăm perspectiva privită din punctul de vedere român. Dacă România primeşte Silistra cu o linie de frontieră potrivită până la Marea Neagră, şi dacă — cum pare sigur — bisericile şi şcolile mecedo-române vor avea o situaţie legitimă, România va putea privi cu toată liniştea la mersul ulterior al evenimentelor în Balcani.

Dacă, contrariu, i se refuză Silistra, ea va fi ispitită fără îndoială să intervină în orice complicaţie din Balcani, în orice neînţelegeri dintre aliaţii de astăzi, şi nici un Guvern român nu va putea rezista presiunii opiniei publice, cu atât mai greu de strunit să ţină seamă de interesele generale ale Europei cu cât mediaţiunea actuală a celor şase Mari Puteri va fi pregătit, unui popor până în prezent liniştit şi plin de atenţie pentru sfaturile mai marilor săi în civilizaţie, cea mai amară decepţie.

Trebuie să mai adăugăm la aceasta că dacă noile complicaţii de prevăzut între aliaţii balcanici vor putea să păstreze un caracter local, cum de altfel războiul lor contra Turciei l-a păstrat până în prezent, o intervenţie armată a României ar da naştere imediat unui pericol de conflagraţiune europeană.

Aceste câteva observaţii ajung, ele singure, să indice adevărata soluţie de dat diferendului româno-bulgar, în interesul Europei.

T. MAIORESCU

---

* Actualmente Lagos

54

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, 9/22 martie 1913

Vă rog să cereţi ca numeroasele comune macedo-române din Pind între Samarina şi Metzovo, să fie încorporate la Albania. Insistaţi mai ales asupra principiului ca în toate localităţile unde românii sunt în majoritate, limba administrativă să fie română, tot aşa în toate bisericile şi şcolile româneşti; principiul general va trebui să fie înscris în Constituţia Albaniei.

MAIORESCU

55

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, sâmbătă 6/19 aprilie 1913

Astăzi, la ora 9 dimineaţa, a venit la mine dl. Ristici, ministrul sârb, şi mi-a vorbit de neînţelegerile lor cu bulgarii, că bulgarii nu s-au ţinut de angajamentul luat în Tratatul de alianţă cu sârbii.

După această introducere, în care am fost informat despre obligaţiile reciproce ale aliaţilor, dl. Ristici mi-a spus că dl. Pasici doreşte încă o înţelegere amicală cu Guvernul bulgar, dar dacă conflictul nu s-ar putea înlătura, l-a însărcinat să ne întrebe care ar fi atitudinea noastră, şi dacă am fi dispuşi să încheiem cu Serbia o alianţă curat defensivă contra Bulgariei?

I-am răspuns că trebuie să raportez întâi Majestăţii Sale Regelui propunerea făcută şi că îi voi da răspunsul mai târziu, dar că poate va trece mai multă vreme, având să aşteptăm întâi rezultatul mediaţiunii de la Petersburg.

De vreme ce şi Regele Greciei, la audienţa de plecare a ministrului nostru plenipotenţiar, pe la sfârşitul lunii martie, a vorbit de o alianţă a Greciei cu România în contra pretenţiilor bulgare, e probabil că şi Guvernul grec ne va face propuneri analoage cu cele sârbeşti. Dar conform atitudinii hotărâte de M. S. Regele, va fi indicat să-i răspund şi lui în mod evaziv. Până ce amândouă Guvernele nu vor rupe pe faţă alianţa cu Bul-

garia şi nu va izbucni un conflict efectiv între ele, este totdeauna de temut ca tratările pentru o alianţă cu noi să slujească la înduplecarea Bulgariei spre concesiunile cerute de sârbi şi de greci şi la o din nou cimentare a vechii lor alianţe în dauna României.

Noi nu putem interveni decât în momentul izbucnirii conflictului armat între ele, şi atunci se convine să avem mâna liberă pentru a impune pacea.

T. MAIORESCU

56

Protocolul de la Petersburg

26 aprilie/9 mai 1913

Conferinţa ambasadorilor, adunată la Petersburg şi la care au luat parte, sub prezidenţia ministrului afacerilor străine al Rusiei, ambasadorii Germaniei, Angliei, Austro-Ungariei, Italiei şi Franţei, pentru a se pronunţa asupra diferendului ce s-a iscat între Guvernele bulgar şi român cu privire la frontiera meridională a Dobrogei;

După ce au examinat revendicările formulate de România şi concesiunile oferite de Bulgaria,

Decide:

1) Oraşul Silistra trebuie dat României.

Noua frontieră româno-bulgară va pleca dintr-un punct pe Dunăre ca la 3 kilometri, spre apus de periferia Silistrei, va tăia drumul Şumlei, după aceea drumul Varnei, tot ca la 3 kilometri de periferia oraşului, şi va ajunge drept la frontiera actuală.

O comisie mixtă bulgaro-română va fixa pe loc, în timp de trei luni, cu începere de la prezenta decizie, traseul frontierei.

La nevoie va putea să-şi alipească experţi care vor fi numiţi de Puterile mediatoare.

2. Guvernul român va da o indemnizaţie acelor supuşi bulgari locuind Silistra sau teritoriul cuprins de noua frontieră, care vor face cunoscut, într-un interval de şase luni, începând de la prezenta decizie, dorinţa lor de a părăsi oraşul sau teritoriul delimitat aci mai sus.

O comisie mixtă bulgaro-română, după ce va constata daunele, va fixa costul indemnizaţiei.

La nevoie va putea să-şi alipească experţi care vor fi numiţi de Puterile mediatoare.

3. Conform angajamentului pe care s-a declarat gata să-l ia, Bulgaria nu va ridica nici o fortificaţie de a lungul frontierei actuale de la Dunăre la Marea Neagră.

O comisie mixtă va determina, într-un interval de şase luni, cu începere de la prezenta decizie, zona interioară de la care Bulgaria n-are voie să construiască lucrări fortificate şi se obligă să dărâme lucrările care s-ar găsi.

La nevoie, va putea să-şi alipească experţi care vor fi numiţi de Puterile mediatoare.

4. Conferinţa înregistrează declaraţia făcută la Londra de către delegatul Bulgariei şi înscrisă în potocolul de la 16/29 ianuarie 1913, în termenii căreia „Bulgaria consimte să dea autonomia şcolilor şi bisericilor cuţo-vlahilor care se vor găsi în viitoarele posesiuni bulgare, atât timp cât aceste şcoli vor fi frecventate de copiii cuţo-vlahilor şi să permită înfiinţarea unui episcopat pentru aceiaşi cuţo-vlahi, cu facultatea pentru Guvernul român de a subvenţiona, sub supravegherea Guvernului bulgar, susnumitele instituţii culturale".

Înainte de a se dizolva, Conferinţa ţine să se aducă omagii dispoziţiilor cunoscute ale Bulgariei de a menţine şi strânge relaţiile sale de prietenie cu România.

Aceste dispoziţii uşurând mult însărcinarea ei, Conferinţa îşi exprimă convingerea că Puterile vor fi recunoscătoare Bulgariei de sacrificiile pe care ar fi putut să i le ceară.

Făcut în opt exemplare la Petersburg în 26 aprilie/9 mai 1913

SAZONOV
F. POURTALÈS
G. W. BUCHANAN
D. THURN
A. CARLOTTI
DELCASSÈ

57

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, joi 2/15 mai 1913

Astăzi, la ora 11 a. m., a venit la Ministerul de Externe ministrul grec, dl. Papadiamantopulos, şi mi-a comunicat verbal, după însărcinarea Guvernului său:

1) Că Guvernul elen va da bisericilor şi şcolilor macedo-române, în regiunile ce le va anexa Grecia, deplina libertate a funcţionării în limba macedo-română.

Eu am răspuns că mă aşteptam la aceasta, după declararea deja făcută de dl. Venizelos d-lui Take Ionescu la Londra, dar că eu îl rog ca acum să-mi dea această declarare sub o formă oarecare în scris şi să adauge că e bine-înţeles că Statul român va subvenţiona (ca mai înainte sub turci) acele biserici şi şcoli şi că, în conformitate cu regulile canonice ortodoxe, biserica macedo-română va avea şi dreptul la un episcopat.

Dl. Papadiamantopulos a mai adăugat:

2. Că Guvernul elen întreabă dacă suntem dispuşi a încheia o alianţă cu Grecia, fiindcă pretenţiile bulgarilor devin ameninţătoare.

Am răspuns că asupra unei asemenea chestiuni trebuie să raportez Majestăţii Sale Regelui şi colegilor mei din Minister şi că, deocamdată, impresia mea personală este că trebuie mai întâi să terminăm cu rezultatul mediaţiunii de la Petersburg faţă de Parlamentul nostru, şi apoi să hotărâm asupra atitudinii României în noua criză balcanică.

T. MAIORESCU

58

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Duminică, 19 mai/1 iunie 1913

Atât la începutul şedinţei Camerei de la 16 mai, care a fost publică, pe cât şi în şedinţa publică de ieri, în care cu 127 voturi (cuprinzând şi pe ale tuturor deputaţilor naţionali-liberari) contra 17, s-a autorizat Guvernul a pune în lucrare Protocolul de la Petersburg, precum se dăduse aceeaşi autorizare şi de Senat, cu 77 voturi, contra 9, s-au pronunţat câteva cuvinte care se referă la cele zise în şedinţele secrete. Fiind caracteristice pentru situaţia politică în momentul de faţă, sunt dator să dau M. S. Regelui explicările cuvenite.

În şedinţa de la 16 ani, deputatul naţional-liberal dl. I. T. Ghica, imputând Guvernului că în împrejurările de faţă ţine vacant locul de ministru plenipotenţiar la Atena, a sfârşit prin fraza: „Nu am vrea să pornească şi trenul al doilea, iar noi să rămânem tot în gară".

Aceste cuvinte stau în legătură cu următorul dialog petrecut în şedinţa Senatului de la 14 mai, între dl. I. Brătianu şi subscrisul:

Dl. I. I. C. Brătianu: Guvernul a scăpat trenul.

Dl. T. Maiorescu: Vă înşelaţi, trenul României acum soseşte.

Iar în şedinţa publică a Camerei de ieri, 18 mai, deputatul conservator dl. G. Ştirbei şi-a motivat votul pentru primirea Protocolului de la Petersburg prin următoarele cuvinte: „Faţă de declaraţia d-lui prim-ministru, că chestiunea graniţei dobrogene nu este încă închisă şi că ne rezervăm întregul viitor, nu cred util de a îmbrăca nemulţumirea noastră în o formulă deşartă şi declar că votez pentru".

Aceste cuvinte stau în legătură cu răspunsul subscrisului la o întrebare pusă în şedinţa secretă precedentă, dacă Guvernul este mulţumit cu rezultatul mediaţiunii de la Petersburg? Am răspuns că un Guvern şi un popor nu trebuie să fie niciodată pe deplin satisfăcuţi, că trebuie să aibă totdeauna aspirări pentru viitor, că îndeosebi în momentele de faţă nu este închisă chestiunea balcanică, nici limitarea Dobrogei, şi că cele 200 milioane întrebuinţate în decursul acestei ierni pentru întărirea armatei, sunt un semn destul de lămurit al situaţiei.

T. MAIORESCU

59

Notă circulară a ministrului afacerilor străine către toate Legaţiile României

Bucureşti, 23 mai/5 iunie 1913

Domnule Ministru,

Autorizat prin votul Parlamèntului să pimesc Protocolul relativ la diferendul româno-bulgar, semnat la Petersburg la 26 aprilie (9 mai) anul curent de reprezentanţii Marilor Puteri mediatoare, Guvernul român a luat măsurile necesare pentru execuţia lui imediată, cu toate că n-a răspuns conţinutul Protocolului în toate punctele la aşteptările ţării.

Parlamentul şi Guvernul de la Bucureşti au dat printr-aceasta o nouă probă de dorinţa României de a lucra, atât cât interesele îi pot permite, în armonie cu direcţia politică adoptată în comun de către Marile Puteri ale Europei.

Conştientă de rolul ce-i impune situaţia câştigată şi avântul său economic şi intelectual, România a fost în timpul crizei orientale un factor hotărâtor pentru localizarea războiului şi a contribuit astfel să cruţe Europei consecinţele unei conflagraţii generale. Totuşi neînţelegeri par a se manifesta deodată printre aliaţi în ceea ce priveşte împărţirea regiunilor câştigate şi la delimitarea noului Stat albanez. Cum aceste chestiuni ating de aproape interesele recunoscute României, cred că trebuie să semnalez, cu începere de astăzi, Guvernului pe lângă care sunteţi acreditat, că o agravare eventuală a situaţiei în Balcani nu ar putea lăsa România indiferentă.

România are speranţa că pacea va fi cât mai repede asigurată, dar n-ar putea şti, dacă aşteptarea sa în această privinţă a fost înşelată, că va putea să rămână în atitudinea rezervată în care a stat până acum.

Vă rog să citiţi această notă Excelenţei Sale ministrul afacerilor străine şi lăsaţi o copie dacă vă cere.

T. MAIORESCU

60

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, duminică 26 mai/8 iunie 1913

Astăzi, la ora 10 dimineaţa, a venit din nou ministrul grec, dl. Papadiamantopulos, ca să-mi vorbească de o alianţă cu Grecia în contra prea marii expansiuni a Bulgariei, şi a adaugat că am putea forma o asemenea alianţă împreună cu Turcia. I-am răspuns că în privinţa Turciei cred mai prudent să aşteptăm consolidarea situaţiei ei interne..... ..... Cât pentru o relaţie mai intimă a noastră cu Grecia, am amânat răspunsul pe mai târziu, când se vor accentua mai tare fricţiunile balcnice.

T. MAIORESCU

61

Delegaţii români în comisiile prevăzute de Protocolul de la Petersburg din 26 aprilie/9 mai 1913, numiţi prin Decret Regal nr. 4075/1913

Comisia pentru delimitarea hotarului în jurul Silistrei:

— Neniţescu S. Dumitru, deputat, fost ministru
— General de divizie Culcer Ion, cdt. Corpului V Armată
— Colonel Christescu Const., subşef al M.St.M.
— Maior Dabija Gh., ataşat militar pe lângă Legaţia României la Sofia.

Comisia pentru fixarea despăgubirii acordate locuitorilor ce ar emigra din regiunea nou creată:
— Cincu Nestor, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor
— Greceanu Paul, deputat
— Mironescu C. N., inginer inspector-general, director al Şcolii de Poduri şi Şosele

Comisia pentru delimitarea zonei în care bulgarii nu vor avea întăriri: .
— Lahovari Em. Al., ministrul României la Paris
— Generalul Culcer Ion
— Generalul Zottu Vasile, cdt. Cetăţii Bucureşti
— Colonelul Iliescu Dumitru, cdt. Regimentului 2 Artilerie
— Colonelul Christescu C.
— Maior Dabija Gh. — secretar al Comisiei.

62

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, vineri 31 mai/13 iunie 1913

Scrisoarea d-lui Take Ionescu, trimisă ieri din Constanţa, mi-a comunicat ordinul M. S. Regelui: 1) de a dispune prin Ministerul de Război chemarea rezervelor în Corpurile I, II şi III de Armată spre a aduce efectivul la 200 oameni de companie; 2) de a explica miniştrilor străini această măsură ca o urmare a notei noastre anterioare, inspirată de necesitatea de a ne apăra interesele faţă de pericolul unui conflict între aliaţii balcanici. Odată cu scrisoarea, mi-a sosit însă şi depeşa prin care Majestatea Sa Regele ordonă suspendarea măsurii proiectate, fiindcă luase cunoştinţă de telegrama Împăratului Rusiei către Regii Bulgariei şi Serbiei.

T. MAIORESCU

63

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, vineri 31 mai/13 iunie 1913

Guvernul român a luat act de numirea celor trei comisii bulgăreşti pentru aplicarea Protocolului de la Petersburg. Primim Silistra ca loc de întrunire. Delegaţii români nu vor locui în Silistra, dar se vor duce acolo cu vaporul la toate şedinţele. Sperăm că lucrările vor începe în cursul săptămânii viitoare. Vă rog comunicaţi-mi ziua primei şedinţe.

MAIORESCU

64

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, duminică 2/15 iunie 1913

Ministrul Rusiei, dl. Schebeko, a venit să-şi arate neliniştea sa în urma ştirilor sosite din Sofia şi Belgrad. Guvernele balcanice par a primi propunerea de arbitraj, conţinută în telegrama Ţarului, cu nişte rezerve puţin cuviincioase, care vor zădărnici bunele intenţii ale Împăratului.

M-a întrebat apoi dacă e exactă ştirea ce o aflase despre chemarea rezervelor a trei corpuri de armată. I-am răspuns că în adevăr aceasta era intenţia Regelui la Constanţa, dar că, după ce a luat cunoştinţă de telegrama Ţarului, Regele a crezut de cuviinţă să aşteptăm rezultatul ei.

T. MAIORESCU

65

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Londra

Bucureşti, 4/17 iunie 1913

Instrucţiunile d-voastră pentru românii de la Pind nu pot fi schimbate. Între România şi Grecia nu sunt discuţii în această privinţă.

Încorporarea la Albania este cea mai bună garanţie pentu macedo-români, dacă constituirea unei Macedonii autonome este imposibilă. România nu poate să părăsească punctul său de vedere.

MAIORESCU

66

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, miercuri 5/18 iunie 1913

La ora 4 1/2 p. m. s-au întrunit astăzi, la Ministerul Afacerilor Străine, cele trei comisii numite pentru aplicarea Protocolului de la Petersburg. Erau de faţă toţi membrii comisiilor şi, pe lângă subscrisul, d-nii miniştri Al. Marghiloman, Take Ionescu şi generalul Hârjeu. Discuţiile au ţinut până la ora 7. S-a stabilit procedura de urmat, ordinea lucrărilor şi interpretarea de dat termenilor din Protocol.

T. MAIORESCU

67

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, sâmbătă 8/21 iunie 1913

După audienţa la M. S. Regele, am fost la ministrul austro-ungar, care, în vremea audienţei, mă căutase acasă. Prinţul de Fürstenberg mi-a vorbit de candidatura Prinţului Wilhelm de Wied la Tronul Albaniei, candidatură propusă de unii albanezi şi susţinută de Austria şi de Italia. I-am răspuns foarte rezervat în aşteptarea constituirii noului Stat cu limitele lui.

Apoi ministrul austro-ungar m-a întrebat de ce dl. Ghica a fost aşa de evaziv când — precum i s-a raportat din Sofia — dl. Danev a voit să se informeze asupra condiţiilor sub care România ar păstra neutralitatea în cazul unui conflict între aliaţii balcanici. Prinţul de Fürstenberg ne sfătuieşte să comunicăm lămurit bulgarilor condiţiile noastre. I-am răspuns

că dl. Danev vine prea târziu cu asemenea încercări, că dealtminteri cerinţele noastre sunt demult cunoscute bulgarilor şi că, dacă ar izbucni războiul între aliaţii balcanici, România ar mobiliza imediat — conform aprobării date deja de Rege — şi ar ocupa mai întâi de toate linia Turtucaia-Balcic, pe care avem intenţia să o şi păstrăm definitiv. Prinţul de Fürstenberg a întâmpinat că înainte ceream mai puţin. Da, am răspuns eu; dacă ne înţelegeam de bunăvoie în ianuarie, când cu Protocolul de la Londra, sau chiar dacă bulgarii ar fi cedat în aprilie, când cu Protocolul de la Petersburg, ne-am fi putut mulţumi cu linia Silistra-Balcic. Dar situaţia de astăzi ne impune să revenim la ceea ce formulasem deja la Londra ca maximum. Şi, în afară de aceasta la caz de mobilizare, vom avea cuvântul nostru de zis în chestiunea reglementării între foştii aliaţi.

Prinţul de Fürstenberg, care s-a arătat totdeauna accesibil la cerinţele României în timpul crizei balcanice, mi-a părut şi de astă dată că admite punctul nostru de vedere.

T. MAIORESCU

68

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Marţi, 11/24 iunie 1913

Aprobăm atitudinea d-voastră. Dacă Bulgaria voieşte ceva de la noi, trebuie să facă propunerea sa precisă şi obligatorie. Conversaţii nehotărâte sunt de prisos. Să ştiţi pentru dvs. că în ziua când războiul va izbucni între Serbia şi Bulgaria, România va mobiliza şi va intra în acţiune.

MAIORESCU

69

Telegrama ministrului afacerilor străine, către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Joi 13/26 iunie 1913

Aţi comunicat depeşa nr. 588? Dacă nu, comunicaţi imediat sfârşitul

depeşei, declarând Guvernului bulgar că dacă războiul izbucneşte, România intră în acţiune. Răspundeţi de rezultat.

MAIORESCU

70

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, joi 13/26 iunie 1913

Ministrul Rusiei, dl. Schebeko, îmi comunică, la Ministerul Afacerilor Străine, că bulgarii nu vor să asculte de nici un sfat de moderaţie, ci sunt gata să înceapă războiul contra sârbilor şi grecilor. După opinia personală a d-sale, noi ar trebui să prevenim pe dl. Danev ca ultim mijloc de presiune, că, în cazul unui asemenea război, armata română va trece Dunărea şi va ocupa linia Turtucaia-Balcic pentru a o anexa definitiv. În orice caz, adaugă dl. Schebeko, România are astăzi rolul preponderent în Balcani.

Am răspuns că printr-o depeşă de la 11 iunie, repetată chiar astăzi, însărcinasem deja pe dl. Ghica, în termeni mai generali, să atragă atenţia d-lui Danev asupra situaţiei în care se pune.

T. MAIORESCU

71

Telegrama ministrului afacerilor străine către primul delegat al României în comisia pentru determinarea zonei în care Bulgaria nu va putea avea întărituri

Bucureşti, 18 iunie/1 iulie 1913

Este preferabil a amâna a treia comisie după constituirea ei, în aşteptarea hotărârii definitive cu privire la graniţă.

În urma hotărârii luate de acord cu ministrul de război, binevoiţi a invita pe maiorul Dabija să plece imediat la postul său la Sofia.

MAIORESCU

72

Telegramă circulară a ministrului afacerilor străine către Legaţiile României la Sofia, Atena şi Belgrad

Bucureşti, miercuri 19 iunie/2 iulie 1913

Binevoiţi a răspunde de urgenţă dacă Guvernul pe lângă care sunteţi acreditat socoteşte războiul între aliaţi ca fiind efectiv început şi ca trebuind să continue, cu sau fără declaraţie formală de război.

T. MAIORESCU

73

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, joi 20 iunie/3 iulie 1913

Din alăturatele două telegrame de la Atena şi de la Belgrad, sosite şi descifrate azi-noapte, se constată că Grecia şi Serbia consideră războiul ca început între ele şi Bulgaria. Conform celor hotărâte de Majestatea Sa Regele şi comunicate — cu autorizarea Majestăţii Sale — miniştrilor străini şi Guvernului bulgar de mai înainte, este cazul de a ordona chiar astăzi mobilizarea armatei.

T. MAIORESCU

74

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, joi 20 iunie/3 iulie 1913

Conform rezoluţiei Majestăţii Sale Regelui asupra Raportului de azi-dimineaţă, s-a pregătit Jurnalul Consiliului de Miniştri pentru mobilizare. Jurnalul va fi semnat astăzi la ora 5, când e convocat Consiliul spre a îndeplini formalitatea. Am luat însă, în mod prealabil, avizul fiecărui ministru în parte, şi astfel chiar în acest moment, când Majestatea Sa Regele

este în conferinţă cu Alteţa Sa Regală Principele Ferdinand, cu dl. ministru de război, generalul Hârjeu şi cu dl. şef al Statului-Major, generalul Averescu, se supune semnăturii Majestăţii Sale decretul de mobilizare, spre a putea începe cu câteva ore mai înainte lucrările cele mai urgente.

T. MAIORESCU

75

Telegrama circulară a ministrului afacerilor străine către toate Legaţiile României

Joi 20 iunie/3 iulie 1913

Prin Nota din 23 mai/5 iunie am făcut deja cunoscut Puterilor că dacă războiul ar izbucni între aliaţii balcanici, România s-ar vedea silită să iasă din rezerva păstrată până în acest moment.

Cum Bulgaria astăzi se află în mod efectiv în stare de război cu Grecia şi Serbia, Majestatea Sa Regele a ordonat mobilizarea armatei române.

Vă rog aduceţi acest fapt la cunoştinţa Guvernului pe lângă care sunteţi acreditat.

MAIORESCU

76

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Copie s-a trimis tuturor Legaţiilor României

Bucureşti, joi 27 iunie/10 iulie 1913

Legaţia Regală a României este însărcinată de Guvernul său să comunice Guvernului Regal al Bulgariei cele ce urmează:

Guvernul român a prevenit la timp pe Guvernul bulgar că dacă aliaţii balcanici s-ar afla în stare de război, România n-ar putea să păstreze rezerva ce-şi impusese până acum în interesul păcii, şi s-ar putea vedea silită să intre în acţiune.

Guvernul bulgar n-a crezut necesar să răspundă acelei comunicări; dimpotrivă şi din nenorocire, războiul a izbucnit mai întâi prin atacuri fără veste bulgăreşti contra trupelor sârbeşti, chiar fără a observa regulile elementare de notificări prealabile care cel puţin ar fi dat dovadă de respectul convenţiilor şi uzurilor internaţionale.

În faţa acestei situaţii, Guvernul român a dat ordin armatei de a intra în Bulgaria.

MAIORESCU

77

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Sofia

Bucureşti, joi 27 iunie/10 iulie 1913

Îndată ce veţi fi remis Guvernului bulgar nota de astăzi pentru intrarea armatei noastre în Bulgaria, binevoiţi a anunţa şi plecarea d-voastră, a remite arhivele colegului d-voastră italian şi a părăsi Sofia cu personalul Legaţiei.

MAIORESCU

78

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, vineri 28 iunie/11 iulie 1913

Dis-de-dimineaţă au fost astăzi la mine ministrul francez dl. Blondel, apoi cel german, dl. Waldthausen, şi cel austro-ungar Prinţul de Fürstenberg, iar între orele 10 şi 12 a. m. au venit la Ministerul Afacerilor Străine ministrul Serbiei, dl. Ristici, şi apoi al Rusiei, dl. Schebeko. Toţi m-au întrebat despre scopul ce-l urmărim cu înaintarea armatei noastre în Bulgaria. Le-am declarat că intenţia este îndoită: 1) de a asigura de astă-dată Dobrogei noastre o frontieră militară, adică Turtucaia-Dobrici-Balcic, cu numărul de kilometri necesar la apus şi la miazăzi, deoarece pentru bul-

gari, care au atacat pe proprii lor aliaţi, convenţiile internaţionale nu par a avea destulă însemnătate; 2) de a participa la Tratatul care va reglementa împărţirea teritoriilor cucerite de la turci, fie că acest Tratat se va încheia numai între noi actualii beligeranţi, fie că va fi supus unui congres general european.

Nici unul din miniştrii străini nu a ridicat vreo obiecţiune în contra acestei îndoite declarări. Dl. Ristici a adăugat, că — după părerea d-sale personală — noi, cele 5 State beligerante, ar trebui să reglementăm singuri între noi chestiunile ce ne privesc.

T. MAIORESCU

79

Ministrul afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al Bulgariei (dl. Kalinkov) la Bucureşti

Bucureşti, 30 iunie/13 iulie 1913

Domnule Ministru,

În urma Notei din 27 iunie 1913, transmisă de reprezentantul României la Sofia Guvernului Regal bulgar, notă care a precedat intrarea armatei române în Bulgaria, starea de război există actualmente între ţările noastre.

De aceea, dl. Dimitrie I. Ghica, reprezentantul României la Sofia, a primit ordinul de a părăsi postul său şi a se întoarce la Bucureşti, unde a sosit ieri.

Aceste împrejurări mă obligă, deci, a face să parvie Excelenţei Voastre, aci alăturat, paşapoartele care îi sunt necesare, ca şi personalului Legaţiei sale, pentru a se întoarce în Bulgaria.

Achitându-mă de această datorie, n-aş putea să-mi refuz plăcerea ce simt de a-mi aduce aminte de relaţiile personale pe care le-am întreţinut cu Excelenţa Voastră în timpul şederii sale în România, şi o rog să binevoiască a primi încredinţarea înaltei mele consideraţii.

T. MAIORESCU

80

Ministrul afacerilor străine către Legaţiile României

Bucureşti, 3/16 iulie 1913

Făcând să înainteze armata sa pe pământ bulgar, România nu urmăreşte nici o politică de cuceriri şi nici zdrobirea armatei bulgare. Acţiunea militară a României e datorată în prim loc obligaţiei de a procura acum teritoriului său de peste Dunăre o graniţă asigurată.

Conflictul actual între Statele balcanice, şi mai ales originea acestui conflict, născut din intransigenţa Guvernului bulgar şi agresiunea la care s-a dedat contra aliaţilor din ajun, au întărit pe Guvernul român în convingerea că o graniţă strategică se impunea spre partea Bulgariei, pentru a face cu putinţă pe viitor relaţiile paşnice între cele două State. Această graniţă este linia Turtucaia-Dobrici-Balcic cu un oarecare număr de kilometri la apus şi la miazăzi după conformaţia terenului.

În afară de aceasta, interesele esenţiale ale României în Peninsula Balcanică ne împiedicau de a rămâne simpli spectatori în faţa tendinţei de hegemonie pe care Bulgaria o manifesta în paguba celorlalte State, a doua zi chiar după lupta comună de dezrobire. Element constant de ordine şi de pace în Orientul Europei, România are datoria de a participa la reglementarea definitivă a unei chestiuni care, la porţile sale chiar, prea mult timp a ameninţat şi pe urmă a tulburat pacea generală.

Lucrând, în aceste condiţii, pentru a ajunge la un aranjament definitiv cu beligeranţii, România nu crede numai a contribui la asigurarea intereselor legitime ale părţilor direct în cauză, ci şi a ajuta sforţările pacifice ale Marilor Puteri.

Vă rog aduceţi această Notă la cunoştinţa Guvernului pe lângă care sunteţi acreditat.

T. MAIORESCU

81

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI la Corabia

Joi, 4/17 iulie 1913

Ieri, miercuri, a doua zi (după plecarea Majestăţii Sale Regelui la armată), s-au întâlnit, între orele 7 şi 8 seara, la mine miniştrii Franţei şi

Rusiei, d-nii Blondel şi Schebeko, amândoi neliniştiţi de soarta Bulgariei după repedea înaintare a trupelor noastre spre Sofia. I-am asigurat că, oricât vom înainta, nu vom cere decât linia de fruntarie Turtucaia-Dobrici-Balcic, cu numărul de kilometri la apus şi miazăzi reclamaţi de configuraţia topografică, şi participarea noastră la tratările de pace. Le sugerez în treacăt ideea de a se alege, pentru aceste tratări, Sinaia sau Bucureşti ca loc de întâlnire al reprezentanţilor celor cinci State beligerante.

Astăzi, joi, tot pe la ora 7 seara, a venit dl. Schebeko din nou şi mi-a comunicat sfatul să nu înainteze armata română mai departe spre Sofia, căci Rusia ne garantează anexarea liniei Turtucaia-Balcic, anume şi Dobrici. I-am răspuns că nu pot judeca din Bucureşti asupra necesităţilor militare din Balcani; dar că noi, în orice caz, nu voim să cucerim mai mult teritoriu decât cel arătat, dar voim să impunem pacea şi să luăm parte la tratările ei.

T. MAIORESCU

82

Raport MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, vineri 5/18 iulie 1913

Telegrama noului ministru al afacerilor străine din Bulgaria, în care vorbeşte de „examinarea dezideratelor noastre" şi pe care am adus-o la cunoştinţa Majestăţii Sale Regelui chiar astăzi, îndată după întoarcerea Majestăţii Sale din Corabia, am comunicat-o şi miniştrilor austro-ungar şi rus exprimându-le mirarea pentru asemenea propuneri învechite, la care nici nu voi răspunde. Dl. Schebeko, care încă ieri stăruia ca armata română să nu înainteze spre Sofia, astăzi n-a mai repetat sfatul, ci s-a mărginit să zică: „trebuie să aşteptăm atitudinea noului Guvern".

Iar prinţul de Fürstenberg s-a arătat tot aşa de mirat ca şi mine şi a găsit telegrama ministrului bulgar cu atât mai puţin corespunzătoare împrejurărilor, cu cât ea venea după ce însuşi Împăratul Franz Joseph, la care Regele Ferdinand al Bulgariei se adresase, îi dăduse sfatul să ofere de-a dreptul Regelui Carol al României cedarea teritoriului Turtucaia-Balcic.

Prinţul de Fürstenberg m-a informat că ministrul austro-ungar din Sofia a fost însărcinat de contele Berchtold să comunice Guvernului bulgar că Austro-Ungaria a sfătuit totdeauna Guvernul bulgar să satisfacă cererile

României, dar n-a fost ascultată. Grava situaţie în care se află astăzi Bulgaria provine mai ales din marile greşeli comise la Sofia faţă de România...

O altă consecinţă a acestei politici rătăcite este şi faptul că prin actualul conflict între România şi Bulgaria, libertatea de acţiune a Monarhiei austro-ungare este redusă...

...Numai dacă s-ar stabili o înţelegere între România şi Bulgaria, ar fi dată Monarhiei putinţa de a continua politica binevoitoare pentru Bulgaria.

T. MAIORESCU

83

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Belgrad

Bucureşti, 5/18 iulie 1913

Cereţi părerea d-lui Pasici dacă nu crede oportun a începe imediat discutarea preliminariilor de pace între reprezentanţii celor cinci beligeranţi pentru a evita catastrofă la Sofia şi complicaţie europeană.

MAIORESCU

84

Telegrama ministrului afacerilor străine al României către ministrul afacerilor străine al Bulgariei, transmisă prin Legaţiile Italiei la Bucureşti şi la Sofia

Bucureşti, 7/20 iulie 1913

Oferta pe care Bulgaria o face prin telegrama datată din Sofia la 5/18 iulie şi comunicată de Legaţia Italiei la Bucureşti la 6/19 curent „de a ceda României partea teritoriului bulgar situată la nord-est de o linie care pleacă din Turtucaia şi ajunge la Balcic", a fost deja oficial făcută în numele Bulgariei, sub o formă mai precisă, în special atribuind României oraşele Turtucaia-Dobrici-Balcic, iar România a luat act de ea, adăugând — bineînţeles — numărul kilometrilor arătaţi în situaţia topografică la vest şi la sud de linia mai sus specificată.

Cât pentru cererea Bulgariei ca armata română să oprească marşul său şi să se retragă pe ţărmul stâng al Dunării, ea nu poate fi luată în consideraţie, România făcând să înainteze armata sa pentru a grăbi încheierea păcii între toţi beligeranţii.

Dacă Bulgaria vrea să ajungă la acelaşi rezultat, ea trebuie să vestească despre aceasta cât mai curând România şi să desemneze plenipotenţiarul său pentru discutarea preliminariilor păcii între toţi beligeranţii. La această discuţie România va proceda cu un spirit de conciliere şi de nepărtinire.

T. MAIORESCU

85

Telegrama ministrului afacerilor străine al României către ministrul afacerilor străine al Bulgariei, transmisă prin Legaţiile Italiei la Bucureşti şi la Sofia

Bucureşti, luni 8/21 iulie 1913

Am primit astăzi-dimineaţă depeşa ce Excelenţa Voastră a binevoit să-mi adreseze direct. Sunt fericit de a constata că sunteţi animat de aceeaşi dorinţă de a grăbi încheierea păcii. În urma comunicărilor schimbate între noi, fie direct fie prin intermediar, Guvernul român socoteşte câştigat şi în afară de discuţie că Bulgaria cedează teritoriul cerut pentru noua graniţă cu atribuirea în favoarea României a oraşelor Turtucaia, Dobrici, Balcic şi numărul de kilometri necesar la vest şi la sud. Pe lângă aceasta, este bineînţeles că autonomia promisă şcolilor şi bisericilor aromâne, crearea unui episcopat şi facultatea de subvenţie sunt de asemenea câştigate, precum şi obligaţia pentru Bulgaria de-a dărâma lucrările de fortificaţie şi de a nu mai construi altele, obligaţie pe care România, având în vedere schimbarea de împrejurări, este dispusă a o limita la fortificaţiile din Şumla, Rusciuk, locului intermediar şi unei zone de 20 kilometri în jurul Balcicului. Cât pentru hotărârile relative la încheierea păcii, trebuie a face deosebire între tratativele militare şi discuţiile politice. Pentru tratativele militare, România este dispusă a desemna pe reprezentantul său care va merge la locul convenit între Bulgaria, Serbia şi Grecia, pentru a se înţelege cu privire la armistiţiu, la poziţiile ocupate de armate, aprovizionarea, etc. Dar pentru discutarea preliminariilor şi pentru încheierea păcii însăşi,

socotim că Bucureştii este locul cel mai potrivit, şi că se cade a desemna, în mod simultan cu reprezentanţii militari, pe delegaţii care se vor duce la Bucureşti în acest scop.

Vom comunica de asemenea această părere Guvernelor sârb şi grec.

Primiţi, vă rog, domnule ministru, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

T. MAIORESCU

86

Telegrama ministrului afacerilor străine către miniştrii plenipotenţiari ai României la Belgrad şi la Atena

Bucureşti, luni 8/21 iulie 1913

În urma cererii ce mi-a adresat direct dl. Ghenadiev de a numi pe plenipotenţiarii români pentru preliminariile păcii şi a propune locul întrunirii, am răspuns că trebuie a face deosebirea între chestiunile militare şi discuţiile politice de pace. Pentru chestiunile militare, ca armistiţiu, poziţii ale armatelor, aprovizionare, vom primi locul care va fi convenit între sârbi, greci, muntenegreni şi bulgari, şi vom trimite acolo pe delegatul nostru militar. Dar pentru discutarea preliminariilor şi pentru încheierea păcii, am propus Bucureştii ca locul cel mai potrivit, şi se cade a trimite acolo delegaţii pentru pace odată cu delegaţii militari.

Binevoiţi a comunica Guvernului sârb/grec şi a răspunde de urgenţă.

MAIORESCU

87

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Belgrad

Bucureşti, 9/22 iulie 1913

În urma rugăciunii urgente adresată personal de Regele Bulgariei Augustului nostru Suveran de a interveni la Belgrad şi la Atena pentru a

grăbi încheierea păcii, vă autorizez, din ordinul Majestăţii Sale, să însărcinaţi pe colonelul Christescu a pleca imediat la Niş, ca să ia parte, cu delegaţii ceilalţi ai beligeranţilor, la discuţiile privitoare la măsurile militare provizorii urgente, bunăoară suspensiunea armelor sau oprirea mersului trupelor. Această telegramă îi va servi drept legitimaţie până la sosirea generalului Coandă, care are depline puteri în regulă. Dacă delegaţii de la Niş au şi stabilit măsurile urgente indicate, colonelul Christescu este autorizat să se asocieze. Binevoiţi a comunica ceea ce precede Guvernului sârb şi adăugaţi că noi mai intervenim şi pentru grăbirea măsurilor militare urgente, cu scopul de a preveni încurcături posibile la Sofia, încurcături care ar pune pe beligeranţi într-o situaţie grea.

Copie de pe această telegramă i-am trimis d-lui Filodor (Atena).

MAIORESCU

88

Telegrama ministrului afacerilor străine către miniştrii plenipotenţiari ai României la Belgrad şi Atena

Bucureşti, 9/22 iulie 1913

...Relativ la locul de întâlnire al delegaţilor păcii, se pare că există o neînţelegere între cele două Guverne.

Noi credem că, dacă pentru chestiunile militare, bunăoară armistiţiul (fie el pentru moment numai de câteva zile), aprovizionare, poziţia armatelor, etc., delegaţii pot să se întâlnească la Niş, unde vom trimite şi noi delegatul nostru militar, cu atât mai mult, pentru discuţiile politice, relative la preliminariile de pace sau chiar la pacea definitivă, Bucureştii ne pare locul cel mai indicat pentru a evita o intervenţie a Marilor Puteri.

Noi credem că o discuţie asupra preliminariilor şi asupra împărţirii teritoriilor, care ar avea loc la Niş, fără nici un contact cu părerile-uneia sau alteia dintre Marile Puteri, ar deştepta, de la început, bănuiala acestora şi, prin urmare, le-ar dispune la o intervenţie energică.

La Bucureşti, din contra, Puterile sunt sigure că vor fi informate de greutăţile eventuale ce le vom întâmpina, şi o asemenea intervenţie formală ar putea fi înlăturată mai uşor, astfel că am putea avea norocul să

hotărâm între noi ce vom crede de cuviinţă, fără a fi expuşi ca lucrările noastre să fie, de la început, zădărnicite, sau mai târziu, hotărârile noastre, spulberate.

MAIORESCU

89

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Atena

Bucureşti, miercuri 10/23 iulie 1913

Binevoiţi a invita Guvernul grec în numele Guvernului român, a trimite la Bucureşti delegaţii săi pentru preliminariile păcii şi pacea definitivă. În ceea ce priveşte armistiţiul, pare indicat, prin situaţia gravă de la Sofia, a se discuta încă la Niş, împreună cu ceilalţi delegaţi ai beligeranţilor, câteva măsuri militare prealabile şi urgente.

La Niş se găseşte chiar astăzi colonelul nostru Christescu şi poimâne generalul Coandă, autorizaţi de noi pentru aceste măsuri.

T. MAIORESCU

90

Raportat MAJESTĂŢII SALE REGELUI

Bucureşti, miercuri 10/23 iulie 1913

Ministrul turc Sefa-bey mi-a făcut astăzi cunoscut ca să ia şi Turcia parte la discutarea preliminariilor de pace în Bucureşti.

Am răspuns că nu pot primi propunerea, de vreme ce tratările ce se vor urma la Bucureşti, fie pentru preliminarii, fie pentru o pace definitivă, vor privi numai schimbările teritoriale între Statele creştine.

T. MAIORESCU

91

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Belgrad

Bucureşti, 11/24 iulie 1913

Binevoiţi a transmite preşedintelui de Consiliu muntenegrean invitaţia de a veni sau de a trimite la Bucureşti cât mai curând delegaţii pentru a discuta preliminariile păcii, armistiţiul şi concluziile păcii definitive.

MAIORESCU

92

Telegrama Guvernului român către cel bulgar transmisă prin Legaţiile Italiei

Bucureşti, 11/24 iulie 1913

Guvernul Regal al României se adresează bunăvoinţei Excelenţei Sale ministrul Italiei la Bucureşti, rugându-l să binevoiască a aduce la cunoştinţa Guvernului bulgar, prin intermediul Excelenţei Sale ministrul Italiei la Sofia, că Guvernul român aşteaptă sosirea iminentă la Bucureşti a delegaţilor pentru a discuta armistiţiul, preliminariile păcii şi concluziile păcii definitive, beligeranţii ceilalţi consimţind deja la aceasta.

TITU MAIORESCU

93

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Atena

Bucureşti, 12/25 iulie 1913

Binevoiţi a invita personal pe Excelenţa Sa dl. Venizelos în calitatea sa de preşedinte al Consiliului să vină cât mai curând posibil la Bucureşti ca prim-plenipotenţiar. Am fi fericiţi să-l primim.

Invitaţie analoagă a fost făcută la Belgrad şi Cetinge.

MAIORESCU

94

Telegrama ministrului afacerilor străine, către ministrul plenipotenţiar al României la Atena

Bucureşti, vineri 12/25 iulie 1913

Vă rog să cereţi Guvernului grec să telegrafieze de urgenţă numele delegaţilor pentru preliminariile păcii şi armistiţiului, ziua plecării şi probabila lor sosire la Bucureşti, pentru a le uşura călătoria, şi a fixa aproximativ ziua deliberărilor.

Bineînţeles, delegaţii greci şi sârbi vor putea cere să se discute simultan preliminariile păcii şi condiţiile armistiţiului.

MAIORESCU

95

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Belgrad

Bucureşti, vineri 12/25 iulie 1913

Binevoiţi a telegrafia numele delegaţilor sârbi numiţi definitiv, ziua plecării şi a sosirii lor probabile la Bucureşti. Insistaţi asupra urgenţei sosirii lor. Desigur, delegaţii vor putea discuta în acelaşi timp preliminariile păcii şi condiţiile armistiţiului. Însă noi repetăm sfatul de a opri numaidecât, fără alte tratative şi numai de fapt, mersul armatei şi orice luptă, cum a şi făcut România, pentru a evita anarhia la Sofia şi complicaţie europeană.

MAIORESCU

96

Telegrama ministrului afacerilor străine către ministrul plenipotenţiar al României la Belgrad

Bucureşti, 13/26 iulie 1913

Tren special va aştepta mâine, duminică, ora 5 seara, sosirea vaporului din Belgrad cu delegaţii şi-i va conduce la Bucureşti. Vă rog să spuneţi generalului Coandă şi colonelului Christescu, să sosească la Bucureşti cu acelaşi vapor şi tren, fiind desemnaţi, pentru discuţia armistiţiului.

MAIORESCU

97

Discursul de deschidere rostit de preşedintele Conferinţei Păcii de la Bucureşti

17/29 iulie 1913

Domnilor,

Prima şi cea mai plăcută datorie a mea este de a vă ura bună venire, în numele Regelui, Augustului meu Suveran şi de a vă mulţumi de bună primire ce aţi făcut propunerii de a veni în România şi a încerca să rezolvaţi aici, gravele chestiuni care vor avea o influenţă decisivă asupra viitorului Statelor reprezentate la această Conferinţă.

Sunt convins că suntem toţi animaţi de dorinţa de a duce la bun sfârşit opera pentru care suntem întruniţi şi de a asigura, fie prin convenţiuni preliminare, fie printr-un tratat definitiv, popoarelor creştine care se găsesc încă pe câmpul de luptă, o pace durabilă, întemeiată pe un just echilibru între Statele noastre.

Domnilor,

Ar fi de bun augur pentru îndeplinirea misiunii noastre, dacă am putea, chiar din prima şedinţă, să cădem de acord asupra unei măsuri prealabile din cele mai urgente şi din cele mai importante.

Vreau să vorbesc de necesitatea unei suspendări de arme. În momentul, în care ne întrunim pentru a delibera asupra condiţiilor unei păci ac-

ceptabile pentru toţi beligeranţii, cred că îndeplinesc o datorie de umanitate, propunându-vă o suspendare de arme de cel puţin cinci zile.

TITU MAIORESCU

98

Discursul de închidere rostit de preşedintele Conferinţei Păcii de la Bucureşti

28 iulie/10 august 1913

Domnilor,

Înainte de a ne despărţi, permiteţi-mi să vă reamintesc faptul că prima şedinţă (reuniune) a acestei conferinţe a avut loc miercuri 17(30) iulie şi că astăzi duminică 28 iulie, după unsprezece zile, a fost îndeplinită importanta misiune de a aduce popoarelor pe care le reprezentăm binefacerile păcii.

Un asemenea rezultat nu a putut fi obţinut, desigur, decât prin zelul asiduu, prin înalta competenţă a membrilor acestei adunări.

Mă simt dator să mulţumesc în mod deosebit acelora dintre delegaţii noştri care au acceptat să îndeplinească nişte sarcini speciale, şi mai ales colegilor noştri militari şi celor care au redactat textul tratatului de pace.

În acelaşi timp, mulţumesc, în numele conferinţei, secretariatului pentru asiduitatea cu care şi-a îndeplinit misiunea delicată pe care a avut-o.

Să nu-i uităm nici pe funcţionarii care au înlesnit formalităţile indispensabile îndeplinirii acţiunii noastre.

Domnilor,

Ne putem despărţi cu conştiinţa că ne-am străduit să apărăm interesele Statelor pe care le reprezentăm şi cu sentimentul că legăturile personale pe care le-am creat în timpul muncii noastre comune vor fi precursoarele bunelor relaţii care se vor stabili între ţările noastre.

Declar închisă Conferinţa de la Bucureşti.

TITU MAIORESCU.

99

TRATAT DE PACE

MAJESTĂŢILOR LOR REGELE ROMÂNIEI, REGELE GRECILOR, REGELE MUNTENEGRULUI şi REGELE SERBIEI, de o parte, şi MAJESTATEA SA REGELE BULGARILOR, de altă parte, însufleţiţi de dorinţa de a pune capăt stării de război care există în prezent între ţările lor respective, voind, dintr-un sentiment de ordine să stabilească pacea între poparele lor atât de mult încercate, au hotărât să încheie un tratat de pace definitiv. MAJESTĂŢILE LOR pomenite mai sus, au numit, în acest scop, următorii plenipotenţiari:

MAJESTATEA SA REGELE ROMÂNIEI:

Excelenţa Sa domnul TITU MAIORESCU, preşedintele Consiliului său de Miniştri, ministru al afacerilor străine;

Excelenţa Sa domnul ALEXENDRU MARGHILOMAN, ministrul său de finanţe;

Excelenţa Sa domnul TAKE IONESCU, ministrul său de interne;

Excelenţa Sa domnul C. G. DISSESCU, ministrul său al cultelor şi al instrucţiunii publice;

Generalul de divizie adjutant C. COANDĂ, inspector general al artileriei, şi

Colonelul C. CHRISTESCU, subşef al Marelui Stat-Major al armatei sale.

MAJESTATEA SA REGELE GRECILOR:

Excelenţa Sa domnul ELEFTERIOS VENIZELOS, preşedintele Consiliului său de Miniştri, ministru de război;

Excelenţa Sa domnul DUMITRU PANAS, ministru plenipotenţiar;

Domnul NICOLAE POLITIS, profesor de drept internaţional la Universitatea din Paris;

Căpitanul ATH. EXADACTYLOS, şi

Căpitanul C. PALL.

MAJESTATEA SA REGELE MUNTENEGRULUI:

Excelenţa Sa generalul-serdar JANKO VUKOTICI, preşedintele Consiliului său de Miniştri, ministru de război, şi

Domnul IAN MATANOVICI, fost însărcinat cu afaceri al Muntenegrului la Constantinopol.

MAJESTATEA SA REGELE SERBIEI:

Excelenţa Sa domnul NIKOLA PASICI, preşedintele Consiliului său de Miniştri, ministru al afacerilor străine;

Excelenţa Sa domnul MIHAIL G. RISTICI, trimisul său extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Bucureşti;

Excelenţa Sa domnul doctor MIROSLAV SPALAICOVICI, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar;

Colonelul K. SMILIANICI, şi

Locotenentul colonel D. CALAFATOVICI.

MAJESTATEA SA REGELE BULGARIEI:

Excelenţa Sa domnul DIMITRI TONCEV, ministru său de finanţe;

Generalul-maior IVAN FITCEV, şef de Stat-Major al armatei sale;

Domnul SAVA IVANCIOV, doctor în drept, fost vicepreşedinte al Sobraniei;

Domnul SIMION RADEV, şi

Locotetentul-colonel de stat-major CONSTANTIN STANCIOV.

Care, după propunerea Guvernului Regal al României, s-au întrunit în conferinţă la Bucureşti, întăriţi cu depline puteri, găsite în regulă.

Din fericire s-au înţeles şi au convenit cele ce urmează:

ARTICOLUL I

Cu începere din ziua schimbului ratificărilor acestui tratat, pace şi prietenie vor domni între MAJESTATEA SA REGELE ROMÂNIEI, MAJESTATEA SA REGELE GRECILOR, MAJESTATEA SA REGELE MUNTENEGRULUI, MAJESTATEA SA REGELE SERBIEI şi MAJESTATEA SA REGELE BULGARILOR, între moştenitorii şi urmaşii lor, Statele lor şi supuşii respectivi.

ARTICOLUL II

Între Regatul Bulgariei şi Regatul României, vechea graniţă între Dunăre şi Marea Neagră este, în conformitate cu procesul-verbal încheiat

de delegaţii militari respectivi şi anexat la Protocolul nr. 5 din 22 iulie (4 august) 1913 al Conferinţei din Bucureşti, rectificată în modul următor:

Noua graniţă va porni de la Dunăre, din sus de Turtucaia ca să ajungă în Marea Neagră la miazăzi de Ekrene.

Între aceste două puncte externe, linia de graniţei va urma traseul indicat pe hărţile 1/100.000 şi 1/200.000 ale Statului-Major român şi după descrierea anexată acestui articol.

E hotărât înţeles că Bulgaria va dărâma, cel mai târziu într-un răstimp de doi ani, lucrările fortificaţiilor existente şi nu va construi altele la Rusciuk, Şumla, în părţile intermediare, şi într-o zonă de douăzeci kilometri împrejurul Balciului.

O comisie mixtă, compusă din reprezentanţii celor două părţi contractante, în număr egal din ambele părţi va fi însărcinată ca, în 15 zile care vor urma după semnarea acestui tratat, să execute la faţa locului traseul noii graniţe, conform stipulaţiilor precedente. Această comisie va prezida la împărţirea proprietăţii imobiliare şi capitalurilor care până acum au aparţinut în comun judeţelor, comunelor, sau comunităţilor de locuitori despărţiţi prin noua linie de graniţă. În caz de neânţelegere asupra traseului şi asupra măsurilor de execuţie, cele două părţi contractante se obligă a se adresa unui al treilea Guvern amic pentru a-l ruga să desemneze un arbitru, a cărui decizie asupra punctelor în litigiu va fi considerată ca definitivă.

ARTICOLUL III

Între Regatul Bulgariei şi Regatul Serbiei, graniţa va urma, conform procesului-verbal încheiat de către delegaţii militari respectivi şi anexat la Protocolul nr. 9 din 25 iulie (7 august) 1913 al Conferinţei din Bucureşti, următorul traseu:

Linia de graniţă va pleca de la vechea graniţă, din culmea Patarica, va urma vechea graniţă turco-bulgară şi linia de despărţire între Vardar şi Struma, cu excepţia că adânca vale a Strumiţei să rămână pe teritoriul sârb; ea va merge până la muntele Belasica, unde se va împreuna cu graniţa bulgaro-greacă. O descripţie detaliată a acestei graniţi şi traseul pe harta 1/200.000 a Statului-Major austriac, sunt anexate articolului de faţă.

O comisie mixtă, compusă din reprezentanţii celor două părţi contractante, în număr egal din ambele părţi, va fi însărcinată, în cele 15 zile care vor urma de la semnarea acestui tratat, să execute pe teren traseul noii graniţe conform stipulaţiilor precedente.

Această comisie va pezida la împărţirea proprietăţii imobiliare şi capitalurilor care până acum au aparţinut în comun judeţelor, comunelor sau comunităţilor locuitorilor despărţiţi de noua graniţă. În caz de neînţelegere asupra traseului şi măsurilor de execuţie, cele două părţi contractante se obligă a se adresa unui al treilea Guvern amic pentru a-l ruga să desemneze un arbitru a cărui decizie asupra punctelor în litigiu, să fie considerată ca definitivă.

ARTICOLUL IV

Chestiunile relative la vechea graniţă sârbo-bulgară vor fi reglementate după înţelegerea stabilită între cele două părţi contractante, constatată în Protocolul anexat articolului de faţă.

ARTICOLUL V

Între Regatul Greciei şi Regatul Bulgariei, graniţa va urma conform procesului-verbal încheiat de către delegaţii militari respectivi şi anexat la Protocolul nr. 9 din 25 iulie (7 august) 1913 al Conferinţei din Bucureşti, următorul traseu:

Linia de graniţă va pleca de la noua graniţă bulgaro-sârbă pe creasta Belasica planina pentru a ajunge la vărsarea Mestei în Marea Egee.

Între aceste două puncte extreme, linia de graniţă va urma traseul arătat pe hartă $^{1}/_{200.000}$ a Statului-Major austriac şi după descrierea anexată articolului de faţă.

O comisie mixtă, compusă din reprezentanţii celor două părţi contractante, în număr egal din ambele părţi, va fi însărcinată, în cele 15 zile care vor urma de la semnarea acestui tratat, să execute pe teren traseul graniţei, conform stipulaţiilor precedente.

Această comisie va prezida la împărţirea proprietăţii imobiliare şi capitalurilor care până acum au aparţinut în comun judeţelor, comunelor sau comunităţilor locuitorilor despărţiţi de noua graniţă. În caz de neînţelegere asupra traseului şi măsurilor de execuţie, cele două părţi contractante se obligă a se adresa unui al treilea Guvern amic pentru a-l ruga să desemneze un arbitru a cărui decizie asupra punctelor în litigiu, să fie considerată ca definitivă.

Rămâne bine înţeles că Bulgaria chiar de acum renunţă la orice pretenţie asupra insulei Creta.

ARTICOLUL VI

Cartierele generale ale armatelor respective vor fi îndată înştiinţate de semnarea prezentului tratat. Guvernul bulgar se obligă a-şi pune armata sa, chiar a doua zi după această semnare, pe picior de pace. El va trimite trupele în garnizoanele lor, unde se va proceda, în cel mai scurt timp, la trimiterea rezervelor la vatră.

Trupele a căror garnizoană se găseşte situată în zona de ocupaţie a uneia din părţile contractante, vor fi trimise în alt loc pe teritoriul bulgar şi nu vor putea să-şi ia garnizoanele obişnuite, decât după ce se va evacua zona de ocupaţie sus-pomenită.

ARTICOLUL VII

Evacuarea teritoriului bulgar, atât cel vechi cât şi cel nou va începe îndată după demobilizarea armatei bulgare, şi se va sfârşi în cel mult 15 zile.

În acest răstimp, pentru armata română de operaţii, zona de demarcaţie va fi indicată prin linia Şiştov-Lovcea-Turski-Isvor-Glozene-Zlatiţa-Mircovo-Araba-Konak-Orchania-Mezdra-Vraţa-Bercoviţa-Lom-Dunăre.

ARTICOLUL VIII

În timpul ocupaţiei teritoriilor bulgare, diferitele armate vor avea dreptul să rechiziţioneze, plătind în numerar.

Vor avea dreptul să întrebuinţeze căile ferate la transportul trupelor şi aprovizionărilor de orice natură, fără nici o îndemnizaţie pentru autoritatea locală.

Bolnavii şi răniţii vor fi sub îngrijirea ziselor armate.

ARTICOLUL IX

Îndată după schimbul ratificărilor prezentului tratat, toţi prizonierii de război vor fi în mod reciproc predaţi.

Guvernele Înaltelor Părţi contractante vor desemna fiecare comisari speciali însărcinaţi să primească prizonierii.

Toţi prizonierii aflaţi în puterea unui Guvern vor fi eliberaţi comisarului Guvernului căruia aparţin sau reprezentantului său autorizat, la locul care va fi fixat de părţile interesate.

Guvernele Înaltelor Părţi contractante vor prezenta reciproc unul altuia, cât mai curând după remiterea prizonierilor, o socoteală de cheltuielile ce le-a făcut pentru îngrijirea şi întreţinerea prizonierilor, de la data prinderii sau a predării până la aceea a morţii sau a remiterii. Se va face o compesaţie între sumele datorate de Bulgaria fiecăreia din Înaltele Părţi contractante şi de acelea datorate de acestea Bulgariei, iar diferenţa va fi plătită Guvernului creditor imediat după facerea socotelilor de mai sus.

ARTICOLUL X

Acest Tratat va fi ratificat şi ratificările se vor schimba la Bucureşti în termen de 15 zile sau mai curând dacă se poate.

Pentru care, plenipotenţiarii respectivi l-au semnat şi au pus peceţile lor.

Făcut la Bucureşti, în a douăzeci şi opta zi a lunii iulie (a zecea zi a lunii august) în anul o mie nouă sute treisprezece.

Semnaţi

Pentru **România**:

(L. S.) T. MAIORESCU
AL. MARGHILOMAN
TAKE IONESCU
C. G. DISSESCU
Generalul adjutant C. COANDĂ
Colonelul C. CHRISTESCU

Pentru **Grecia**:

(L. S.) E. K. VENIZELOS
D. PANAS
N. POLITIS
Căpitanul A. EXADACTYLOS
Căpitanul C. PALI

Pentru **Muntenegru**:

(L. S.) Generalul-serdar I. VUKOTICI
I. MATANOVICI

Pentru **Bulgaria**:

(L. S.) D. TONCEV
Generalul FICEV
Dr. S. IVANCIOV
S. RADEV
Lt.-colonel STANCIOV

Pentru **Serbia**:

NIK. P. PASICI
M. G. RISTICI
M. SPALAICOVICI
Colonelul SMILIANICI
Lt.-colonel D. CALAFATOVICI

Pentru conformitate cu originalul
A. Pisoski
I. C. Filitti

100

PROTOCOL

ANEXAT LA ARTICOLUL II AL TRATATULUI DIN BUCUREŞTI DIN DOUĂZECI ŞI OPT IULIE (ZECE AUGUST) UNA MIE NOUĂ SUTE TREISPREZECE

DESCRIPŢIUNEA ŞI ALINIEREA TRASEULUI NOII FRUNTARII BULGARO-ROMÂNE

Traseul fruntariei aşa cum este însemnat pe harta 1/200.000 urmează liniile sau punctele caracteristice pământului ca: văi, vâlcele, culmi, povârnişuri, etc. Între sate urmează mijlocul spaţiului ţinând pe cât este posibil liniile naturale.

I. TRASEUL GENERAL

Traseul general pleacă de la Dunăre la înălţimea intervalului care desparte cele două insule aşezate la nord-estul iezerului Kalimok.

(CONSULTAŢI HARTA 1/200.000)

RĂMÂNE BULGARIEI	RĂMÂNE ROMÂNIEI
SATELE:	
Breslen	Tiurk Smil
Kiutiucli	Sianovo
Giuvedze	Hadsifaclar
Nastradin	Kovandsilar
Kascilar	Mezim Mahle
Kaslakoi	Kara Mehmetler
Zeferler	Salihler
Kara Kozalar	Kioze Abdi
Iunuslar	Kanipe
Seremetkoi	Al Serman
Ieni Balabanlar	Ova Serman

Salladin
Kadir
Iucli
Ferhatlar
Saltiklar
Coban Nasuf
Sarvi
Mahmusli
Kuciuk Ahmed
Bestepe
Peceli
Burhanlar
Kisildzilar
Giokce Diolliuk
Kaputsi Mahle
Korkut
Canlar
Emirovo
Semat
Botiove (Iusenli)
Kara Bunar
Ermenli
Krumovo
(Kumludsa grn)
Ieni Mahle
Vlahlar
Klimentovo (Kapakli)
Dis Budac
Bel Monastir (Mon Aladza)
Omurdsa
Taslimah
Rahman Asiklar
Ibriam Mahla
Cirekci
Kara Kadilar
Kili Kadi
Trubcular
Ehisce
Vladimirovo (Deli Osmanlar)
Serdimen
Kadiievo
Novo Botiovo
Saridsa
Balidsa
Kuiudsuc
Mustafa Beiler
Causkioi
Ekrene

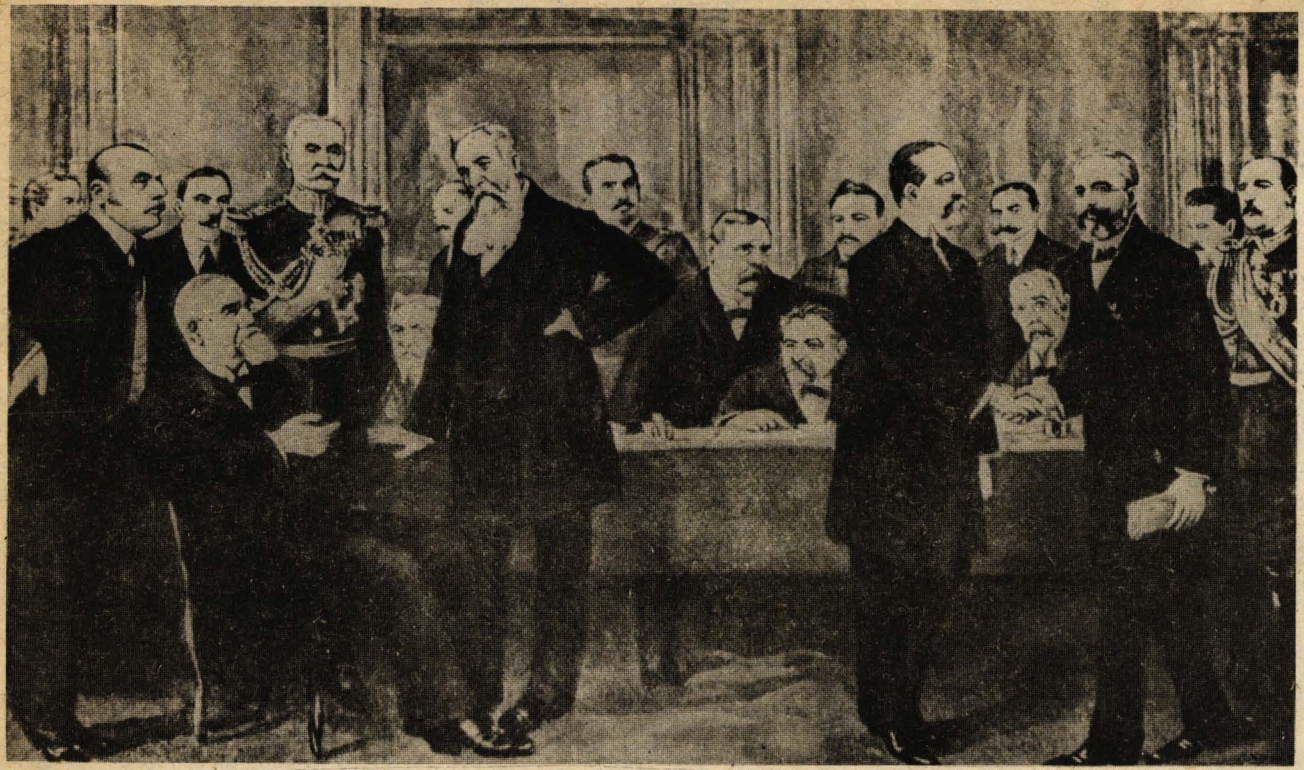

Delegaţii Statelor balcanice la Conferinţa de Pace de la Bucureşti (1913)

ACŢIUNEA DIPLOMATICĂ A ROMÂNIEI ÎN CURSUL EVENIMENTELOR BALCANICE

Domnilor Senatori,

Este o adevărată mulţumire pentru întreg Parlamentul nostru, când asistă la o discuţie de idei ca aceea pe care a început-o, pentru dezbaterile asupra Adresei, onor. dl. Brătianu.

Eleganţă de formă, cuviinţă în expresii, foarte importantă şi aceea, — fără a face aluzie la State vecine mai vechi în civilizaţie, unde pare a lipsi — comparări vioaie, chiar complimente la adresa adversarului: filosof, filolog, Napoleon I, *(ilaritate)*, opoziţia se arată îmbrăcată în formele cele mai ademenitoare. Foarte bine că în România, devenită matură cum este, se păzesc aceste bune raporturi între partide.

Să încep cu observările din urmă ale onor. d-lui Brătianu. Nu este exact că Guvernul ar fi avut de la început impresia că Turcia va fi victorioasă, şi nu este exact că n-am fi avut ştiinţă de înţelegerile stabilite în iunie al anului trecut între Bulgaria şi Serbia. În România, ca Stat constituţional, alternarea Guvernelor se întâmplă aşa, încât nu cred că poate să se plângă vreun partid că nu are în curând prilejul de a controla în toate amănuntele acţiunea unui Minister precedent. Când veţi veni la Guvern, şi poate veţi fi d-voastră, domnule Brătianu, la Externe, veţi găsi în Minister toate actele şi veţi afla asemenea cum eram în cunoştinţă despre ce se pregătise în iunie 1912 şi între numeroasele acte care nu era prudent să se publice în *Cartea Verde*, dar care sunt la Ministerul de Externe, veţi găsi un indiciu despre prevederea că Turcia va fi bătută.

Ei, atunci ce era cu pretinsa noastră temere de război? Nu era atât temerea de un război european; mai era altceva la mijloc. Noi ştiam ceea ce se alcătuise în iunie 1912, între Bulgaria şi Serbia, şi aceasta era pentru noi o primejdie.

Înţelegerea făcută — astăzi se poate vorbi, căci s-au revelat actele, — obliga pe sârbi să vină în ajutorul bulgarilor contra noastră şi obliga pe bulgari să vină în ajutorul sârbilor contra Austriei, iar toată această alcătui-

re era pusă sub ocrotirea Rusiei. Noi nu aveam aface numai cu Bulgaria; aveam aface cu un bloc balcanic. Acei care strigau la noi: cu sârbii şi cu grecii contra bulgarilor! nu-şi dădeau seama că aceasta nu se putea nici la octombrie, nici la februarie, nici la aprilie. Trebuia aşteptat momentul când să se poată. Iată o explicare a atitudinii noastre de aşteptare.

Care era trenul României? Trenul sosit la momentul, în care blocul balcanic se desfăcea efectiv şi nu era expusă România ca, atacând pe bulgari, să atace şi pe sârbi şi pe ceilalţi şi să-şi compromită toată situaţia.

Acesta era trenul României. *(Aplauze).*

Dar ne zice dl. Brătianu, că prea multă vreme la început n-am ţinut seamă de voinţa naţională, de opinia publică a ţării, care şi-a avut expresia în Partidul Liberal.

Însă d-lor, nu ştiu cum să mă exprim, cu eleganţa d-lui Brătianu: Nu e cam juvenil? Nu e vremea să înlăturăm această frazeologie, peste care ar fi bine să trecem, anume că numai Partidul Naţional Liberal este reprezentantul naţiunii şi aspirărilor ei? *(Aplauze).*

Dar ce, şi-a închipuit cineva că noi, cei 7, 8, 9 oameni, câţi suntem pe banca ministerială, că ne-am putea despărţi de curentul întreg al mişcării naţionale? *(Aplauze).*

A fost o mişcare naţională puternică de care am ţinut seamă, care ne-a dat şi nouă tăria de a ne lupta, pe care am fost în stare să ne rezemăm.

Dar cum vă închipuiţi că putea să fie un ministru aşa de abătut de la orice judecată, ca să creadă că singur poate începe o luptă cu Statul vecin?

Însă dl. Brătianu ne impută, că am fost surprinşi de evenimente, că nu eram pregătiţi, că a fost numai o simplă întâmplare, o greşeală a adversarului, care ne-a dat succesul.

Vorba franceză, *qui trompe-t-on ici?*

Pe cine voim să inducem în eroare?

Dar bine, d-lor, sub Guvernul d-lui Carp, cu d-nul Filipescu la Război, s-a votat pentru armată, fiindcă rămăsese sub Guvernul precedent foarte neglijată în trebuinţele ei *(aplauze prelungite)* — se vede că este mai uşor să faci declamaţiuni în favoarea armatei, decât să o îngrijeşti — sub Ministerul Carp s-au votat 59 milioane pentru armată.

Mare cifră.

Sub Ministerul intermediar şi fără valoare al meu, de la martie până la 14 octombrie 1912, când am făcut colaborarea, am cam stat pe loc.

Era precară situaţia şi aveam şi un coleg care, în întreaga sa convingere de pace, nu voia să se cheltuiască mai mult pentru armată.

Dar, cum a venit colaborarea, acea colaborare, în privinţa căreia o parte din conservatori ridică acuzarea că ar fi vrut cu orice preţ pacea, iar

liberalii o acuză, că nu știa ce vrea, s-a cerut și s-a votat într-o singură iarnă, enorma sumă de peste 270 de milioane pentru armată. *(Aplauze).*

Dar ce însemnează când faci o sforțare, aș zice supra-omenească, pentru o țară ca a noastră, ca într-o singură iarnă să iei acestei țări 270 milioane pentru armată? Parcă însemnează pregătirea imediată, cât mai grăbită, a armatei. Pentru ce? Ca să așteptăm? Ca să vorbim numai de oarecare pretenții și apoi să nu le realizăm? Pretenții, pe care dl. Brătianu să le citeze pe urmă în Parlament, atribuind autoritate cuvintelor d-lui Kalinkov: *la petite note.*

Apoi, onor. d-le Brătianu, ai avut bunăvoința să zici că eram un om care m-am ocupat mai ales de literatură; firește, viața d-tale politică este mult mai însemnată decât a mea. *(Aplauze prelungite).* Crede cineva din această țară, că eu aș fi zis vreodată unui ministru străin că România va prezenta *la petite note*, această expresie de hoteluri? *(Aplauze prelungite).* Și dl. Brătianu o pune în sarcina mea!

Mă grăbesc să adaug, d-lor, că am fost cu acest onorabil reprezentant de atunci al Guvernului bulgar, cu dl. Kalinkov, în cele mai bune relații personale și păstrez un fel de recunoștință pentru modul moderat, în care d-sa a susținut totdeauna interesele patriei d-sale și evident n-am să-i cer eu d-sale socoteală de expresiile stilistice ce le întrebuințează. Dar, în fine, este vorba despre ce-am zis eu, nu despre ce-a spus altul că a înțeles că aș fi zis; căci așa am merge prea departe. Va să zică eu am declarat: cuvântul României va trebui să fie și el ascultat, dacă faceți vreo schimbare teritorială!

Așa am vorbit, și nu cu *petite note.*

De ce însă, d-lor, cu atâta prudență? De ce la început așa domol? De ce așteptând, cu atâtea greutăți interne, momentul oportun? Mai întâi, pentru a pregăti armata mai bine, fiindcă știam că era posibilitatea să se lupte nu numai cu unii, ci și cu alții, și prin urmare să poată face față la toți; al doilea, pentru că erau greutăți și în Guvern, așa este d-lor, și trebuia să ne strecurăm printre greutățile colaborării; lucru foarte anevoios, nu pentru noi personal, căci n-am avut nici un moment de greutate cu vreun ministru, în deosebi cu dl. Take Ionescu, ba îmi vine să zic că mai multă greutate am avut de la alții care ar fi trebuit să-mi fie prieteni *(aplauze)* și încă și mai mare greutate am avut din cauza unei convingeri a d-lui Carp, care era contrară convingerii mele în acel moment, și această greutate era cu atât mai mare pentru mine, cu cât i se adăuga și atitudinea unui fost coleg al nostru care acum ne atacă. Foarte mari greutăți! Ei, d-lor,

dar ce putere trebuie să aibă Partidul Conservator, dacă, prin toate aceste greutăţi, a fost în stare să ajungă la pacea de la Bucureşti? *(Aplauze prelungite).*

Aşa încât, cu toate regretabilele ambiţii personale şi lupte intestine, în aceste momente istorice ale Statului român, acţiunea Partidului Conservator a fost hotărâtoare pentru salvarea ţării *(aplauze)*, acum, ca şi la 1871.

Dar, pe lângă pregătirea armatei, trebuia aşteptată şi o expresie mai lămurită, o manifestare clară a simţământului Ţării, a adevăratei opinii publice.

Încrederea aceea, pe care alţii o au, că ceea ce este convingerea lor particulară, este şi glasul ţării, aceasta nu o am. *(Aplauze).*

Aroganţa de a-mi închipui că părerile mele trebuie să fie ale ţării, aceasta îmi lipseşte. *(Aplauze).*

Foarte smerit, vreau să ascult, să mă informez, să încerc şi eu a răspunde la greaua întrebare: ce vrea naţiunea?

La 1870, la Paris, era opinia publică franceză cea adevărată sau numai o adunătură de pe uliţă, care striga *à Berlin, à Berlin!* şi care a dus Franţa la Sedan?

Dar la noi?

Întrunirile de la „Dacia"! Aceasta este opinia publică? Violentele articole din ziare?

Credeţi că în frazeologie stă patriotismul? şi credeţi că dacă înjurăm pe bulgari, dacă strigăm că ne mai trebuie şi altele, ca să luăm Rusciukul, Varna şi celelalte, că acesta este adevăratul patriotism?

Pentru mine este cea mai ieftină speţă de fals patriotism. *(Aplauze prelungite).*

Ce voia naţiunea în adevăr, ce era interesul ei real, nu era aşa uşor de constatat, fiindcă a fost oarecare şovăire mai înainte şi în Partidul Liberal.

Onorabilul dl. Brătianu, are fericirea de a fi tânăr, şi eu am mulţumirea de a fi bătrân. *(Aplauze).*

Dl. Brătianu ne-a citit ieri, — aveam cu mine aici circulara pe care a citit-o, mă aşteptam la această citire, era una din micile mele prevederi *(aplauze)* — nota circulară a d-sale de la ianuarie 1903.

O notă trimisă la Legaţii, prin care se spune, că primim pacea cu toţii, dar că „problemele Macedoniei constituie îndeosebi obiectul preocupărilor noastre permanente, căci ele afectează viitorul unei populaţii numeroase de origine română şi echilibrul politic din Peninsulă. Nu este nevoie să insist şi nici să dezvolt motivele pentru care nimic din ce afectează acest echilibru nu poate lăsa România indiferentă".

Aşa zice dl. Ion Brătianu fiul.

Însă Ion Brătianu tatăl expune, nu într-o notă circulară uitată, ci într-un act solemn citit aci, în Parlament, programul Partidului Liberal în chestiunea balcanică din anul 1885.

Ce se întâmplase? Tratatul de la Berlin hotărâse limitele Bulgariei și separase Bulgaria de Rumelia orientală, pe care o lăsase sub suzeranitatea Turciei, iar nouă ne dase Dobrogea cu acea rea limitare, lăsând Silistra la bulgari.

Dar la 8 septembrie 1885, Prințul Bulgariei, Alex. Batenberg, trece peste Tratat, intră în Rumelia orientală și o anexează. Prima, foarte importanta călcare a Tratatului de la Berlin și atingerea echilibrului balcanic.

Atunci ministrul nostru de la Belgrad, Emil Ghica, telegrafiază la 9 septembrie 1885, a doua zi, d-lui Câmpineanu, ministrul afacerilor străine:

„Regele Serbiei a sosit. Înainte de a-l primi la gară, președintele Consiliului de Miniștri a venit să-mi vorbească despre gravitatea evenimentelor și să mă întrebe care sunt intențiile Guvernului român.

A susținut ideea unei acțiuni comune...

L-am rugat pe președintele Consiliului de Miniștri să-mi dicteze el însuși textul ce cuprindea solicitările dorite; iată acest text: «Având în vedere că, datorită gravelor evenimente din Rumelia, Tratatul de la Berlin este pe punctul de a fi încălcat și că se poate prevedea o nouă stare de lucruri în Peninsula Balcanică, Guvernul sârb ar dori să cunoască atitudinea Guvernului român, pentru a-și da seama de posibilitatea unui acord în vederea apărării intereselor comune și specifice celor două țări». Cred, adaugă Emil Ghica, că a fost formulată o cerere identică Guvernului grec."

Propunea Serbia ca să se înțeleagă cu noi, o alianță cu noi — nu o alianță ca cea de acum între Serbia și Bulgaria, care era contra noastră, — propunea o înțelegere cu noi contra Bulgariei, și era știut că Serbia era susținută de Austria, și era asemenea știut, că Principele de Batenberg fusese părăsit de Rusia — Și ce face Guvernul liberal?

Iată depeșa d-lui Câmpineanu din 17 septembrie la toate Legațiile: „Vă rugăm să dezmințiți în modul cel mai formal orice alianță sau acord cu Grecia sau Serbia. Zvonurile răspândite de Agenția Havas au, evident, o intenție răuvoitoare".

Și acum sârbii atacă singuri pe bulgari, și ajung la bătălia de la Slivnița, unde sunt bătuți la 7 noiembrie 1885, iar Austria intervine în favoarea lor.

Ei bine, Guvernul național-liberal — și aici nu este o notă obscură, este chiar Mesajul Tronului de la 15 noiembrie 1885, document care îl puteți găsi în vol. II pag. 536 din importanta lucrare, publicată sub îngri-

jirea d-lui D. Sturdza — meritele d-sale sunt cunoscute pentru asemenea publicaţii — *Regele Carol I al României, Cuvântări şi scrisori* — Guvernul naţional-liberal zice prin acel Mesaj: „Având o poziţie tare şi bine lămurită, am urmărit cu linişte, însă cu mare băgare de seamă, evenimentele ce se desfăşoară dincolo de Dunăre. Neamestecul nostru într-un conflict, în care mai înainte de toate trebuiau să se pronunţe Puterile semnatare Tratatului din Berlin, era de la sine indicat. Cu toate acestea nu am putut să nu simţim o vie părere de rău, când îngrijiri s-au ivit că pacea generală ar putea fi tulburată, acea pace atât de trebuincioasă".

Semnat este acest Mesaj de preşedintele Consiliului şi ministru ad-interim la Afacerile Străine I. C. Brătianu, ministrul Cultelor D. A. Sturdza, al Domeniilor Stolojan, al Finanţelor Nacu, etc.

D-lor senatori, noi nu suntem în secretele zeilor, noi când vedem un act solemn iscălit Ion Brătianu şi o circulară iscălită Ion Ion Brătianu, nu prea ştim pe care s-o alegem ca mai hotărâtoare.

Ei bine d-lor, trebuie să fi fost atunci puternice motive — şi cine a cunoscut pe bătrânul Brătianu, şi vede iscălit lângă numele lui pe Sturdza, Nacu, Stolojan, va fi convins că au fost puternice motive de concepţie naţional-liberală, care i-au adus să hotărască aşa.

Departe de mine cea mai mică observare critică în contra acelei atitudini! Dar atâta îmi veţi permite să vă întreb: ce fel de convingeri a pregătit Partidul Liberal, în opinia publică a României, cât pentru chestiunea balcanică, prin acel act solemn de la 1885? Dacă atunci când Serbia ne cerea ajutor contra Bulgariei, nu l-am dat, ce să facă România, când vede Serbia cu Bulgaria, chiar şi cu Grecia unite? Să le atacăm pe toate? *(Aplauze).*

După această amintire istorică daţi-mi voie să vin la critica foarte interesantă pe care a făcut-o onor. dl. Brătianu în contra *Cărţii Verzi.* Aici, d-lor, ne-a citit un act, alt act, a găsit într-unul şovăire, în altul lipsă de prevedere, în al treilea lipsă de precizie, şi a scos când una când alta, din amestecul numeroaselor documente publicate.

Domnule Brătianu, dvs. aţi binevoit a aduce aminte că v-aţi făcut educaţia ca inginer la căile ferate şi aţi binevoit a aminti că eu m-am ocupat de filosofie, de literatură, dar aţi uitat că m-am ocupat — eram să zic din păcate — şi de avocatură... necesităţile vieţii. Ştiţi cu toţii, cum este cu avocatura, dar ştiu îndeosebi şi eu cum fac unii avocaţi; dacă au un singur act de discutat înaintea tribunalului, îl interpretează, îl sucesc, îl învârtesc, vor cu orice preţ să scoată din el numai ce le convine. Darmite când sunt două, trei acte; darmite când ar fi, cum e în *Cartea Verde,* o sumă de aproape 300 de acte!

Câte învârtituri, câte interpretări nu sunt posibile! Însă îndărătul oricăror interpretări trebuie să stea o realitate, și aceasta hotărăște.

Orice ați tălmăci și răstălmăci d-voastră din acte împotriva acțiunii noastre, realitatea este că acțiunea aceasta a adus ca rezultat Pacea de la București, *(Aplauze prelungite, mult repetate)*. Firește, după proverbul francez, multe căi duc la Roma, poate ar fi fost și alte mijloace de succes. Dar ce-ar fi fost dacă n-ar fi fost ce a fost *(ilaritate)*? ce ar fi fost, dacă ar fi fost ce n-a fost? *(ilaritate)*. Aceasta duce la nesfârșitul posibilităților omenești.

Realitatea se mărginește în ceea ce este și nu în ce ar fi putut fi; realitatea este Pacea de la București *(aplauze)*, realitatea este că am ajuns la acest rezultat, fără a fi primejduit țara, și înălțând prestigiul României, astfel cum recunoașteți toți că este înălțat. *(Aplauze)*.

Cartea Verde? Cartea Verde e izvorâtă din simțământul de răspundere ce-l aveam înaintea țării pentru acțiunea noastră, răspundere pe care de mai multe ori o luasem întreagă înaintea Parlamentului.

Am publicat dar toate, dar absolut toate acele acte, care să vă pună în stare să înțelegeți întreaga acțiune și să ne judecați, fără însă a compromite întrucâtva interesele superioare ale țării. Și degeaba zice dl. Brătianu, că publicarea este trunchiată și este făcută numai în folosul Guvernului; ați putut constata din discursul d-sale că actele sunt destul de complect publicate pentru a-i fi dat d-sale putința de a ne aduce, pe temeiul lor, feluritele învinuiri care ni le-a adus.

Numai, onorate domnule Brătianu, să ne înțelegem asupra unui punct.

Ați fost, poate veți mai fi ministru de externe. Nu pot lăsa să treacă vorba d-voastră ca o normă, că trebuie să fie publicate toate actele.

Dl. I. I. C. Brătianu: Toate actele necesare pentru a lămuri chestiunea, fără a compromite vreun interes.

Dl. președinte al Consiliului: Toate actele care nu compromit interesele țării?

Dar cine are să le aleagă? *(Ilaritate)*.

Eu! Îmi pare rău: eu, nu d-ta. *(Aplauze puternice și repetate. Ilaritate)*.

Firește; eram eu pe banca aceasta.

Dar ce vroiți să ziceți?

Că era mai bine, dacă aș fi fost mai inteligent, mai prevăzător, mai cuminte?

Da, ce dreptate aveți, d-le Brătianu! *(Ilaritate)*.

Și de ce folos ar fi fiecăruia din noi, când ar fi mai cuminte! *(Aplauze îndelung repetate. Ilaritate)*.

Am făcut și eu cât am putut. Și mi-am pus toată sârguința, căci eu sunt cel puțin om sârguitor. Mi-am pus toate puterile, de care dispun, slabe

cum sunt! Un fel de simţământ de datorie, ca să împlinesc sarcina ce mi-era pusă de împrejurări; atâta am putut face!

Dar oare cere Adresa [de Răspuns la Mesajul Tronului] să ne exprimaţi recunoştinţă?

Este vorba, cum era în alte State, de dotaţii, *(ilaritate)*, pentru ca să vă ridicaţi astfel în contra noastră?

A cerut dl. raportor dr. Istrati — şi-i mulţumesc pentru această rezervă — să se voteze vreo singură vorbă de laudă pentru noi?

D-sa zice la sfârşit numai: „Recunoscători Tronului şi Naţiunii, încrezători în Guvern".

Nici măcar recunoştinţă nu ne arată!

Şi bine face! Căci atunci când vorbesc faptele, trebuie să tacă cuvintele. *(Aplauze)*.

De! Am iscălit câţiva din noi Tratatul din Bucureşti, pentru că eram aci, pe aceste bănci; l-am iscălit, dacă voiţi, ca nişte simpli grefieri! Trebuia să-i dăm autenticitatea. Dar alţii l-au făcut? D-voastră l-aţi făcut? *(Ilaritate)*. Opinia publică l-a făcut? Nu este supărare pentru aceasta! Mişcarea naţională l-a făcut? Foarte bine!

Sunteţi mulţumiţi cum s-a făcut?

Ei, să ne fie de bine! *(Mare ilaritate. Aplauze îndelung repetate. Ovaţii)*.

Dar este o inovaţie în această *Carte Verde*.

În alte State se publică numai notele preschimbate, fireşte, nu toate.

În Germania nu se publică nici atât. Acolo este Stat cu Constituţie, dar nu este Stat parlamentar. În Germania sunt rapoarte scrise de la ministru la Rege, de la cancelar la Împărat. Toată acţiunea internaţională mai importantă, conversaţii diplomatice de oarecare însemnătate sunt scrise şi raportate Suveranului.

Şi când era vorba să alcătuiesc *Cartea Verde*, se punea întrebarea, cum s-o fac pentru ca să îndeplinească scopul de a înfăţişa toate elementele, după care să se poată pricepe şi judeca acţiunea Guvernului. Răspunderea o luasem întreagă şi trebuia să dăm Parlamentului ocazia să constate clar cele ce s-au petrecut.

Dacă ne mărgineam numai la notele preschimbate, ar fi rămas necunoscută tocmai partea cea mai importantă a relaţiilor, şi atunci ce sens mai avea publicarea?

M-am consultat cu funcţionarii Ministerului de Externe, printre care sunt câţiva foarte pricepuţi, şi am căutat mijlocul cel mai potrivit ca din peste una mie de acte să putem alcătui o expunere aşa de clară în ceea ce priveşte acţiunea Guvernului, încât şi cei ce ar dori să ne atace, ca onor.

dl. Brătianu, şi cei ce ar vrea să ne susţină, să-şi scoată de acolo armele necesare.

Trebuie să recunosc, cu această ocazie, că unul din cei mai inteligenţi colaboratori ai mei a fost directorul politic din minister, dl. Ioan Filitti, şi cred că unui bătrân ca mine îi va fi îngăduit să laude înaintea d-voastră pe un funcţionar tânăr, cu care a lucrat împreună.

Domnul Filitti, cu o muncă neobosită, a aşezat, a coordonat, a îngrijit tiparul şi a mai avut încă o misiune de care vom vorbi îndată, pentru ca să răspund la o critică a onor. d-lui Brătianu. Dar mai întâi explicarea actelor trecute în *Cartea Verde* ca raportate M. S. Regelui. S-a petrecut o dată, s-a mai petrecut a doua oară, s-a petrecut de multe ori câte un fapt, o comunicare, o conversaţie, o cerere verbală de o capitală importanţă, care nu venea sub formă scrisă, nu putea fi exprimată în note, dar care trebuia adusă la cunoştinţa Regelui şi apoi a Parlamentului. Spre pildă la pagina 97, cu data de 6 aprilie, găsiţi următorul fapt raportat către Majestatea Sa:

A venit la mine dl. Ristici, ministrul Serbiei, şi mi-a vorbit de neînţelegerile sârbilor cu bulgarii, că bulgarii nu s-au ţinut de angajamentul luat în tratatul de alianţă cu sârbii şi dl. Ristici m-a întrebat — însărcinat fiind de dl. Pasici — care ar fi atitudinea noastră şi dacă am fi dispuşi să încheiem cu Serbia o alianţă defensivă contra Bulgariei. Această comunicare hotărâtoare, când vine Serbia, încă de formă aliată cu Bulgaria, şi cere confidenţial ministrului român alianţa contra Bulgariei, înţelegeţi ce însemna pentru atitudinea noastră!

Este acest fapt, un fapt important pentru tot mersul politicii? Era bine să vi-l ascundem? Să nu figureze în *Cartea Verde?* Dar ce folos ar fi dacă l-aş ascunde?

Pagina 102: Vine ministrul Greciei la 2 mai şi face întrebarea, în numele Guvernului elen, dacă suntem dispuşi a încheia o alianţă cu Grecia, „fiindcă pretenţiile bulgarilor devin ameninţătoare".

Va să zică, vine şi Grecia odată cu Serbia.

Eu am răspuns evaziv, fiindcă îmi era teamă că dacă le ziceam îndată: poftim, se foloseau de această bună dispoziţie a noastră spre a căpăta de la bulgari ceea ce le trebuia, şi noi să rămânem la o parte *(aplauze).* Şi aceasta era o mândrie, d-le Brătianu, de a ne ţine în rezervă.

Faptul acesta nu trebuia să vi-l aduc la cunoştinţă? Un fapt caracteristic pentru mersul politicii noastre?

El era pe atunci aşa de confidenţial, încât nu putea fi comunicat prin notă Legaţiilor noastre; el nu putea fi comunicat decât Regelui.

Sunt State, care nu sunt parlamentare, ca al nostru, în care rapoartele despre asemenea lucruri importante se fac în scris către Capul Statului. M-am hotărât să le fac şi eu în scris, şi fiindcă n-am făcut un act cu *„Sire, Am onoarea. Sunt al Măriei Voastre prea plecat şi supus servitor"*..., ci am făcut un rezumat scris, l-am numit un fapt *raportat*, franţuzeşte *référé*, şi acum când nu mai e pericol, l-am introdus în *Cartea Verde* şi l-am publicat.

Dar cine vine să-mi impute aceasta? Este oare Regele care zice: prea devii parlamentar? S-a mirat Regele de publicare? Din contră, publicarea e făcută cu autorizarea lui.

Vine un deputat, un senator, şi încă liberal, şi-mi impută mie, că într-o *Carte Verde* nu m-am mărginit la notele care se preschimbă între diplomaţi, ci am spus mai mult, am spus şi acele convorbiri ale mele cu diplomaţii străini, care au fost importante pentru mersul politicii noastre. Eu nu v-am ascuns lucrurile, v-am dat mai mult decât se dă de obicei, de ce aveţi să vă plângeţi?

A! dar se pune o altă întrebare: Care e sinceritatea şi autenticitatea acestor acte? Apoi toate rapoartele publicate în *Cartea Verde*, şi altele care nu sunt publicate, sunt în mâna M. S. Regelui.

Pe cele nepublicate (sunt numai două) le veţi găsi în arhiva confidenţială a ministerului.

Va să zică: aceste rapoarte, făcute în scris de la ministru la Rege, sunt menite să vă arate tot firul dezvoltării politicii noastre externe şi să vă explice, între altele, pentru ce mi-am putut permite să întrerup în Senat pe dl. Brătianu şi să-i spun: Acum vine Trenul! adică, acum vine spargerea blocului! Nu puteam până atunci, credeţi-mă, fără cea mai mare primejdie pentru ţară, să atacăm şi pe bulgari şi pe sârbi şi poate şi pe greci împreună, ci aşteptam să ne vină momentul de a intra în Peninsula Balcanică ca introducători de ordine şi pace. *(Aplauze)*.

Dar se face şi altă întâmpinare împotriva publicării celor raportate, că adică prin ele aş fi pus persoana Regelui în joc.

Ştiu că onor. d-nul Brătianu este tot aşa de convins ca şi mine, ca şi din norocire celălalt şef de partid, d-nul Take Ionescu, că nici unul din noi, niciodată, prin nici un act, prin nici un gând, nu a voit să atingă întrucâtva prestigiul sau inviolabilitatea Coroanei.

Va să zică fundamentul acesta, pe care v-aţi întemeiat argumentarea, ne este comun, şi aici nu încape multă discuţie.

Am publicat un raport al meu către Rege. Dar nu am publicat şi rezoluţia Regelui, care nici nu e pusă pe asemenea acte. Prin urmare ele nu

angajează şi nu pot angaja decât propria mea răspundere înaintea Parlamentului.

Din contră, aş dori ca oricine din miniştrii, care vor veni după noi, să-şi dea osteneala de a formula în scris şi de a raporta Majestăţii Sale, ceea ce vorbeşte cu miniştrii străini.

Dar dl. Brătianu a mai făcut şi a treia obiecţiune, şi aceasta era cea mai tare.

Când a venit dl. Schebeko la 26 decembrie să-mi vorbească de intervenirea Rusiei, eu public în raport că i-am răspuns: trebuie să iau întâi ordinele Majestăţii Sale Regelui. Părea ca un paravan, care să mă acopere pentru a nu da un răspuns imediat.

Nu este destul de bine citat de dl. Brătianu acel raport, trebuie complectat. Însuşi dl. Brătianu ne zicea: „noi naţionalii liberali la Corabia, când a venit Regele în fruntea armatei, l-am aclamat".

(Daţi-mi voie să adaug, că la Corabia erau şi ai noştri care l-au aclamat, căci Armata este a Ţării întregi, şi nu a unui partid).

Aşadar la Corabia l-aţi aclamat fiindcă este adevăratul cap al Armatei. Foarte bine.

Dar din aceeaşi cauză am introdus şi eu persoana Regelui în cele relatate despre întrevederea de la 26 decembrie cu dl. Schebeko, fiindcă în acel raport arăt tocmai comunicarea făcută d-lui Schebeko, că Regele era hotărât să ordone trecerea armatei peste Dunăre, ca să ocupe teritoriul reclamat, dacă dl. Danev nu relua tratările la Londra. De aceea am citat pe Rege, era aci vorba de un ordin militar.

De altmintrelea recunosc împreună cu d-nul Brătianu, că orice amestec al Regelui în discuţiile partidelor este rău şi sunt gata a recunoaşte că or în ce parte veţi găsi un asemenea amestec provocat de mine, aveţi dreptate să-l condamnaţi. Dacă nu este bine să fie în chestiunile externe, unde M. S. Regele este cel mai cu autoritate reprezentant al Statului, necum în chestiunile interne. *(Aplauze)*. Spre pildă, la 1907, când liberalii au propus nişte măsuri pentru ţărani, poate nu era bine să tragă clopotele prin sate, în numele Regelui.' *(Aplauze)*. Regele este inviolabil şi trebuie să stea în afară de luptele noastre.

Trec acum, d-lor, la observarea despre sinceritatea acestor acte.

Este în *Cartea Verde* publicată, la data de 8 februarie, o mică notă în care se vorbeşte de însărcinarea ce mi-o dase Majestatea Sa de a vorbi cu fostul preşedinte al Senatului Iorgu Cantacuzino şi pe care am lăsat-o ca un omagiu adus unui bărbat, a cărui însemnătate s-a arătat nu numai cât a trăit, ci şi după moartea lui, fiindcă multe greutăţi nu s-ar fi ivit în partid dacă ar fi continuat să trăiască. *(Aplauze)*.

Ne mai fiind în viaţă ilustrul fost preşedinte al Senatului, actul de la 8 februarie nu-l poate controla decât M. S. Regele.

Dar în afară de acest act, nu mai este nici un alt raport către Rege în care să nu fie dat şi altora controlul autenticităţii. Convorbirile de o importanţă oarecare cu miniştrii străini pot fi controlate prin rapoartele acestor miniştri către şefii lor, încât ceea ce stă aici raportat se găseşte şi în arhivele politicii internaţionale europene, prin urmare se poate controla. Oare, vă închipuiţi că se va găsi vreun ministru român, oricine ar fi el şi oricât de nepriceput ar fi, care să publice într-o *Carte Verde* că, spre pildă, a venit dl. Schebeko şi mi-a zis cutare lucru care n-ar fi aşa, sau să spună că Prinţul de Fürstenberg a zis aşa şi să nu fie adevărat?

Dar s-ar expune să fie a doua zi dezminţit de aceşti diplomaţi.

Însă dl. Brătianu îmi mai impută, că am publicat convorbiri confidenţiale.

Apoi, d-le Brătianu, în privinţa convorbirilor intime şi confidenţiale, vă închipuiţi dvs. că eu am publicat *Cartea Verde* fără a fi întrebat pe aceia, despre care este vorba într-însa? Atunci vă înşelaţi.

Tocmai pentru acest scop, înainte de publicarea *Cărţii Verzi*, dl. Lahovari, ministrul nostru la Paris, a revăzut împreună cu funcţionarii de la Externe toate actele destinate publicării, mai ales propriile sale rapoarte relative la politica franceză faţă de noi (căci dl. Blondel era în concediu). Apoi am vorbit eu, personal, cu unii din diplomaţii străini şi am însărcinat pe dl. Filitti să vorbească cu alţii, şi astfel, au fost puşi în curent cu tot ce s-a publicat în *Cartea Verde* relativ la ei, Prinţul de Fürstenberg şi baronul Haymerle, dl. Schebeko, dl. de Waldthausen, baronul Fasciotti, dl. Ristici. Şi ministrul englez, Sir George Barclay a avut cunoştinţă de această *Carte Verde*, înainte de a fi publicată, şi unele pasaje, care le-au părut lor incomode, au fost şterse. Astfel a rămas numai ceea ce era necesar pentru pricepere şi judecată.

Ce dovedeşte *Cartea Verde?* şi cu aceasta am terminat. Care era politica Guvernului?

La început, speram că bulgarii vor înţelege că trebuie să fie şi cu România o înţelegere stabilită, îndată ce vor să facă schimbări teritoriale în Balcani.

Dar de ce nu aţi spus clar ce vreţi? Pentru că dacă spuneam bulgarilor noi mai întâi ce vrem, şi ei refuzau, trebuia să mobilizăm îndată şi să-i atacăm, adică să atacăm întregul bloc balcanic cu dezaprobarea întregii Europe şi fără o pregătire suficientă a armatei.

Preferam dar ca propunerile să vină de la ei. Alţii poate ar fi făcut altfel; dar ce puteţi cere de la noi este că ceea ce am făcut, să fie o concepţie clară şi consecventă, un gând, care dacă nu este unicul posibil, dar să aibă o noimă de priceput.

Aici ne-a vorbit dl. Brătianu despre o confuzie periculoasă cu cererea noastră de intervenire adresată altor Puteri. Confuzia se face de cei ce nu deosebesc epocile și obiectele cererii de intervenire.

Cum v-am spus, era în interesul nostru ca bulgarii să înceapă fără ca să cerem noi, și în acest sens am vorbit cu ministrul Rusiei și cu ministrul Austro-Ungariei, pentru ca prin intervenția lor, să se priceapă la Sofia că bulgarii trebuie să ia inițiativa.

Pe ce motiv? nu din complezență, nu ca drept de compensație sau din motive strategice. Dar pentru că Tratatul de la Berlin era desființat; în locul graniței stabilite de acest Tratat, ne trebuia altă graniță, stabilită prin liberă înțelegere între noi și bulgari și ne mai trebuia asigurarea macedo-românilor. Dacă o făceau bulgarii de la sine, aceasta era o dovadă pentru noi, că este ascendența României destul de tare, pentru ca, fără să fi amenințat și numai cu simpla noastră autoritate, să fi făcut pe un popor victorios să cedeze un teritoriu și să ne recunoască drepturi în privința macedo-românilor. Ce erau câteva sute de kilometri mai mult sau mai puțin, în comparare cu această recunoaștere a prestigiului României, făcută de la început, de bună voie și fără nici un sacrificiu din partea noastră? Aceasta era în orice caz, la octombrie-noiembrie, așteptarea; la unii din noi, poate speranța, la mine nu tocmai, dar posibilitatea unei înțelegeri pașnice între noi și bulgari, din inițiativa lor.

Așadar enigma cu cele două feluri de intervenții pe carė nu o poate dezlega dl. Brătianu, se explică ușor din chiar *Cartea Verde*. Pentru a face pe bulgari să înceapă ei cu propunerile, ne-am adresat, pe temeiul bunelor noastre relații atât cu Austro-Ungaria cât și cu Rusia, la intervenirea lor, pe lângă Guvernul din Sofia, pentru a sonda terenul. Dar odată ce, în urma acestor și poate a altor interveniri, bulgarii au și intrat în tratative cu noi pentru graniță și pentru macedo-români, aceste tratative n-am vroit să fie conduse cu amestecul vreunei Puteri străine, ci hotărâte numai după interesele proprii ale noastre, ca State independente. Va să zică, intervenție pentru a ajunge la tratări între noi și bulgari, dar nici o intervenție pentru a se amesteca cu interese eterogene în aceste tratări.

A, că unele Puteri vreau să învârtească termenii și să afirme că, dacă au intervenit pentru ca să facă pe bulgari să înceapă, asta înseamnă ca să intervină și să hotărască cum să ne înțelegem cu bulgarii, după ce au început, asta se poate! Dar noi n-am admis acest lucru, și când asemenea încercări s-au făcut, le-am abătut.

Începând bulgarii vorba, — îmi pare rău să o spun — delegatul bulgar, care nu mai este acum la Guvern și este așa de combătut în propria sa țară — dar trebuie să o spun — era lipsit de sinceritate.

Dacă un reprezentant autorizat al unui partid adversar, poate, aici de pe tribună, să-mi spună mie în termeni parlamentari că este lipsă de sin-

ceritate în *Cartea Verde*, veţi admite să pot zice şi eu un asemenea lucru despre un adversar din altă ţară.

Da, lipsă de sinceritate la dl. Danev! Şi când dl. Danev a început a se codi, aceasta era o atingere adusă României, şi atunci imediat Regele hotărăşte să treacă Dunărea, (26 decembrie). În faţa acestei hotărâri bulgarii au dat îndărăt şi au început tratativele la Londra.

Şi au adăugat şi vorba „Convenţie dintre cele mai largi"... Adică dl. Gheşov se juca de-a abilitatea.

Apoi noi în România suntem mai abili! *(Aplauze).*

Fireşte aveam să răspundem şi noi cu vorbe. Ne ziceau ei „convenţie dintre cele mai largi", ziceam şi noi: ba bine că nu, avantage comerciale, pod peste Dunăre, împrumut ieftin.

Dar până când aceste tratări? Până când ne-am convins, după raportul d-lui Ghica de la Sofia, (4 februarie 1913), că dl. Gheşov şi dl. Danev umblă cu subterfugii şi tergiversări şi nu se pot hotărî a da României ceea ce i se cuvine.

Atunci, într-un moment critic, a intervenit meditaţiunea Europei, îndestul explicată în *Cartea Verde* şi mai înainte în dezbaterile Parlamentului. Rezultatul ei a fost Protocolul de la Petersburg.

Însă când s-a iscălit Protocolul de la Petersburg la 26 aprilie, şi când vi l-am propus spre aprobare, aveam propunerea sârbo-greacă de alianţă cu noi, în contra Bulgariei, aceea care dl. Brătianu n-ar fi voit să figureze în *Cartea Verde. (Aplauze).*

Petersburg, Marile Puteri şi România! da! România nu este o mare Putere, dar este şi ea o putere, o putere, care are conştiinţa de sine, putere care se reazimă pe un avânt naţional, care a uimit lumea; şi este o mai mare putere în micul său teritoriu decât unele Puteri în marele lor teritoriu. *(Aplauze).*

Protocolul de la Petersburg! Avem să ne felicităm încă o dată că Partidul Naţional Liberal a făcut actul politic însemnat de a ne ajuta, a da adeziunea parlamentară la acel Protocol. Astfel ne-am putut continua drumul până în momentul când a sosit trenul pe care îl aşteptam *(aplauze)*, spargerea blocului balcanic, înalta misiune ca România să pună ordine şi să aducă pacea în Balcani, de astă dată aprobată de Europa întreagă în acţiunea sa.

D-lor senatori, atât aveam de zis şi dacă admiteţi politica noastră şi rezultatul ei, atunci, vă rog, votaţi proiectul de Adresă, aşa cum vi s-a prezentat. *(Aplauze prelungite).*

4 decembrie 1913.

TITU MAIORESCU

INDICE
— nume de persoane —

ABDUL-HAMID, Sultan - 126
ALEXANDRU IOAN I CUZA, Domnitor - 115
ANTONESCU, EMANOIL - 30, 32, 80, 101, 102, 103, 120
ANTONESCU, MIHAI - 44, 53, 115, 159
ARGETOIANU, ION, general - 12, 14, 17, 28, 32, 101
ARION, C. C. - 9, 14, 19, 20, 21, 24, 28, 40, 53, 75, 92, 102, 123, 126, 144, 148, 150
ARION, DINU - 123
ARION, VIRGIL - 28, 72, 75, 102, 118
AVERESCU, ALEXANDRU, general - 40, 46, 48, 63, 75, 127, 141, 218
BACALBAŞA, CONSTANTIN - 149, 151
BACALBAŞA, ION - 66, 116, 145
BALLIF, ERNEST, maior - 147
BARANGA, VICTOR, colonel - 31
BARCLAY, GEORGE Sir - 18, 49, 63, 79, 81, 86, 143, 146, 151, 153, 190, 192
BĂDĂRĂU, ALEXANDRU - 31, 34, 39, 46, 49, 70, 78, 91, 108, 116, 123, 157
BELDIMAN, ALEXANDRU - 13, 16, 43, 71, 99, 141
BERCHTHOLD, LEOPOLD - 44, 45, 46, 49, 73, 76, 86, 91, 107, 168, 222
BERINDEI, ANTON, colonel - 17
BIBESCU, ANTON - 137
BIBESCU GRIGORE - 141, 142, 149, 151, 152, 155
BISMARCK, OTTO - 8, 30, 94
BLONDEL, CAMILLE - 83, 85, 90, 108, 113, 119, 126, 138, 143, 151, 156, 202, 219, 222
BOGDAN, EM. G. - 45
BOGDAN- PITEŞTI - 157
BOURCHIER - 36, 37, 40
BRÂNIŞTEANU, BENNO - 22, 73, 157
BRĂTIANU, ION C. - 245, 246
BRĂTIANU, ION I. C. - 7, 9, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 24, 28, 31, 44, 50, 51, 52, 57, 75, 76, 79, 93, 106, 109, 125, 133, 147, 208, 241, 244, 246, 247, 250, 252
BRĂTIANU, VINTILĂ C. - 106, 135
BROŞTEANU, ERNEST - 95
BUICLIU, GRIGORE M. - 47
BURGHELE, M - 7, 49, 50, 141

CALAFATOVICI, D.,lt.-col. - 233, 237
CANTACUZINO, GEORGE GR. - 9, 12, 14, 17, 19, 22, 24, 28, 29, 30, 36, 40, 41, 50, 66, 75, 88, 92, 93, 191, 251
CANTACUZINO, GRIGORE G. - 26, 29, 36, 46, 71, 94, 99, 102, 113, 129, 153, 157
CANTACUZINO, MATEI - 54, 60
CANTACUZINO, MIHAI (MIŞU) - 12, 14, 20, 22, 26, 29, 38, 40, 60, 75, 77, 81, 84, 89, 94, 101, 109, 113, 120, 123, 127, 136, 144, 150, 156, 159
CANTACUZINO-PAŞCANU, C. - 53, 93, 109, 146, 159
CAROL, Principe al României - 14, 17, 20, 40, 50, 60, 73, 92, 93, 94, 106, 113, 155
CAROL I, Rege al României - 7, 9, 19, 43, 49, 50, 60, 77, 115, 142, 144, 156, 198, 222, 246
CARP, GRIGORE - 27, 30
CARP, PETRE P. - 7, 21, 23, 26, 32, 34, 72, 102, 113, 118, 123, 144, 242
CATARGIU, ALEXIS - 17, 81, 83, 89
CATARGIU, BARBU - 13, 73, 81, 93, 102, 154, 157
CĂMĂRĂŞESCU, TOMA -54, 159
CĂPITĂNEANU, C. -137
CÂMPINEANU, ION - 245
CHRISTESCU, CONSTANTIN, colonel - 91, 135, 143, 148, 212, 226, 230, 232, 237
CINCU, NESTOR - 124, 212
COANDĂ, CONSTANTIN, general -54, 144, 147, 154, 226, 230, 232, 237
CONSTANTIN, Rege al Greciei - 146, 150
COSTINESCU, EMIL - 12, 16, 53, 145, 147
CRĂINICEANU, GRIGORE, colonel - 48, 90, 145, 153
CREŢIANU, GHEORGHE - 19, 48, 49, 50, 90, 116, 139, 143

CULCER, ION, general - 117, 136, 212
CZERNIN, OTTOKAR - 40, 162

DABIJA, GHEORGHE, maior - 62, 212, 216
DANEV, STOIAN - 43, 46, 50, 63, 66, 79, 113, 125, 127, 166, 169, 173, 175, 178, 181, 183, 185, 187, 189, 198, 214, 216, 251, 254
DARVARI, MARIE NICOLE - 18
DELAVRANCEA, BARBU - 28, 93, 94, 103, 109, 120, 152
DERUSSI, GHEORGHE - 62, 115
DEŞLIU, M. - 54, 94, 95, 102, 103
DIAMANDI, C. - 85, , 107, 1
DISSESCU, C. G. - 34, 37, 53, 68, 82, 107, 146, 147, 156, 232, 237
DJUVARA, ALEXANDRU -79
DJUVARA, EMIL - 116
DOBRESCU, EMIL - 31
DOBRESCU, MATACHE - 120

ELISABETA, Principesă a României - 23, 60, 107, 109, 139
ELISABETA, Regină a României - 20, 99, 109, 113, 137
ENVER-REY - 70

FASCIOTTI, CARLO, baron - 9, 12, 18, 36, 43, 60, 63, 67, 71, 80, 81, 84, 87, 90, 94, 101, 119, 125, 135, 143, 145, 167, 172, 152
FAZIL-PAŞA TOPTANI - 59, 73
FERDINAND, Principe al României - 14, 17, 19, 20, 46, 49, 60, 73, 90, 94, 105, 127, 145, 155, 218
FERDINAND, Rege al Bulgariei - 36, 39, 41, 67, 142, 147, 176, 186, 222
FERID-PAŞA, general - 30
FILIPESCU, NICOLAE - 12, 15, 16, 17, 18, 23, 26, 28, 30, 32, 34, 37, 40, 41, 43, 49, 61, 69, 74, 75, 79, 81, 84, 87, 90, 92, 102, 109, 113, 118, 123, 192, 242
FILITTI, IOAN - 7, 52, 57, 63, 79, 84, 118, 125, 135, 143, 154, 157, 237, 249
FILODOR, NICOLAE - 12, 22, 50, 63, 71, 76, 82, 85, 108, 116, 226
FITCEV, IAVAN, general - 148, 151, 157, 233, 237
FLEVA, NICOLAE - 58, 96, 98, 103, 116
FLORESCU, AL. G. - 9, 12, 98, 101
FLORESCU, I. - 116
FLORESCU, ION, TH. - 30
FRANZ FERDINAND, Arhiduce - 41, 45, 77, 116
FRANZ JOSEPH, Împărat - 43, 63, 77, 78, 86, 140, 165, 222
FÜRSTENBERG, Prinţ - 25, 26, 38, 40, 42, 47, 49, 55, 60, 61, 66, 72, 74, 75, 77, 78, 84, 87, 90, 92, 101, 103, 108, 123, 125, 135, 139, 141, 145, 150, 154, 165, 175, 178, 214, 219, 222, 252

GHENADIEV - 140, 141, 142, 144, 225
GHEŞOV, IAVAN - 22, 36, 37, 40, 45, 61, 63, 66, 102, 107, 123, 162, 175, 179, 180, 183, 185, 187, 200, 254
GHICA, DIMITRIE I. - 18, 46, 54, 81, 86, 168, 173, 182, 199, 214, 216, 220
GHICA, EMIL - 245
GHICA, VLADIMIR - 76
GIANNI, DIMITRIE dr. - 107, 116
GOLUCHOWSKI, AGENOR, conte - 96
GRĂDIŞTEANU, IONAŞ - 58, 76, 98, 106
GRECEANU, DIMITRIE - 8, 14, 28, 30, 94, 102, 113
GRECEANU, PAUL - 105, 116, 125
GREY, EDUARD Sir - 49, 58, 79, 81, 83, 190
GURĂNESCU, AL. - 37, 40, 81

HAYMERLE, HENRIC, baron - 57, 58, 91, 168, 252
HÂRJEU, CONSTANTIN, general - 33, 34, 40, 63, 75, 79, 114, 126, 138, 141, 145, 148, 151, 154, 214, 218
HIOTT, CONSTANTIN - 18, 19, 38, 44, 47, 78, 87, 91, 136
HONIGMAN - 93

IAKOVAKI, ALEXANDRU - 122, 129, 139, 143, 147
ILIESCU, DUMITRU, colonel - 212
IONESCU, TAKE - 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 38, 40, 41, 43, 45, 49, 54, 61, 67, 79, 87, 93, 100, 105, 109, 113, 118, 125, 135, 142, 145, 149, 152, 156, 172, 178, 181, 209, 212, 214, 232, 237
IONESCU, TOMA - 48
IORGA, NICOLAE - 58, 86, 87, 157

ISTRATI, CONSTANTIN dr. - 30, 47
IVANCIOV, SAVA - 151, 152, 154, 233, 237

JACKSON - 113, 143, 159

KALINDERU, ION - 49, 60, 107, 127, 134, 157
KALINKOV - 22, 41, 44, 60, 66, 84, 102, 110, 116, 125, 135, 161, 165, 173, 175, 178, 180, 188, 220, 243
KIDERLEN-WÄCHTER - 14, 18, 22, 44, 45, 58, 59, 66, 114, 152
KRUPENSKI, C. - 89, 159

LAHOVARI, ALEXANDRU EM. - 65, 117, 120, 212
LAHOVARI, NICOLAE M. - 155, 156
LAHOVARI, ION (JEAN) - 9, 18, 19, 28, 35, 81, 93, 94, 95, 103, 118, 137, 146, 148, 155
LEONTE, CONSTANTIN dr. - 80

MAHMUD SCHEFKET-PAŞA, Mare Vizir - 70
MAMULEA, IOAN dr. - 100, 154
MANIU, IULIU - 107
MANOLACHE CONSTANTIN, EPUREANU - 122
MANU, C. G. - 49, 51, 53, 60, 99
MARGHILOMAN, ALEXANDRU - 7, 12, 15, 16, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 28, 30, 32, 34, 38, 40, 41, 44, 49, 54, 60, 68, 70, 76, 79, 81, 84, 88, 92, 95, 103, 105, 113, 116, 123, 127, 133, 135, 139, 142, 145, 148, 150, 159, 214, 232, 237
MARIA, Principesă a României - 23, 35, 60, 87, 92, 122, 138, 155
MATANOVICI, IAN - 154, 233, 237
MAVROCORDAT, LEON, general - 76, 85, 116, 136
MEHEDINŢI, SIMION - 95, 103, 115
MEISSNER, CONSTANTIN - 124
MENDONIDE, L. S. - 38, 123
MICLESCU, ION (JEAN) - 53, 73, 104
MICLESCU, VICTOR - 113, 114
MIHAIL, Mare Duce - 49
MIHĂIESCU, VASILE - 68
MIHALI, TEODOR - 122
MISSIR, PETRE - 14, 57, 78, 98, 159
MIŞU, NICOLAE, - 42, 53, 167, 172, 176, 178, 183, 185, 187, 190, 199, 204
MITILINEU, ION - 14, 17, 21, 22, 24, 30, 40, 44
MOLDOVAN, LEONTE - 138
MORŢUN, V. G. - 106, 107
MORUZI, DIMITRIE - 30, 38, 41, 58, 155
MRAZEK, LUDOVIC - 119

NACU, CONSTANTIN - 246
NANU, CONSTANTIN - 67, 69, 84, 105
NANU-MUSCEL, ION dr. - 55, 63
NAPOLEON I - 241
NEGRUZZI, JACQUES 48, 72, 119
NEGULESCU, PETRE P. - 43, 101
NENIŢESCU, DUMITRU - 9, 14, 19, 23, 24, 31, 38, 40, 41, 65, 94, 103, 105, 118, 154, 159, 212
NETZHAMMER, arhiepiscop - 117, 122
NICOLAE AL II-LEA, Împărat - 17, 52
NICOLAE, MIHAILOVICI, Mare Duce - 49, 80
NISTOR, I. - 5
NORADUNGHIAN - 14, 26, 42, 161

OLĂNESCU, CONSTANTIN - 15, 28, 36, 94, 95, 102, 108, 113, 123
ONCIUL, DIMITRIE - 119, 135
OSLER, ROBERT - 59, 73
OSMAN NIAZIM-PAŞA - 45, 46

PANAS, DUMITRU - 147, 152, 157, 232, 237
PANGRATI, ERMIL - 12, 19, 22, 32, 94, 120
PAPADIAMANDOPOLU - 53, 54, 88, 106, 120, 127, 147, 208, 211
PAPRICOV, general - 141
PASICI, NIKOLA - 147, 148, 152, 157, 206, 233, 237, 249
PĂCLEANU, AL. - 48, 115, 116
PĂLTINEANU - 30, 159
PERTICARI, general - 14, 40, 49, 101, 107, 136
PHEREKYDE, MIHAIL (MIŞU) - 27, 94, 147
PISANI, TIMELION - 15, 43, 116
PISOSKI, AL. - 143, 147, 154, 156, 237
POINCARÉ, RAYMOND - 18, 40, 163

POLITIS, NICOLAE - 152, 153, 154, 157, 232, 237
POP, IULIU - 22, 156
POPA-LISSEANU, GH. - 111
POPESCU, STELIAN - 117
POPOVICI, AUREL - 22, 45, 54
POPP, MIHAIL - 116
PROTOPOPESCU-PAKE I.L. - 38, 44, 47, 91, 116, 125

RADEV, SIMEON - 152, 233
RAHMI-BEY - 135
RĂDULESCU, I. A - 43
RĂȘCANU, IOAN, general - 115
RIEDL, RICHARD - 48, 49
RISTICI, IOVAN - 22, 98, 137, 140, 142, 206, 219, 232, 249
ROBESCU, general - 49, 90
ROSETTI (MAIORESCU), ANA - 6, 24, 29, 31, 32, 37, 42, 44, 54, 55, 56, 61, 101, 123, 134, 155, 159
ROSETTI, THEODOR - 9, 14, 19, 20, 22, 26, 27, 28, 32, 40, 47, 57, 93, 94, 98, 101, 103, 107, 109, 136, 154

SAID-PAȘA - 135
SAZONOV, SERGHEI - 42, 61, 73, 79, 90, 104, 156, 172, 193, 208
SCHEBEKO - 22, 36, 38, 40, 41, 44, 48, 57, 61, 63, 66, 71, 73, 80, 81, 84, 91, 93, 101, 104, 113, 119, 125, 140, 143, 145, 150, 152, 154, 162, 164, 172, 178, 213, 216, 219, 222, 251, 252
SEFA-BEY - 14, 20, 22, 23, 39, 46, 63, 113, 135, 161, 164, 227
SEKULICI - 36, 39, 40
SEULESCU, MIHAI (MIȘU) - 15, 17, 53, 71, 77 , 102, 116, 120
SOCEC, EMIL - 107
SOCEC, I. I. V. - 40
SPALAICOVICI, MIROSLAV - 152, 154, 157, 233, 237
SPIRU, HARET - 59
STANCIOV, CONSTANTIN - 147, 233, 237
STOLOJAN, ANASTASE - 246
STURDZA, DIMITRIE A. - 158, 246

ȘTIRBEI, GEORGE - 15, 71, 92
ȘTIRBEI, DIMITRIE - 36, 58
ȘTIRBEI, BARBU - 15, 17
ȘOIMESCU, ȘTEFAN - 120, 123, 125
ȘTEFĂNESCU, SABBA - 102, 103, 109, 114

TEODORESCU, G. DEM - 89
TITULESCU, NICOLAE - 54, 159
TONCEV, DIMITRI - 146, 147, 148, 150, 157, 233
TRESNEA-GRECIANU, ION - 12, 48, 50, 90, 119, 135, 139, 155
TZIGARA-SAMURCAȘ, AL. - 5

VĂLLEANU, GH., general - 54, 115
VENIZELOS, ELEFTERIOS - 106, 146, 148, 150, 152, 156, 158, 209, 228, 232, 237
VERZEA, VICTOR - 29, 107
VICTOR EMMANUEL AL III-LEA - 90
VLĂDESCU, MIHAIL - 41, 53, 94, 95, 116, 120
VOLLANKA - 48, 143, 157
VREDENBURCH - 18, 75, 86, 143
VUKOTICI, JANKO - 147, 148, 152, 157, 158, 232, 237
VULPESCU, SOFRONIE - 107

WADDINGTON, WILLIAM H, - 195
WALDBURG, WOLFEGG W., comte - 13, 14, 17, 37, 75
WALDTHAUSEN - 14, 18, 29, 39, 41, 45, 61, 63, 67, 71, 74, 75, 78, 80, 84, 86, 93, 99, 101, 104, 115, 119, 125, 143, 148, 152, 154, 157, 159, 176, 192, 219, 252
WILHELM AL II-LEA, Împărat - 74, 85, 86, 107, 113, 156
WILHELM DE HOHENZOLLERN, Prinț - 105, 106
WILHELM DE WIED, Prinț - 59, 60, 61, 74, 75, 123, 214
WOPICKA, CHARLES - 159

XENOPOL, NICOLAE - 34, 45, 49, 50, 54, 61, 86, 107, 122, 129, 151, 157, 159

YPERSELE DE STRIHOU - 16, 29, 45, 78

ZAMFIRESCU, DUILIU - 135, 137, 139
ZOTTU, VASILE, general - 212

CUPRINS

Apoteoza politică a lui Titu Maiorescu
(de Stelian Neagoe) 5

Însemnări politice zilnice inedite, 1912-1913 11
Documente diplomatice secrete, 1912-1913 161
Acțiunea diplomatică a României
în cursul evenimentelor balcanice, 1912-1913 241

Indice - nume de persoane 255

Apărut: mai 1995

Culegere şi paginare computerizate:

ADISAN
Departamentul editorial

Tiparul a fost executat la tipografia editurii

Romfel SRL
Bucureşti
Str. Lizeanu nr. 35A, sect. 2

Patron unic şi Director general
Cristian Butuşină

ISTORIE & POLITICĂ

DOCUMENTE OFICIALE

IZVOARE NARATIVE

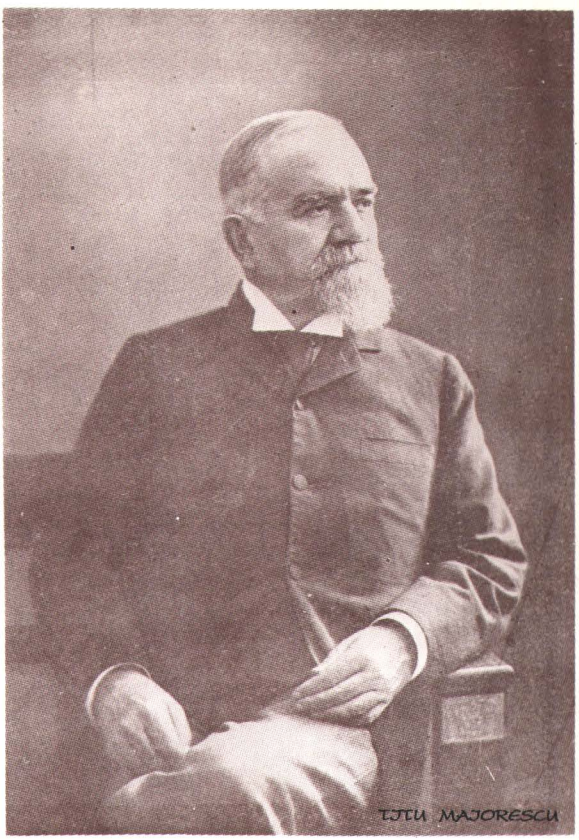

ISBN 973 - 96599 - 8 - 5

LEI 4.500